

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

kemal bilbaşar

CEVİZLİ BAHÇE

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

KEMAL BİLBAŞAR

CEVİZLİ BAHÇE

HIKÂYELER

TEKİN YAYINEVİ

1. Basım : 1975 (Haziran)

CEVİZLİ BAHÇE

KEMAL BİLBAŞAR

- Kapak kompozisyonu : **Erkal Yavi**
- Dizgi, Baskı ve Cilt : **Hüsnütabiat Matbaası**
- Kapak Baskısı : **Evren Ofset**
- Kitabı yayımlayan : **Kemal Karatekin**

TEKİN YAYINEVİ

Tel: 27 69 69 Ankara Cad. 51 İstanbul
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

AMASRALI GEMİCİLER

1320 Hicret yılında, Amasra, terkedilmiş bir genç kadın gibi, endişeli ve mütecessiz gözlerini, dalgaların yuvarlandığı ufuklara dikerek, posta vapurlarını beklemeydi ve geçip giden vapurlara- midesindeki acıyı dindirmek için- güzelliğini teşhir etmek ve yaltaklanmaktan, yorgun ve bezgin değildi. Genç ve mutlu bir yosma gibi başını geri atarak, kestane ve fındık ağaçları ile gölgelenen ebedî yeşil fındıklara sırtını dayar, yeşil gözlerini süzerek, Karadenizin hırçın yalvarışlarını dinlerdi. Kırmızı kiremitli damlar, denize uzanmış ayaklarını, akşam serinliğinden korumak için, yeşil kadife robu üzerine atılmış bir ipek şal gibi parlaktı.

Ozamanki yarım kalmış mendirek arkasında büyük limanın durgun sularında yeşil, turuncu, mavi gövdelerinin yansımasını seyreden sağlam yapılı sayısız Martuka (*) lar, Barka (**) lar, sarhoş ve çapkın efendilerinin uzak yolculuklara çıkacağını müjdeleyen çuvalar ve kerestelerin, karınlarını şişireceği günü bek-

(*) Martuka: 1200 çeki yük taşıyan bir çeşit yelkenlidir.

(**) Barka: 300 kilelik yelkenlidir.

lerlerdi. Yaz aylarında hergün limana onbeş yelkenli gelir, yirmisi giderdi.

Iskeledeki kahveden, keseleri dolu gemicilerin taşkın kahkahalarını; bir buçuk «manad» a sevilen Rus kızlarının, oynaklığı ile ünlenmiş Rumen dilberlerinin gürültüyle anlatılan hikâyelerini dinlemek için deniz, rıhtımın önüne kadar sokulmuştu. Ve gemiler, bu kahvenin önüne yanaşabilirlerdi. Şimdi bir kum seddinin birikmekte ve genişlemekte olduğu büyük limanın ozamanki dar plâjında, çocuk sesleri dalgaların gürültüsünü bastırabilirlerdi.

Ve kış gecelerinde def, türkü sesleri her hafta bir başka evde bir düğünü haber verirdi. Bana öyle gelir ki, ozaman şu ovasız topraklarda sıska birer kamışı hatırlatan mısır fidanları daha gösterişli, yamaçlarda, böğürmeği denizden öğrenen danalar bile daha semizdiler.

Şimdi Bartın yolu üzerinde sık sık rastgelenen, elbiseleri yırtık, ayakları çıplak, dalgın bakışlı gençler; Zonguldak maden ocaklarında iş bulmağa giderlerken, yollarına çıkan efendi kılıklı kişilere, yol sormağı bahane ederek, sokulan ve sigara isteyen ihtiyarlar görülmezdi. Çünkü Amasralı karayı nankör, denizi cömert bellemişti.

Hemen her ailenin tosunları, delikanlı çağına girer girmez babalarının yanında yer alırlar, ya da babalarının yerine geçerler, Mangalya'ya arpa, Varna'ya ve Odesa'ya odun taşırlar, dönüşte kaçak olarak tuz, enfiye, barut getirirler, yüklerini geceleyin Bartın altındaki Güzerhisar'a boşaltırlardı. Fırtınalarla, dalgalarla, yabancı gümrük memurlarile mücadeleler; baluzlar ve kafeşantnlarda geçen serserilik hayatı, Kara-

denizin bu cessur ve saf çocuklarını **Zakon** adını verdikleri kanundan daima uzak bulundururdu.

1

1320 Haziranında (Ali Reis)in Sülügen boyalı Maturkası Odesa için odun yüklemiş, demir alıyordu. Tulumba halkalarının ve içeri yığılan ıslak zincirlerin çıkardığı madeni ses, ürkek martıların vahşî çığlıklarına alaylı bir kahkaha ile gülüyordu. Hareket hazırlıklarile meşgul olan tayfalar, neşeli türkülerinin temposuna uyarak çalışıyorlar, arada sırada birbirleriyle kaba küfürlerle karışık şakalar yapıyorlardı.

Ali Reis dümende, mutlu, keyifli bir bakışla tayfalarının neşeli çalışmasını izliyor, bir eli kır bıyıklarıyla oynarken, anlamlı bir gülümsemeyle başını sallıyor ve içinde geçmiş yıllardan kalan anıların ılık rüzgârını hissediyordu. Biliyordu ki, genç tayfaların bu neş'esi kazanacakları «Manad»lardan ziyade, beyaz tenli Rus kızlarının tombul göğüslerine, Rumen orospularının ince bellerine duydukları özleminden geliyordu. Gemi hedefe ulaşmış da demirledi mi, tayfalar elini öpmeğe gelecekler, gemiden çıkınca, «Tangonun iyisi» nerede ise oraya gideceklerdi. Ali Reis:

«Gözü kör olsun ihtiyarlığın!» diye küfretti, geçirdi. Boğazına kadar çıkan acı bir mide suyunu suratını ekşiterek yuttu. Bu esnada kuşağından çıkardığı iri saatine baktı.. Kendi kendine:

«Ulay bu oğlan ne halt etmeğe gecikti ki bu gadan?» diye söylendi. Bakışlarını, uzağı gören gemici davranışlarıyla büyük limanın kıyısı boyunca uzayan ince patika üzerinde gezdirdi. Hüseyin henüz görünmüyordu.

Onsekizine basan oğlunu ilk kez uzak yolculuğa

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

çıkartıyordu. Hastalıklı büyüyen, denize dayanmaz! diye daha erken yanına alamamıştı onu. Bu yüzden Hüseyin biraz okul yüzü de görebilmiştir.

Ali Reis, Hüseyin'in evde kalmasından şikâyetçi idi. «Oğlan karı gibi yufka yürekli yetişecek» diye üzülmüyordu. Oysa Hüseyin 16 yaşından sonra birden bire gelişmişti. Kemikleri irileşmiş, omuzları genişleşmiş, bıyıkları terlemişti. Oğlundaki bu beklenmedik değişiklik Ali Reis'i kârlı bir seferden daha çok sevindirmişti.

Hüseyin'in gecikmesi canını sıktı:

«Oğlan gemiye değil, eve alıştı. Nettim de birlik getimedim?» diye düşündü. Bu anda arkasında bir tayfayla şakalaşan oğlunun sesini işitti:

«Hoş geldin kaptan sıpası!»

«Hoş bulduk deniz ayısı!»

Ali Reis arkasına döndü, oğlunu gördü.

Lâcivert poturu kuvvetli bacaklarını iyice sarmıştı. ince meşin getlerini de üzerine çekmişti. Esmer yüzüne çok yaraşan, kırmızı dallı basmadan gömleği, Kuzey'den esen rüzgârla şişiyordu. Başında sağ kaş üzerine eğilmiş bir deri kalpak vardı ve boynuna beyaz, sırma işlemeli bir çevre bağlamıştı.

Ali Reis, oğlunu bu kılıkta görünce gecikme nedenini sormağı unuttu, giysileri oğluna pek yaraşmıştı. Göğsü kabarmakla birlikte Ali Reis gülererek Hüseyin'e seslendi:

«Üsen!. O urbalar ne ulay? Düğüne mi gidiyoruz? Tuzlu su adamı yavuklu gibi karşılamaz.. Fiyakasını bozar, korkarım.»

Hüseyin'in yüzü kızardı. Bunu gizlemek ister gibi boynuna bağlı çevrenin ucu ile yüzündeki terleri sil-di.

«Gâvur köyüne çuvalla gidilmez a! Hem benim

urbamın sudan korkusu yok. Sen bak Martukanın gey-fi kaçmasın!» dedi.

Bu cevap bütün tayfaları güldürdü.

Ali Reis de güldü:

«Taşı gediğine godun ya.. Hele sen in aşağı da, soyun bakam! Gâvur köyü henüz ırakta. Yavuklun da yok bullada! İş başında efendi gılığ! sökmez. Çivide asılı muşamba donu ayaya geçir.»

Hüseyin direnmedi. Yazın babasına ait olan kamaraya girdi. Ali Reis artık iyiden iyiye işe sarılan tayfalara döndü. Bir halatı germekte olan iri yarı tayfanın çalışmasını yeterli görmiyerek bağırdı:

«Sıkı sarıl ulay Tortu halatlara!. Yelken salaşpur gibi sallanıyo hâlâ.»

Tortu denen tayfa, istifini bozmadı. Başını bile çevirmeden karşılık verdi:

«Şantan kızı Marika'nın beli değil ki bu reis!. Seni halat dedüvüy işeye bu kadar sarılır eliy uşağı!..»

Martukada gene bir kahkaha rüzgârı esti...

Ali Reis yüzünün hatları gülümsemekte devam ederek:

«Halata sarılmasını bilmeyen kollar, Şantan kızlarının beliyeye dolanamaz. Ger halatları!» diye tekrarladı.

Tortu gene istifini bozmadı:

«Sen bu halatları mutlaka gerdirmek istersey, onu rahmetli gaynanamıy gınalı saçlarıydan yaptırsaydın. Bak o zaman onnarı gere'miydim, koparımıydım!»

Ali Reis, yapma bir kızgınlıkla, başka bir tayfaya seslendi:

«Mehmet!.. Al halatları şunuy eliyden.. Yoksa halata asılır gibi ben asılacağım şunuy bıyıklandan..»

Mehmet, sıçrayarak Tortu'nun elinden halatları

aldı, germeğe başladı. Tortu, boş kalan kollarını havaya kaldırarak gerindi..

Ali Reis:

«Kırıtma orda!» diye bağırdı, «Petro'nun meyhanesinde kafa çeken, Martuka üstünde göbek atmaz. Geç bakalım dümene.. Amma dikkat et! (İhsanîhüda) nın da göynü aktarılmasın!»

Ali Reis Tortu'nun dümendeki hüneri için değil, bu koca adama istemediği zaman iş yaptırmanın yolu olmadığını bildiğinden onu dümene verdi. Tortu acı bir adamdı. İçmesi de, neşesi gibi boldu. Keyfi istediği zaman çalışır ve çalıştığı zaman üç tayfadan daha verimli olurdu. Ali Reis, bu yüzden onun kaytarmalarını hoş görürdü.

Reis dümeni Tortu'ya bırakırken, Hüseyin güverteye çıktı. Ayağında mumlu bir balıkçı pantolonu vardı. Ayakları çıplaktı. Gömleğini sırtından çıkarmış, kara ten fanilâsile kalmıştı. Başına da bir yazma mendil bağlamıştı.

Ali Reis, oğlunu genç bir korsan kılığıla görünce neşelendi:

«Ha şöyle!.. Şimdi Ali Reis'in sıpası olduy!. Geç bakam iş başına! Git, Mehmed'e yardım et!. Yavukludan önce kolları halatta denemeli.»

Hüseyin kızardı, ama göz ucuyla çıkmakta oldukları büyük limandan, tepedeki (Aşa=Şah) köyünün kırmızı kiremitli damlarına bakmaktan kendini alamadı.

Bakışları orada, tüm öteki evlere yukarıdan bakan iki katlı beyaz bina üzerinde biran durdu. Ali Reis, bu bakışı kaçırmadı. Elini gitmeğe davranan Hüseyin'in omuzlarına koydu. Şefkatli bir bakışla:

«Martukaya gelmeden kayınayın eliyi öpmeğe gittiy mi Üsen? dedi. Babasının ne demek istediğini

anlayarak sıkılan Hüseyin, yere tükürdü. Doğrularak başını salladı. Babası biraz durakladıktan sonra:

«Emine çok ağladı mı?» diye sordu. Hüseyin konuşmadığından Ali Reis, sorusuna gene kendisi karşılık vermek zorunda kaldı:

«Gadunlayın ağlaması iyidir.. Ağlamayan gadun iyi okşanmaz. Sonra gemiciler geride ağlayan bir gadun bırakmazlarsa dalgalarla çarpışmak gücünü bulamazlar.» dedi.

Sözü uzatmamak için, Hüseyin'in omuzunu bıraktı.

Hüseyin'le Mehmet halatları gerdiler. Yelkenler şişti. İhsanîhüda birden uçmak isteyen bir atılışla sarsıldı. Tortu dümen kırarak gemiyi payladı:

«De gidi Moskof delisi de!.. Biz gibi sen de sabırsız mı?»

İhsanîhüda kuzeyden doğru gelen ölü dalgaları göğüsleyerek, Karadeniz'e doğru limandan çıkmağa başladı. Tayfalar geminin sancak tarafına toplanmışlardı. Kimisi bordanın geniş kenarına oturmuş, ayaklarını denizden yana sallandırmış; kimisi direklerle sarılıp ip merdiven üzerinden, limanda demirli gemilerdeki dostlarına, sahilde kalanlara el sallıyorlardı.

Tayfalardan ikisi burunda rüzgâra karşı uzanmışlar, türkü söylüyorlardı:

**Alaca çorapların
Ben verdim parasını
Öpe öpe uyandım
Gül meme arasını**

Hüseyin, geriye doğru dirseklerle kaptan kamasının üzerindeki korkuluğa yaslanmış, bir ayağı çı-

ma yığınının üstünde; Amasra'ya bakarak, ıslıkla aynı türküyü tekrarlıyordu.

İlk kez uzun bir zaman için ayrılmakta olduğu Amasra'nın dağları, fundalıkları, mısır tarlaları, otlayan bodur inekleri, kırmızı kiremitli damları, okulu, sahildeki kayaları, çocukluğunu hatırlatarak, göğsüne daha şimdiden bir sıla acısının ağırlığını dolduruyor, ona buradan dönmek üzere ayrılıyormuş kuşkusunu veriyordu.

Fakat bu taş toprağa duyduğu muhabbetin Emine'nin sevgisile daha keskinleştiğini hesaplıyabiliyor, babasının biraz önce söylediği söze hak veriyordu.

Anlıyordu ki, bir kadını sevmeden toprağı sevmek yarım, dalgalarla çarpışmak imkânsızdır.

Bu dağlarda, bu fundalıklarda Emine'den çok şeyler vardı. Onunla ve köpeği Karabaşla birlikte inek otlattıkları çocukluk çağlarında, bu fundalıkların gölgesinde sırtüstü yatarak, göğü seyredişlerini; bu mavilik içinde şaşkın martıların beyaz uçuşlarına imrenerek onlar gibi uçabilmek arzusunu besledikleri sırada Karabaşın yüzlerini yalayışını, öğle vakti yazma mendilinde sarılı peynir ve mısır ekmeğini yedikten sonra, kendisinin fazla uzaklaşan bir ineği çevirip getirmek için, Karabaşla birlikte dağa tırmanışını; dönüşte bazen Emine'yi ağzında bir kekik yaprağı ile uyuyla kalmış buluşunu hatırlıyor, akşamleyin güneş deniz ardında, bir yangınla kaybolurken, kendisinin kamış kavalını çocukça üfleyişini, Emine'nin, boşalmış yazma mendili ortasına bağladığı sopasını omuzlarına koyup kolları bu sopaya asılarak ağır ağır önü sıra yürüyüşünü, Karabaşın tarla kuşlarını ürküterek sağa sola koşuşunu görür gibi oluyordu.

Bu dağlarda Emine'yle birlikte büyümüşlerdi. Onların birbirlerine düşkünlüklerini bilen aileleri, gelirle-

rini birleştirmek emelleri de eklenince, erkenden nişanlamışlardı onları. Fakat iki reis, işi sağlama bağlamak için şart koşmuşlardı: Hangi taraf cayarsa, matrkayı kaybedecekti.

Nişanlandıkları günden sonra Emine, garip bir soğuklukla, daha doğrusu őrkeklikle kendisinden uzaklaşmıştı. Karşılaştıkları zaman Emine, eski daę günlerinin sokulganlığıyla ters dūřen bir davranışla yanakları al al, oyalı yazmasının bir ucunu ağzına iliştirerek, kaıyordu. Bütün bu utangalıkları, bu kaçışları kavrıyamıyan Hüseyn'e, Emine'nin hali pek dokunuyordu. Çoęu geceleri uyuyamıyordu.

Uykusuz geçen nice gecelerden sonra Emine'yle konuşmak kariyle bir cuma günü kaynanasının elini öpmeğe gittiğinde Emine'yi bahçede inek sağarken yalnız buldu. Emine işine dalmış, dūřünceli idi. İhtiyarlamış belki de son yavrularını emzirmekte olan Karabař, yerinden kalkarak Hüseyn'i karşıladı. Hüseyn, köpeğin başını alışkanlıkla okşadı. Yüreęi arparak Emine'ye sokuldu. Bozuk bir sesle:

«Emine!.» diye seslendi.

Emine elinden bakracı dūřürdü, kamaęa davranıldı.

«Ne'ettim sana kız? Neye gaıyosuy benden?»

Emine alı al, moru mor cevap verdi:

«Bilmiyom!.»

Köpek dökülen sütleri yavrularile birlikte yalıyordu.

«Sen benim değil misin ki?.. Anay bubay seni bana vermediler mi ki?..»

Emine, büsbütün kızardı, karşılık veremedi.

Hüseyn devam etti:

«İçin yanma mı seni y bana ettüvünden... Dağda

inek otlattığımız günleri hatırlıyorum da ağlıyom valla...
Nettim sana kız Emine?...»

Emine ağlamağa başlamıştı. Hüseyin, acımayla yüreği ezilerek kucaklamıştı onu.

Emine ona anlatmıştı: Anasile babası görüşürlerken duymuştu, Hüseyin, düğün parası kazanmak için babasile sefere çıkacaktı. Hasretliğe, şimdiden alıştırmak istiyordu kendini..

Ama şunları söyleyemiyordu: Karadeniz'den korkuyordu. Kış günlerinde onun dumanlı halini ve bu dumanların altından, derinden derine uluyan dalgalarını hatırlayarak, Hüseyin'in bu sulara günlerce gideceği düşüncesi yüreğini titretiyordu. Ve Hüseyin'in yabancı memleketlerde, yabancı insanlar arasında geçireceği günler, nedenini anlayamadığı bir tedirginlikle, içini kavuruyordu.

Hüseyin, bir saat önceki sahneyi de hatırlıyordu. Emine göğsüne yaslanarak ağlamış, sonra yaşlarını silerek sıkıla sıkıla akşam gördüğü bir rüyayı anlatmıştı:

Hüseyin gûya bir kuş olmuş.. Emine'nin önünde duruyormuş.. Birden uçmuş.. Bir gül dikenile göğsü delinmiş, kanlar içinde suya düşmüş.. Bunları anlatırken Emine, koynundan bir tütün kesesi, bir çevre çıkararak vermiş, bunları iyi saklamasını tenbih etmişti. Çevreye uğurlu bir çiçek işlediğini, bu çiçeğin kendisini kötülüklerden koruyacağını söyledikten sonra, Hüseyin'i öpmüş ve hıçkırarak içeri kaçmıştı.

Hüseyin, bu düşüncelerde iken Amasra, bir akşam yıldızı gibi ufukta gittikçe sislenerek, denizle gök arasında eridi, kayboldu.

2

İki saatten beri dümen kullanan Tortu, işi Meh-

med'e bıraktı. Dümenden kurtulan ellerini cebine soktu, ayak burunları üzerinde kalkarak gerindi ve esnedi... Canı öyle de sigara istiyordu ki.. Burnuna çarpan sigara kokusu, içindeki isteği körükledi. Her zaman başka birinden geçinmeğe alışmış, anaforcü bir tiryaki gibi, etrafında sigara isteyecek adam aradı. Biraz ilerde, kaptan kamarasının duvarına dayalı, Hüseyin'i gördü. Ağır ağır yanına sokuldu. Bir elini omuzuna koydu.

Hüseyin silkinerek geri döndü, Rahatsız edilmekten canı sıkıldığını gösterir biçimde suratını astı. Tortu, bunun hiç farkında değilmiş gibi alaycı, senli benli bir konuşmayla:

«Tütün keseni versene!..» dedi.

Hüseyin hiç söz söylemeden kesesini koynundan çıkardı. Tortu, keseyi görünce ağzını büzüp, gözlerini komik bir şaşkınlıkla açarak aldı, burnuna götürdü:

«Bu bubayın eski, ter kokulu kesesine benzemiyo. Çeğiz sanduvundan yeni çıkmış olmalı,» dedi.

Hüseyin gene karşılık vermedi.

Tortu, pişkin bir tavırla sigara kâğıdını baş ve şahadet parmaklarının oyfuğuna yerleştirdi. Büyük bir tutam tütünle, iri bir sigara sardı: kulağının arkasına koydu. Bir tane daha sardı. Önce keseyi geri verdi:

«Yavukluların armağanı, üzerinde kokuları durdukça saklanır. Onu iyi koru. Moskof deniziyde koku çabuk dağılır ha?» dedi.

Kulağındaki sigarayı uzattı:

«Al şu sigarayı yak!. Bir yavuklu için bu gadar surat çekilmez!»

Koynundan çakmak çıkardı. Önce kendisi yaktı sigarasını, sonra çakmağı Hüseyin'e uzattı. Tortu, sigarasını dudaklarının ucuna yapıştırdı. Dumandan yanan bir gözünü kırparak sözüne devam etti:

«Sefere çıkarken evdeki anasıyı, karısıyı, hele yavuklusuyu unutmıyan gemici, yolculuğun dadını çıkaramaz. Deniz üstünde, geride bırakılan, garayı düşünmek, ölümü düşünmekten kötüdür. İnsanın gözü hep ileride olmalı, denizi tanımalı, bulutların, yelin dilinden anlamalı.. Ve karaya çıkınca da tangonun iyisini bulmalı... Bak bu hepsinden zorludur. Gadının iyisini bilmeden, gemici olunmaz.»

Hüseyin, bu nutku gülerek dinledi. Sonunda yere tükürdü:

«Ya tangodan önce yavukluyun iyisini tanırса gemici?»

Tortu suratını buruşturdu.

«Yavukluyun hepsi eyidür. Yahut hepsiniy Allah belâsını versiy! Sen bu güne bu gün, toy bir sıpasıy. Yavuklu helâliy olduktan sonra seni gömleğin gadar bile ısıtmaz.. Evlenince gemicinin garısı, hemen ana olmalı. Başka türlüşü kadın kısmına hayır getirmez. Onu avutacak çocuktan eyü birşey yoktur. Gâvur köyüne giden gemici nasıl olsa tangonuy eyisini daniyacak.. Ondan sonra da..» Anlaşılmaz bir el hareketi yaptı. «Neyse, bunları bırak!. Gel, şu uşaklarla biz de bir iki zar atalım!»

Tayfalar anbar kapağı üzerinde toplanmışlar, bağdaş kurmuş, ya da yarı uzanmış bir oturuşla, boynuz içinde salladıkları iri zarlarla, kumar oynuyorlardı. Yaşlı bir tayfa, bu halkadan üç adım ileride uyuyordu.

Hüseyin, Tortu'dan kurtulacağına memnun, bu teklifi kabul etti.

Tortu, tayfalardan birinin omuzunu yumrukladı:

«Yer aç ulay Mıstık?» dedi. «Gazları yolmazsam tangolara parayı nerden bulurum?»

Mıstık, omuzunu tutarak bir küfür tekerlemesile

yanındaki tayfaya doğru sıkıştı. Tortu'nun veresiye oyunlarda kaybettiği parayı ödemediğini bildiği için:

«Peşin paran yoksa zarları eliye alma!» dedi.

Tortu, yanına ilişen Hüseyin'i teklifsizce sararak:

«Elbet peşin paralar.. Çık Üsen para keseyi!..»

Hüseyin, içinden Tortu'ya sövmekle beraber elini cebine attı.

Tortu, bu keseden üç çeyrek alarak önüne koydu.

Bunlardan birisini, önünde en çok bozuk para bulunan ve kazandığı anlaşılan Mıstığa bozdurdu. Bir çil kuruşu ortaya sürdü.

Şimdiye dek meteliğine oynayanlar, oyunun birdenbire büyüyüşüne canları sıkılmakla beraber, Tortu'nun önündeki çeyreklere gözleri tamahlı bir bakışla takılı, elleri titreyerek, birer çil kuruşu öne sürdüler.

Tayfalardan biri, dudakları anlaşılmaz bir şeyler mırıldandığı sürece boynuzu salladı, sonra onu yere yapıştırdı. Açılan boynuzun altından meydana çıkan iri zarlara Tortu'dan başka bütün başlar eğildi; üç ağız birden:

«Beş dört!..» diye bağırdı.

İkincisi aldı boynuzu.. Yerden topladığı zarları bacakları arasına götürdü, donuna sürdükten sonra boynuza attı ve hısla sallıyarak, yere koydu. Eğilen başlar haykırdı:

«Dübeş!..»

Birinci tayfa, kaybettiği çil kuruşu, yutkunarak ortaya bıraktığı ve önündekileri saymağa başladığı sırada, ikincisi yaptığı hareketin uğurluluğuna biraz daha inanarak, gözlerini Mıstığın sallamakta olduğu boynuza dikti. Mıstık bir elile boynuzu sallıyor, öteki elini bir köpeği çağırırken yapılan parmak hareketile çil kuruşa yaklaşıyor ve:

«Haydi çil kuruşlar... Siz de ağabeyinizi yanına!..»

diyordu ve en sonunda boynuzu yere bıraktı.

Zarları ilk okuyan Mıstık oldu:

«Şeş beş..»

Biraz önce kazandığına emin olan tayfa, pek acıklı bir yüz ifadesile çil kuruşunu ortaya bıraktı. Ve kıskaç gözlerle Mıstığın önünde biriken paralara baktı. Eline boynuzları alan Tortu, çok sakın bir yüzle, ama alay eden gözlerle, Mıstığa baktı:

«Şimci de seni canıya ben okuyacam,» dedi.

Sonra boynuzu ağzına yaklaştırdı. Zarların kulağına söylüyormuş gibi, ama yüksek sesle:

«Eğer Şantan gızı Marika, güzel orospu değilse, düşeş gelme köpoğlu!» dedi, boynuzu yere kapadı.

Mıstık, can verir gibi, diğerleri öc alma sevinci sezilen bir neş'e ile:

«Düşeş!» dediler.

Tortu, kahkahalarla gülmeğe başladı. Elile paraları önüne çekerken, dirseğiyle Hüseyin'in göğsünü dürttü:

«Gördüy mü? Zarlar bile tangonun eyisinden anlar!» dedi.

Sonra ötekilere döndü:

«Uğur dedüvün şey, ne şeytandan gelü, ne de Allah'tan. Dünyada gısmet gapısını garı açar, kapar! Emme garınıy gözeli.. Gözel gadınıy adını verdiy mi, gaya bülbül kesilir. De bakam!.. Bir çeyrene var mısıyız!» dedi.

Oyun gittikçe kızışıyor, durmadan Tortu kazanıyordu. Hüseyin, Tortu'ya hayranlıkla bakıyor, kafasında onun sözlerindeki sersemletici kesinliğin etkisini duyuyordu.

Tortu, artık karşısındakilerle eğleniyordu:

«En doğruyu zarla söyler.. Şindi.. Ali Reis pintiniy biri değilse, düşeş gelsiy.»

Açılan boynuzun altında (hepyek) göründü.

Tortu gene kahkahayı bastı. Hüseyin'e:

«İşte bak!. Bubayın kaç paralık adam olduğunu gör! Bunu anlamak için bir çeyrek gaybetmeğe değmez. Bir var ki, pinti olmadan da martuka sahibi olunmaz.»

Ve karşısındakilerin bütün paraları tükendiği zaman, onların kinli, ama kendisinden çekinen bakışlarıyla eğlenerek:

«Ne astıyz suratıyızı lay?.. Para, garı gibidir işte... Sevmeyeni sever! Parayız varken yimesini mi bilirdiyiz ki? Alıy şu birer çeyreği, gayınnamıy canıya rahmet okuyarak, Odesa'da kafa çekesiyiz. Şunları da sen sakla Üsen!. Bu paraları seni parayla gazanduvumu unutmam! Helbet sana «şantan gızı» elinden bir gupa votka ikram ederim.»

Uyumakta olan yaşlı tayfa doğrulmuştu:

«Gene sen mi gazandın Tortu?» diye sordu.

«Helbet ya Murad dayı! Seni gibi her şeyimi yitinceye dek kazanmalıyım!» karşılığını verdi ve kahkahalarla güldü.

3

..... Dumanlı bir mavilik içinde şekiller uzanıyordu. Kızıl bir şeytan ince uzun tırnaklarını göğsüne batırmıştı. Yeşil gözlerini süzüyor ve kahkahalarla gülüyordu. Boynuzlarının altından, uzun sarı saçları dökülen bu dişi şeytan, yüreğini koparmak, almak istiyordu.

Bir dev aynasında çabuk değişen, büyüyüp küçülen hayaller gibi, göğsüne oturan bu şeytan, büyüyor, büyüyor, küçülüyordu. Bir alev yandı, söndü. Tortu'nun kalın ve gevrek kahkahası işitildi. Tayfa, yalnız kafadan ibaretti sanki. Elinde iki büyük zar tutuyordu:

«Şeytan canını alacaksa düşüş gelsiy.»

Ve gene kahkahalar.. Hüseyin korkuyla zarlara bakıyor: Düşüş.. Ve şeytan daha bir yüklenerek tırnaklarını göğsüne batırıyordu.

Bu dişi şeytan şimdi elinde kanlı bir et parçası tutuyor ve deli bir kahkahayla gülüyordu.

Sonra Tortu ile kucak kucağa zıplamağa başladılar.

Hüseyin, ikisini de mahvetmek isteyen bir hışımla, yerinden sıçramak istedi, onlar zıplayarak uzaklaştılar.

Neden sonra arkalarından koştu, şeytanı saçlarından yakaladı, onu yerden yere çarpıyordu. Ne var ki aynı anda şeytanın kahkahası gene uzaklarda duyuluyordu. Saçlarından tuttuğu mahlûk, Emine oluvermişti. Ve karabaş kendisine saldırıyordu.

... Hüseyin kan ter içinde uyandı. Bir an etrafını göremedi. Bilincini toplamağa çalıştı.

Yuvarlak pencereden büyük yelken direğine asılı fenerin donuk ışıkları içeriye doluyordu. Sol taraftan babasının ihtiyar homurtusu geliyordu.

Nerede olduğunu anlayınca geniş bir nefes aldı. Vücudunun hâlâ titremekte olduğunu hissediyordu. «Ne korkunç düştü gördüğüm? Allah hayırlara tebdil etsin.» diye söylendi.

Hava almak ihtiyacını duydu. Nöbet müşambasını sırtına geçirdi, güverteye çıktı. Mehtaplı ve yıldızlı bir temmuz gecesi idi, yelkenleri şişirmekte olan Kuzey rüzgârı ılıktı.

Elinde olmadan Amasra'daki eski geceleri hatırladı.

Gemide büyük bir sessizlik vardı. Bordaya çarpan dalgalar yenilmiş olarak mavi köpük halinde dökülürken (İhsanîhüda) derin bir göğüs geçiriyor, horluyordu.

Tayfalar bu ılık yaz gecesinde muşambalarını bile sırtlarına almamışlardı. Göğüslerinin siyah kılları ay ışığında esintiyle, sırma teller gibi titreşiyordu.

Dümende, gündüz uyuyan ihtiyar Murat Dayı vardı. Onu selâmladı. Dümen yanında Tortu, eski halatları ve yelken bezlerini başına yastık yaparak uyumuştı. Yanında boşalmış bir şişe, zeytin çekirdekleri görülüyordu. O koskoca gövdenin, neş'e ve sağlık dolu adamın uyku halindeki perişanlığına bakarak bir an durdu.

Ihtiyar adam Hüseyin'e:

«Tortu gene sızdı.. Doğrusu da bu.. Geceleri uyuyamıyan insan sızmalı!

Gençlik yıllarında insanı uyuyamadı geceler çok olu'. İnsan buna gıza'.. Gafasını yumrukla'. Ama ihtiyarlayınca bu divane gecelerin artuk bir taha geri gelmeyeceğini ağnadı zaman da, insan başını döver...»

Hüseyin gece vakti dümeni, bu ihtiyarın gönüllü olarak kullandığını biliyordu.

«Gece uyumayı sevmedüvün için nöbet tutuyorsuy demek?»

Fenerin donuk ışıkları yüzünde kırmızı lekeler gibi görünen ihtiyarın gözleri yandı, alnı kırıştı:

«Gunüz uyumak, gece uyumaktan daha rahattır. Yahut bu benim için böyledir. Neyçün deye guşkulandıy belki.. Herkeste bi' çeşit hastalık va' işte. Tortu içki, Mıstık kumar, bubay para hastası.. Allahü âlem seniy de bir hastaluvun olmalı ki, gece vakti böyle titreterek dolaşırsıy.»

Hüseyin, itiraz etmeğe üşendi. Ihtiyar devam etti:

Ben gece uyumaktan, bir de düş görmekten korkarım. Bi' gız yüzünden gelme bi' hastalık bu! Vatkile Mangalya'da bi' Rumen gızını sevdim. Saçları topuk-

larına gadar uzun, gaymak gibi beyaz tenli bi' gızdı. Ganında votka mı kaynardı ne, her zaman fıkır fıkır güle', yerinde duramazdı. Bir kâhranada idi, emme kendisini para ile satmazdı.

Hovardalık ince zenattu', yolu va' erkânı va'. Paranıy giymeti yoksa Garadeniz uşağının da mı yok? O zaman bende çehre avuz atıyo'. Gıza yanladum, emme gız bi' bardak votka gibi çarptı beni. Pendi fırak gibi düşeyazdım. Gız güldü, naz etti, emme benden de ayrılmaıdı.

Mangalya'da bi' ay galdum. Gideken ağladı, küfür etti, ben sensiz edemem, dedi. Aldırmadım. Er dedüvün gadın gısmına metelik vermeyecek.. Emme şinci köpek gibi pişmanım. Limandan ayrılacağımız zaman, galdudu' gendüyü denize attı. Çok uğraştık, gurtaramadık.»

Murat Dayı'nın alnında bir kaatilin vicdan azaplarından sızan ter damlaları vardı. Derin bir göğüs geçirdi. Alnını sildi:

«O gün bugün gızın hayali gözümde gitmeyo'. Gözlerimi gapasam, boynuma dolanmış ıslak saçlarını, açık gözlerinin dargın bakışını görürüm. Gece uykuya yatınca, ıslak saçlarını boynuma sarıldığını, boğazımı sıktığını duyar, fırlarım. Gündüz nedense bu olmaz.. İşte benim hastalığım.»

Murat Dayı sigarasını tazeledi. Hüseyin hiç bir karşılık bulamıyarak esnedi.

«Hadi sen git yat!. Uykuny kıymatını bill..» dedi ihtiyar.

Hüseyin, yatağına döndü. Ama uzun zaman uyu-yamadı. Rumen kızını, Murat dayıyı ve Emine'yi düşün-dü, onlara karşı içinde ezik bir acı duydu.

Ali Reis , Tortu'ya emretti:

«Git uyandır şu kâretayı.. Bir saat sonra demirleyecez, oğlan hâlâ horlamakta.. Bir halt mı ettin yoksam?.. Aşam içirdin mi sıpaya?..»

Tortu:

«Seniy oğlun içmeden serhoş,» dedi, merdivenlere doğru yürüdüğü sırada ekledi:

«Bir haftadu' onu sabah akşam uyandırmağa çalıştım. Tekmelesen aslı yok. Varıp bi' tepme taha, atayım, belki Rus topraklarına yaklaşıncâ uykusu hafiflemüşü'.»

Hüseyin'in rahat bir uykuda olduğunu belirleyen soluk alışlarına içerliyen Tortu, onun sırtına doğru bir tekme savurarak:

«Uyan artık ulay sıpa!..» diye bağırdı.

Hüseyin, bir küfürle doğruldu. Ellerile sırtını oğuşturarak Tortu'ya kinli gözlerle baktı. «Elbet sen de bir gün benim tekmemi yersin» demek isteyen bir bakıştı bu.

Tortu, daha da içerlemiş bir sesle:

«Eğer oğlum olsaydın, seni de Odesa'da odun yerine satardım!» dedi. «Rus toprakları göründü. Hâlâ bu ne uykusu lay?»

Güvertede telâşla koşuşan tayfaların ayak sesleri ve kahkahaları uğultu halinde duyuluyordu. Giyindiği sırada Hüseyin, kafa tutmak istediği halde sözleri özür diler gibi çıktı ağzından:

«Beni bekliyen Rus karıları yok ki, gözüme uyku girmesin!..» dedi.

«Rus karısı kimseyi beklemez. Geleni sineye çeker!..» dedi Tortu

Güverteye çıktıkları zaman Ali Reis:

«Amasra'da demirlerken de böyle uyuya galursan, seniy Ali Reis'in piçi olduğundan şüphe ederim,» dedi.

Hüseyin, Odesa'ya baktı. Kumlu bir sahil iki istikamete doğru alabildiğine uzanıyor, ilerde bir burun sisler içinde kayboluyordu. Limanda her cinsten gemi direkleri birbirine karışmış, sisler içinde, yaprakları dökmüş cılız bir ormana benziyordu. Ağaç, demir, zincir, insan ve düdük seslerinden oluşmuş anlaşılmaz, fakat sersemletici bir uğultu akıp gidiyor, kül renkli bir gümrük motörü çevik ve aceleci, Martukaya doğru geliyordu.

Tayfalar, arasıra bakışlarını limanın bu hayhuyu arasından geçirerek tanıdık semtlere selâm gönderiyorlardı. Gözleri gelmekte olan motöre ilistikçe, yüzlerindeki gülümseme dumanlanıyor, onda, gemiden erken çıkamamak için kara bir haberin olup olmadığını hesaplayamıyarak, endişeleniyorlardı.

Ali Reis ciddi idi.

Tortu, dudakları arasında tüten sigara ile gözleri kırpışarak, gelen motöre sakın bir bakışla bakıyordu.

Hüseyin, bu limanın arkasında neler geçmekte olduğunu düşünüyor, burasını Amasray'la karşılaştırıyordu.

Martukaya ilk çıkan iriyarı Rus memuru sert bir sesle, Rusça olarak:

«Kaptan kim?» diye sordu.

Tortu sigarasını yere tükürdü, umulmiyan bir hareketle, memura yaklaştı:

«Merhaba Ivanoviç,» dedi. Rus çatık bakışlarını bu teklifsiz tayfaya çevirdi. Birden çatılan kaşlar gevşedi, gülen gözler ufaldı.

«Merhaba Türk yoldaş!»

Tortu tayfaların gözünde ne kadar büyümüşse Ali Reis için de o kadar değerli olmuştu. Muayene hızla tamamlandı. Pasaportlara bakılmadı, bile. Tortu'nun vaktile Kırım'da tanıdığı odun hammalı Ivanoviç ayrılırken, Tortu'yu votka içmeğe çağırdı. Ve yarım saat sonra (İhsanühüda) oldukça yıpranmış bir rıhtım yakınında, bir dubanın paslı demir halkasına bağlandı. Tayfaların hepsi giyinme telâşına düşmüşlerdi. Ali Reis, tayfaları gemide alıkoymıya çalışmanın faydasız olduğunu bilirdi. Gitmeleri umurunda değildi. İlle avans istemeselerdi. İsteyecekleri paranın miktarını düşünerek kamerasına indi.

Biraz sonra tayfalar güvertede toplanmışlardı. Kendi aralarında mırıldanıyorlar, suratları asılıyor, ama başka bir hareket gömülmüyordu. Tortu, Rizeli kıyafetiyle yukarı çıktığında onun çevresini aldılar. Tortu, bütün bu hareketleri seyreden ve henüz giyinmemiş olan Hüseyin'e doğru yürüdü:

«İhtiyar bubay gibi sen de mi gemiyi bekliyecek-siy?» diye sordu.

«Bubamı bütün tayfaların yalnız bıraktığı günde beni sürükleyece ne var gâvur köyünde...?»

Tortu omuzlarını silkti:

«Ver öyle ise paralarımı! Yarına kadar sana votka ikram edecek param kalmazsa, öbürsü gün sen bana ikram edersiy!». dedi.

Aldığı paraları kuşağına yerleştirirken:

«Git bubaya seslen!» dedi. «Bu uşaklar eliyi öpüp, para almadan gidemezler.»

Hüseyin alayla karşılık verdi:

«Eğer el öpmek bir çeyrek içinse benim elimi babamınki yerine öpebilirler.»

Bu lâfı işiten tayfalar sokuldular. İçlerinden Mısırtık:

«Ne çeyreği.. Reis'in piçi değil misin, pinti oğlu pinti!» diye bağırdı.

Hüseyin, ona saldırmak niyetiyle baktığı sırada Tortu, dirseğiyle Mıstığı itti. Sonra Hüseyin'e:

«Sen şu çeyreği ikile... Onlara yeter!..» dedi.

Birer mecidiye kuruntulayan tayfalar, hayal kırıklığıyla homurdandılar.

Tortu, gözlerini açarak onlara döndü:

«Kesenizde bir çeyrek votka parası olduğunu unuttunuz mu köpekler?»

Çeyrekleri alan tayfalar, deminki kinlerini unutup gülüşerek ve sevinç gösteren küfürlerle, geminin küçük sandalına doldular. Gemide kalan Hüseyin'e el salladılar. Sandalın ortasında, ayakta duran Tortu bağırdı:

«Üzülme.. Şantan gızı Marika'yı senin için de öperim!» Ve kahkaha ile güldü. Hüseyin, bir küfür savurdu. Ama içinde hasede benzer birşey duydu.

5

Hüseyin, bütün gün acaip bir sıkıntının ve huzursuzluğun ağırlığını içinden silkip atamadı. Bir zaman bu bilmediği limanı seyretti. Sonra kirlenmediği halde çamaşırlarını yıkadı, halatlara astı. Çorba için balık avladı, şarkı söyledi, hattâ Emine'yi düşündü, ama bir türlü içindeki o ağır şeyi eritemedi. Gemide konuşacak kimse de yoktu. Murat Dayı, bu temmuz sıcağına rağmen, yüzüne mendilini kapamış, horlamakta idi.

Babası odunları devredeceği tüccarla görüşmeğe gitmişti.

Hava puslu ve ağırdı. Martılar bu ağır havayı tenneffüs edebilmek için ağızları açık, serinleyebilmek için kanatları acınacak bir şekilde kalkık, dubalara sı-

ralanmışlardı. Ara sıra limanın gürültüleri arasından şikâyetçi çığlıkları işitiliyordu. Vapur dumanlarının bile esnediği bu öğle sıcağında Hüseyin de güverteye uzandı.

Gece, odunları iyi bir fiyatla satan ve kafayı çerkerken memnun, iyimser kahkahalar savuran babasının sululuklarına sinirlenerek, ona hizmet etti. Ali Reis, kaba lâtifelerle, düğünden, Emine'den söz etti. Sonra lâfı kendi evlenmesine, anasının kızlığına, daha sonra hovardalıklarına kaydırdı. Dili dolaşarak ve salyaları akararak Rum kızlariyle, Şam kadınlarını, Rumen dilberlerle Rus yosmalarını karşılaştıran ilkel, hayvanca bir sarhoş nutku çekti. Sonunda göğsünü döğerek sızdı. Hüseyin, hiç bir zaman babasından bu akşamki kadar tiksинmemişti. Murat Dayı ile onu yerine yatırdılar. Sonra güvertede Murat Dayı, Ali Reis'in ne yaman hovarda olduğundan başlıyarak, kendi maceralarına geçti. Binbir hovardalığın milliyeti çeşitli kahramanlarında hep aynı romantik ruh vardı: Onun sevdiği kadınlar daima terk edilmişler, hepsinde bir intihar teşebbüsü görülmüştü.

Hüseyin, gecenin yarı karanlığında beyni olağan üstü işleyen Murat Dayı'nın ışıldayan gözlerine bakmadan, sadece sessiz dinliyor. Odesa'nın ışıklarını, bu binbir maceradaki çapkın kadınların şehvetle parlayan gözlerine benzetiyor, onların kendisine bakarak kıpıldıklarını sanıyordu. Ve limanda gümrük projektorlerinin ansızın uzayıp kısalan ışık demetleri, kendi içinde yanıp sönen bir alevin titreyişini andırıyordu. Kamaraya indiği zaman babası horluyordu. Ona acıyarak baktı. Yatağında, elinde olmadan tayfaların özledikleri Rus karılarıyla şimdi yatmakta olacaklarını düşündü. Tortu'nun sözlerini hatırladı. Bütün arzusuna

rağmen Emine'nin yüzünü hayal edemiyerek, babasının boğazlanan bir insanın hırıltısına benzeyen horultusunu işitmemek için, yorganını başına çekti.

6.

Ortasından çirkef akan dar ve izbe bir sokağa saptıkları sırada Tortu, Hüseyin'e:

«Karıların iyisi gibi enfiyenin ve barıtın iyisi de böyle sokaklarda bulunur,» dedi. Sonra şeytanca gülererek:

«Barut almağa giderken fitillenmemeğe bakmalı. Herifin gızı baruttan yamandır hani.. Benim Marika'nın oynaduvu gayfede şarkı söyler, emme benim Marika'dan üstündür.»

Hüseyin içinde anlayamadığı bir hissin, korkuya da kuşkuya da benzer bir duygunun çırpınışını yenererek cevap verdi:

«Rus barutuna düşkün olan avcılar düşünsün!» Tortu alayla:

«De bakalım, görürüz babayiğidi!» dedi ve küçük bir kapıyı çaldı.

Aralanan kapıdan ihtiyar bir kadın yüzü göründü. Çapaklı, küçük ve hilekâr gözler, gelenleri süzdü.

Tortu bir eliyle kapıyı iterek:

«Yol ver Marfa!. Usta Dimitri'yi görebilmek için mutlaka seni y buruşuk yanaklarını mı öpmeli?» dedi.

Bu teklifsiz misafiri tanıyan kadın, yapma bir gülümsemeyle yol açtı:

«Hoş gelmişsin kale Tortu!. Yanaklarımı beyenmezsin ama, Ilenga'nın yanaklarını öpebileceğini aklından sikar!» dedi. Sonra Hüseyin'i görerek, «Bu poli kale delikanlı da kim?» diye sordu. Hüseyin, sıkıldı ve kızardı.

«Herhalde llenga'yı baştan çıkaracak adam değil!» karşılığını veren Tortu'ya karşı da içinden kızdı.

Karanlık tahta merdivenlerden tırmanmağa başladılar. İhtiyar kadın önden gidiyor, fenerle yol gösteriyordu.

Marfa, Tortu'dan öç almak ister gibi:

«Vresi, yangın, bilirsin kıvılcımdan çıkar!» dedi. «Gençlerin gözlerinde de bu kıvılcımdan vardır. Ma, senin ateşin de benimki gibi nerede ise küllenezek.»

Tortu, kızgınlığını kahkahasına bağlayarak savurdu:

«Hadi goca bunak!.. Senin mangalında da ateş mi yanarmış ki..» dedi.

Usta Dimitri, basık tavanlı olmakla beraber, oldukça geniş ve iyi döşenmiş bir odada onları karşıladı. İstanbul'da doğup büyümesine rağmen bozuk bir Türkçe ile konuşan Dimitri, Odesa'da kaçakçılık yapıyordu.

«Hoş geldin vire Tortu!» diye ellerine sarıldı, kuvvetle sıktı:

«Otur vire!. Sok görezeyim gelmiş seni!» dedi.

Tortu alayla:

«Beni mi göreceğın geldi, bizden alacağın çil mecidileri mi Allah bilü,» dedi.

Ötekisi dargın bir yüzle:

«Yok vire!. Allah çarpsın, sok özlemisim seni!» karşılığını verdi.

Hüseyin'e de yer gösterdi:

«Kim bu delikanlı... Hiç görmemişim!»

«Ali Reis'in sıpası. Martukanın dümenine geçmeden esrarın, barutun yerini öğrenmesi lâzım. Ne var ki hiç te o surat yok kendisinde... Gemiden zorla dışarı çıkarabildim, bu sokaklarda tavşan gibi korku geçirdi. »

Hüseyin, hareketlerine yanlış anlamlar verilmesine kızıyordu.

Tortu sordu:

«Nerede seni papatya?»

Usta Dimitri, yapılacak alış verişte faydası doku-
nacağını düşünerek sorudan pek memnun oldu:

«Benim kız iserde olazak!» dedi, sesini yükseltti:

«Ilenga... Bak misafir gelmiş!»

İçerden dağ keçisinin sesi kadar gevrek, yaban,
ama tatlı bir kadın sesi cevap verdi:

«Geliyorum!»

Bu kadın sesi Hüseyin'e kalp çarpıntısı verdi. Az
sonra Ilenga bir dansöz elbisesini andıran uzun al ka-
difeden bir ropla göründü. Elbisesi kalçasını ve belini
iyice sarmıştı. Kalçasını ve göğsünün hatlarını abar-
tan al kalife, göğsünün ve teninin beyazlığına bir fildi-
şi görüntüsü veriyordu.

Etlı kırmızı dudakları çapkın, yeşil gözleri esrarlı,
sarı saçları lâtif ve perişandı. Hüseyin, kapıdan girer
girmez üzerine dikilen bu yeşil gözlerin ağırlığını his-
sederek ona baktı ve bir anda, birkaç gece evvel rü-
yasına giren dişi şeytanı hatırladı. Gözleri, bu alaycı,
şehvet dolu ve sarhoş eden gözlere dayanamadı, ba-
kışlarını başka tarafa kaçırdı.

Ayağa kalkan Tortu, Hüseyin'e gülerek baktı ve
Ilenga'ya:

«Yolda gelirken şu tüysüz genç oğlana seni için
dedüm ki, Kâfir, dinamitten tehlikelidü? Çarptı mı ya-
narsın!.. Ne dese beğenirsiy: Rus keklığıne düş-
kün olan avcıla düşünsün, demez mi?»

Ilenga fıkırdadı. Başını geri atarak sarsıla sarsıla
güldü:

«Ne diye korkuttun delikanlıyı! Yüzüme bakmıya
çekiniyor. Oysa güzel de gözleri varmış.»

Hüseyin kızmakla, sükûtle bu saldırıları savuştu-ramıyacağını anladı. Tortu'ya kin duyuyor, Ilenga'dan nefret ediyordu. Gözlerini horlukla genç kadına dikti:

«Korkmuyor da iğreniyorsam?»

Odayı ağır bir sessizlik doldurdu. Sükût uzadığı oranda Hüseyin, kinine ve nefretine rağmen, kınama-sından pişman oluyordu.

Ilenga'nın gülümseyen yüzü hafifce sarardı. Son-ra bozulduğunu hissettirmemek için zoraki bir kahka-ha ile güldü, Tortu'ya:

«Delikanlı biraz toprak adamına benziyor,» dedi. «Bir kadına da tutkun olsa gerek. Çünkü bir kadına ancak, bir kadın yüzünden söğülür.»

Sonra sarı kin ışıkları yanan yeşil gözleri en tat-lı bakışıyle Hüseyin'e döndü:

«Gemici kalırsan elbet bu hareketinin diyetini bir gün bana ödersin delikanlı!» dedi.

Usta Dimitri, konuşmayı içi titreyerek dinliyordu. Hazır, barut alıcıları ayağına kadar gelmişken, kaçır-maktan korkuyor, lâfın karışabileceği yerini bekliyor-du.

«Ilenga git te misafirlere yap bir limonata!»

«Ilenga git te misafirlere yap bir limonata!» dedi. Tortu atıldı:

«Limonatayı çocuklar içer. Votka getü, votka!» dedi.

Ilenga dışarı çıkarken Hüseyin'e sürtünür gibi geç-ti. Vücudunun sıcaklığını kokusuyle birlikte delikan-lının yüzüne tokat gibi çarptı. Hüseyin bu havayı te-neffüs ederken yaptığı kabalıktan büsbütün pişman oldu.

Ilenga, becerikli elleriyle tuttuğu tepsi içinde bir güğüm votka, bir bardak limonata ve üç boş kadeh

ile geri döndü. Yüzünde şeytanca bir gülümseme vardı. Boş kadehlerden birini Tortu'ya, birini Dimitri'ye verdi. Birini de masa üzerine bıraktı. Tepsi içinde kalan limonata bardağını Hüseyin'e getirdi:

«Votka belki başını döndürür, diye düşündüm. Çünkü bu da Rus içkisidir.»

«Limonata bizim memlekette yalavuz hastalara verilü. Ben, şükürler olsun sapsağlamım.» dedi Hüseyin.

Sinsi sinsi gülümseyen Tortu'ya baktı:

«Sen limonatayı Tortu'ya ikram et, çünkü hastadur karılar yüzünden. Ben gâvur köyünde gâvur içkisi içmeği isterim,» dedi.

Tortu, gürültülü bir kahkaha attı. Usta Dimitri de ona uymak zorunu duydu.

«Getir Ilenga senin eliyde limonata da votka gibidü.» dedi.

Kadehlere votka dolduran Ilenga, Hüseyin'in küstahlığına içki ile gem mi vuracak, yoksa onu daha çok alevlendirecek mi kestiremiyordu. Bununla birlikte her iki sonuçtan da memnun olacağını seziyordu.

Dimitri, kadehini kaldırarak:

«Misafirlerimizin sağlığına ve iyi iş şerefine içiyorum!» dedi.

Tortu, elindeki kadehi kaldırarak Ilenga'ya:

«llerde dostum olacağın şerefine!» dedi.

Ilenga, hemen karşılık verdi:

«Seni şantan kızı Marika'nın elinden almağa hiç hevesim yok.»

Sonra kadehini kaldırdı ve Hüseyin'e bakarak:

«Dostluğumuzun şerefine!..» dedi. Votkayı tatlı bir şerbet gibi içerken, yeşil gözleri Hüseyin'in gözlerine kedi sokulganlığıyla dikildi.

Hüseyin, bu bakışlardan kaçmak zorunu duydu,

kadehini aldı. Onlar gibi birşeyler söylemek istedi. Sonra vazgeçti. Sadece bir yudumda kadehini boşalttı. Ve elinin tersile dudaklarını sildi. Onun bu hareketini izleyen Ilenga, bunu dostluğunun kabulü anlamına aldı, gözleri zevkle süzüldü.

Usta Dimitri, Tortu'yu mal göstermek bahanesiyle içeri götürdü. Odada yalnız kalmışlardı. Ilenga yarı uzanık bulunduğu koltuktan süzgün gözlerini Hüseyin'in üzerinden ayırmayarak boyuna gülümsüyordu. Hüseyin, ürkek bakışlarını ona çeviriyor, ama direnemeyerek kaçırıyordu. Sonunda sessizlikten onun alaycı bakışlarından sıkıldı:

«Alay mı ediyon benimle?..» dedi.

Ilenga, tavrını bozmadı. Ayak ayak üstüne atarak kalçasının hatlarını gerdi. Diz kapaklarına kadar bacakları görünüyordu.

«Hayır alay etmiyorum,» dedi. «Senin sevip sevmeyeceğini ölçmeğe çalışıyorum.»

«Kimi?» diye asık bir suratla sordu Hüseyin.

«Elbet beni değil. Bir başka kadını. Yavuklun var mı senin?»

Hüseyin canının sıkıldığını gösterir bir davranıştan sonra:

Hüseyin canının sıkıldığını gösterir bir davranıştan sonra:

«Sana ne?» dedi.

Ilenga aldırmadı.

«Gemicilerin hep yavukluları olur da.. Bununla beraber her gittikleri yerde bir dost tutarlar. Senin de nişanlın olmalı, hem de çok dilber bir kız. Çünkü sen ötekiler gibi dost tutmak niyetinde görünmüyorsun. Nişanlın çok mu güzel?»

Hüseyin cevap vermedi. Ilenga doğruldu:

«Benden güzel mi? Onu söyle hiç olmazsa!»

«Ne geçecek eline?»

Ilenga gene koltuğa yaslanarak:

«Belki seni ayartırım, diye düşünüyorum!» dedi.
Hüseyin ona baktı. Sonra suratını buruşturdu:

«Orospulukla her erkeği baştan çıkaracağını mı sanıysun?»

«Her erkek orospuluktan hoşlanır.»

«Allah bilü.. Şunu aklından çıkar: Ben ne Rus dilberlerinden, ne de Rum aşiftelerinden hoşlananlardan değilim!»

«Ben de ne Rusum, ne de Rumum. Düpedüz Türküm. Gagavuz kızıyım.»

Hüseyin bir an durakladı:

«Dimitri baban değil mi senin?» diye sordu.

Ilenga, delikanlının saflığıyla alay eder gibi bir kahkaha attı:

«Ben onun sözde kızı, o benim sözde babam!»

Hüseyin, sigara kesesini çıkardı. Öteki devam etti:

«Romanya'da doğdum, büyüdüm, memleketler dolaştım. Şimdi de Dimitri'nin kızıyım işte, burada bir kaşeşantanda oyuncuyum.»

Hüseyin, sigarasından bir nefes çekerken, Murat Dayı'nın hikâyesini hatırladı. Ve Ilenga'nın sarı saçlarına baktı.

«Gagavuz Rumen dilinde «Hayvan» demekmiş... Sen neden Türk oluyormuşsun?»

Ilenga aynı alaycı bakışları, aynı pervasızlığı sürdürerek:

«Romenler de senin gibi, sevmediklerine söğeler. Gagavuz Türklerine kızdıklarından birisine (hayvan) demek için **Gagavuz!** diye bağırırlar.»

Hüseyin gene terslendi:

«Gagavuz kızı, gagavuz!» dedi.

Ilenga, bu hakareten zevk aldı:

«Bizim memlekette söğmek te, sevmek demektir.»

Hüseyin ayağa kalktı:

«Bizim memlekette söğmek sögmektir, sevmek te sevmek!»

Ilenga, votka güğümünden iki kadeh doldurdu ve Hüseyin'e:

«Gel söğmek ve sevmek şerefine içelim!» dedi.

7

Ertesi günü öğleden sonra Tortu gemiye döndüğü zaman rıhtımdan neş'e ile haykırdı:

«Üsen! Horluyor musun gene ulay?»

Denizde yıkanan Hüseyin, ayaklarıyla suyu köpürterek karşılık verdi.

Sandala atlıyan Tortu, kürekleri önden kullanarak Hüseyin'e yaklaşıırken:

«Ilenga'dan selâm gettüm sana!» dedi.

«Getiren de gönderen de kör olsun!»

Tortu neş'esi artarak devam etti:

«Seni şantana çağırdı Ilenga.. 'Gelmezse, baştan çıkmaktan korktu, derim ona!' dedi.»

Hüseyin sandala bir eliyle tutundu, ağzına giren suları tükürerek:

«Söyle benimle uğraşmasın!» dedi.

«Lay sen sahi ne ödleğ işeysiny be?.. Bir votka içmekten, güzel bir garı ağzından iki türkü dinlemekten ne çıkar? Benim Marika'm da seni merak ediyor.»

Hüseyin kendini suya bırakırken:

«Köpek görsün yüzlerini!» dedi, yüzmeğe başladı.

Tortu yarı ciddî, yarı şaka:

«Bu köpek lâfı sana pahallıya patlardı ya, sırası değil.. Bana bir mecidiye ödünç ver!»

Hüseyin alay etti:

«Giyinmiş bi' adam çıplaktan para iste mi?»

«Zaten hep çıplaklar zengin, giyinmişler züğürt olur. Ve' bakam şu mecidiyeyi!»

Ve parayı Hüseyin'in pantolonundan kendi eliyle alan Tortu:

«Yemiyeniy parasını yerler. Allah llenga'yı da bana nasip etsin!» dedi.

8

Bir gün sonra Tortu iki kadınla, llenga ve Marika'yla, Hüseyin'e baskın verdi. Hüseyin, akşam çorbası için balık tutuyordu. Sırtında göğsünü, genç pazılarını meydanda bırakan, siyah ten fanilâsı vardı.

Onları görünce canı sıkılmakla beraber istifini bozmadı Hüseyin.

Tortu bağırdı:

«Akşam çorbasına misafirleriy var Hüsen, oltayı iyi kullan!»

llenga, sandal yaklaşırken, rıhtımdan aldığı küçük taşları oltaya doğru atmağa başladı. Ötekiler de onu izlediler. Üçü de içkili insanlar gibi taşkın bir neşe içindeydiler. Ve bu Hüseyin'i kızdırıyordu.

«Dâvetsiz misafir umduğunu değil, bulduğunu yer. Bir var ki bu taşları attıkça korkarım yemek için balık değil, hamsi bile bulamıyacaksınız.»

llenga:

«Bize bir bardak votka ile ev sahibinin güler yüzü yeter!..» dedi.

Şantan kızı Marika, meraklı gözlerle Hüseyin'i süzüyordu.

Hüseyin içinden «al bir tane daha» diye öfkелendi. Sandal gemiye yanaştı. Ilenga, tatlı bir gülümsemeyle Hüseyin'e seslendi:

«Tut elimizden, çikalım!»

Hüseyin yerinden kımıldamadı.

«Tırmanmasını bilmeyen gemiye misafir gelmemeli!»

Tortu, Marika'yı belinden tutarak kaldırdı. Bu anda sandalın dengesi bozuldu, sallandı. Ve Ilenga bir çığlık kopararak, suya düştü. Tortu, Marika'yı gemiye çıkarmağa uğraşırken, bir gürültü suya ikinci bir cismin düştüğünü haber verdi.

Hüseyin, biraz sonra Ilenga'yı belinden tutmuş, suyun yüzüne çıkarmıştı. Ilenga, bir an gözlerini açtı, gülümsedi, tekrar yumdu. Tortu'nun yardımıyla Ilenga güverteye alındı.

Hüseyin, kamaraya koştu, battaniyesini aldı, geldi. Bu zaman zarfında Ilenga uyanmıştı. Marika, onun eteklerini, buluzunu sıkıyordu. Tortu, düşünceyle başını kaşıyordu.

Ilenga, arzu dolu sıcak bir bakışla Hüseyin'e baktı:

«Hayatımı kurtardın.. Sövdüğün kadının hayatını!»

Hüseyin, getirdiği battaniyeyi yere atarak aksilendi:

«Moskof gâvuru da düşseydi, çıkarırdım sudan.»

Ilenga gülmekte ve arzudan, ya da üşümekten çenesi atmakta olduğu halde:

«Beni kurtarayım derken boğulsaydın, sövdüğün kadın yüzünden sevdiğini dul bırakacaktın!»

Hüseyin cevap vermeden oltasının başına geçti.

«Moskof gâvurunu kurtarsaydın sana bahşış verirdi. Ben borcumu ne ile ödiyeyim?»

«Benimle uğraşma, başka bir şey istemem!» dedi Hüseyin.

İlenga'nın bu hırçın başa, bu iktidarlı göğüşe bakarak gözleri süzölüyor, az önce o kolların beline dolandığını hatırlayarak, içi eziliyordu.

Marika arkadaşına:

«Üssüyezeksın kale!» dedi. Sonra Tortu'dan, cilve yaparak, soyunacak bir yer olup olmadığını sordu.

Tortu Hüseyin'e:

«Kamarada kimse var mı? dedi.

Hüseyin, bir balığı sudan çıkarırken yalnız başile «hayır» cevabını verdi. Marika ile Ilenga, Tortu'nun peşisıra gittiler. Biraz sonra Tortu yalnız göründü. O da bir olta alarak Hüseyin'in yanına oturdu.

«Kadınları avlamasını bilen, balık ta tutan!» dedi.

Hüseyin, sadece omuz silktili.

«Yarım saata kadar seniyki gadar balık tutacağım. Bi mecidiye bahse gire misiy?»

Hüseyin güldü:

«Galiba gene paran kalmadı.»

İki kadın gülüşerek kamaradan çıktılar. İlenga elbiselerini çıkarmış, Hüseyin'in mumlu donunu giymişti. Başında da tüylü bir kalpak vardı. Tortu, Hüseyin'e bir dirsek vurdu. Hüseyin kadınlara döndü, baktı. İlenga'yı o kılıkta görünce çatılan kaşları, elinde olmadan gevşedi, güldü.

İlenga, kaşları çatık, Hüseyin'in sesine benzetmeğe çalışarak kalınca bir ses ve komik bir yüzle:

«Tırmanmasını bilmeyen gemiye misafir gelmemeli!» dedi. Hepsi birden güldüler. Hüseyin, yarı ciddi bir sesle:

«Ve bir gadın erkek elbisesi giymemeli!..» diye ekledi.

İlenga, yapma bir kederle boynunu büktü:

«Kadın elbisesile benden kaçırıyorsun.. Belki erkek elbisesi seni korkutmaz, diye düşünüm!»

Hüseyin'in kaşları gene çatıldı, ciddileşti:

«Senden kaçan, gorkan yok. Sana kim metelik veriyo?» dedi.

Ilenga, hemen atıldı:

«Öyleyse bu akşam kafeşantana gelmekten de korkmazsın!»

9

Tortu neş'eli; siyah lâz elbisesini öğünerek giymiş olduğu farkedilen Hüseyin, asık suratlı; dar bir merdivenden kafeşantana iniyorlardı. Bir sarhoşun alkol ve meze kokan soluğuna benzer bir hava yüzlerine çarpıyordu. Aşağıdan büyük bir uğultu yükseliyordu.

Aralıksız gülen bir Rus kızının beline sarılmış iri yarı bir Rus hammalı ile karşılaştılar. İkisi de sarhoştular. Hüseyin, yol vermek için kenara çekildi. Kadın, bu garip kıyafetli genç adama süzgün gözlerle baktı ve bir elile yanağını sıktı. «Haroşo!» dedi. Ve öpmek, öpölmek ister gibi başını ona uzattı. İri hammal, küfürlerle karışık bir homurdanışla kızı sürüklerken, Hüseyin'e kanlı gözlerle vakti.

Hüseyin, aşağıdaki âlem hakkında tecessüsü arttığı sırada bu memleketteki kadınların ya hep deli, ya da hep orospu olduğuna hükmediyordu.

Çalgılı kahvenin içi sigara dumanlarından sisli idi. Tavanlara asılan büyük petrol lâmbalarının kızıl ışığı, dumanların arasından sızarak, yüzleri ancak hayal meyal aydınlatıyordu.

Masalarda çeşit çeşit adamlar kadınlarla beraber oturuyorlar, her masadan kahkahalar ve küfürler işiti-

liyordu. Kenarda, daha kuytu ve karanlık yerlerde bazı kadınların erkekleri kolları ile sararak öptüklerini gördü Hüseyin. Anası, hemşiresi ve Emine'si gibi masum insanlar arasında büyüyen delikanlı, kadınların da erkekler gibi sigara içtiklerini, onlar gibi külhanileştiğini görünce donmuş kalmıştı.

Hüseyin'in şaşkınlığını farkedenden Tortu, kahkahalarla gülerek, onu kolundan tuttu. Gözüne kestirdiği boş masaya doğru sürüklemeye başladı.

Yanlarından geçtikleri masalardan kadınlar Hüseyin'in anlamadığı bir dille kendisine bir şeyler söylüyorlar, sonra bazan bir bardak votkayı içiyorlar, bazan da bir çiçek atıyorlardı.

Hüseyin, sandalyaya çöker gibi oturarak:

«Bu cehennem yere niçün getidün beni?» diye sordu.

Tortu, gülmesini sürdürerek:

«Oysa burda kime sorsan bu yere «cennet» der. Hakları da var. Kadunun olduğu yer cehennem olur mu hiç?» dedi.

Bu sırada gözlerinin altı çürük, sarhoş bir kadın, sırtındaki atkıyı gevşeterek, masalarının yanında dikildi, Rusça olarak:

«Efendilerim bir bardak votka ikram etmezler mi?» dedi.

Hüseyin dilinden anlamadığı bu kadının kendisine sulu yaltaklanmalarla sokuluşuna, sırtını dönerek, ne demek istediğini sorar gibi Tortu'ya baktı?

Tortu, Hüseyin'e, «Votka istiyor» dedikten sonra kadına Rusça:

«Çek arabanı!» dedi.

Kadın bir küfür savurarak, tekrar atkısına bürünürken Tortu, Hüseyin'e:

«Bir bardak votka ile bu kadını satın alabilirsin!..» dedi.

Bu sırada Hüseyin'in şimdiye dek hiç duymadığı oynak bir hava çalınmağa başladı. Hüseyin, masalarda oturan sarhoş kadın ve erkeklerden bazılarının birbirlerine sarılarak ortada zıplamağa, hoyrat hareketlerle erkeklerin kadınları hırpalamağa başladıklarını gördü. Ve kadınlar bu hırpalanıştan haykırarak yerde gıdıklanıyorlarmış gibi gülüyorlardı.

Bitişik masada bir kadınla oturan iri yarı adam, bıyıklarını oynatarak, ellerile tempo tutuyordu. Hüseyin, bütün bu olanlardan huzursuzluk duyuyor ve geldiğine bin pişman oluyordu. Bununla beraber llenga'ya görünmeden gitmek te gururuna dokunuyordu.

Tortu onu dürttü:

«Bu havayı Marika söyler. Şimdi nerede ise meydana çıkacak!» dedi.

Sabırsızlıkla kalktı, sandalyasını ters çevirdi. Arkalığa çaprazlama koyduğu kolları üzerine çenesini dayadı.

Marika göründü. Tortu, Hüseyin'i dürttü.

Gösterilen tarafa bakan Hüseyin, omuzları çıplak, etekleri şemsiye gibi açık bir entariyle Marika'yı gördü. Kapıdan girer girmez şarkıya başlamıştı. Dans edenlerin ve masalardaki kahkahaların gürültüsünü bastıran bu sesi işitiyor, ama ne söylediğini anlamıyor, merak ta etmiyordu. Marika her masaya bir tebessüm, bir kol hareketi, bir boyun kırma armağan ederek, kendilerine doğru yaklaşıyordu.

Hüseyin her masaya, her erkeğe iltifat yağdıran bu kadını Tortu'nun hiç kıskanmadan seyredişine şaşıyordu. Marika masalarına geldi. İki elini masaya dayadı. Tortu'nun gözleri içine bakarak, gözlerini açtı, kapadı, süzdü. Sonra Hüseyin'e döndü. Gülerek ve

alay eder gibi baş sallıyarak rusça şarkısını söylemeye devam etti:

**Bir delikanlı votka içmez
Bir delikanlı votka içmez
Bir delikanlı hovardalık etmezse
Budaladır.
Budaladır.**

Tortu başını kaldırarak gevrek bir kahkaha ile güldü:

«Ne diyor biliyor musun? Bir delikanlı votka içmez, hovardalık etmezse ahmaktır. E... Rus şarkısı bu!...»

Hüseyin kaşlarını çattı. Masadaki votka bardağını eline aldı ve Marika'dan başını çevirdi. Bununla beraber Marika, şarkısının sonuna kadar masayı terketmedi. Şarkı bitince etraftaki alkışlara diz kırarak, baş eğerek selâm verdi. Tortu'nun dudağını iki parmağıyla sıktı ve koşarak geldiği yerden kayboldu.

Marika'nın kaybolduğu kapıdan Ilenga görüldüğü zaman, alkışlar gürültüyü bastırdı, ortada oynayanlar da yerlerine çekildiler. Hüseyin, Ilenga'ya karşı bu kahvedeki itibarı hayretle farkettiler. Masalarda oturan kadınların şimdiye dek neşe ve kahkaha ile canlı yüzlerinde, kinle, hasetle karışık bir anlam olduğunu; erkeklerin yanlarındaki kadınlara metelik vermeden, Ilenga'ya arzuya, şehvetle, kucaklamak isteğiyle baktıklarını gördü.

Hüseyin, kahvenin havasını bir anda değiştiren bu kadının tanıdığı Ilenga olup olmadığını anlamak için keskin ve çatık bir bakışla, parmakları ucunda kayar gibi ilerleyen ve vücudunun hatlarını yay gibi geren kadına baktı. Onu yalnız memelerini ve oyluklarını ör-

ten bu hiç bilmediği kılık içinde, âdeta çıplak gördüğü zaman, içinde bir kızgınlığın kabardığını, şakaklarında damarların zonkladığını hissetti ve Ilenga'yı tokatlamak isteğini duydu. Ilenga, boşalan pist ortasına gelince, vücudunun ahengine uydurarak, Rusça bir şarkıyı sevdalı bir sesle okumağa başladı.

Hüseyin, su çalkantısı kadar yumuşak olan bu vücut sallanışı ve bu vahşi ses karşısında, geçmiş i tüm unutarak, ilk kez gözlerini ondan ayıramıyordu.

Ilenga, bir hareket senfonisile ve meltem sıcaklığı ile Hüseyin'e doğru kaymağa başladı. Yüzü harikulâde ılık ve canlı bir gülümsemeyle açılmış, gözleri şehvetle süzölmüştü. Ve:

Aşkımın intikamından Tanrı seni korusun!

Nakaratlı bir şarkı söylüyordu. Şarkı bitince çılgın bir hareketle geri döndü. Raksetmeğe başladı. Bütün masalar ona tempo tutuyorlardı. Bu çılgın raksı, ağır bir dans izledi. Ilenga'nın kolları kemiksizmiş sanısı verecek kadar baş döndürücü idi. Hüseyin'in önüne diz çöktü, başını geri uzatarak, tam bir kendini sunuş dans motifleri içinde, şehvet sıtmasına tutulmuş gibi, ürpermeğe başladı.

Müziğin ve hareketlerin sarhoş edici havası içinde ezilirken Tortu'nun fısıltısı kulağını gıcıkladı Hüseyin'in:

«Ne duruyorsun be, öpsene!...»

Hüseyin bu sesle, tutulduğu isimsiz ruh bunalımından kurtuldu. Ve gözlerini ondan çevirdi. Ilenga Hüseyin'in gözlerinde yanmakta olan istek parıltıları yerine direnç ışıklarının dolduğunu gördüğü zaman, kendisine tapan halkın önünde gururunu kıran bu erkeğe, sarı ıstnlarında ölüm pusu kurmuş bir bakışla

baktı. Ve kadın iç güdüsü harekete geçti. Kalktı, yeniden kıvrak hareketlerle dönmeğe başladı. Sonra Hüseyin'in yanındaki masaya yaklaştı. İri bıyıklı adamın önünde aynı raks hareketlerini tekrarlamağa başladı. Hüseyin, önce bu hareketi acı bir gülümsemeyle karşıladı. «Bundan bana ne!» diye düşündü. Sonra Rus delikanlısının, ihtirasla dolu yeşil gözlerin çağrısına kapılmış gibi kalktığını, ağır ağır Ilenga'ya yaklaştığını ve keskin bir hareketle bileğinden yakalayıp kızı kendine çektiğini gördüğü zaman, odanın birden karanlıklaştığını, midesinin bulandığını, kulaklarının uğuldadığını, içinde korkunç bir kızgınlığın kudurduğunu hissetti.

Ve eli meşin getlerinde saklı duran bıçağına gitti.

10

Hüseyin, kimsesiz sokaklarda Ilenga'yı âdeta sürikliyerek götürürken kadın bu beklenmedik değişmeden son derece mutlu, hırpalanmağa amade, vuslatın şehvetile şimdiden bitap bir halde bu genç adamın iradesine kendisine bağışlamıştı. Ve kapıldığı cinsel oyun içinde hazdan titriyordu.

Hüseyin'in bıçakla adama saldırdığı andaki erkekliğini, kendisinin araya girişini, ortalığın karıştığı sırada Tortu'nun bir sandalye vuruşuyla lâmbayı parçalayışını, karanlıktan yararlanarak Hüseyin'i kaçırmışını, araya girme anında yaralanan bileğini Hüseyin'in kendi çevresile bağladığı sırada yüzünde beliren o garip üzüntüyü görür gibi oluyordu.

Uçar gibi yürüyorlardı. Hüseyin hiç bir şey düşünmüyordu. Ilenga Hüseyin'i, bu ürkek delikanlıyı, daldığı düşten uyandırmaktan çekiniyordu. Düşünme-

nin doğurabileceği tereddütlerden korktuğu için, susuyor ve acele ediyordu. Sokak fenerlerinin ışığında büyüyen ve küçülen gölgeleri etraflarında daireler çizerek bir melânkoli yeknesaklığı ile tekerrür ettikçe llenga, içindeki arzuların yarım kalmasından korkuyordu.

İlk tanıştıkları evin kapısından gürültüsüzce girdiler. Dar merdivenlerden yukarı çıkarlarken delikanlıyı kadın sürüklüyordu. Odaya girince llenga artık başarısından emin olarak, lâmbayı yaktı. Sırtındaki robdöşambri, koşmaktan ateş basmış gibi bir jestle çıkardı. Kafeşantadaki dansöz yeniden ortaya çıkmıştı. Kollar ileriye doğru uzandı, yeşil gözler arzu ile süzülerek, Hüseyin'in lâmba ışığı altında sertliği abarmış yüzüne dikildi.

İşıklarında tereddüt yanan gözler arzuya ram edilmek için hırsıyla arandı. Ve llenga, bir suyun akışına benzer tatlılıkla sokuldu. Hüseyin, şehvetli bir soluk halini alan bu canlı vücudun etkisi altına girmeden gözlerine doğru sokulan çevreyi —Emine'nin ayrılış günü kendisine armağan ettiği çevreyi— arzuyla titreyen kollarında gördü, gözleri büyüdü. Derin bir uçurum önünden kaçır gibi, hiçbir gücün tutamayacağı bir dirençle odadan kaçmak istediği halde, llenga'nın kolları arasına düştü.

11

llenga sabah tuvaletini bitirip odaya girdiği zaman, Hüseyin henüz uyanmamıştı. Onu biraz seyretti. Çok arzu edilen, fakat bir kez oynadıktan sonra bıktırılan oyuncağı bir çocuk nasıl bakarsa, llenga da Hüseyin'e öyle bakıyordu.

Yatağına aldığı bu uysal delikanlının, o hırçın adam olup olmadığını kendi kendine soruyor, birkaç

zaman önce dikbaşı ve hoyrat bir iradenin kendine zevk veren hakaretleri, şimdi içinde yara gibi sızlıyordu.

Sinirli bir elle perdeyi açtı. İçeriye giren bol ışık, genç adamı uyandırdı. Hüseyin önce şaşkın etrafına bakındı. Bu eşyayı hatırlamağa çalışıyordu. Gevrek bir genç kadın kahkahası Hüseyin'e bu yolda yardım etti. Yerinden sıçradı. Yüzü korkunç derecede bozuktu.

Ilenga, bir koltuğa uzanarak:

«Baştan çıkabilirmişsin demek?» dedi ve sinirlendiren bir gülüş tutturdu.

«Ben de seni inatçı biri sanmıştım. Dört gün bile sözünde duramadın. Söyle bana şimdi!. Yavuklun mu güzel, ben mi güzelim?»

Hüseyin, damarlarına, dün akşamki arzuya bedel, büyük bir kin ateşinin yayıldığını duydu.

«Sen bir yılansın!» dedi, dişleri arasından.

Ilenga, Hüseyin'i kudurtan bir kahkaha attı:

«Bizim memlekette söğmenin sevmekten ileri geldiğini artık anlamış olmalısın!» dedi.

Hüseyin'in ağzı köpürüyordu. Homurtu ve köpük içinde:

«Orospu!» diye bağırdı.

«Orospudan her erkek hoşlanır dememiş miydin sana?»

Hüseyin çıldırıyordu. Ve bu hal Ilenga'yı akşamkinden daha büyük bir hazla titretiyordu. Hüseyin'in kıvrandığını görmek, öç almak mutluluğunu sunuyordu ona.. Ve durmadan hazla gülüyordu.

«Gülme.. Döverim seni!..»

«Erkekler ancak karılarını dövebilirler.. Dostlarını değil!..»

Hüseyin öfkesini yenemedi. Çılgın gibi yere atla-

dı ve Ilenga'nın sarı saçlarından yakaladı. Genç kadın, canının yanmasına rağmen, daha fazla gülüyor, gözlelerinden yaş geliyordu. Yatağa yuvarlandılar. Ilenga'nın hiddetli kollar arasında kıvranan vücudu şehvetten titriyordu. Ve çıplak omuzları kahkaha ile sarsılıyordu.

Başında Hüseyin'inin yumruğunu hissetti.

Bu hareketin içinde kopardığı fırtınaya rağmen, kasları hazdan geriliyordu. Hüseyin'in öfkesi birdenbire yatıştı. İçini yavaş yavaş kaplıyan pişmanlıkla Ilenga'nın çıplak omuzunu öptü.

Ilenga, Hüseyin'in gevşiyen kollarından kurtuldu. Saçları karmakarışık, üstü başı perişandı. Vahşi ve güzeldi. Gözlerinde sarı kin ve öç ışıkları yanıyordu.

«Bana yumrukla vurdun ha?»

Hüseyin utançla kızardığı halde kendini savundu:

«Sen de benimle alay ettin!» dedi.

Hakaretli bir gülüşle:

«Şimdiye kadar pek değil.. Ama şimdiden sonra, evet!. Bu yumruğun öcünü alacağım senden!..»

Hüseyin güldü:

«Dövecek misin beni?»

«Kadınlar erkekler gibi aynı silâhlarla dövüşmezler..»

Hüseyin Ilenga'ya yaklaştı. Onu kucakladığı sırada:

«Beni öldürecek misin?» dedi.

Ilenga düşmanının etini çiğneyen vahşi bir kadın gibi Hüseyin'in dudaklarını ısırıldı.

12

Hüseyin, gemiye döndüğü zaman İhsanîhüda'nın tulumbaları işliyordu. Nöbette vazife gören tayfalar, uğurlamağa gelen sevgililerine birkaç el ve göz işare-

tile uzaktan uzağa, son defa bağılılıklarını ve ayrılık acılarını anlatmağa çalışıyorlardı. Babası hiddetle sor-
du:

«Nerede kaldın? Hareket edeceğimizi bilmiyor musun?»

Hüseyin İlenga'ya verdiği söze, burada kalma az-
mine rağmen, normal olmiyan bir sükûnetle cevap
verdi:

«Ya ben gitmekten vazgeçtimse?»

Ali Reis'in kanı başına çıktı:

«Ne dedin ne?»

Hüseyin biraz sarardığı halde daha kesinlikle:

«Burada kalacağım, dedim!» Karşılığını verdi:

Ali Reis Martuka'yı kaybetmiş gibi köpürerek:

«Ne bok yemeğe kalacak mışşış?. Bu da nereden
çıktı?... Deli mi olduy sen?... Kim çeldi akıyı böyle?
Dilini bilmedüvün gâvur köyünde ne halt edeceksin?.
Düğün neyolacak? Anaya ne diyeceğim?.. Hepsiyden
daha kötüsü, Martuka'yı nasıl kurtaracağım?»

Hüseyin, cebinden bir çevre çıkardı; kanlı idi.

«Bunu Emine'ye verirsiy!. Ben evlenmek fikrin-
den caydım. Anamın da ellerinden öperim! Hayır du-
asını eksik etmesiy... Yakında geleceğim!. Sana bir
Martuka parası getiririm.»

Ali Reis, kulaklarına inanamıyordu. Şaşkın şaşkın
bakıyordu. Sonra kaşlarını çatı:

«Kim bu, seni yavukluydan, anaydan, bubaydan
ayıran garı?»

Hüseyin yalana saptı:

«Bi garı diye kim söyledi sana? Burada kalmadan
muradım, sırf çalışmak...»

«Öyle ise neye Emine ile evlenmekten vazgeç-
tin?»

«Emineyi kız kardeşim gibi sevdiğimi anladım. Ona nasıl karım diyeceğim?»

«Bu ağızları başkasına yaparsıy. Kim bu garı diyorum sana?»

Hüseyin hiddetlendi:

«Kim olursa olsun, nideceksiy?»

Ali Reis, yumruğunu kaldırdı. Hüseyin bir adım geri çekilip kendini savunmağa davranınca:

«Ben seni buba. Bana karşı gelirsey elin kırılır. Söyle bana olan biteni!»

Hüseyin bağırdı:

«Bubamsın, amenna.. Beni öldürebilirsiy, ama göynüme hükmedemezsiy.»

«Göynüne gara toprak dolsun! Demek bi garı yüzünden, bi' Moskof garısı yüzünden bubayı, anayı ve yavukluyu goyup gideceksiy ha?.. Ali Reis sağ gorsa seni!»

Hüseyin'e saldırdı. Tayfalar gürültü üzerine işi bırakmışlar, baba oğul kavgasını, tadını çıkararak, seyrediyorlardı. Babası saldırdıkça Hüseyin oradan oraya sekiyordu. Hiddetten gözleri büyümüş olan babasının karşısında direnecek olursa, bir kaza çıkabileceğini kestiren Hüseyin, para istemeğe geldiğini unutarak durmadan geriliyordu.

Babası:

«Gidiniy yezidi seni!. Buba yumruğu yemedüvün için böyle oldun değil mi? Ah.. Ben derdim: Bu oğlanı evde bıraktuvuma iyi etmedim.. İşte kuzu böyle köpekleşir. De bakam, kaç!.. kırk yıllık reis dünkü piçe namusunu iki paralık ettiriy mi sanırsiy?»

Hüseyin, bir fırsat düşürerek bordaya sıçradı ve oradan kendisini denize fırlattı. Kıyıya doğru yüzüyordu. Ali Reis, kuşağındaki tabancasına sarıldı. Etraftaki tayfalar şimdiye dek bir eğlence saydıkları kavg-

nın kanlı sonuçlanacağını gördüklerinden, tabancayı almak için Ali Reis'e doğru koştular.

«Sokulmayın!» diye haykırdı Ali Reis.. «Bi' köpeğin uğruna sizi ganınızla da elim bulaşmasın..» Ve tayfalar korkarak gerilediler.

İki el silâh patladı. Ve su ile yarı boğulan bir «yan-dım anam!» sesi duyuldu. Hüseyin'in kolları gevşedi.

Bu sırada Ilenga ile Tortu rıhtımda göründüler. Durumu gören Tortu ileri atılmak istediye de Ilenga onu kolundan tuttu, gözlerinin içine öyle baktı ki, Tortu burnunu yumruğuyla silerek niyetinden vazgeçti.

Hüseyin'in etrafında deniz kırmızı bir renk almağa başlamıştı. Açılan gözleri rıhtımda Ilenga'yı Tortu'nun koluna yaslanmış gördü. Yolda gelirken bir gece gördüğü düşü, kalbini tırnaklarıyla söküp alan o dişi şeytanı, bir anda hatırladı.

Ilenga'nın yüzünde kinci, muzaffer bir gülümseme vardı. Hüseyin bu zalim gülüşü ve gözlerdeki sarı ölüm ışınlarını gördüğü sırada bir gün önce Ilenga'yı döğerken onun «Kadınlar erkekler gibi aynı silâhla dövüşmezler» sözünü yeniden duyar gibi oldu.

Ilenga, kendisini yavuklusundan ayıran, baştan çıkaran ve baba kurşunu ile ölümüne sebep olan o gagovuz kızı, şimdi Tortu'yu mu baştan çıkarmıştı? Tortu'nun mu olacaktı? Son bir gayret harcadı. Ama nafile!. Hüseyin'in gözleri kapandığı halde beyninde hâlâ o zalim gülüş ve kulaklarında hâlâ o alaycı kadın kahkahası vardı.

P A Z A R L I K

Kuru yemiş tüccarı B. Hayri Küner pazarlığı sever, çünkü bu işin erbabıdır. (Burada pazarlıksız satış yapılır) levhasını, hükûmetin emirlerine aykırı hareket etmiş olmamak için asmıştır.

Hayri Küner, ayak satıcılığından yükselmiş tüm zenginler gibi hasis bir adamdır. «Sivri sinekten yağ çıkarmağa çalışır» dense caizdir. Elli yaşlarında kadar görünür, ama daha gençtir. Böyle yaşlı görünmesi, kendi canına bile cefa etmesinden ileri gelir. Kılık kıyafetine düşkündür de.. Bir şapkası vardır ki, benim her ay maaşımı yatırdığım, keyfi yerinde aşçı, onu görse, kuşkusuz: «Bir yemeklik yağ çıkartırım ondan» derdi. Amma o fırsatını düşürünce: «Bu şapkanın giyilecek yeri kalmadı, gerçi, ne yaparsın; uğur getirir bu şapka bana.. Fesi atıp onu giydim giyeli işim rasgitmiştir. Onu çıkaramam başımdan.. Bir gün eşten dosttan utanarak, yeni bir şapka alayım dedim, ilk giydiğim gün fıstıklar 20 kuruş birden düştü. İkinci gün üzüm piyasası altüst oldu. Bir hafta giyseydim, sağlam iflâs edecektim. Hemen çıkardım attım başımdan, Ne dersin? eski şapkamı giyer giymez piyasa düzelmez mi?» diyerek yağlı şapka giymeyi bir nedene bağlamağa çalışır.

Böyle giyinmesi biraz da, başkaları üzerinde (fazla zengin bir adam) izlenimi uyandırmamak içindir. Mağazada, depoda çalışan tezgâhtarları ve hamalları, çekişe çekişe, pazarlıkla tuttuğu gibi haftalıklarını da çekişe çekişe verir. Haftalıkları hiç olmazsa bir gün daha kasada tutmağa çalışır. Öğle yemeklerini çerezle geçiştirmeğe bakar. Vergi taksitlerini en son günde ödemeğe dikkat eder. Elektrik ve su paralarını, ihtar kâğıdını almadan ödemez. Bu hareketleriyle darda bir insan gibi görünmek ister, hattâ halinden şikâyet bile eder, ama dostu düşmanı da, işçileri de bunlara sadece «cimrilik» der geçerler.

Hayri Küner, yalnız iki konuda cömert görünür, fukaraya para verirken bir... civar kasabalardan gelen müteahhit, toptancı tüccar müşterilere ziyafet çekerken, iki..

Fakir fukaraya verilmek üzere her gün kasadan 30 tane dantelli kuruş, 10 tane beşlik çıkarır, masanın üzerine dizer. Gelen fukaranın yaşına, ya da kendi üzerinde bıraktığı (muhtaç kişi) kanısına göre bunlardan bir miktar alır, verir.

Bu paraları dağıtırken içinden «sadaka veren adamın kesesini Allah doldurur» diyen bir baba nasihati geçirir. Onun bu zaafını bilen ve müşterilerden daha sadakatle, daha düzenli olarak dükkânı ziyarete gelen fakirler «Allah kesene Halil Ibrahim bereketi versin!» diye ona dua ederler.

Toptancı müşterilerle yaptığı pazarlıkta fiyatı istediği noktada tutturamazsa, onları içkili bir lokantaya götürür: olağanüstü bir cömertlik cakasiyle yedirir, içirir ve çoğu zaman bu rakı masasında pazarlığı kendi yararına sonuçlandırmayı başarır.

Ama Bay Hayri Küner, o günkü perakende alışverişlerde müşterilerinden, fıkara dağıtılan, bu kırk

kuruş ile ziyafet masraflarını fazlasıyla toplama olanağını elden kaçırmaz. Sinsi hesaplarla pazarlığı bu maksada göre ayarlar.

Kuru yemiş tüccarı Bay Hayri Küner'in bugün yine ağırlanacak toptancı bir müşterisi var. Mağazanın Isparta seccadeleriyle kaplı yazıhanesinde, yeşil kasanın önündeki masa hazırlanıyor. Kendisi gibi kılık kıyafeti bozuk, ama ensesi kalın, ağzı sarraf camekânlarını hatırlatan (M...) li bir tüccarla içecekler.. Tezgâhtarı Hurşit, aşçı Sadık ustadan aldığı bir örtüyle masayı örtüyor.

Bay Hayri Küner sandalyasını; dükkândaki alış veriş, fiş kesen tezgâhtarları, kasadaki (Sarıkız'ı), dışardaki dört kalın tekerlekli yük arabalarından fındık çuvallarını depoya taşıyan hamalları göz altında tutacak bir köşeye çekmişti: «Bana şu fındıklar (129)a mal oldu. Dinim rabbana hakkı için, inan Kerim efendi.. 143'ten veriyorsam, seni tekrar buraya bağlamak istediğimden, veriyorum.. İki senedir semtimize uğramıyorsun.. Hep başkalarıyla iş yapıyorsun.»

Kerim efendi başını dirençle salladı:

«5 ton fındikiçi alacağım yahu.. beş ton bu.. 300, 500 kilo değil ki. Aramızdaki fark da ne?.. Sen 43 diyorsun.. ben 40 veriyorum..»

Hayri Küner gözleriyle fındık çuvallarını izleyerek:

«Amma Kerim efendi, sen maldan anlarsın. Gezdin, dolaştın, hepsindeki malı gördün.. Bendeki ektsra mal var mı onlarda?»

Kerim efendi dudağını kötümserlikle büzdü:

«Canım bu da iç fındık, o da iç fındık.. Ekstralığı lâf...» dedi.

«Böyle söyleme,» diye gözlerini açtı Hayri Küner..

«Adam var adamcık var. Başkası gelse 45'e razı olursam, Allah bin türlü belâ mı versin.. Fakat seninle hukukumuz kadimdir.»

Bir an durarak; «Nasıl sineman iyi işliyor mu?»

Kerim efendi mendiliyle ağzını burnunu sildi: «Sinemayı kardeşime bıraktım. Müteahhitlik yüzünden (M..) de kaldığım yok ki boyuna dolaşıyorum. Bu kuru yemiş taahhüdüne de nereden girdim? İç fındığı (150)den teslim etmem lâzım. Nakliye masraflarını düşün. E... taahhüdü yenilemek için bazı kimselerin gönlünü hoş etmek te lâzım.. 40'tan fazla santim alamazsın benden. Razı değilsen, Allaha ısmarladık..» dedi.

Hayri Küner kalkmak ister gibi bir hareket yapan Kerim efendiyi oturttu:

«Dur yahu, dur, kesip atma!. başka mal da alırsın elbet.. uyuşuruz. Üzüm vereyim mi?. Belki yemiş de lâzımdır.. Bir kaç kalem eşyada fiyatlar uyar belki..» dedi.

Kerim efendi sandalyesinden kalkıp oturarak:

«Yo.. Yo.. Önce fındık işini bitirelim.. Başka mal alırsam alırım.. o benim sonraki bileceğim iş..» diye bağırdı.

Tezgâhtar Hurşit, rakı şişesini, kadehleri koydu. Aşçı çırağının getirdiği salata, ciğer, piyaz, şiş kebabı gibi mezeleri masaya dizdi. Korka korka Hayri Küner'e:

«Ekmek karnesini verecek misiniz?» diye sordu.

Karnesiz ekmeği aşçı 50 kuruştan hesapladığı için, Hayri Küner karnesini yanında taşır her an.

«Ekmek karnesi mi?» diye eliyle yeleğinin ceplerini aramağa başladı. Bir yandan da Kerim efendiye dert yandı:

«Zoruma giden şey ne biliyor musun Kerim efen-

di? Hükümetin bize üvey evlât muamelesi yapması.. Memurlarına 16 kuruştan verdiği ekmeği bize 27'den satıyor. Bak düşün! Ne kadar kazıklanıyoruz.. Bir ekmekte 11 kuruş.. Amma biz bir malı satarken yüzde 20'den fazla kâr hesaplarsak, okkanın altına giriyoruz. Halimiz dumandır duman.. Bir de kalkmış, ekstra ekstra fındığı 140 kuruştan kapatmak istiyorsun...

«Hah, karneyi buldum.. Al şu mereti..» diye karneyi Hurşit'e uzattı. Hurşit, ekmek almağa giderken: «kâtip, şu fındıkların bize 56'ya mal olduğunu söylüyordu.. Demek kiloda 87 kuruş kazanacak.. Oysa haftalıklarımıza bir lira zam etmeği, kabul ettiremedik şu cimri herife..» diye yumruklarını sıkıyordu.

Hayri Küner «demek sizin (M...) de karne yok ha? Ne yapıyorsunuz peki?..» diye sordu.

«Kırk beşten yiyoruz ekmeği.. Siz rahatsınız rahat... Bir de pahalı diye yakınıyorsunuz.. Biz ne yapalım?. Sizden tam 18 kuruş fazla veriyoruz ekmeğe... 140'tan alırsam kilo başında iki kuruş ya kalır ya kalmaz. Ben de bu işi babamın hayrına yapacak değilim ya.. İşine geliyorsa verirsin..»

Hayri Küner lâfı başka yönlerle sürüklemek için, deminki şikâyetine bıraktığı yerden devam etti:

«Devir memur devri azizim.. Sana şekeri 5 liraya verir.. memur 130'dan alır.. sen basmayı dışarıdan üç liradan güç alırsın.. memur gider komparatiften (85) e donatır çoluğunu çocuğunu(1).. zeytinyağları, sabunları, makarnaları yağıdırıyorlar..»

Kerim Efendi de aynı hırsıla:

«Bedava elbiselik, ayakkabı da caba..» diye ! ükredi.

(1) Sümerbank satış mağazasına halkın verdiği ad. Kooperatiften bozma kelime.

Hayri Küner, kadehlere rakı koyarken elleri titriyordu.

«Benim bir kapı karşı komşum vardır. Alt ucu herif bir öğretmen.. Gün geçmez, has unla, baklavalar, börekler gider fırına.. üstünü de örtmezler domuzluklarından.. Fakir fukara görüp te özenecekmiş.. ne umurlarında? Gazinodan, sinemadan çıktıkları yok. Biz gidemiyoruz doğrusu. Dedim ya.. devir memur devri. »

Kerim efendi, birisi duyacakmış gibi sesini alçalttı:

«Kimbilir.. belki de sınıf geçirmek için para sızdırıyordur çocukların babalarından. Bizim orada böyle yapan öğretmenler çok. Zati memurların hepsi rüşvet yiyici oldu. Ben biliyorum onlardan çektiğimi.. Belediye mi, maliyeyeye mi, askeriye mi.. hangi birini doyurayım şaşırdım, kaldım.»

Hayri Küner kadehini aldı:

«Allah sonumuzu hayır etsin birader. Hadi birer tek parlatalım.. buyur!..» dedi.

Kuru yemiş tüccarı Bay Hayri Küner'in «kapı karşı komşum» dediği ilkokul öğretmeni bay Muhlis Az-söyler, eve bir torba şekerle dönüyordu. 45 yaşlarında zayıf nahif bir adamdı. İyi gıda alamayan insanları gibi gözlerinde bir baygınlık şakaklarında bir çöküntü vardı. Her zaman taze bir haşarılıkla dolan sınıflarda (25) yıl haşır neşir olmanın sonucu gırtlğından muzdaripti. Karısı, ihtiyar anası ve 3 çocuğıyla, iki buçuk odalı şu evde barınıyordu. Bütün dar gelirli insanlar gibi üzüntüsü de, eğlencesi de evindeydi. Sabahları yataktan kalkınca çocuklarıyla yastık döğüşü yaparlardı. Akşamları kâğıt oynar, ya da keman ve tef

ile fasıl geçerlerdi. Bazı gün çocuklar okusun diye iyi kitaplar getirir. Bazan da getirdiği açık saçık bir kitabı okumamalarını tenbih eder, ama onların gizli gizli okumalarına da imkân verirdi ve onlar geceleyin bir köşede işleriyle uğraşırken karısına, o romanın konusuna benzer bir hikâyeye uydurarak anlair, düşen bir kızın, ya da erkeğin akıbetine dikkatlerini çekecek şekilde konuşur, nedenlerini açıklardı. Çocukları kulak misafiri oldukları bu hikâyeden sessiz sessiz paylarını alırlardı.

Lâkin karısı bu eğitim sistemine bir türlü ayak uyduramazdı. Babalarının çocukların terbiyesini bozacağını iddia ederdi. O, sert disiplinden yanaydı.

Kapıyı açan ortanca çocuğu, onbir yaşında Gülser: «babam geldi!» diye neşe ile bağırdı.

Büyük oğlu 16 yaşında Turgut okumakta olduğu «Aşkın Birinci Şartı» romanını yüklükteki yataklar arasına gizledi. «Babam bu romanı okumayın, demişti. Görürse benimle bir hafta konuşmaz. İki defa da sinemaya gidemem» diye düşündü. Usulca dışarı, sofaya çıktı.

Anneleri Müzeyyen Hanım, küçük kızının üst başını yıkadığı mutfaktan seslendi:

«Şeker verdiler mi, hu?»

Babasının yerine Gülser cevap verdi:

«Vermişler.. getirdi anne...»

İhtiyar valide Safiye Hanım, namaz kılıyordu. «Eşhedüenlâ-ilâhe» diye sesini yükseltti ve Tanrı'dan başka şey düşünmemek gayretine rağmen şimdi bir şekerli kahve içebileceğini aklından geçirdi.

En küçük kız Neş'e, babasının elindeki torbayı yakalamış, henüz konuşmasını öğrenemediği için sadece «Baba.. mama..» diye bay Muslis'in yüzüne sevinçle bakıyordu.

Muhlis bey kısıp, hastalıklı bir sesle:

«Bizim değil, kızım.. mama kaka» dedi.

Okulda bir bekâr arkadaşıñ ikram ettiği, fakat «şimdi yemek yedim. Sonraya kalsın» diye sakladığı sakız leblebilerini cebinden çıkardı:

«Al cici mama sana» dedi. Küçük kız sakız leblebilerini mini mini avuçlarında sıkı sıkı tutarak minde-re gitti, oturdu. Ve dört dişi ile leblebileri kemirmeye çalıştı.

Bay Muhlis, torbayı bir çiviye astı, sonra ceketini çıkarıp muslukta terlerini yıkamağa gitti. O sırada Gülser, Neş'e ye yaklaştı, alçak bir sesle:

«Neş'e.. hani bana mama?..» diye kendine pay istedi. Neş'e başı ile «sana yok!» demek ister, gibi bir işaret yaptı, sırtını döndü.

Gülser yalandan, ağlama taklidi yapınca, Neş'e ağlamaya dayanamadığı için, ağzından iki leblebi çıkarıp verdi.

Müzeyyen hanım mutfaktan çıkmıştı. Soda ve sabundan buruşmuş ellerini oğuşturuyordu: «Yine çocuğun yemişlerine musallat mı oldun? Seni gidi hınzır kâfir!..» diye bağıınca Gülser ağzındaki leblebileri diliyle yanaklarına itti, «Almadım vallahi anne!..» dedi.

Muhlis Bey, peşkirle yüzünü kurularken tekrar sofaya döndü. Turgut, babasına: «Yemekten sonra kâğıt oynayacak mıyız?..» diye sordu. Annesi:

«Sen gidip, şu tatil aylarında olsun, babana yük olmamak için, kendine bir iş arayacağına, sade oyun düşün!..» diye çıkıştı. Turgut: «Anne, oyun da mı oynamıyalım yani» diye sızlandı.

Annesi devam etti: «Oyunun sırası mı! Şu fıstıkçının oğlu kadar da olamıyorsun.. Oğlan senden küçüktür, amma boş oturmuyor. Oysaki onların paraya ihtiyaçları yok.. Babası koskoca kuruyemiş tüccarı..

Babanın bir aylık maaşını o uşaklarına haftada veriyor. Öyleyken oğlu seyyar satıcılık yapıyor. Babası da öğle yetişmiş. Çalışan kazanır elbet. Sen hazır yemeğe alıştın. Sanki mebus çocuğu.. Kime güveniyorsun? Amma kabahat hep kocamla, babaannenizde. Sizi şımartan onlar.. Eğlenmek çocuğun hakkıdır, büyüdüğü zaman nasıl olsa ev gailesi çekecekler, diye senin çalışmana engel oldular. Şimdi kadınlar bile çalışıyorlar. Çalışmak ayıp mı?»

Safiye hanım tesbihini çekmiş, seccadesini topluyordu. «Kızım.. Çocukları işe oyduunuz da, ben mi çıkardım? Niçin böyle söylüyorsun?.. Ben sade, bizim zamanımızda çocukları işe sokmazlardı, dedim.. Eh.. çocuk çocukluğunu bilirse kemikleri pekleşir, derler. Doğrusunu istersen insan çocukluğunda eğlenirse eğlenir, büyüyünce insana yalnız çalışmak kalır.

Bay Muhlis tartışmanın önünü almak için:

«Çocuklar! Bakkal Salim Efendiye şekeri hanginiz götüreceksiniz?» diye sordu! Turgut kaşlarını çatarak:

«Ben gitmem.. o kel herifin yüzünü gördüğüm zaman tüylerim diken diken oluyor. Ağzı her zaman leş gibi rakı kokuyor.»

Gülser gönüllü çıktı: «Ben giderim baba!» dedi. Bakkal Salim'in tenhada ötesini berisini gıdıklaması hoşuna gidiyordu.

Müzeyyen hanım: «Durun bakalım.. Şekeri gene satıyor muyuz efendi? Bu çocuklar şeker yemiyecekler mi hiç?» diye sordu.

Bay Muhlis'in sesi, teessüründen biraz daha kısıldı:

«Yavan ekmeğe razı olursanız şeker kalsın.. Aldığım maaştan ev kirası, su, elektrik parasını çıkardık mı, sade ekmek parası kalıyor. Kömür, sebze, et

parası nerde? Gelecek ay 4 lira da yol parası vereceğim. Bereket hükümet arada sırada şeker veriyor da, satıyoruz. Yoksa siz et yüzü görmezsiniz. Çamaşlıkları yamayarak giyeriz amma yemeden durulmuyor..»

Karısı ümitsizlikle başını salladı:

«Hükümet erzak veriyormuş, neye yarar. Bizim boğazımızdan geçemedikten sonra...!» gözlerini öteğiyle sildi.

Safiye hanım: «Şekerin hepsini de satacak mısınız?» diye bezginlikle söylendi.

Bay Muhlis, az kazanan erkeklerin o utançlı bakışlarını yere dikti. «On kilo sekiz yüz gram şeker düştü hissemize. 800 gramını alıkoyun, üst tarafını çocuklar götürsünler.» dedi ve sonra yaptığı işin menfaat tarafıyla utancını örtmeğe çalıştı: «10 kiloda (3) er liradan 30 lira elimize geçecek. 20'sini borca tutarlar, geri kalan 10 lira ile yarım kilo pirzola, bir kilo fasulye alsınlar, akşam karnımızı bir âlâ doyuralım. Yakında kaput bezi verecekler. Kapul bezine ihtiyacımız yok.. Demek ondan da 25 lira kadar bir para geçecek elimize..» ve ani bir kararla ekledi: «Bunun için sizi bu akşam bir gazinoya götüreceğim..» Bunları söylerken içine tuhaf bir gurur doldu. Daha güçlenmişti sanki:

Bu haber çocukları çılgına döndürdü. Sevinçten, önce birbirlerine, sonra babaannelerine sarıldılar, onu oda içinde döndürdüler. Küçük Neşe de anlamadığı bu sevinçe katıldı, dişlerini göstererek güldü ve odanın içinde öteye beriye koştu.

Müzeyyen hanım: «Gazinomuz kusur. Oraya vereceğimiz para ile bir kilo et alırız» diye itiraz etmekle beraber, o da bir kaç aydır sandıktan çıkarmadığı biricik ipek entarisini giymeği, hele insan içine bu

kıyafetle çıkmayı için için arzu ediyordu. Fazla ileri gitmedi.

İhtiyar kadın bu iyimser havadan yararlanarak:

«Madem şekerimiz var, ben de bari bir kahve içeyim» diye cezveyi bir alıp bitti ile ateşe sürdürdü. Müzeyyen hanım sadece içinden «Neş'enin şekerine ortak olacak, amma ne denir, bu da bir koca bebek..» diye geçirdi.

Gülser şeker torbasını alıp çıktı. Kız gittikten sonra Müzeyyen hanımın aklı başına geldi: «Koskoca oğlan dururken elin sarhoş herifine kız yollanır mı a efendi. Sen ne biçim babasın?» diye çıkıştı.

Turgut odadan sıvışmıştı bile..

Bay Muhlis: «Canım, sen de işi izam ediyorsun.. Gülser daha tırnak kadar kız...» dedi.

Müzeyyen Hanım «Sende bu genişlik, bu yumuşaklık varken, ben bu çocukların akıbetinden korkuyorum» diye söylenerek mutfağa girdi.

Pazarlığı öğle yemeğinde rakı ile sona erdiremeyen Bay Hayri Küner, müteahhit Kerim Efendi'yi deniz kıyısındaki çalgılı gazinolardan birine götürmüştü. Bol bir meze ile süslenen masalarına, etraflarındaki dondurma yiyen, kahve içen masalar kıskanç gözlerle bakıyorlar, hınçlı alaylarla zehirli dillerini kılıksızlıklarına uzatıyorlardı.

Biraz ilerde, ağaç altındaki boş masaya, öğretmen Muhlis Azsöyler, karısı ve iki çocuğu, Turgut ve Gülser, geliyorlardı. Küçük Neş'eyi babaannelerile evde bırakmışlardı. Kalabalıkta yürümesini şaşırان, herkesin kendilerine baktığını sanan Müzeyyen hanım ve çocuklar özenerek giyinmişlerdi, Turgut sandalyayı

devirdi. Hepsi kıpkırmızı oldular ve gülümsemeğe çalıştılar.

Bay Muhlis, baygın gözlerini etraftaki masalarda, çekingen dolaştırdı. Bir tanıdık aramaktan ziyade masalarda neler yenip içildiğini görmek için bakıyordu. Masalarda hep bira ve rakı şişeleri gördüğünü sanıyordu.

Bay Hayri Küner'le gözgöze geldiler. Bay Muhlis, tüccarı nezaketle selâmladı. Bu sırada mıntıkasındaki masalardan birini işgal eden bu çekingen aile reisine, can sıkıntısını ve hoşnutsuzluğunu gizleyemediği bir nezaketle ne emredildiğini soran garsona: «Üç şişe bira!» deyiverdi. Kapıdan girerken biranın 85 kuruştan satıldığını büyük teneke levhada okumuştı.

Karısı, Bay Muhlis'e endişe ile baktı. Ama Bay Muhlis oralı olmadan iki porsiyon kaşar peyniri de istedi ve zihnen bu gecenin kendilerine 3,5 liraya patlıyacağını hesapladı. Cebinde beş lirası vardı.

Öğretmenin masasına bira ve kaşar peynirleri geldiği sırada Hayri Küner, Kerim Efendi'ye eğildi. Pazarlıktan daha çok lezzet veren bir hırsla:

«İşte azizim, sana bugün söylüyordum ya, hani şu bizim karşı komşumuz öğretmen yok mu, bak şu masada çoluğu çocuğuyla birlikte bira içiyor. Bu, hemen hemen her akşam böyle... Alt ucu bir öğretmen yahu.. Amma insanın arkasında koca hükümet varsa, ekmeğe, una, şeker, yağ, sabuna ucuz ucuz doymuşsa, böyle zevk etmez de ne yapar? Hükümet de, millet de sanki bunlar için çalışıyor. Bana kalırsa bira der, bir dükkâna memur alış verişe geldi mi? Beş on kuruş fazla istemeli.. Fiyatları yükseltmeli. Hak, adalet yerini bulsun. Karısının üzerindeki elbiseye bak.. İpekli.. Hükümet basma verdi mi hanım hemen bize damlar. «Yirmi beş metre basma verdiler, bize fazla geli-

yor. 15 metresini isterseniz size satalım. Biz 185'ten aldık» der. Fazla geldiği filân numara.. Hanım giymeye tenezzül etmiyor. Üstelik (85) e aldıklarını 99 kuruş kârla bize sokmağa çalışıyor. Amma dışarıda 250'den almaktansa, çoluk çocuk giysin diye, (185) e seve seve kabul ediyoruz.»

Müteahhitin kulağına eğildi:

«Hükûmet adamları el birliği etmiş, bizi soyuyorlar birader. Gel bari biz birbirimizi kollayalım. Sen 20 para yüksel, ben 20 para ineyim 142 den al şu fındıkları...» dedi.

TUĞLA OCAĞI

Dal Murat, bulgur ve yoğurt karışımı aşını pişirmek için ocağın başında, bir saattir bir türlü tutuşmayan odunları üflüyordu. Duman gözlerini kızartmış, damarları kabarmış, yüzü gözü is ve küle bulanmış, terle iyice sıvaşmıştı. Ateşin bu inadına küfür savurarak kalktı. Tutulan belini ovuştururken, çam odunları yığılı paslı tenekeye bir tekme indirdi. Dağılan odunlardan biri yoğurt dolu bakracı devirdi. Dal Murat öfke ile bir tekme de ona attı, sonra söylenerek kulübeden dışarı çıktı.

Eline geçirdiği kirli bir paçavra ile yüzünü silerken talihine, erken gelen ihtiyarlığa, karşısında sıra sıra yükselen tuğla yığınlarına, kendisini buraya göndereceğine ve her günden ziyade yakan sabah güneşine ana-avrat düz gidiyordu.

Kapısının önündeki kırık tuğla yığını üzerine oturdu.

İşte bugün, çorba şöyle dursun, bir ayran bile içemeyecekti. Ne b.. aramağa gelmişti bu Allah'ın kırına.. Karısını, çoluğunu çocuğunu, rahatını bu yaştan sonra, üçbuçuk kuruş için, nasıl terkettirmişlerdi? Şu yığın yığın tuğlalar arasında kuruyup tükenmek ne içindi?

Otsuz, dikensiz uzayan kel ovaya baktı. Uzakta, ovanın dibinde birkaç top ağaç arasında, kırmızı kiremitli istasyon binasının, güneş yalımında titreyen karaltısı gözüne ilişti. Kuru, karamsar yüzünde bir aydınlık belirdi.

«Şu istasyon da olmasa, yaşanmaz bu ovalarda..» diye burnunu çekti, yere tükürdü. Kaç zamandır oradan da gelen giden olmamıştı.

Nazlı'yı hatırlayınca, tüm kızgınlığına rağmen, içine anlaşılmaz bir yumuşaklık doluverdi. Bari, bu paydos gününde o gelseydi!...

Nazlı gelseydi, kendisiyle şakalaşarak, sersemliğile alay ederek, ocağı tutuşturur, yemeğini pişirir, çamaşırlarını yıkardı. Öğle yemeğinden sonra da kulübedeki ottan döşek üzerine uzanırlar, Nazlı ona, askerliği zamanındaki umumhane hovardalıklarını hatırlatan, ihtiyarlığını, yalnızlığını unutturan bir âlem yaratırdı.

Tekrar, ama bu kez umutla yola baktı. Sıcaklık ve kuraklık ovada hüküm sürüyordu. Ve istasyon ağır, bulanık bir hava içinde eriyordu. Kahve rengi bir şerit gibi uzayan ince araba yolu bomboş, uzaklarda kayboluyordu.

Tekrar sıkıntıle yağlığını alnında gezdirdi, öfkeli öfkeli yere tükürdü. Ah Satioğlu.. Bu çektikleri hep onun yüzündendi. Karun gibi zengin adam, Dal Murat gibi donsuzdan üçbuçuk kuruşunu alamadıysa ne olmuştu? Para kazanmış ta mı vermişti? Her zaman yağmur duasına çıkarak, Allahtan kurutan tarlalarına bir damla rahmet isterlerken, geçen yıl tarlaları su basmışsa, mahsul alamamışlarsa, bunun vebali kimindi? Amma bunu herife nasıl anlatmalı idi?

Harman sonu «Ç...» köyüne damlayan Satioğlu, hiç te insafli davranmamıştı. Kızı onüç yaşındaki Zeynep; tahsildar, jandarma çavuşu ve Satioğlu gibi ha-

tırlı konuklar için, tahta kutu içinde saklanan, arpası nohodu bol kahveyi, evin tek sağlam fincanı ile getirdiği zaman, Satioğlu, Zeynep'in erken eren göğsüne bakarak, olanlara sadece (vah!... vah!.) demişti. Arkasından, yağlı ensesini işlemeli çevresiyle oğuşturarak, biraz düşünmüş:

«Sıkılma bizim oğlan! Sana öyle bir iş verem ki, borcunu da öde, ırzını da çıkar.» diye eklemişti.

Gitmezden önce Zeynep'in elinden, bir de soğuk ayran istemiş, kızın yanaklarını, omuzlarını hoyratça okşamış ve ayrılırken:

«Bizim oğlan! Pazar günü gasabaya gelin değil mi?» demişti.

Satioğlu'nun kârlı işi, meğer bu ocağı sönesice tuğla harmanında yanıp tutuşmakmış. Buraya gelmezden önce kasabada iki hafta, başka bir tuğla harmanında çıraklık yapmıştı. Satioğlu:

«Sen açık gözsündür bizim oğlan,» demişti, «Askerde onbaşılık yapan hergele, iki hafta içinde tuğla ocağının ireizi olur çıkar.»

Bir ay sonra, yanına iki ırgadı da katarak Satioğlu, kendi kâtibile Dal Murad'ı kapmış, buraya göndermişti. Kâtip buralara gelmekten bezmiş abus yüzle şöğerek, tizelden harap kulübeyi, dağlardan kestirdiği bodur meşe ağaçlarıyla ördürmüş, yamatmıştı. Bzulmuş su yolunu açtırmış, ocağı temizletmiş, onarmış, iki gün içinde işleri yoluna koymuştu. Giderken artan rakı şişelerinden birini Dal Murad'a hediye etmiş, ilk kez küfürsüz konuşarak «ocağa mukaat» olmasını tenbihlemişti.

Ocağın hazırlayacağı tuğlaları küçük istasyona taşıyacak olan tek atlı arabaya binerek «sür Musa!» emrini verip uzaklaşırken, kalanlara alaylı bir yüzle mendil sallamıştı.

İlk günlerin acemiliği geçmiş, ocak işleri yoluna girmiş her onbeş günde bir vagon tuğlayı Satioğlu'na iletmişti.. İşler yoluna girmişti ama, bu dağbaşıda yalnızlık ta çekilmez bir hal almıştı. İki günde bir istasyona uğrayan tren, uzaklarda dumanını tüttürerek geçip gittikten sonra, ovanın sessizliğini bozan, ya Musa'nın istasyona tuğla taşıırken, demir şangirtisine karısan —söylemekten usanmadığı— karanfil türküsü, ya da yukarıdaki dağın öbür yamacında, kireçtişi kıran dinamitlerin boğuk uğultusu olurdu. İstasyona giden ince yolda, insan adına bazan uzak köylerden kasabaya götürülen yatalak hastalara, bazan kireç ocağında taş altında kalıp ezilmiş işçilere rastlanırdı. Arada sırada, kireç ocağına sıladan dönen bir kaç hemşeri ile yarenlik ederlerdi. Bazen tuğla kerpiçlerinin kuruma günlerine rastlıyan paydoşlarda, Mahmud'la Musa, kireç ocağının yolunu tutarlardı. Ama Dal Murat, ocağın başından ayrılmazdı.

«Kendimi santsam ödiyemem. B.. yiyenin parasını.» diye söylenir, Satioğluna küfür ederdi.

Geleliberi kendisi iki kez istasyona inmiş, bir kez de kullandıkları suyun kaynağına çıkmıştı. Hepsi o kadar.

İstasyon memuru yaşlı, sinirli ve çetrefil bir adamdı. Selâm vermekten çekinen bir hali vardı. Musa, onun için «kıcıyla kavga eden hergelenin biri» diyordu. Dal Murat, ihtiyar makasçıdan da, istasyon memuru hakkında bazı şeyler dinlemişti. Makasçı, onun genç karısına düşkün, pek kıskanç bir adam olduğunu, karısının da —günahı söyliyenerin boynuna— pek sağlam ayakkabı olmadığını, adamcağız karısile başa çıkamıyacağını anlayınca müdüriyetten böyle dağbaşıda kimsesiz bir istasyona talip olduğunu, buraya bu yüzden geldiklerini, ama karının burada da tek durmı-

ya niyetli olmadığını, gelip geçen şöftrenlerle, şimen-
difer doktorlarıyla, hattâ frencilerle kırıştırdığını söy-
lemişti.

İkinci gelişinde çeşmeye su içmek için uğramıştı.
Orada istasyon memurunun karısına, Nazlı'ya, çama-
şır yıkarken rastlamıştı. Bu genç, çakır gözlü, kızıl du-
daklı, oynak, kocasının aksine konuşkan ve sokulgan
kadın karşısında Dal Murat, kiremit tozlarıyla kızıl-
laşmış mavi şalvarından ve yırtık gömleğinden utan-
mıştı. Su içmeden gidecek olmuştı. Ama Nazlı ona sa-
bunla yıkadığı maşrabadan, kendi elile su ikram etmiş,
baygın baygın gülmüştü..

Nazlı, Dal Murad'ın ta karşıki dağın eteğinde, tuğ-
la ocağında çalıştığını keşfetmiş, yaşını, adını bilmiş,
Dal Murad'ı şaşkına çevirmişti.

O gün bıyıklarını burarak, tuğla ocağının yolunu
tuttuğu zaman, yolda, ilk kez içindeki sıkıntının dağıl-
dığını ve türkü söylemek hevesinin uyandığını duymuş-
tu. Ve (Ak gelin oturmuş taşın üstüne) diye sıcağı, yal-
nızlığı umursamadan türkü söylemeğe başlamıştı.

Dal Murat o günü hatırlıyarak, yeniden içinden
coşan arzuya uydu:

Ak gelin oturmuş taşın üstüne

Zülfünü taramış kaşın üstüne

Ak gelin.. Sürmelim, aslanım, sen bilin?

Türküyü söylerken bir yandan da Nazlı'nın şura-
cıkta, tuğla yığınları arasında çamaşır sermek için do-
laşan hayalini arıyor, burnunda onun koltukları altın-
dan ve memeleri arasından çıkan kokusunu duyuyor-
du.

Damarlarında yeniden gençlik kanının kaynadığını
hissediyor, evde gelinlik bir kızı, delikanlı bir oğlu ve

herşeyden önce, otuzbeşlik bir karısı olduğunu unutuyordu. Ona öyle geliyordu ki, dünya sanki bu tuğla ocağından, Nazlı'dan ve kendisinden ibarettir.

**Bir taş attım karlı dağın ardına
Vardı gitti Ak gelinin yurduna
Ak gelin.....**

Dal Murad'ın sesine, daha genç, daha gür, daha kıvrak bir yankı karşılık verdi:

**Karanfil katmer olsa
Sevdiğim esmer olsa
Ak gelinin yanağı
Akşama iftar olsa..**

Dal Murat, oturduğu yerden kalktı, sesin geldiği yana baktı.

Kendisi gibi beyaz mintanlı, mavi donlu bir delikanlı, bir sopanın ucuna bağlanmış torbası omuzunda, tuğla ocağının alt yanından istasyona giden ince araba yolunu izleyerek geliyordu. Dal Murat, elini alnına siper ederek, dikkatle baktı. Sonra homurdanarak eski yerine oturdu.

Hay piçin eniği.. Bu da nereden çıkmıştı başına! Oğlunun işi ne idi burada?

Mehmet, yaş tuğla kerpiçleri arasından geçerken, Dal Murat sabırsızlıkla sordu:

«Ülen donguzun iti. Ne b.. yimeye geldin buraya?»

Mehmet alaylı cevap verdi:

«Bubamı göresim geldi.»

Dal Murat öfke ile:

«Hay göremeden gideydin. Ananı, bacını kime koddun da geldin a düzü?» dedi. Mehmet alaycı:

«Anamla bacımı şinci mi hatılleyon?» dedi. «Boş anbalların başında galacaktım da ne olacaktı?»

Dal Murat, sesini biraz daha yükselterek:

«İki çuval buğday vardı anballarda. Bu gader çabuk tüketecek ne vardı onları?» diye sordu.

«İki çuval buğdeyi enfiye edip koklasak gene yetişmezdi. Aclıktan fakir garabaşın gannı sırtına yapıştı. Anam yatalak oldu sen ne diyon?»

Dal Murat evden ayrıldığından beri bu kadar zaman geçtiğini şimdiye dek hesaplamamıştı. Beş aydır köye ne bir haber, ne de bir tek kuruş göndermediğini düşündü. Sesini biraz alçaltarak:

«Satioğlu'ndan gidip iki cuval buğdey alsan, ayakların mı gırılırdı?»

Mehmet, lâfın uzadığını görerek tuğlaların arasından kendine bir yol aradı. Babasının karşısına gelince:

«Satioğlu'nun sinsilesini eşekler govalasın, gitmez olur muyum?»

«Bubanın borcu daha tekmillenmedi. Bir ölçek bile virmem. Eğer anan, bacın aç galdıysa, bizim eksik eteklerin yanına gelsin, çalışsınlar.» dedi.

Dal Murat:

«Götürseydin a..» diye atıldı.

Mehmet gözlerini açarak, ters ters baktı babasına:

«Satioğlu'na he? Köpeğe peynir tulumu. Muhtarın oğluna iki ölçeğe öküzleri verir de, gene bunu yapmazdım.»

Dal Murat kuşkulandı.

«Ülen öküzlere bir halt etmedin ya!»

Mehmet, sadece omuzlarını silktili. Dal Murat, bunun üzerine oğluna kötü kötü söylendi. Kaldırıp bir tuğla atacak oldu. Fakat Mehmet hiç tınmadı. Bohça-

sını çözdü. İçinden çıkardığı kara ekmeği, katı peyniri dişleyerek yemeğe başladı.

Babası sordu:

«Şinci ne olacak?» Mehmet: 'Ne bileyim ben? Bundan sonrasını sen düşün' der gibi omuzlarını silkti.

Evet ne olacaktı? Elbet Mehmet onlara bir şey bırakmadan gelmemiştii buraya. Ama bu durum böyle sürüp gidecek mi idi? Kendisi nasıl köye dönerdi? Ocağa kimi bırakırdı? Tuttuğunu kül eden oğluna mı? Haydi bıraksın diyelim, köye dönecek te, ne clacaktı? Tarlanın taşını mı devşirecekti? Satioğlu, yakasını bırakır mı idi?. Bütün bu özürlerin altında, adını anmaya cesaret edemediğı bir engelin daha bulunduğunu biliyordu. Asıl mesele bu olmakla beraber, onu dile getirmek istemiyordu.

Bazı düşüncelerini oğluna da söyledi. Ama hiç bir karşılık alamadı. Mehmet, ekmeğini bitirdikten sonra, babasının asılı testisinden bir de su içmiş, uzanacak bir yer aramış, yatmıştı.

Dal Murat, bir tuğlayı yastık yapan oğluna bakarak düşüncesini sürdürdü. Ne de çabuk serpilmişti oğlan. Dudağının üstündeki sarı tüyler enikonu kararmış, omuzları genişlemişti. Mintanının yakasından görünen göğsünde sarı kıllar peydahlanmıştı.

Birden Nazlı'yı hatırladı: Ya gelirse!. Sabahtan beri ümitle baktığı yollara şimdi endişe ile göz gezdiriyordu. Ya gelirse?..

Oğluna ne diyecekti? Günahını gizleyebilecek mi idi?

Sonra içine başka korkular da doluyordu: Nazlı gibi kıvrak, civelek bir karı, oğlunu görünce ne edecekti? Bu terü taze delikanlı yanında kendisi ne denli ihtiyar, ne denli sümsük kalacaktı. Oğluna kıskançlıkla baktı. Sonra ellerini kendi kırışmış yüzünde gezdirdi.

Koılarını yokladı. Artık pazılarında sertlik, dirilik kalmamıştı. Nazlı'nın sözlerini hatırlıyarak teselli bulmak istedi: Nazlı «sende bir boğa gücü var» dememiş mi idi? Ama oğlunun canlı solumalarına, toprağın üzerine serilip yatmış taze vücuduna bakınca, bu teselli çabucak uçup gitti, içinden Nazlı'nın buraya gelmemesi için dua etti.

İki gün Dal Murat, oğlunu geri gönderebilmek için aklının bütün inceliğini kullandı. Tuğla çamuru kararırken, kalıplara dökerken, güneşte kurumuş olanları ocağa istif ederken düşüncesi hep bu idi. Mehmet ne «giderim», ne de «gitmem» demişti. Eline bir kaç kuruş sıkıştırırsa oğlunun elbet gideceğini umuyordu. Mehmed'in burada bir iki gün kalıp sıkılmasını beklemek, işini daha kolaylaştırır, diye düşünüyordu. Çalışma günlerinde Nazlı'nın, buraya gelmiyeceğinden emindi.

Mehmed'in çalışmağa niyeti yoktu. Çoğunlukla sırtüstü yatıyor, gözleri arı kuşlarının peşinde düşünüyör, ya da yüzükoyun horluyordu.

Bir iki kez tuğla ocağının çevresinde dolaşmıştı. Kulübenin sırtını yasladığı yüksek, iğreti duran kayalığa tırmanmış, düşüverecekmiş gibi görünen dağ parçası üstünde, istasyona bakarak türkü söylemişti.

Üçüncü günü akşamı yemekten sonra ocakta yanan çıraların aydınlığında, dört adam toplanmışlar, bol bol esniyor ve susuyorlardı. Dal Murat oğluna artık köye dönmesi gerektiğini, yumuşak bir dille söylemek için, kafasında iki gündür tasarladığı sözleri bulmağa çalışıyordu.

Birden kapı itildi: «Kıpırdaman, yaharım!» diye

bir ses yükseldi. Bu beklenmedik baskından ne Dal Murat, ne ırgatlar birşey anlamadılar, oldukları yerde donakaldılar. Ama Mehmet, yerinden fırladı kulübenin tek penceresine saldırdı. Oradan atlayıp kaçmak istediği belliydi. Kapıdakilerden biri hızla içeri girerek Mehmed'in mintanına sarıldı. Ocağın kızıl ışıkları oturanlara, bu silâhlı adamın jandarma eri olduğunu gösterdi.

Dal Murat sesini yükseltti:

«Ne isteyonuz bu enikten be Allahın gulları?..» diye bağırdı.

Mehmed'i sımsıkı yakalayan jandarma eri onu kapıya doğru sürüklüyordu. Mehmet, mintanını yırtarak nafile birkaç kurtulma teşebbüsü yaptıktan sonra, umudunu yitirerek jandarmaya itaat etti.

Kapıdaki öteki jandarma:

«Ne isteyecük ülen? Candırma durup dururken adamı tutar götürür mü? Suçu olmayan, bizi görünce davşan gibi savuşmağa çalışır mı?»

Dal Murat endişesini unutarak, bu kez oğluna:

«Ülen ne halt yidin ki, a ocağı sönesice?» diye bağırdı.

Mehmet, jandarmanın eline geçirmeğe çalıştığı kelepçelere bakmıyarak kızgın cevap verdi:

«Bubam olacak hergelenin namussuzluğunu temizlemeğe çalıştım.»

Dal Murat köpürerek ayağa fırladı:

«Ülen ne herze yiyo şu donguzun piçi? Ne namussuzluğu ülen? Ne temizlemesi?»

Jandarma araya girerek:

«Hele sen şöyle dur bakalım emmi oğlu!. Bubası da ossan, gananın elindekine sataşaman.. Bu gatilin hakkından hükûmat gelir. Senin anlayacağın, oğlun ilin

zengin herifini furmuş, gatil olmuş. Cahillik, ne denir emme.. ganun kimsenin yanına gomaz.»

Dal Murat, içinin yağı erimesine rağmen öfkeli öfkeli sordu:

«Ülen piç!. Kimin canını yaktın, söylesene?..»

Mehmet tükürür gibi cevap verdi:

«Senin canını yakamadığıma yanarım. Şu ocağı sönesiceler pek erken geldiler. Yohsam ben bilirdim yapacağımı. Dağın başında çoluğunu, çocuğunu, garını gısrığını açacağına go da git. Gadıncık hasta yatsın, gızın gül yanağı irine dönsün. Sen tuğla ocağında yan gel yat ha??.»

Dal Murat sabırsızlıkla bağırdı:

«Ülen eşek. Bu Allah'ın gırında çalıştığım kimin için? Sizi aç goyup giden kim?»

Mehmet, aynı kızgınlıkla karşılık verdi:

«Bu Allah'ın gırında niçin eğlendiğini bilmeğen galdı mı? İlin namussuz opospusu ile fink atacağına, kızının namusunu düşüneydin, ben gatil olur muydum?»

Dal Murad'ın tepesi attı, bir adım geriledi. Yerde oğlunun kafasına atacak birşey aradı. Irgatlar endişeyle susuyorlardı.

«Gidinin donguzu! Gafanı ezerin senin! Elverdi gayri!»

Jandarma yeniden araya girdi. Irgatlar, Dal Murad'ı kolundan tutup oturtmak istediler. Ama o silkin-di umulmayan bir çeviklikle oğlunun suratına bir tokat indirdi. Jandarma, kötü kötü söyaendi.. Dipçiği kaldırdı. Mehmet küfür etti.

«Yalan mı söyledim sanki?.. Beş aydır ne ittin bullarda? Köyüne kötü habarlardan başka ne iletin? Aç anamın hastalığıla mı uğraştın? Fakir anam gasa-

banın hastanesinecek bile gidemedi. Öküzleri sattım da ilâç aldım, fayda etmedi. İki gözü iki çeşme. Son nefesinecek senin gibi deyusun adını ağzından düşürmedi.

Bacımın namusula mı elâkadar oldun?

Anamı gasabaya götürürken komşumuz Ema ni-ne'ye onu emanet eden sen mi idin? Sonra kızın köyde yalnız kaldığını işiten Satioğlu, onu dalavire ile kendi evine götürdüğü zaman, sen mi gurtarmağa koş-tun! Fakir Zeynep gözyaşlarıyla başına geleni anlattığında, bıçağı çekip Satioğlu'nun ganını sen mi deştiin, he?»

Dal Murat ot yatağın içine yığılır gibi oturdu. Başını yumrukları arasına gizledi. Şimdi kulübe tüm başına yıkılıyormuş gibi geliyordu ona.

Irgatlar ve jandarmalar, Dal Murad'a, kızgınlıkla, nefretle bakıyorlardı.

Mehmet devam etti:

«Diyivisene! Sen ne ittin beş aydır? Gırgından sonra, ilin İstanbul orospusuile, deliganlılar gibi oynamaktan başka ne iş gordün? Bubam olacağına düşmanımın köpeği olsaydın.. Üç gündür hep gendimi zorladım «Vur şu deyusu!» diye. İçimde «Bubanın da gatili olma!» diyen sesi susturamadım. Elbet onu susturmanın yolunu bulurdum a.. Bu ocağı sönesiciler pek er geldiler.»

«Şu ocağı dinamitle ülen Mehmet! Hep birlikte ucup gidin!» dedim. Fırsatını bulamadım. Şu ırgatlara dua et.»

Dal Murat, bu sözlerden sonra hiç bir şey işitmedi. Mehmed'in nasıl götürüldüğünü, ırgatların gece vakti yatakalrını kulübeden nasıl taşıdıklarını hiç görmedi. Kafasında yalnız «Senin gibi deyusun adını ağız-

dan düşürmedi». «Bacımın namusuile mi alâkadar oldun.» sözleri dönüp duruyordu.

İki gün kulübeden dışarı çıkmadı. Yemedi, içmedi. İrgatlar açık kapıdan onun, başı yumrukları arasında, donup kalmış vücuduna bakarak «öldü mü ki ola?» diye birbirlerine soruyorlardı. «Böyle yaşamaktansa ölmek hayırlıdır» diyorlar ve Dal Murad'a, domuz ölüsüne bakar gibi bakıyorlardı. Üçüncü gün Dal Murad'a veda bile etmeden, dağın yolunu tuttular. Kireç ocağında o gün hep Dal Murad'ın lâfını ettiler.

Dal Murat ırgatların gittiğini anlayınca, biraz kıpırdadı. Şimdiye kadar utancından kaldıramadığı başını kaldırdı. Oğlunun, ocağın başında kalan bohçasını gördü. Namusuile hapse giden belki de günün birinde idam edilecek olan oğlunu gıpta ile hatırladı. Onun ellerinin değdiği bohçayı öpmek isteğiyle tutuştu. Kalıktı. Çıkını almak istedi. Bohça olağan üstü ağırdı. Dal Murat, bohçayı açtı. İçinde büyük bir paket dinamit ile bir tomar fitil vardı. Bunları nereden niçin almıştı? Mehmed'in son sözlerini hatırladı: «Ocağı dinamitle ülen Mehmet!» Ocağı dinamitlemek... Bunu Mehmet yapamamıştı ama, kendisi yapabilirdi ve yapmalı idi. Dünyada insanların yüzüne bakacak, yüzü mü vardı? Namusunu kurtaracak hiç bir olanak kalmamıştı. Satioğlu'ndan, öcünü Mehmet almıştı. Kendisine kalan yüz karasile ölmekten başka ne idi?

Dinamitleri alarak dışarı çıktı. Kulübenin dibinde yükselen iğreti kayalığa baktı. Her zaman ırgatların: «Bir yer deprenmesi olursa kulübenin altında pestilimiz çıkar» dediklerini hatırladı. Bu kayayı dinamitlemek bütün ocağı tuz gibi dağıtmak, işe yaramaz hale getirmek ve dağın altında kaybetmek demektir. Böylece başına felâketleri getiren bu ocaktan da öc almış olacaktı. Dal Murat buna sevindi. Dinamitleri yerleş-

tirecek bir yer aramağa başladı. Trenin ne düdüğünü, ne soluyarak uzaklaştığını duymadı.

İki saat sonra her şeyi hazır etmişti. Günahlarından arınmak için soğuk suda abdest aldı, namaza durdu. Selâm verirken arkasında genç bir kadın kahkahası duydu.

«Mutlaka benim gelmem için dua ediyordun.»

Dal Murat, Nazlı'ya birden karşılık vermedi. Ah.. bu orospuyu kalkıp boğazlamalı idi. Bütün olanlar onun başından çıkmıyor mu idi? Ama bir de gider ayak elini kana bulamamalı idi.. Kendine cebrederek cevap verdi:

«He ya.. Ne ya.! Nerede kaldın bugünecek?»

Nazlı, ona hastalandığından söz açtı. Sonra her zamanki gibi ocağa yemeği vurdu. Çamaşırları yıkadı. En sonu yorgun gibi içerdeki ot mindere uzanarak Dal Murad'a seslendi. Dal Murat:

«Hinci varıyom!» diye karşılık verdi.

İçeri geldiği zaman yüzü sapsarı, gözleri cam gibi idi.

Kireç ocağındakiler, büyük bir sarsıntı, ardından bir dinamit uğultusu duydukları zaman, konuşmalarına biran ara verdiler. Ne olabileceğini düşündüler. Sonra pek umursamıyarak, yeniden sözlerine devam ettiler. Hepsi kabahati Dal Murad'a buluyorlardı. Hiç kimse-nin hatırına suçu Satioğlu'na yüklemek gelmiyordu.

Bostancı 1939

T A N D I R

Al kadife perdeler indirilmiş, çifte vantilâtörler hırıldamakta olmasına rağmen, vilâyet konağının bu yüksek tavanlı ve loş odası, bozkırın Ağustos sıcağından yakasını kurtaramıyordu.

Vali geniş maroken koltuk içinde, fesini çıkarmış, ipek gömleğinin bütün düğmelerini çözmüş, göğsünün kolları ve katmer gerdanı arasında sık sık gezdirdiği ipek mendilile terlerini kurulamağa çalışıyor, arada sırada yerinden güçlkle kımıldanarak, bacaklarına yapışan pantolonunu, ütüsü bozulmasını diye çekiştiriyordu.

Karşısında koltukların birer ucuna ilişmiş, elleri ceketlerinin ilikli düğmeleri üzerine bağlanmış olduğu halde, Defterdar ile Emniyet Müdürü, kalıpsız feslerin altından şakaklarına sızan terleri silemeyecek kadar aşırı bir saygıyla oturuyorlardı. Defterdar, ince kenarlı, attar işi bir gözlük arkasında erimiş, kaybolmuş sanısını veren, küçük mavi gözlü, sivri ve hilekâr burunlu, altın dişli bir adamdı. Abacılar diktirilmiş şalvarımsı bir pantolon, ince sof ceket, floştan yapılmış, zamanla uzaya uzaya incelmış ve kötü bağlanmış boyunbağı ile keten mintanı, onun yerli memurlardan olduğunu gösteriyordu.

Emniyet Müdürünün kuru yüzündeki çizgilerde, patlak gözlerinin donuk ışıklarında sonsuz bir kin ifadesi yerleşmişti. Yüzünde hiç bir şeyden memnun olmayan bir anlam vardı. Sanki ilin tüm sırlarını saklamak zorunluğuyula yutkunmaktan şişmiş tiroit guddesi, mor bir uz gibi gergin ve terli parlıyordu. Perde ile cam arasında uçmağa çalışan melânkolik bir arı vızılığıyla içi gıcıklanıyor, bu odaya ne kadar güçlölle girebileceğini çok iyi bildiğinden, arının nereden, nasıl içeri girmiş olabileceğini düşünüyor, imkân bulsa yakalayıp kanatlarını yolmak istiyordu.

Vali, bir ordu müfettişinin böyle bir günde vilâyete gelmesini, Allah'ın ve baştakilerin bir zulmü sayarak taliine lânet çekiyor, özel konağındaki hamam dairesini, soğuk duşunu ve ince havlular içinde uzanılacak şezlongunu hasretle düşünerek, bu odanın sıcağında —velev iş zamanında da olsa— kendisini oturmağa mahkûm eden, o müfettişe beddualar yağıdırıyordu. On aydan beri valisi bulunduğu memleketin, yazındaki bu sığağa karşılık, kışın yaptığı soğukları hatırlayarak homurdandı:

«Memleket değil cehennem.»

Memurlar belli belirsiz bir gülümseme ile kıpırdıyorlar. Defterdarın, memleketine karşı yapılan bu hakaretten, kalbi kırılır gibi oldu. Ama Emniyet Müdürü, açık bir hoşnutsuzlukla:

«Hakkı âliniz var, Vali bey hazretleri» diye doğrulayınca o da aynı şeyi yapmak zorunu duydu.

Vali açık göğsüne üflüyerek:

«Köy testisi gibi sızıyorum» dedi.

Memurlar, bu benzetişe ne karşılık vermek gerektiğini birden kestiremeyip, durakladılar; sonra düşüncelerini yapma bir gülümsemeyle gizleyerek:

«Estağ firullah!»ı bastırdılar. Bununla beraber her

ikisi de içlerinden «Desti gibi değil, küp gibi» diye düzelttiler .

Vali, ağzındaki pası silme, midesindeki harareti dindirme ihtiyacını duydu. Adana mektupçusu iken kullanmasını öğrendiği (Buzlu semaver)i, kendisi konağa çalışmağa geldiği zaman, hademelerin hazırlamış olacaklarını hatırladı. Ama kıpırdayıp zile basmağa üşendiğinden, Emniyet Müdürüne, zile basmasını emretti. Emniyet Müdürü, yerinden zembereğine basılmış gibi fırlayıp zile bastı. İçeri giren jandarma neferine, Vali:

«Oğlum Ali!.. Bize soğuk bir şey getir!» dedi.

Memurlar, bu iltifattan çok duygulandılar. Defterdar, kahvede öğünerek bunun sözünü ettiği zaman, Nüfus Müdürünün hasedinden nasıl çatlayacağını düşündü, keyifle sırttı.

Jandarmanın dışarı çıkmasından bir dakika sonra, kapı vurulmadan hızla açıldı. Kapıyı paravana gizlediğinden geleni göremediler. Bir saat sonra otomobille karşılamağa gidecekleri müfettişin daha erken gelmiş olması ihtimalile yüreği hopleyan, rengi uçan Vali, umulmadık bir çeviklikle yerinden kalktı. Eli gömleğinin düğmelerine gitti. Memurlar da yerlerinden fırladılar, el bağlayıp dikildiler.

Oysa paravana arkasında pestten bir ağız dalaşması, bir itişme başlamıştı. Bir köylü:

«Vali Paşayı gorcâm; birahın yahamı», diye debeleniyordu. Böylece paravanoanın arkasında kimlerin bulunduğunu anlayan Vali, yerine otururken, memurları karşısında toyluk göstermiş olmanın verdiği sinirlilikle:

«Ne oluyor orda, ulan Ali?» diye gürledi. Jandarma bir hamlede paravanoanın önüne çıktı. Esas vaziyeti aldı.

«Bir köylü zorla içeri girmeğe savaşıyor paşam!»

Köylü, jandarmanın yakasını bırakmasından yararlanarak içeri daldı. Ceketinin eteğinden asılmış polisi de sürüklüyordu. Jandarma Ali, köylünün daha fazla ilerlemesine engel olmak için, sırtıyla arkadaşına yardım etti, köylünün önünü kesti.

Vali, köylünün bu cür'etinden büsbütün hiddetlendi. Sıcaktan ve müfettişten alamadığı hıncı, köylüden çıkarmak istercesine bağırdı:

«Eşkiya mısın sen be? İnsan zorla komşusunun evine bile giremez. «Vergi vereceksiniz, gelin!» deriz; dağa çıkarsınız. «Yol yapacağız, kazmanızı alın, gelin» deriz; tarlalara savuşursunuz. «Oy atacağız, toplanın!» deriz; kahveden çıkmazsınız... Sonra Osman, öküzünüzü öldürür, hükûmet kapısına koşarsınız. Hüseyin, kızınızı kaçıır, konak kapısını aşındırırsınız. Hatta girme deseler kapıyı kırarsınız.»

Bir yakasını jandarma, bir yakasını polis tutuyordu. Köylü, Valinin sözlerinden bir şey anlamayarak, şaşkınlıkla dinliyordu. Tarlada meşinleşmiş yüzü terden boncuk boncuk parlıyor, ustura ile kazınmış başında şiş damarlar gergin gergin kıvrılıyordu.

Polisin sararmış yüzüne endişe dolmuştu. Arada sırada gözü Emniyet Müdürüne kayıyordu. Emniyet Müdürü, böyle müfettişin geleceği bir günde, hükûmet konağına şikâyetçi saktuklarından, büyük bir sorumluluğun ağırlığı altında kalmış gibi soluyor, sık sık yutkunarak, kinli gözlerle polise şimdiden hesap soruyordu.

Vali, köylüye bağırarak sıkıntısının bir kısmını boşaltsa da kızgınlığı henüz geçmemişti: Köylünün yüzüne uzunca bir zaman bakıp düşündükten sonra memurlara:

«Kim bilir bu herif niçin geldi buraya?» dedi. «Yü-

z  insana emniyet vermiyor. Bir Lombrozo tipi muhak-
kak, görüşlerimde aldanmam. Bu adam sağlam bir
ayakkabı değil. 

Memurlar:  Hakkı  liniz var Vali Bey hazretleri. 
diye ya  çekerken, Vali, Emniyet Müdürüne:

 Zati Bey! Bu adam hakkında geniş tahkikat ya-
pılmasını isterim. Mutlaka ya bir hırsızlığı çıkacak, ya
bir namussuzlu u.. 

Bir an durduktan sonra ekledi:

 B yle günlerde konağa bir  ik yet inin girme-
mesi için daha sıkı tertibat alınmasını da rica ederim. 

Defterdar, Emniyet Müdürünün, bu olayla, Valinin
teveccühünü kaybedeceğinden peşin bir memnunluk
duyuyordu. Zati Bey, kırılan potu tamir etme fırsatı  ık-
tı ına sevinerek:

 Ba  st ne,  dedi;  ya bir hırsızlığı, ya da na-
mussuzlu u..  ve eliyle köylüyü dışarı götürmelerini
işaret etti. Jandarma ile polis, köylüyü götürmek iste-
diler. O zaman kendine gelen köylü bağırdı:

 Bir hacetim var Vali Paşa!... Durun da deyive-
rem. Ben hırsız, namussuz de alim. Zaptiye miyim ki
hırsızlığı idem? E aftan de alim ki namussuzlu um  s-
sun. İnsanın nett     suratından mı a na ılımu  ? Oy-
liysem niye bilmediniz benim mektap i   geldiğimi?
Mektabı bizim köylü gendi kesesinden yaptıracah.
 Adam gonderin?  deyi arzuhal ittik. Ses viren olmadı.
Biz cahal galdı ; zaptiyeden, hükûmat adamından çok
 ektik. Okul yaptırar ta u ahlar ohusunlar, ganundan,
hukuktan a nasınlar, dedik. Hırsızlık, namussuzluk bu
mu? 

Daha fazla s yliyemedi; sürüklenerek dışarı çıka-
rıldı. Emniyet Müdürü de kapıya kadar onları izledi.
Dışarda sıkılmış çeneleri arasından polisin kulağına
bir şeyler söyledi, sonra:

«Gözünü dört aç! Kemiklerini kırdırırım senin!..» dedi.

Köylüyü karakolda siyasî suçluları sorguya çektikleri odaya aldılar. Bir muavinle iki sivil polisten oluşan sorgu kurulu, köylüye, bir masa başında, yer gösterdiler. Masanın ayakları yoktu, bir demir tezgâha benziyordu. Memurlardan biri köylüye, ayaklarını «Tandır»a sokmasını buyurdu. Köylü, «Böyle sıcak Ağustos gününde tandırı nideceği»ni söyleyerek ayaklarını sokmak istemedi. Zorla ayakları tandıra sokuldu. Köylü dizlerinden aşağısının demir bir kısıkaçla yakalandığını hissetti ve haykırdı:

«Ne istiyonuz benden? Ne ettim size? Allah'tan gormaz, peygamberden utanmaz mısınız? Mektap isteyoh dediysek, kûnaha mı girdik?»

Muavin alayla:

«İşte istediğin oldu,» dedi. «Seni mektebe getirdik; rahle başına da oturttuk. Oku bakalım şimdi!»

Polisler gülüşüler. Köylü:

«Bana eziyet itmeğe ne hakkınız var?» dedi.

Muavin, sert:

«Buraya gelen eziyet çekmeğe hakketmiştir; kes sesini!» dedi.

«Ben ne yapmışım?»

«Hükûmet konağına, kimse görmeden, niçin girdin? Hükûmatı mı yakacaktın?»

«Zaptiye gapıdan içeri goymuyordu: annacından doleştım. Gonağa girmek yasah olu'mu heç?»

«Orası senin bileceğin iş değil. Vali hazretlerinin yanına izinsiz niye girdin?»

«Arzufal idecağdım.»

«Dilekçeni neye mektupçuya vermedin?»

«Kaç kez ve'dim. Emme hiç ses çılmayıncı 'Alla-hu âlem paşaya hacetimizi bildirmedi,' dedim.

«Vali muhakkak senin arzuhalına cevap vermeğe mecbur mu? Sen kim oluyormuşsun?»

Köylü boş bulundu; saflıkla:

«Ben mi,» dedi, «ben Ahlatlı köyünden Hüsmen onbaşıyım.»

Bu cevaba fena halde içlerleyen muavin, polislerin yanında iktidarını yenilemek istercesine:

«Ben şimdi sana gösteririm kim olduğunu,» dedi, mengeneye bastı. Köylü dizlerine bıçak yemiş gibi haykırdı. Çok geçmeden ona Vilâyet konağını yakmağa geldiğini söylediler.

Vilâyet erkânı ile jandarma kumandanı, otomobillerle müfettişi, şehrin yarım saat ilerisinde, karşıladılar. Vali, Defterdar, Jandarma Kumandanı öndeki otomobilde idiler. Öteki memurlar arkada açık fortlarda geldiklerinden kaş ve kirpikleri beyaz, terli yüzleri yol yol çamurlaşmış, koyu renkli fesleri ve redingotları tozdan bir tülle örtülmüştü.

Vali mektupçunun kaleme aldığı bir «Beyanı hoş âmedi» nutku söyledi. Ve nutuk arasında dondurma kutusu içinde soğutulmuş sudan iki bardak içti. Memurlar, sıcaktan buram buram terliyorlar, Valinin buğulu bardaktan içtiği suya hasretle bakarak yutkunuyorlar, içlerinden talilerine söğüyorlardı. Kirli mendiller durmadan yüzlerde dolaşıyordu.

Nutku bitince müfettiş paşa, Valinin ve memurların ellerini sıktı. Yeniden otomobillere binildi.

Yolda aynı otomobille şehre dönen Vali, Müfettiş paşaya izahat veriyordu. Vergiler zamanında top-

lanmıştı; halk seve seve vergilerini ödüyordu. Yol çalışmaları normal ilerlemekte idi. Bölgesinde nüfusa kaydedilmemiş bir tek kişi kalmamıştı. İlin öğretim durumu da ideal bir durumdaydı.

Vali burada bir an durduktan sonra, açıklamasını sürdürdü:

«Köylülerimiz,» dedi, «mekteplerini kendileri yapmakta, her köy bu hususta yarışmaktadır, paşam! Asayiş mükemmeldir, polis ve jandarmanın elbirliğiyle çalışması sayesinde, bütün haksızlıkların önü alınmıştır. V. S.»

Gece işlerin iyi gitmesi şerefine konakta bir ziyafet verildi.

Ziyafette içildi, nutuklar söylendi. Vali pek memnundu. Bir aralık Emniyet Müdürü, Valinin kulağına, köylünün söyletildiğini, maksadının hükûmet konağını yakmak olduğunu ikrar ettiğini bildirdi. Valinin sarhoş gözleri güldü, parmağını kaldırdı:

«Ben görüşlerimde aldanmam Zati Bey! O bir Lombrozo tipi idi,» dedi. Tutuklanıp hapisaneye götürülmesini emretti.

Bir saat sonra Müfettiş Paşa, gece için kendisine ayrılan, Vali konağına gitmek üzere kalktı. Arkasında bütün memurlar olduğu halde hükûmet merdivenlerinden inerken, sokakta iki jandarma ile bir polisin arasında götürülen, ayaklarına basamadığı için âdeta sürüklenen bir adam gördü. Bu adam da kendilerini görmüştü, haykırdı:

«İmdat, bir köylüyü gurtaracak insan galmadı mı dünyada!»

Bu beklenmedik raslantı Valinin tüm sarhoşluğu-

nu dağıttı. Zati Bey boğazındaki uru tutarak yutkunmak istedi; ama ilk kez ağzında tükürük bulamadı.

Vali, yüzünde sahte bir gülümseme olduğu halde, Müfettişe bunun nadir görülen önemsiz bir sarhoşluk olayı olduğunu söyledi. Ama Müfettiş Paşa, adamın yanına getirilmesini buyurdu. İki jandarma arasında Hüsmen onbaşı, paşanın karşısına getirildi. Çorapları dizlerinden aşağı sıyrılmış, ayakları kan içindeydi. Kendisini dinleyecek bir adam karşısında bulunduğunu sezerek, jandarmaların elinden sıyrıldı, ileri atıldı. Ama ayakları tutmadığından merdiven basamaklarına yığıldı. Elektrik aydınlığında paşanın parlak üniformasını görmüştü:

«Gumandanım,» dedi, «Hüsmen onbaşını gurtar! Şu donğuzlar koye mektap yaptıracağih dediğimden ötürü, bağa etmediklerini gomadılar. Parasını biz vereceğih. Tek uşaklarımız ohusun da, bizim çektiğimizi çekmesinler, dedik; namussuz olduh. Gonağı basmıya gelmişim, deyi iftira ettiler; tandıra godular. Hani böyle ezraillerin otuğunu bilseydim, Allah benim belâmı versin ki, ipe çekilmeyi goze alır, ilin fıharası gurtulsun deyi, gapılarını gapar, gonağı yahardım da...

Hüsmen onbaşı konağı yakamadı, ama müfettiş, Vali dahil, sorumlu tüm memurlara işten elçektirdi.

K A D I R G A

Yedi kilometrelik bir ırmak yolu ile Karadeniz'e 15 kilometrelik, köy yapısı, bir şosa ile demiryoluna bağlı olmasına rağmen, meşe ve kestane ağaçlarıyla örtülü yüksek dağların çerçevelediği birkaç yüz kilometre karelik bir ova üzerinde kurulmuş bulunan (B..) kasabası, tamamiye kendi âleminde yaşar. Daha doğrusu ırmak ve şosa'nın taşıdığı görenekler, modalar ve düşünceler kasabanın sınırında, buranın rengine boyanmadan içeri sokulmadığından, kasaba böyle görünür.

İstanbul'a yumurta, kereste yollayan tüccarların oradan getirttikleri Kurbağalıdere kayıkları ve motörlü sandallar ırmak kıyısında kalafatlanır, büyük yelkenliler mahut sülümen boyasile boyanır; **Miki, Albatros** gibi adlar «Hüdaverdi», «Deniz Kızı», gibi isimlerle tebdil edilir, ondan sonra ırmakta yüzdürölür.

Akşamları ırmak boyunca bu sandallarda «teferüc eden» kadınlar, İstanbul modalarını yakından izlediklerini gösteren elbiseler giydikleri halde, üzerlerinden ipek lâz çarşaflarını çıkarmazlar; onları buraya özgü bir giysi gibi taşırlar. Ve kadınlar roplarından söz açarken, kişiliğini bulamamış taşra kasabalarının çoğunda görüldüğü gibi, İstanbul adıyla övünmekten hoşlanmazlar; modele, o elbiseyi ilk giyenin adını ta-

karlar: «Asiye'nin urobundan diktüdüm,» ya da elbisenin dikildiği mahallenin ismile «Çarşı - altı modası bir caket yaptu'dum.» derler.

Burada ne İstanbul'a, ne de Ankara'ya hasret çekilmez. Onlara göre «Ben (B..) liyim» demek, üstünlük için yeter. Oraya dışardan gelen bekâr memur ve öğretmenler bile çoğunlukla niçin gideceklerini, ne yapacaklarını bilmeyen kör bir umut ve özleyişle yola çıkan, başka taşra memur ve öğretmenleri gibi - İstanbul'a kaçmak için küçük tatilleri gözlemezler.

Kadınlar güzel ve oynaktırlar. (Karadeniz uşağı), yani hovarda, küfürbaz ve kavgacı olmayan erkeklere değer vermezler.. Bu yüzden kasabanın vukuat bilânçosu kabarık, sözlüğü küfür bakımından çok zengindir, bol bol harcanmakla da tükenmez: Severken sövülür, döğerken sövülür, gülerken sövülür, ağlarken sövülür, pohpohlarken sövülür, kınarken sövülür. Sesin tonuna, yüzün anlamına göre bu küfürlerin iyisi kötüsü ayırd edilir. Ancak, kadın ve erkekler için ayrı ayrı küfür türleri yoktur. Şunu da belirtmeden geçmiyelim: Babasının yanında, onun kocalık haklarını çiğneyecek biçimde anasına sövmeyen delikanlı pısırik yetişmiş sayılır.

Bazı Anadolu köylerinin, mahkeme kapılarında sürünmemek için jandarma dipçiğine ve her türlü eziyete rağmen korunan sırvermezlik buradaki insanların arasında dikiş tutturamamıştır. Tersine saklamak şöyle dursun, hiç kimse iki başlı dedikodu ile yetinemez. Öğrendikleri bir gizli şeyi hemen koşma'ya dökerler, kasabada her koşma'ya, her mâni'ye uymakta özel bir yatkınlık gösteren, çiftetelli havasıyle bestelerler, tüm kasabaya ilân ederler. O zaman, hemşerileri Sadi Yaver Ataman'ın plâklarını durup dinlen-

meden çalan gramafonlar susturulur, başkası yakılınca dek herkesin, her yerde söylediği türkü bu olur.

Kasaba üç büyük semtten ibarettir. Bunlardan, bir dağın yamacına tırmanmış olan Orduyeri mahallesinin kasabadan uzak kalmış bir hali vardır. Camdan tasarruf etmek için pencerelerinin yarısını kerpiç ve tezekle ören göçmenler; tezek ve mısır koçanı isikokan evlerinde münzevi yaşarlar... Hayvanlarının yağlarını ve dağdan kaçak olarak getirdikleri kömürü satmak için, seyrek zamanlarda kasabaya inerlerse de, diğer iki semt insanları, dışardan gelen herşeyi kendilerine uydurmakta bu denli hüner gösterdikleri halde, ora insanlarıyla bir türlü anlaşılamazlar..

Kasabanın ortasına düşen yarımada üzerindeki mahalle halkı, gerçek kasabalı olmakla öğünür, üstünlük iddiasında bulunur. Hükûmet, çarşı, cami ve pazaryeri hep bu yarımada üzerinde bulunduğu için, görünüşte iddialarında haksız da değildirler. Ama ırmağın öbür kıyısına kurulmuş olan «Gölbucağı» küçük bir semt olmasına rağmen, dut ve ceviz ağaçlarıyla gölgeli bahçelerinin kıvrak kadın kahkahaları, neşeli ve oynak türküleri, karanlık gecelerde Hükûmetin de, çarşının da, hatta camiin de en ileri gelenlerini kendine çeker ve bunu tüm namuslu mahalleler gayet iyi bilirler.

Bu yüzdendir ki Gölbucağı'na küçük köy gözüyle bakarak, onun bu çekiciliğini düşürmeğe, onu hor görmeğe çalışırlar. Şüphesiz bu iddia erkeklerden çok kadınlar arasında kıskançlığa ve haftanın belli günlerinde yanan hamamda, kadın kavgalarına sebep olur.

Evi çarşıda, dükkânı Gölbucağı'nda olan Hacı

Kadir Ağa, bu çekişmede taraf tutmak zorunluğunu duymamıştı. Her iki mahalle halkı da onu kendilerinden saymaktaydı. Böyle yapmakla da aldanmış olmuyorlardı:

Gençliğinden beri alışverişi Gölbucağı'nda yapmış olan Hacı Kadir Ağa'yı, ora halkı benimsemekte ne denli haklı ise, öğle sıcağında, ya da yatsı ezanından sonra Gölbucağı'nda görülen, karılarına ve eşe dosta karşı kendilerini Hacı Kadir'in dükkânında satılan ünlü elma şarabı ile savunan çarşı semtinin ileri gelenleri, Hacı Kadir'i kendilerinden saymakta o kadar haklı idiler.

Hacı Kadir Ağa, her iki tarafın bu iyi niyetinden son kertesine dek yararlanıp kesesini iyice doldurduğu gibi, kasaba ile Gölbucağı arasındaki yasak yoldan da yeterince faydalanmıştı. Gene bu iyi niyet sayesinde «Medenî nikâh» Millet Meclisinde müzakere edilirken, çifte düğün yaparak, karılarının sayısını şeriat kurallarına uydurmayı başarmıştı. Şu var ki alışverişi salt Gölbucağı ile yaptığı halde hiç bir karısını oradan seçmemişti. Buna gerek te yoktu. Çünkü akşamları dükkânını kapadıktan sonra ısmarlanmış bir güğüm şarabı götürmek bahanesiyle türküsü, kahkahası bol havuzlu bahçelerin yosmalarından kendini mahrum etmiyordu. Bu yarı gizli ziyaretleri tüm kasaba erkekleri bildiği halde, hiç kimse Hacı Kadir Ağa'nın adını dile düşürecek koşma'lar düzmeğe, bu değerli dostu yitirmeğe razı olmamıştı.

Bununla birlikte Hacı Kadir'i her iki semt de, ezeli rekabetleri yüzünden, kendisine maletmeği gizli gizli kuruyordu. Hattâ Gölbucağı bu isteğini gerçekleştirmek için, yaklaşan muhtar seçimlerinde onu aday göstermeği gizlice kararlaştırmıştı. Ama karşı mahallenin de aynı şeyi yapabileceğini düşünerek Ha-

cı Kadir'i henüz bu karardan haberdar etmemişlerdi; kararı gizli tutuyorlardı. Hacı Kadir'in kendilerini reddetmiyeceğini umuyorlardı. Çünkü son zamanlarda karşı mahalle gevezelerinden biri Hacı Kadir'in cins elma şarabı ve Gölbucağı rüzgârile kuruyarak iskelet halini aldığını fark etmiş, ona «Kadırga» adını takmıştı. Bu isim o kadar hoş gitmişti ki, kısa süre içinde kasa-ba halkı Hacı Kadir Ağa adını tüm unutmuştu. Ne varki elli yaşına dek «Hacı Kadir» ismile çağırılmağa alışmış ihtiyar zampara, bu ada bir türlü ısınamamıştı. Hele çocukların, peşi sıra «Ka-dır-ga...fış-fış Kadırga...» diye koşması, kendisini tefe alması, bu adı kendisine takan çarşı semti halkına karşı kalbinin kırılmasına sebep olmuştu. Gücenikliğini bir kaç kez Gölbucağı'nda ağzından kaçırmıştı. Gölbucağı'nda oturanlar bu hoşnutsuzluktan da yararlanacaklarını umuyorlardı.

Ancak, bu arada öyle bazı olaylar patlak verdi ki savaşı kazanmak konusunda Gölbucağı halkının bu hoşnutsuzluktan yararlanmaya kalkışmasına gerek kalmadı.

Kadırga'nın şarap fiçilerine özenle su karıştırmağa uğraştığı bir öğle üstü, Orduyeri'nin namlı kadınlarından Güllü Hacer, konuklarına şarap sipariş etmek bahanesiyle dükkâna geldi. Kadırga, suç üstü yakalanmış bir satıcı şarlatanlığı ile, marifetini gizlemek gereğini duymadan işini sürdürdü. Her zaman yanaşmasile şarap aldırان Güllü Hacer'in böyle kendisinin gelmesinde bir muradı olmalı idi. Eh, böyle bir müşteri karşısında namuslu görünmeğe de lüzum yoktu..

Güllü Hacer nüfus kayıtlarına göre Çarşı mahal-

lede doğan ve Gölbucağı'nda ölen Nalbant Osman'ın kızı idi. Ama o, eski bir B... kaymakamile, güzelliği ve cilvesi dillere destan Asiye'nin «Piçi» olmakla öğünürdü. Güllü Hacer, anasının ününü unutturmayacak her şeye tevarüs etmişti. Kırkına yaklaştığı halde henüz güzelliği, taraveti yerinde görünüyordu. Biraz kalın yapılı olmakla birlikte beyaz teni, yumuk yumuk elleri ve parlak siyah gözleri ona aldatıcı bir tazelik veriyordu.

Ne var ki Güllü Hacer, Gölbucağı'ndaki yerinin bazı uzak tehditler altında bulunduğunu herkesten önce sezmişti. Evlâtlığı Kevser, birdenbire serpilivermişti. Kevser, akşamları havuz başı konuklarına kapıyı açtığı zaman artık erkeklerin ona, özel istekler sezilen lâtifeler yapmaktan hoşlandıklarını görüyordu. Bu hoşlanmanın nereye varacağı besbelli idi. Bir kaç ay daha geçerse eve gelenlerin artık kendisine eski bir dost olmaktan öte bir ilgi gösterecekleri pek şüpheliydi..

Bu sezişle kadınlık hırs ve gururu ayaklanan Güllü Hacer, Kevser'i evinden uzaklaştırmak zorunluğunu duyuyordu. Ama nasıl!

Kevser'i Gölbucağı'nda her hangi bir eve vermek kendi eliyle kendi kuyusunu kazmak demek olacağını biliyordu. Kısa bir zaman sonra kendi bahçesinde toplanan hovardaların birer, birer eksilecekleri, Kevser'in bulunduğu evde ut ve def seslerinin ziyadeleşeceği besbelliydi. Çarşı mahallenin erkekleri bu kıza ancak Gölbucağı'nda rağbet ediyorlardı.

Eğer onu, karşı mahallenin her hangi bir evine hizmetçi olarak verebilse, bu tehlikeden bir zaman, hiç olmazsa bir kaç yıl daha kurtulmuş olacağını umuyordu. Ama ne kadar yanıp tutuşsa, hangi erkek Kevser'i evine hizmetçi almağa cesaret ederdi.

Kevser'de gözü olan bekâr kaymakam bile, halkın diline düşmekten çekindiği için, Gölbucağı'ndan özellikle Güllü Hacer'in evinden getirilmiş bir hizmetçi-yi kabul etmeğe razı olmamıştı,

Güllü Hacer, pek çok düşündükten sonra en sonu, dört karısına rağmen, Çarşı mahalle ile Gölbucağı arasına gerilmiş ipte maharetle canbazlık eden Kadırğa'ya başvurmağa karar vermişti. Bu ihtiyar kurdun böyle bir fırsatı kaçırmak istemiyeceğini umuyordu. Eğer Kadırğa, Kevser'i almağa razı olursa, onun artık oradan geri dönemeyeceğini de biliyordu. Bu ihtiyarın elinden kim kurtulurdu?. Hacer bu kararla Kadırğa'nın dükkânına gelmişti.

Önce Kadırğa'nın «marifetile» eğlendi. Sonra asıl maksadını gizlemiyerek Kevser'in serip serpildiğini, onu kendisine getiren kadına, evlendirip ev bark sahibi yapacağına dair and verdiğini yana yakıla anlattı... Bu kızı hizmetçi olarak yanına almasını Kadırğa'dan rica etti. Kızı everip sevap sahibi olurdu.

Bu ummadığı teklif karşısında Kadırğa birden «He!» deyemedi. Ama kendi ayağıle gelen bu kısmeti tepmeğe de gönlü bir türlü razı olmadı. Hattâ «bir ica-bına bakmak» gibi belirsiz bir taahhüde bile girdi. Güllü Hacer, Kadırğa'da tereddütün hayra işaret sayılacağını bildiğinden, artık bu dertten kurtulacağına emin, yürek ferahlığıyle dükkândan ayrılırken Kadırğa'nın, işveyle akşama şarap destisini kendi eliyle getirmesini söyledi.

Hacer, gittikten sonra Kadırğa işine devam ederken bu teklifi enine, boyuna ölçmeğe başladı. Bu işin çıkar yanı görünmüyordu. Şimdiye dek Çarşımahalle'den Gölbucağı'na gitmeğe alışılmıştı. Ama Gölbucağı'ndan öbür yana bir köpeğin bile geldiği görülmemiş-

ti. Kevser gibi bir kız, Güllü Hacer gibi bir orospunun evinden nasıl alınır da götürülürdü.

Karılarından çekindiği yoktu. Çarşı semti halkını aldatacak bir çare bulsa, karılarının dillerini bağlamak, Kadırga için güç bir iş olmayacaktı. Ondokuzuna basan oğlu Ahmed'i de Müezzinoğulları'nın dağdaki kereste fabrikasına gönderdi mi, korkacak bir şey kalmıyacaktı. Pek çok şartlara bağlı olmakla beraber Kevser'i bütün kasaba erkeklerinden kaçırıp şu ihtiyar haliyle kendi evine kapamak, Kevser'e yalnız başına sahip olmak, Kadırga'nın ihtiyar hırsını öylesine körüklüyordu ki, ne olursa olsun bu fırsatı kaçırmak istemiyordu.. Bu istek onu öylesine heyecanlandırdı ki neden sonra fıçılardan birine fazla su karıştırdığını farkedebildi. Bu sersemliğinden ötürü kendi kendisinin silsilesine söğdü.

Kadırga akşama dek düşüne, düşüne şu planı tasarladı: İlk Ahmet'i fabrikaya gönderecekti. Sonra kılığını kıyafetini tebdil ederek, Kevser'i köyden getirilmiş zavallı öksüz bir kız diye eve sokacaktı.. Kızın adını da değiştirecekti. Bu sayede erkekler Güllü Hacer'in evinden kaybolan Kevser'in kendi evinde olduğundan şüphe etmeyeceklerdi. Çarşı mahallenin kadınları Kevser'i tanımayacağına göre, kız sokağa çıkmadıkça, kimsenin bu işten haberi bile olmayacaktı... Bu kadarı yapılırsa üst tarafı Allah kerimdi!

Kadırga, bu kararla akşam dükkânını kapatıp Güllü Hacer'e şarap güğümlerini götürdüğü ve dut ağacı altında, her zamandan oynak bulduğu Güllü ile diz dize oturduğu zaman, lâfı evirip çevirdi Kevser'e getirdi. Bu kızı kurtarma sevabını kazanmak istediğini, ama kasabalılara, hele evdeki karılarına düpedüz Gölbucağı'ndan getirilmiş bir kızı kabul ettiremeyeceği-

ni söyledi. İki gün sonra Kevser'i hizmetçi gibi alıp götürürebilmek için bazı şartlarının olduğunu bildirdi.

Güllü Hacer havuzda soğutulan şişelerden birini alarak, bardakları doldururken, sevaba ortak olmak için elinden gelen her türlü yardımı yapacağına söz verdi.

Kadırga sunulan şarabı aldı. Bir damlasını yere döktükten sonra içti, Güllü Hacer'in çıplak kollarını okşiyarak düşüncesini açıkladı:

Kız, buradan geldiğini gizlemeli idi. Adının da Kevser değil, Gülsüm olduğunu söylemeli idi. Eğer Kevser'e bunu yaptırmak kabil olursa, üst yanını kendisi idare edecekti.

Güllü Hacer, sevinçle yerinden fırladı. Kadırga'nın boynuna sarıldı.. Onun buruşuk yanaklarını öptü.. Sonra bu işi kolaylıkla çözeceğini söyledi..

Kadırga da Kevser'e sahip olmanın peşin sevinçile Güllü Hacer'e saldırıp öptü. İkisi de bir genç kızı kurtaracakları için, Tanrının, yaptıkları tüm günahları bağışlayacağını söyleyerek birbirlerini öğdüler..

Ve Kadırga her zaman bir kaç kedeş içmeden gitmediği halde, işin diğer ayrıntılarıyla uğraşmak, bir ayak önce Kevser'e kavuşmak için Güllü Hacer'den erkence izin istedi.

Güllü Hacer, Kadırga'nın arkasından kapıyı kapadıktan sonra, memnun bir yüzle ellerini oğuştura oğuştura, havuzdaki eski yerine geçti, yapacağı oyunla Kevser'in nasıl kıyafetini ve adını değiştirmeye cangatacığını düşündü.

Ondan kurtulduktan sonra nasıl yeniden iç huzuruna kavuşacağını, hovardaların nasıl eskisi gibi ayaklarına gönülden kapanacaklarını hayal ederek, mutlulukla gözlerini kapadı...

Sonra birden doğruldu. Babasının gittiğini gören

Ahmet, neredeyse gelecekti. Güllü Hacer, bu körpe delikanlının evi etrafında dolaşmağa başladığını fark ettiği günden beri onu kuru vaitlerle oyalayarak, babasının dükkânından bol bol şarap taşıtmak olanağını sağlamıştı. Ahmet, bu bahçeye تنها günlerde uğrar, Güllü'nün elinden bir iki kupa şarap içerek hovardalık öğrenirdi. Bununla birlikte, kısa zamanda, Güllü Hacer'in kendisine yar olmayacağını anlamış, çıplak ayakla dolaşan Kevser'in kaçamak bakışlarına, kapıdan içeri girerken çapkın gülüşlerine tutulmuştu.

Umduğu gibi Ahmet, Hacer'i fazla bekletmedi, kapıdan içeri girer girmez, küfrederek babasile az daha burun buruna geleceklerini, ihtiyar ayının buradan bunca erken ayrılacağını ummadığını söyledi. Babasının nasıl sinsi bir kedi gibi dıvar diplerinden, saçak gölgelerinden ırmağa doğru ilerlediğini kahkahalarla anlattı. Sonra babasından boşalan yere bağdaş kurarak, Güllü Hacer'e, dünden beri hasretini çektiği şu küçük **keklüvü** çağırması için, kabadayıcı emirler verdi. Bu akşam aklına koymuştu. Ablalar kusura bakmazdı elbet; şarabı Kevser'in elinden içecekti.

Bunun üzerine Güllü, delikanlının Kevser'e olan tutkunluğunu arttıracak sözler buldu söyledi. Sonra her zaman Kevser'le bir çatı altında kalmak, onun elinden bol bol şarap içmek ve-daha açık konuşarak- Kevser'i çarşıda kendi evlerine götürmek isteyip istemiyeceğini sordu.

Ahmed'in önce sevinçle gözleri parladıysa da, sonra babasının bu işe razı olmayacağını söyliyerek kederlendi.

Güllü; «Ben Kevser'i, Kadırga olacak deyusa hizmetçi deyi vemenin yolunu bulurum. Hele sen Kevseriy goynünü et!. Seniyle gitmeğe ırazı ossun. O zaman adını da, sanını da devüştürür, köyden gelmiş bi'

giz gibi Kadirga'ya yuttururum. Kadirga, Kevser'i hiç görmediy  n kim olduğunu nereden bilecek.» dedi..

Bu işe akly yatan delikanly Güllü'n  n ellerini   p-t  .

Ertesi günü Kadirga, Cuma namazına gitmezden önce, oğlu Ahmed'i odasına   a  ırttı. M  ezzino  ulları'nın kereste fabrikasında bir kismet kapısı a  ıldığını, eli kalem tuttuğu için Müezzinoğlu'nun fabrikasına Ahmed'i kâtip yapmak istediğini, duyurdu:

«Okur yazarlığını da bu ihtiyar bubaya bor  lusuy hergele...» dedi.

Ahmet, tam Kevser'in geleceği günlerde böyle bir kismet kapısının a  ılmasına canı sıkıldı. Müezzinoğlu olacak **martuka**'nın (*) kereste fabrikası kasabaya en aşağıya sekiz saat uzaktaydı.     saat bile olsa, Müezzinoğlu gibi pinti bir herif, ırgatına soluk mu aldıırırdı ki, Ahmet oradan istediği zaman izin alı alıversin? Ahmet, eğer bu kismet kapısına kapılanacak olursa, evine kendi aya  ıle gelecek öteki kismetini tepece  ini düşünerek, bu işe razı olmama  a karar verdi.

Kadirga, Ahmed'in düşünceli durduğunu görünce terslendi:

«Ne karga gibi d    n  yosuy lay?.. It gibi sokaklarda s  rt  cen de ne olacak! Pavlike'nin efendisi olmak a  ırına mı gidiyo?»

Ahmet, babasının bu sertlenmesine bir anlam veremiyerek   aşaladı.. Fabrikanın kasabadan çok uzakda bulunduğunu söyliyecek oldu.

(*) Martuka : Bir nevi yelkenli

Kadırga: — Tepeyi aşınca pavlike görünür. Şunun şurası üç saatlık yol.. diye mesafeyi kısaltmaya çalıştı.

Ahmet : — Hangi üç, hangi beş saat.. diye atıldı, insan dazı gibi goşsa on saatta alamaz o bok yiyen yolu...

Kadırga hemen gürlledi:

Haymana beygiri gibi günde dokuz kerre gidiyordu ya Gölbucağına.. Sabahlara dek divar diplerinde uyuz kediler gibi dolaşmağa üşenmiyordu da, haftada bir, beş saatlik yoldan mı çekiniyordu?

Ahmet de terslendi:

Her it bubasına benzerdi. Gölgesi yerlerden sıvışmayı o da Kadırga'dan öğrenmişti. Evet günde dokuz kerre o yolu çiğneyorsa, babası olacak hergelelin zıkkımlanacağı yemeği, dükkânın öteberisini götürmek için gidiyordu.

Kadırga, işin vardıgı çıkmazdan kurtulmak için tatlılığı ele aldı. Delikanlıların gezip tozmak hakkı idi. O da gençliğinde tek durmamıştı. Ama insanın eli ekmek tutmadan böyle çarpaşık işlere girişmesi doğru olmazdı. Bu kapıya kapılanması gerekiyordu. Müezzinoğlu'na söz vermişti. Hatırını kırmamalı idi. Günürü birinde ona işleri düşerdi elbet. O zaman da Müezzinoğlu onların hatırını saymazdı. Hele işi bir kez kabul edip gitsindi. Birkaç hafta sonra, bir kulbunu bulup oradan ilişigini keseceğine Kadırga söz veriyordu.

Ahmet, bu uzun vadeli hesaplara pek kulak asmadı ise de, «bir kulbunu bulup ayrılmak» gerçekten zor bir iş değildi. Şindilik boş yere babasile bozuşmamalı idi. iki gün için oraya giderse ne lâzım gelirdi. Kevser eve geldikten bir kaç gün sonra, fabrikadan kaçmak da zor değildi ya.

Bunun üzerine Ahmet, babasının vaadine güvenererek fabrikaya gideceğini söyledi. Ahmet dışarı çıkar-ken Kadırğa, divarda asılı, sinek tükürüklerle damgalanmış, kötü cinsten ayna karşısında, buruşuk yüzünü okşayarak, kendi kendisine göz kırptı.

İki gün sonra gece karanlığında, sokaklardan el etek çekilince, Kadırğa Güllü Hacer'in arka kapısından, yırtık bir peştemala bürünmüş olan Kevser'i, her zamanki kuytu yerleri izliyerek, Çarşımahallenin arka sokaklarından evine getirdi. Yolda köpeklerden, ve «Köpek kadar değeri olmayan» bir bekçiden başka kimseye görünmemişlerdi. İşin bu kadar tıkırında gitmesinden memnun olan Kadırğa, kapıyı açan küçük karısı, otuzluk Hatice'nin hayretle büyüyen gözlerine keyifli keyifli gülerek:

«Meraklanma!. Hükûmet garı üstüne garı almuya izin vermiyor gayri. Hizmetiyeza bakacak bi öksüz enik getidüm..» dedi. Hatice gelenlere lâmbayı tutarak merdivenden çıkmalarına yardım ederken, önu sıra yürüyen Kevser'in ince vücuduna, kirli peştemalına bakarak, bunun gerçekten kendilerine kuma olup olamıyacağını hesaplıyordu. Yukarıdaki tahtaboşta Kadırğanın tüm karıları onları karşıladılar.

Kadırğa, minder üzerinde, bir ayağını altına alarak oturduktan ve başından kasketini çıkarıp dazlak başını tatlı tatlı kaşıdıktan sonra, mütecessiz gözlerle Kevser'e bakan karılarını, kirli peştemal içinde ezilip büzülen körpe kızı süzdü.

Bu evde söz sahibi olmak şerefi en yaşlı karısına aitti. Bu nedenle Kadırğa, onu muhatap tuttu. Yiyecek gibi bakıp ta kızı ürkütmenin âlemi ne idi? İşte elin

zavallı öksüz bir kızı idi. Adı Gülsüm'dü. Babasını ormandan kaçak kömür getirirken korucular vurmuşlardı. Korucular böyle idi işte.. Rüşvet yiyen muhafaza memurunu vuracak yerde, tüfengini elin fukarasına boşaltırdı. Anası da kocasının kahrından kendisini ırmağa atmıştı yazık.. Acaba kendisi böyle bir kazada kurban gitse, hangisi kederinden tatlı canına kıyardı? Allah bilir, belki de ellerine kına yakarlardı.. Ne ise, bu ayrı bir mes'ele idi. Kız böyle, onbir yaşında öksüz kalınca, köyden bir hayır sahibi onu almış, kasabaya getirmişti, bir kapıya yanaşma vermek için. Kadırğa, kızın haline acımış, mahza dizlerinden zoru olan Fatma'sı için onu alıp getirmişti.

İlkin, kocasının kendisini bütün ortaklardan önce düşünmüş olması gururunu okşadığı için, sonra da üç yıldan beri Kadırğa'yı odasına almaktan kurtulmuş olduğu ve bu kız eve Kuma gibi de gelse kendisini ilgilendirmeyeceği için, Fatma: «İyi etmişsiy, sağ ol ağam!» dedi. Kadırğa, Fatma'yı kazandığına memnun, diğer karılarının da gönlünü aldı. Onlara yatak yapacak, ortalık süpürecek, bulaşık yıkayacak bir can lâzımdı.. Hülâsa bu kızı almakla hem sevap işlemiş, hem de bir çok şey kazanmış olacaktı.

Öteki karıları, Kadırğa'nın nasıl bir adam olduğunu bildiklerinden ona pek güvenmemekle birlikte, büyük ortağın «peki!» dediğine birden karşı çıkamadılar. Bu kız ileride kendilerine Kuma oluverirse bundan en çok genç ortakları Hatice'nin dövüneceğini düşünerek, onlar da «iyi etmişsiy ağam» demek zorunu duydular.

Azınlıkta kalan Hatice bir şey demedi ise de, en çok ziyaret edilen bir karı ve Fatma'dan sonra kadınların en nüfuzlusu olmak nedeniyle, haklarını savunmaya, kızı gözden ayırmamağa için için karar verdi.

Gülsüm'ü ertesi gün yıkadılar, temizlediler. Kızın güzelliği, tozu alınmış bir ayna gibi ışıldamağa başlayınca Hatice'nin kıskançlığı büsbütün alevlendi. Kıza sebepli sebepsiz çatmağa koyuldu. Diğerleri de öteden beri Hatice'nin, Kadırga üzerindeki nüfuzunu çekemediklerinden, Gülsüm'ün güzelliğini, birikmiş üzüntülerin bir çeşit intikamı haline sokarak, Hatice'yi kinayeli sözlerle hırpalamağa başladılar. Fatma, küçük bir kıza karşı da olsa, ortaklarının haklarını korumada kendini sorumlu görerek Gülsüm'ün üst katta, kendi odasının bitişiğindeki odada yatmasını uygun buldu. Böylece kız, alt katta oturan Hatice'den başlayarak, Kadırga, kapıdan girdiği andan itibaren, bütün evin denetimi altına girmiş olacaktı.

Fatma'nın bu nizamına rağmen, Hatice'nin içi rahat değildi. Kendisini tam bir güven içinde göremiyordu. Ama fabrikadan çamaşır değiştirmek bahanesiyle kaçıp gelmiş olan Ahmed'in, evde Gülsüm'e aşırı bir ilgi gösterdiğini farkedince, kurtuluş çaresinin Ahmed'in başı altında olacağını, dışilerin içgüdüleriyle sezmekte gecikmedi. Amaçları aynı hedef üzerinde toplanan üvey ana ile oğul arasında, kısa zamanda tam bir anlaşma oldu ve Hatice, Gülsüm ile Ahmed'i evde yalnız bırakmak olanaklarını araştırmağa başladı..

Kadırga, Gülsüm'e karşı duyduğu pirani iptilasına rağmen, evde tüm tecessüsleri ayakta, kendisini göz hepsinde tutan karılarını kuşkulandırmamak için, kıza karşı en küçük bir iltifatta bulunmaktan çekiniyordu. Hatta fırsatını düşürerek onu payladığı oluyordu.

Ama evden çıktığı andan itibaren bir Gülsüm sancısına tutuluyordu. Bozuk kaldırım taşları üzerinde sendeleye sendeleye yürürken, Çarşı semtini Gölbucağı'na bağlayan köprü'nün parmaklıkları arasından, bir ayna kenarını andıran durgun yeşil sulara yıkanan ördeklere kısmet getirsin diye, yiyecek atarken; dükkânda terazinin altına, müşteriden her tartıda beş dirhem çalacak mukavva parçasını, tövbelerle yerleştirirken; şişelere köpüre köpüre elma şarabını doldururken düşündüğü hep Gülsüm'dü. Boş zamanlarında şarap fıçılarının üzerinde oturarak duvara asılı elma yanaklı bir genç kızdan körpe Gülsüm'ü hayal ediyor, evde bir güncük olsun onunla yalnız kalmak isteğıyle yanıp tutuşuyordu. Eline bir fırsat geçerse odadan odaya Gülsüm'ü nasıl ceylan kovalar gibi kovalayacağını düşünerek, içi hopluyordu. Kadırğa kendisini Gülsüm işine o denli kaptırmıştı ki, onu aldığı günden beri Güllü'nün evine uğramayı bile unutmuştu.

Bir akşam eve dönerken Kadırğa, beklediğı fırsatın artık uzak olmadığını, köprü'nün üstünde rastladığı bir sarhoştan öğrendi. Yangunların kızı Hasna'ya tutkun olan bu fakir delikanlı, ayaklarını köprü'nün parmaklıklarından sallandırmış, aya karşı rakı içiyor ve kendi düzdüğü bir türkü söylüyordu:

Kızı istemişti de fakirsin diye vermemişlerdi. Yumurtacılar'ın Osman'ın parası vardı ama, sırtında domuz hörgücü gibi çıkını da vardı. Hey anam, düğünü de yarın olacaktı. O içmesin de kim içsindi. o göçmesin de bu diyardan kim göçsündü.

Elin kamburuna bıçak çekmek yiğitlik sayılmazdı. Kızı kaçıracak olsa, ayı gibi ağalarının hakkından gelemezdi. Garip Hüseyin içmesin de kim içsindi. O göçmesin de bu diyardan kim göçsündü.

Kadırga, sarhoş delikanlının türküsünden öğrendiği yarınki düğüne, kendi karılarının da gideceklerini düşününce yüreği ağzına geldi. Kendisine böyle büyük iyilikte bulunan sarhoşa, bedavaya mal olacak bir karşılıkta bulunmağı vicdanî bir borç saydı: Her kederi Gölbucağı'nın avuttuğu tesellisini savurduktan sonra, yarın gelirse, kendisine köpüklü elma şarabı ikram edeceğini, bu hastalığa kadın ve şaraptan başka ilâç olmadığını söyledi..

Sonra sanki evde kendisini yalnız başına Gülsüm bekliyormuş gibi bir acelecilikle yoluna devam etti.

Evde hiç kimse ona yarınki düğünden söz açmadığı halde Kadırga, karılarının yüzlerine ağda yapmış kaşlarına rastık çekmiş olduklarını görerek, düğüne hazırlandıklarını anladı. Ama bu hazırlığın farkına varmamış göründü. Şüphesiz yarın düğüne gideceklerdi. Belki de Gülsüm'ü kıskanan Hatice, oradaki kadınların kinayeli sözlerine muhatap olmamak, kızın güzelliği yanında kendisinininkini karartmamak için, onu düğüne götürmek istemiyecek; evde kalması için ayak bile direyecekti. Kendisi gündüzün dükkânda olacağı için, Gülsüm'ün evde yalnız kalmasında bir mahzur görmeyeceklerdi. Umduğı gibi olmaz da, Gülsüm'ü düğüne götürmeğe kalkarlarsa, onu gizlice eve aşırarak için, Bohçacı Ayşe'den yararlanmayı kuruyordu. Bohçacı Ayşe öyle bir kadındı ki, yarım lirayı görünce, gündüz ortasında kömüş'ü (*) bile çalar getirirdi.

Kadırga ertesi gün, ikindiye zor etti. Hiç bir yere

(*) Kömüş : Manda.

sığamıyordu. Dakika başında dört kapaklı iri saatini kuşağından çıkarıp bakıyordu. Hiç bir zaman saatler ona bu kadar uzun gelmemişti. Öğle ezanında sabrı tükendi, dükkânı kapadı.

Karıları kuşluk yemeğinden sonra düğüne gitmiş olacaktı. İhtimal şimdi düğün evinde bir curcuna, bir kıyamet kopuyordu. Eğer Gülsüm'ü birlik götürmüşlerse çağırmanın zamanı idi.

Bununla birlikte eve gitmekte acele etmedi. Yolu uzattı.. Irmak boyunda dolaşarak vakit kaybetmeğe çalıştı.

Sabahleyin almağı unutmadığı evin ikinci anahtarıyla kapıyı usulça açarken, Gülsüm'ü götürmemiş olmalarına dua ediyordu. Gülsüm, evde ise, ürkütmemek için, merdivenleri emekliyerek tırmandı. En üst katta ayak sesine benzer bir gürültü işittiğini sandı... Yanılmadıysa Gülsüm yukarıda, odasında olmalı idi.

Üst kata çıktığı zaman sofada mangal ateşi üzerinde kaynıyan bir çaydanlık vızıltısı kulağına çalındı. «Hatice Gülsüm'den çayı kıskandığından ötürü, fakir gız evi yalnız bulunca, çay demlemek sevdasına düşmüş.. Sana bütün malım feda olsun gülüm!» diye düşündü. Ayaklarının ucuna basa basa Gülsüm'ün odasına yaklaştı. Kadirga'nın yüreği bozuk bir uskur gibi düzensiz çarpıyordu. Elile göğsünü bastırarak içeriyi dinledi. Anlamadığı mırıltılar ve garip sesler geliyordu içerden. Merakla kulak kabartınca oğlunun sesini tanıdı:

«Bubam olacak gılsız donguz senyi görmiyeyim deyi, beni dağbaşına savmış olmalı: Ha.. Ha... Allah bilü seniy namusunu gorumak istedi. Bu mahallede de

namusuy okkasını gaıa sattıklarını bilmezmiş gibi. Ki-me yutturuyo.. Buranın adı arşımahalle değil mi? Bitti... Bubam bu işe, peynirini gapdumuş garga gibi şaşup galacak. Seni kendi elile bana getüdüvünü bi bilse... E.. Böyle yapar garip guşun yuvasını Allah. Bu sabahacak Gadırganıy beslemesi Gülsüm, bi de bakdın ikindi üstü Ahmed'in garısı Kevser oluvemüş.

Kevser'in fıkır fıkır gülüşü, Ahmed'in sözünü kes-ti. Kız bir erkek tarafından, nazik yerleri gıdıklanırımış gibi gülüyordu.

Kadırga, işittiklerine inanamıyacak kadar şaşır-mış, donmuş kalmıştı... Birden anahtar deliğine eğildi, gözünü uydurdu, ve... Kadırga az daha kızgınlığından kuduracaktı. Oğlu Ahmet'le Gülsüm'ü yatak içinde, koyun koyuna, yarı çıplak sevişirken görmüştü. O an-da ne yaptığını bilmez bir çılgına döndü, mangal üs-tünde kaynıyan çaydanlığı bir kenara bırakarak, kızgın sacayağını divarda asılı bir havlu ile yakaladı, homur-tuyla odaya daldı, sacayağını, yeni bir aşk oyununa başlamış olan oğlunun çıplak kıçına yapıştırdı.

Bir feryat... Bir gürültü... ve kamçı gibi küfürler işitildi. Neye uğradıklarını anlamayan, merdivenlerden aşağı yuvarlanır gibi kaan genç kızla Ahmet, yarı çıp-lak sokağa uğradılar. Arkalarından pılıpırtı, pabuç, ter-lik fırlattı Kadırga, sonra minder üzerine yıkıldı kaldı.

Olay o akşam tüm kasabada duyuldu... Ve o ge-ce kasabanın teknil zevzekleri bir araya gelerek, Ka-dırga'nın ilk türküsünü yaktılar...

**Kadırganın evinde bir sarı yılan,
Uyan Ahmed'im uyan geliyor baban.
Gülsüm sermiş yarine ceylan postunu
Tenha bulunca evi sarmış dostunu.
Neden acep dükkânı erken kapatmış,
Pişmiş aş Kadırğa soğuk su katmış.
Karga yirmi ağacın beyaz dudunu
Neden dağladı Ahmet, baban budunu?**

Bu türkünün «Acep»leri «Neden»leri ile Çarşı mahallenin tecessüsü Kadırğa'nın üzerinde toplandığı sırada Güllü'nün hovardaları, Kevser'in ansızın kaybolduğu gün, Kadırğa'nın evine bir hizmetçi kız almış olmasını anlamlı bulmaya başladılar. Köprü üstünde Kadırğa'yı peştemallı bir kızla gören bekçi Osman, bunu karısına söyleyip havadis hızla kasabaya yayılınca, Kadırğa'nın geçmişini bilen hovardalar, bu hizmetçi kızın, Gölbucağı'ndan kaybolan Kevser olduğundan kuşkuları kalmadı...

Hepsinin yararlanabileceği yosmayı yalnız kendisine saklamak isteyen Kadırğa'nın bencilliğine içerlemekle birlikte, kendisini darıltmaktan çekindikleri için ses çıkarmıyan hovardalar, ona oğlunun yaptığı oyunu, kendilerinin alınmış öcü sayarak memnun oldular. Aslında bu işi kurcalamak, Kadırğa'yı uzun boylu dile düşürmek, Gölbucağı'nın ekmeğine yağ sürmek olacağını çok iyi biliyorlardı.

Her ne kadar, Kadırğa'nın evinde geçen olayda, açıktan açığa Gölbucağı'nın parmağı görünmüyorsa da, işi kurcalarlarsa altından, her zamanki gibi Gölbucağı'nın çıkacağını biliyorlardı. Böyle olunca da kendi aralarından birini daha oraya kurban vermiş olmanın utancını duyacaklar, Gölbucağı'nın yeni bir zafelerini ilân etmiş olacaklardı.

Muhtar seçiminin yaklaştığı şu sıralarda Gölbucağı'nda Kadirga'nın aday gösterileceği de duyulmuştu. Eğer bu mes'eleyi ince eleyip sık dokurlarsa, Kadirga'nın Çarşı mahallesindeki itibarını kendi ellerile sarsmış olacaktı. O zaman Gölbucağı'na uyuz kedisi-ni bile kaptırmak istemiyen Çarşı mahalle ahalisi, Kadirga'yı onlara kendi ellerile teslim etmiş bulunacaklardı. Bunun için düşün süresince söylenen Kadirga türküsünün dizileri çoğalmadı, olduğu yerde kaldı. Hattâ hoşgörölülüğü daha ileri götördüler. Bu türkünün Kadirga'yı gücendirmiş olacağını, dükkânı Gölbucağı'nda olan ihtiyarın, karşı tarafa istekle bağlanacağını düşünerek, Kadirga'nın gönlünü almak istediler, daha tetik davranarak onu Çarşı semti muhtarlığına aday gösterdiler.

Kadirga'nın rakipleri tarafından muhtar adayı gösterildiğini duyan Gölbucağı halkı, Çarşı mahalleye bu kez fena içerlediler onu, her ne bahasına olursa olsun, karşı semte kaptırmayacaklardı. Böylece Gölbucağı mahallesinin ne olduğunu onlara göstereceklerdi.. İyi biliyorlardı ki, Çarşı mahallede en az olan, ama en çok lâfı edilen namus, her adam tarafından bir kalkan gibi kullanılırdı. Ne var ki bu kalkanın tülbent gibi parçalanması için bir iki koşma düzerek, ipliğini pazara çıkarmak, o adamı savunmasız bırakmağa yeterdi. Gölbucağı'nda bir tutamak gibi kullanmalarına rağmen, bugün namuslu mahallelerden birine muhtar yapmak istedikleri Kadirga'yı dile düşürürlerse; onun bir zamanlar haltlar karıştırdığını bildikleri halde ses çıkarmıyan Çarşı mahalle halkının, bu bildikleri şey bir kürkü ile söylendiği zaman, nasıl ondan uzaklaşacakları-

nı; onu muhtar yapmak şöyle dursun, evlerine konuk gittiğinde, nasıl soğuk karşılayacaklarını hesaplıyorlardı. Bundan dolayı sık sık evine devam ettiğini bildikleri Güllü Hacer'e baş vurarak, Kadirga'ya bir oyun oynamasını, onu dile düşürmesini istediler.

Kurtuldum sandığı Kevser'in üç gün içinde Ahmet'le birlikte evine dönmesine pek üzülen Güllü Hacer, her ne kadar «Kadirga geliyo, ortalıkta dolaşma!» diye korkutarak, kızı evin bir odasına hapsetmeyi başarmış, şimdilik onu zararsız hale getirmişse de, gene Kadirga'ya karşı hınç duymaktan kendini alamıyordu. Bundan dolayı mahallelinin istediğini uygun karşıladı.

Kevser'in aşkını unutmak için kendisini içkiye veren Kadirga'nın, artık elegüne görünmekten korkmaksızın, gece gündüz bahçesinden çıkmaması, işini kolaylaştıracaktı. Öte yandan Kevser'in odasında yarası pansuman edilirken, havuz başında babasının sululuklarını ve sarhoş göğsünü yumruklayarak ah edişlerini duyan Ahmed'in, küfür tekerlemelerile ondan öğ almak için nasıl yanıp tutuştuğunu da biliyordu. Bunun için Güllü Hacer, Kadirga'ya oyun oynamak konusunda fazla bir güçlükle karşılaşmadı.

Yapacağı işte Ahmed'in yardımını sağlamak için onun kinini körüklemeye karar verdi. Kadirga'nın havuz başında şarap içerek ahlayıp ofladığı bir gün, yarasını pansuman etmek için Ahmed'in yanına girdi... Ahmed'in kışındaki tekerlek yara, sıcaktan ve terden rahatlanmıştı. Sargılar açılırken Ahmet danalar gibi bağırmak istiyor, ama kadınlar yanında bunu erkeklik onuruna yakıştıramadığı için parmaklarını ısırarak ve

dişleri arasından babasına küfür etmekle kendini tutmağa çalışıyordu:

Güllü Hacer:

«Ne de olsa seniy yaran üç beş gün sornam gapanır. Gıçını görmedüvün için o kötü günü unuttur gidersiy. Olanlar fakir bubaya oldu. Onun yarasıyı kim saracak?» dedi....

Ahmet, yanık zeytinyağı sürülen yarasının tuz dökülmüş gibi acıdığını duyduğu sırada:

«Ne yarası varmış ihtiyar itin?...» diye sordu:

Güllü Hacer gözlerini anlamlı şekilde devirerek baktıktan sonra, başını iki yana salladı:

«Gencin yarası gıçında devül yürende de olsa tezelden iyi olu. Gelgelem geliniyi seven ihtiyarın yürek yarasıya torpaktan başta ilâç yoktur.»

Ahmet, yaraya bağlanan sargının acısından bu sözleri iyice kavrayamadı. Ama Güllü'nün manalı kafa sallayışlarından içine bilmediği bir kuşku doldu:

«Ne diyosuy abla sen?... Bubama ne olmuş, deyi-ver bi ta hele!..» dedi.

Güllü Hacer lâfı fazla uzatmamak için:

«Diyesim şu ki..» diye ekledi, «Kevser seniy gıçında, bubanıy da gönlünde yara açtı. Ohlayıp puflaması bundan...»

Ahmet, kaba etine yeniden bir kızgın demir yemiş gibi yerinden sıçradı:

«Vay goynüne gara toprak dolasıca vay.. Şinci anlaşıyor, beni pavlikeye neden gönderdüyü.. Vay tüysüz çingen maymunu vay.. Evde gündüzün gızı bastırivecektün emme gendiyden önce yatağa oğlunuy girdüvünü görünce.. Gızgın demiri yapıştı'dun ha? Vay gurel boyunlu, muşmula suratlı hergele vay... Seni furunda yakmaluymuş...

Ahmet odadan bir sandalye kapıp aşığıya inmek, babasile döğüşmek için yerinden fırladı. Ama Güllü Hacer, onun bileğinden tuttu.. Babasının katili mi olmak istiyordu. Eline ne geçerdi ki?.. Damda çürüdüğüyle kalırdı. «Onu elegüne irezil etmek isteyen adamı, elegüne irezil etmekle» öç alınırdı. Eğer sabreder de, Güllü'nün git dediğı yoldan giderse, bu gece ona oynıyacakları oyunla, hep içleri ferahladı. Ahmet kızgınlığını güçlükle yenerek Hacer'in sözünü dinledi. Sonunda bu işe aklı yatarak, Güllü'nün söylediklerini yapmak için arka kapıdan sokağı çıktı.

Güllü Hacer, havuz başında, şarabın etkisiyle kederi büsbütün artan Kadırğa'nın yanına şeytanca bir gülümsemeyle döndü. Kadırğa, Güllü'nün geldiğini görünce ahlarını, oflarını sıklaştırdı:

«Ah o doğuz piç.. Namusumu iki paralık etti, Güllü...» diye yeniden yakınmağı başladı. O zavallı kızı elin tasallutundan korumak için almış eve götürmüştü. Vallah başka bir iş için değildi. Salt kızın namusunu korumak istemişti. Başka ne düşünebilirdi? Evde dört karısı vardı. Hükümet Kur'an gibi kanun çıkarmış, çok karı almayı yasaklamıştı... Karı üstüne karı alınabilir miydi gayri?. Amma hükümete de ne oluyordu?.. İnsan kaç karı alırsa alırdı. Koynuna giren karının nafakasını hükümet mi veriyordu?.. Alan razı, satan razı idi.. Aha.. İmamlar gene işi punduna getirmişlerdi. Köyde, kasabada cayır cayır nikâh kıyıyorlardı.. Yeni karı mirasa ortak olmadıktan sonra, eski karılar da bu işe razı oluyorlardı. «Bi'dene değil, istersey on dene al...» İmama lirayı tosladın mı? Bitiveriyordu iş.. «Bi'şerbet iç, akşama gerdeğе gir!» Hükümetten karının

tapusunu çıkaracak oldun mu iş büyüyordu. Doktora git öteberini göster!.. Günlerce bekle ki nüfus daire-sinden haber gelsin! Sonra da cüzdan parası, tayya-re parası, nikah memuruna şeker parası... parası... parası... İnsanın parası çoksa para dağıtsındı. Karının tapusunu çıkarıp ta ne olacaktı sanki... Tarla değildi ya bu bok yiyen..

Amma Kevser için kötü bir niyeti yoktu vallahi... Sadece onun namusunu kurtarmak istemişti.

Güllü Hacer, Kadirga'nın bu nutkunu sırtarak dinliyordu. Dayanamadı:

«Neye yangunlar gibi ahlayup ofluyosun öyley-sem?» diye sordu. Kadirga'nın içkili kafası karıştı.. Ne-den ahlayup ofluyordu öyleyse.. Doğruya'...

«Oğlumun bana ettüvü güç geldi Güllü!... Benim gibi eski gurdu, dünkü itin aldatmasını hazmedemi-yom.. Düşün biyol.. İnahtar delivünden benim gördü-vümü sen görsey neylerdün?. Ah.. Bağrım yanıyo.. Güllü! Ve' bi' gupa şarap ordan...»

Güllü, şarabı doldurup verirken yine alaya aldı Kadirga'yı:

«Peki» dedi. «Niye gündüzün dükkânı gapayup ta eve gittün. Demek evde Kevser'ün yalnız galacavunu biliyoduy.»

Kadirga, bu can alıcı soru karşısında:

«Ben de ne bok yimeğe gittivümü bili'müyüm?» dedi. «Gittüm işte...»

Güllü:

«Sen ne gada saklasan, diliy söyleyivoru, Gadir-gal!.. Sen Kevser'e baygunsun vesselâm!, Ben zaten bildüğüm içü onu sağa ayluk ossun deyi vedidüm.. Ama şahin gayri serçe tutamıyo, ne idelim!...» dedi, kahkaha ile güldü.. Kadirga sesini çıkaramadı, Güllü'nün verdiği şarabı bir yudumda içti. Güllü, devam etti:

«Kevser'i kendiye garu idersün deyi düşünmüş-tüm, emme sen onu gene bu mahalleye düşüdüñ.. Ne yapalım, gızın alnında böyle yazuluymuş. Allah orospu yarattuvunu namuslu etmiyo işte...»

Kevser'in Gölbucağı'nda olduğunu anlayınca, Kadırğa'nın gözleri sevinçle parladı. Kevser'in kimin evi' - de olduğunu sordu. Güllü Kadırğa'nın bu telâşile de eğlendi. Onu uzun zaman üzdükten sonra, Kevser'in dünden beri Saniye'lerde olduğunu söyledi. Ahmet kızı bırakmış savuşmuştu.

Kadırğa, oğluna bir kaç zaman metreslik yapmış bir kadınla düşüp kalkmanın ne ahlâk kurallarına, ne de külhanbeylik geleneklerine sığmayacağını düşündüğü halde, şarabın etkisiyle Kevser'e karşı tutkunluğu büsbütün artmış bulunduğundan, fırsattan yararlanarak, kimseye görünmeden, pek âlâ ona kavuşabileceğini kabul etti. Bu kararla Kadırğa Güllü Hacer'e bol keseden vaitlerde bulunarak, onun bu işte kılavuzluğunu sağladı.

Gece, Kadırğa Kevser'in elinden rahat rahat şarap içerek, meze yerine yanağından öperek bir keyifli âleme daldığı ve Kevser, Güllü'nün tenbihi üzere, Kadırğa'yı çileden çıkaracak biçimde açılıp saçıldığı sırada, Gölbucağı delikanlıları, Ahmet'le birlikte Saniye'nin evine bastılar. Dışarda delikanlıların küfürlerini işiten Kadırğa, pek çabuk ayıldı. Delikanlılar:

«Aç kapıyı Saniye, gördük gireni!...» diye haykırıyorlardı. Kadırğa bu sarhoş delikanlıların eline düşerse pastırmasını çıkaracaklarını biliyordu. Evdekilere kendisini saklamaları için yavardı. Onları kapıdan savmanın yolunu bulursa ev sahibi Saniye'ye pek çok

paralar vadetti. Evde saklanacak bir yerin bulunmadığını, ancak arka kapıdan kaçabileceğini söylediler. Ama o tarafa gidince delikanlıların arka kapıyı da taşladıklarını gördüler. Kaçma imkânı kalmamıştı. Kadırğa kadın çarşafı istedi. Fakat Saniye bunun tehlikeli olduğunu söyledi. Gelen sarhoşlar ya kadınları oynatmaya kalkarlarsa ne yapacaklardı? Buruşuk yüzünü, kıllı bağırını nasıl açacaktı Kadırğa? Herşey düşünüldü. En sonu Saniye Kadırğa'ya, o gün ekmek pişirdikleri henüz yeterince soğumamış fırına saklanmasından başka çare olmadığını söyledi. Kadırğa:

«Sarhoşların eline geçmektense, cehenneme girmeye ırazıyım!» dedi.

Kadırğa, avludaki furuna güçlükle sığabildi.. Saniye furun kapağını azıcık aralık bıraktı. Serin havayı ciğerlerine alabilsin diye eline içi boş bir demir çubuk verdi. Neden sonra sonra Saniye yukardan geliyormuş gibi seslendi:

«Kim o kapıyı taşıyan itler?... Ne istiyonuz ülen hergeleler?...» diye merdivenlerden aşağı indi. Kapının demirini açtı. Delikanlılar içeri doldular. Saniye'nin evinin altını üstüne getiren küfürler savurdular. Kadırğa'yı nereye sağladığını sordular. Bu eve girerken görmüşlerdi. Bir daha dışarı çıkmamıştı. Kapıları öyle tutmuşlardı ki, sinek olsa ellerine düşerdi. Kadırğa'yı nereye saklamışlardı? Saniye bar bar bağırarak bunun büyük iftira olduğunu, delikanlıların hepsini ayrı ayrı tanıdığını yarın kaymakama şikâyet edeceğini söylüyordu. Ama delikanlılar, evin dört yanını aramağa başladılar. Yukarıda Kevser'den başka kimseyi bulamadılar. Gene bahçede toplandılar. Delikanlıların en kabadayısı elebaşlık ediyordu. Saniye'ye, Kadırğa'nın nereye gizlendiğini tehditler savurarak sordu. Söylemezse her türlü eziyete hazırlanmasını bildirdi. Saniye,

direniyordu: Bu eve Kadırğa girmemişti. Yaptıklarının cezasını yarın çok ağır çekeceklerini tekrarlıyordu. Kevser'i ortaya getirdiler. Elebaşı ona da aynı şeyi sordu. Genç kız ilkin inkâr ettiyse de, kalabalık içinden Ahmet:

«Kevser! Doğruyu söylemezsey sağa da Saniye gibi eziyet edilmesine engel olmam hal!...» deyince Kadırğa'nın az önce yukarıda olduğunu, fakat ev basılınca arka kapıdan kaçmak için Saniye ile birlikte aşağıya indiklerini, nereye gittiğini, nerede saklandığını bilmediğini yeminlerle söyledi. Yeniden Saniye'yi söyletmeğe çalıştılar. Ama kadın öldürseler Kadırğa'nın nerede olduğunu söylemek istemiyordu. O zaman elebaşı arkadaşlarına, bu kadını söyletmek için ne yapmak gerektiğini sordu. Herkes bir türlü söyledi: Kimisi «Derisini yüzelim, tuz dökelim» dedi. Kimisi «Tırnaklarını sökelim!» önerisinde bulundu. Kimisi de «Üç katırın kuyruğuna bağlama» teklifini ileri sürdü. En sonu Ahmet de reyini bildirdi:

«Bubam benim gıcımı dağıladı. Yanuğun acısını ben herkesten iyi bilürüm. Saniye inat eder söylemezse, Furunu kızdırıp içine atalım! Söyler mi söylemez mi, görüsyüz.»

Bu teklifi herkes beğendi, Saniye'nin dirençle karşı koymalarına rağmen çıkarıp getirildi, meş'alelerle ateşlendi ve fırının ağzı açılarak içeri atıldı. Ama birden, fırının içinden Kadırğa'nın feryadı duyuldu, alev alev çalılar geri geldi. Arkasından saç sakalı alazlanmış, kül ve ter içinde, don gömlekçe ve perişan bir kılıkta Kadırğa dışarı fırladı... Herkes kahkahalarla gülüyordu. İki delikanlı hemen Kadırğa'yı kolundan tutup kaldırdılar. Saniye'nin getirdiği destiden bir bardak şarap verdiler. Kadırğa, bir dikişte bardağı boşalttıktan sonra, gözleriyle oğlunu aradı. Kevser'le bir ke-

nara çekilmiş olan Ahmed'i gördüğü zaman, onun suratına tükürdü. Bu kadar insan içinde fırın kızdırmayı akıl edecek başkası yok muydu? Bu yaşacak koynunda yılan büyüttüğünü nasıl da farkedememişti. **Ah bıraksalar da, şu avlu içinde, onu ayaklarile çiğneseydi.. Bağirsaklarını deşse, kemiklerini kırsaydı. Ondan sonra isterse kendisinin de pestilini çıkarsınlardı. Ahmet uzaktan:**

«Kendi evinde körpe gıza sulanması, çıplak eti dağlaması golay.. Emme elin evinde işler her zaman yolunda gitmeyo işte.. Furunda böyle kebab olmak da va.. Eliy namusuyla oynayanuy sonu budur!» dedi.

Bu oyunun hazırlığında oğlunun da parmağı olduğunu anlayan ve onun başına bir şey indirmek isteyen Kadirga delikanlıların elinden kurtulmağa çalıştı. Yakayı kurtaramayınca, onu tükruk ve küfür yağmuruna tuttu. Elebaşı, Kadirga'nın daha fazla söylenmesine izin vermedi. Onu yakapaça, meş'aleler ortasında, so-kağa çıkardılar. Önceden hazırlanmış bir türkû ile kasabanın sokaklarında dolaştırmağa başladılar:

**Ey Kadirga Kadirga, çavuş Kadirga,
Hovardalar geliyor, savuş Kadirga.
Lâhana tarlasında yulaf bulunmaz.
Hovardalarda anam insaf bulunmaz,**

**Hovardalar kapıyı taşa tuttular,
Kadirgayla Saniye hapi yuttular.
Fırına salan seni Saniye mi vay
Kadirga, yaz ortasında üşüdün mü lay?**

**Ey Kadirga Kadirga, fıstış Kadirga
Korkusundan donuna mış Kadirga.**

Gecenin geç vaktinde, Gölbucağı köprüsü üzerinden meşaleler ve türkülerle gelen bir sarhoş alayı, erken yatan Çarşı mahalle halkını yataklarından so-kağa uğrattı. İhtiyar kadınlar Kadirga'nın perişan halini görünce, yaşmaklarının ucuna (tu.. Tu!) diye tükürüyorlar, sonra bu azgın ihtiyarı teneşirden başka hiç bir şeyin paklayamayacağını söylüyorlardı. Genç kadınlar, kocaları kendilerini aldatmış gibi heyecana kapılıyor, yerden taş alarak Kadirga'ya, erkek küfürlerle birlikte savuruyorlardı.

Karısı yanında olan erkekler, birkaç gün önce aynı adamlar, aynı sofra başında, aynı âlemde hazır bulunduklarını unutarak, ihtiyar zamparaya lânet yağıdırıyorlardı. Ve içten içe böyle bir hale düşme korkusile, artık Gölbucağı'na gitmemeğe and içiyorlar, başlarına böyle bir belâ gelmemiş olmasına şükrediyorlardı. Kafiye, Kadirga'nın evi önünden geçerken içerden kapıya Fatma'dan başka hiç kimse çıkmadı. Çünkü yukarıda genç ortaklar, Kadirga'nın basılması etrafında önce kinaye ile, daha sonra ağız kavgasile ve en sonra Hatice'nin bayılmasile sonuçlanan bir kavgaya tutuşmuşlardı. Çarşı mahalle ahalisinin yaptığı gibi Kadirga'yı küfür ve tükürük yağmuruna tutacak yerde Fatma, kafilenin önüne çıkarak, onu ellerinden almağa çalıştı. Bütün sarhoşlar bu yaşlı kadının saldırısı karşısında bir an durakladılar. Arkadan delikanlılar:

**Ey Kadirga Kadirga, Hacı Kadirga
Evdeki buruşuk kadınlara acı Kadirga..**

diye yeniden bir kıyamet koparınca, Fatma'nın saldırısı alayın ileri hareketile kırıldı, kadıncağız kenar kaldırımlara yıkıldı. O sırada bir ses (Candarmala' geliyor!..) diye yükseldi, alay Kadirga'yı bırakarak, geldik-

leri yöne doğru dağıldı. Kadirga, paçalarından düğmeli beyaz donu kirlenmiş olduğu halde, jandarmaların eline düştü.

Ertesi gün, bir zamanlar Kadirga'nın şarabını herkesten çok beğenen ve havuzlu bahçelere herkesten çok rağbet gösteren Hâkim, on üç yaşındaki kızla yakalandığından, fuhşa teşvik maddesile, Kadirga'nın üç ay on gün hapsine ve yetmişbeş lira para cezasına çarptırılmasına karar verdi.

Şüphesiz Çarşı mahalleliler Kadirga'yı, Çarşı-mahalle muhtar adaylığından çıkarmak zorunda kaldılar, ailesile de selâm sabahı kestiler. Üç ay sonra hapis-haneden çıkan Kadirga, Çarşı içindeki evini satarak Gölbucağı'na taşınmak zorunda kaldı. Kadirga Gölbucağı'nda pek büyük kabul gördüyse de, onu köküyle kendine çektiğini gören Gölbucağı halkı da, Kadirga'yı muhtar yapma gereğini duymadı.

Y A N G I N

Paşa İsmayıl'ın Asfaltı'ndaki konağı ile Sebsebi'lerin ırmak boyundaki üç katlı evi, iki gündür, oğul vermiş bir kovan gibi işliyor. Bütün kasaba orda.. En küçük eğlence fırsatı kaçırılmayan «B...» gibi yerde, iki zengin konağı düğün yapar da, kasaba sakin kalabilir mi? Her iki evin kapılarından, pencerelerinden saz, türkü, el şakırtıları, kadın kahkahaları, darbuka sesleri gece gündüz dökülüp taşıyor. Avluya sığmayan çocuklar ağaçlara, duvarlara tırmanmışlar. Bekâr delikanlılar sokakta, saçak altında toplanmışlar; düğün evinin avlusundaki gelinlik kızlarla mani savaşı yapacaklar ve sonra, baygın bir mani, ya da çapkın bir türküyle hedefini kalbinden vuranlar, gelecek mevsim yuvalarını kuracaklar.

Kasabanın ağziyle söyliyelim: «GUYEVÜ (*) Paşa İsmayıl», kasabanın ünlü zenginlerinden «İbrahimlik Foras İrza'nın (**)» biricik oğludur.

Paşa İsmayıl dediğime bakmayın. Daha on sekiz, yirmi yaşlarında bir delikanlıdır o. Henüz askerlik yoklaması bile yapılmamıştır. Paşalık ona beşik yadigârı-

(*) Guyevü - güveyi, damat.

(**) Foras İrza - Horoz Rıza

dır. Atatürk devriminin, ağalığı, beyliği, paşalığı kapı-
dışarı ettiğinden olacak, bu gibi rütbelere kasabada
pek ucuzlamıştır. Yani, İsmayıl'ın paşalığı da, burada-
ki bazı hocalık, hacılık, çavuşluk, kadılık ünvanları gibi
kundakta, emeksiz kazanılmıştır. Rahmetli Foras İrza
Efendi, evliliğinin beşinci yılında biricik meyvası oğlu
dünyaya geldiği zaman, onun şiş gözlerine bakmış
bakmış ta:

«Benim paşa oğlum!». deyivermiş sevincinden.. O
günden sonra, Paşa İsmayıl aşağı, Paşa İsmayıl yuka-
rı...

Paşa İsmayıl gençtir, ama evin «Üç tuğlu» paşa-
sıdır doğrusu. Babası üç yıl önce, kendi motoruyla
Zonguldak'a giderken fırtınaya tutulup parçalanınca,
o büyük servetin üzerine oturmuştur. Servet deyince
de böylesi olmalı. Yalnız bir tek kereste fabrikası üç
yüz bin liraya sigortalıdır. Arazisinin büyüklüğü, kö-
mür ocaklarının geliri, motorlarının sayısı «B...» hal-
kının değil, üç il fukarasının çenesini yorar.

Paşa İsmayıl, tüm zengin çocukları gibi, biraz çe-
limsiz, biraz hovardadır. Hani surattan yana züğürt sa-
yılmazsa da, boyuna posuna bakınca, insan erkekli-
ğinden kuşkuya düşer. Sırtı da azıcık kamburcanadır.
Ama para, insanın ahlâktan yana ayıplarını bile örter
de, yaradılış kusurlarını gizlemez olur mu?

Kasabanın zengin, fakir bütün kızları, en güzel de-
likanlının «Foraşlaan Paşa İsmayıl» olduğunda mütte-
fiktir. O bir kez ipek gömleğini uçura uçura, oynak
atıyla sokaktan geçmeye görsün.. Her pencere arka-
sından bir mani ile selâmlanır, bir türküyü uğurlanır.

Hele babası öldükten sonra itibarı pek artmıştır.
Yalnız kadınlar arasında değil, erkekler arasında da,
kendisine yakınlık gösterenler çoğalmıştır. Esnaf, zen-

gin toprak sahipleri, memurlar içkili bir ziyafet yap-sınlar, kadınlı bir eğlence tertiplesinler de, Paşa İsmay-ıl'ı çağırmasınlar, olası değildi. Nasıl çağırmasınlar ki, onun bulunduğu mecliste rakı sebsebi (*) ile taşı-nır, şarap su gibi akar, onun huzurunda çalgıcılar bül-bül kesilir, «gancıkla» sabaha dek oynamaktan usan-mazlar.

Bu cümbüşlerde vukuat eksik olmasa da, onun bulunduğu mecliste vukuat çıkaranın yakalandığı, hele ceza yediği duyulmamıştır. Kim böyle hovardayı sev-mez? Yerli ağziyle, «gasabanıy gızu, doğnuzu İsmay-ıl'a yangun» dur. Ama onun kimseye yanıp tutuştuğu yok. Daha doğrusu, bütün kadınları kendisi için yara-tılmış sanıyor. Bir hovarda memur: «Bu kasaba Paşa İsmayıl için kurulmuş bir harem dairesidir» demiş. Ya-lan da değil. «B...» de hangi kadını beğenmişse, gön-lünü etmenin bir yolunu bulmuş, konağın arka bahçe-sinden onu içeri almıştır.

Elbet bir hovarda gibi, o da ayağıyla gelenden de-ğil ayak direyen kadından hoşlanır. Ne var ki B... ka-dınları uzun boylu ayak diremeği bilmezler.

Nasılsa Keş'lerin sıska Saniye'si, Paşa İsmayıl'a kesinkes: «A ah!» diyebilmiş. Keş'ler, Paşa İsmayıl'a uzaktan akraba sayılırlar. Halis keş (**) dirler, yani züğürt, batakcının biri. Keş Üsen babasından kalan malı tutamamış. Senede iki boy İstanbul'a uzanır, eli boş dönermiş. Sonra Mangalya ile Amasra arasında kaçakçılık yapmış, en sonra da kaybolmuş. Nereye gittiğini bilen yok. Kimisi: «Romanya'da kalmış, evlen-miş.» der. Kimisi «Gâvur rusumatçılar tarafından bi»

(*) Sebsebi - Bahçe kovası

(**) Keş - Yağı alınmış, tuzla güneşte kurutulmuş lor.

gurşunla» devrildiğini söyler. Bu yüzden Saniye'nin kasabada esamisi okunmazdı. Ama Paşa İsmayıl onun güzelliğini keşfedince iş değişti.

Bir akşam üzeri sığırların döndüğü, o çan seslerine pembe toz bulutlarıyla duyguların kamçılandığı saatte, Paşa İsmayıl eve girerken Saniye ile anası konaktan çıkıyorlardı. Karşılaştılar. Saniye'nin başında al bir örtü vardı. Genç kız, bura kadınları gibi kanlı canlı değil, tersine uçuk benizli idi. Ama al örtü içinde pek etkin bir görünüşü vardı. Solgun bir ten, ince hilâl kaşlar, sonra yağmur görmüş yaprak yeşili bir çift göz... Bunlar Paşa İsmayıl'ın görmiye alışık olduğu güzellikler değildi. Saniye'nin emsalsiz güzelliğini, bugüne kadar nasıl da farkedememişti? Yoksa birdenbire mi olgunlaşmıştı kız. Bu beklenmedik güzellik delikanlının aklını aldı. Saniye'ye «Yanlamak» istedi ise de, genç kız suratını astı, anasının konuşma isteğini de önliyerek yürüdü, gitti. Bu hal Paşa İsmayıl'ın görmiye alışık olduğu davranışlardan değildi. O günden sonra Saniye'nin üstüne düştükçe düştü. Ne var ki, genç kız onun umudlarını her zaman boşa çıkardı.

Paşa İsmayıl'ın tüm hovardalık usulleri Saniye'nin inadı karşısında âciz kalınca, delikanlı onu nikâhlamak istedi. Lâkin Saniye buna da yanaşmadı. Gelen aracıyla:

«Ben onun dengi değilim? Koklanıp atılmış bir çiçek olmya da hiç niyetim yok.» karşılığını gönderdi.

Bu cevap Paşa İsmayıl'ı çileden çıkardı, ilk kez o da **yangunluk** (*) nedir öğrendi. Bu haber kasabaya yayılınca, kasabanın kadınları, kızları hasetlerinden çatladılar. Saniye'yi yeren çeşit çeşit türküler düzdüler.

(*) Yangunluk - Tutkunluk, aşık olmak.

Ama bu türküler onu kızıdan soğutacağına, tutkusunu arttırdı. Saniye'yi zor kullanarak kaçırmaya kalktı. Adamlarıyle evine atladı. Ne var ki Saniye:

«Üzerime varırsanız canıma kıyarım» diye bıçağı memesi üzerine koyunca, bırakıp çekilmek, uygun bir zaman kollamak zorunda kaldı.

Başarısız kalan bu deneyler, Saniye üzerinde etki yapmadı, denemez. Ne de olsa, o da genç kız. Delikanlının ısrarlarından, açığa vurmadığı, büyük bir hazla şişiyor yüreği. Ama garip bir gurur var. Paşa İsmayıl gibi bir 'it'in adam olacağına inanı olmasa da, onun ayarında zengin bir babanın kızı olsa, belki evlenmeye rıza gösterecek. Ama zengin evine sığıntı gibi gelin gitmek, türlü kinayeli lâf işitmek onun için ölümden beter bir şey.

Paşa İsmayıl'ı beğenmiyor da değil.. Hattâ iddia edebilirim ki, tüm mağrur kadınlar gibi ayak diremesi, sevgisinden ileri geliyor. İsmayıl'ın gönderdiği aracılara, ayak diremekten pişmanlık duyduğunu bile söyleyebilirim. Aracıları kovduğu günlerde, sebepsiz gözyaşı dökmesi neden? Elbet dökecek.. Hangi genç kız, kasabanın türkülerinde dolaşan delikanlıya —o delikanlı ne denli hovarda, ne denli ahlâksız, da olsa— kulaktan tutkun değildir?

Oysaki Saniye, küçük yaştan beri Paşa İsmayıl'ın çevresinde yaşamış, onu yüreğinde taşımıştı. Ama Paşa İsmayıl düne kadar ona en küçük bir ilgi göstermemişti. Şimdi ayak diremekle, belki de ondan geçmiştin öcünü alıyordu.

Paşa İsmayıl ondaki bu düğümü çözebilseydi, kuşkusuz gene muradına ererdi, ama bilemedi.. Tutku ve yenilgi gözlerini kör etmişti. Yanlış yola saptı: Hay-siyetini iki paralık eden Saniye'yi tehdide kalktı:

«Benimle evlenmezse, kasabada namusunu iki paralık ederim» diye haber gönderdi. Ama Saniye gibi kadınlar tehdide pabuç bırakmazlar.

Ona tam bir pervasızlıkla:

«Elinden geleni ardına komasın!» karşılığını yoladı.

O zaman Paşa İsmayil, hovardalık arkadaşlarıyla, kafa kafaya verip, Saniye'yi dile düşürecek ilk türküyü düzdüler:

**Kalk, gidelim Saniyem, dağa yaprağa,
Yaprak değil meramım, sarılıp yatmaya.**

Saniye'yi kıskanan, hasedinden çatlıyan kadınlar da gayrete geldiler. Her gün yeni bir hovardanın ismiyle Saniye'nin adını birlikte anan, açık saçık türküler yakıyorlardı.

Saniye her zaman olduğu gibi «Bir gece basılarak dağa kaldırılmak» ya da «candurmalağla İstanbul'a posta idilmek»tense, Paşa İsmayil'e nisbet, gönül rızasıyla kötü olmaya karar verdi. Evinin çevresinde dolanan gençlerin en acarını seçti, eve aldı. Kötü olduğunu, kendisinin düzdüğü bir türküyü kasabaya da ilân etti:

**İlin Paşasına, kamburuna nisbet,
Saniye Üsene oluverdi gısmet...**

Çıkan yeni türküden, Saniye'nin Hurun Üsen'e kısmet olduğunu öğrendiği zaman, Paşa İsmayil bunu da uydurdukları türden bir masal saymak istedi. Ne var ki arkadaşları, haberi şahitli ispatlı doğrulayınca, yüreği 'cız' diye yandı. Arkasından haset, hiddet tutuşturdu yüreğini. Delikanlıyı içeri aldığı bir gece, Sani-

ye'nin evini basmıya, sevdalısını öldürerek genç kadının yüreğinde kendisinininki gibi onmaz bir yara açmıya karar verdi.

Hurun Üsen sağlam yapılı delikanlı, ama fukara soyundan. Diyesim, kendisi için ölecek arkadaşı yok. Kim onun için Paşa İsmayıl takımıyla vuruşmaya gelir? Üsen'i sevenler sadece ona başını alıp savuşmasını öğütlediler. Ne varki o, bunu erkekliğine yakıştırmadı, gece vakti, Saniye'nin avlusunda gelenlerle karpıştı.

Saniye elinde bıçak, demirlenmiş kapı arkasından, döğüşenlerin sesterini, bir eliyle yüreğini tutarak izliyordu. Üsen'in kamasıyla kollarda, omuz başlarında yaralar açtığı feryatlardan anlaşıyorsa da, soluduğu da farkediliyordu. Gelenler it sürüsü kadardı. Bir ara Üsen'in «yandım Saniyem» diye bağırarak devrildiğini, Paşa İsmayıl'ın:

«Ben yandıkça herkeşleri de yakıceğim!» diye haykırdığını duydu. Hovardalar kapıyı omuzlayarak, kaçıştılar.

Saniye deli gibi dışarı fırladı. Cansız yatan Üsen'i buldu. Sol böğrüne bir bıçak saplanmıştı. Bıçağı çekti, çıkardı. Bunu kanlı olarak saklıyacaktı. Kendisi için ölen bu ilk sevdalının öcünü almıya and içerek, ölünün başını dizine koydu. Ağlamadan, gözleri çakmak çakmak, Üsen'in başını okşıyarak, hortlamasın diye onun yanında sabahı etti.

Saniye araya kan girdikten sonra, herkesle düşüp kalkabileceğine, ama Paşa İsmayıl'e, elinin ucunu bile koklatmıyacağına andıçtı. Bunu kasabaya da yaydı.

Buna karşılık Paşa İsmayıl «Saniye'nin tüm dostlarının ezraili olacağını» ilân etti.

Bu tehdide rağmen, kasabada Saniye uğruna canlarını veren pek çok delikanlı bulundu.

Paşa İsmayıl, bir yıl süren bir savaştan sonra, bu kavganın sonu gelmiyeceğini anladı. Savcı da, artık kasaba dışında edikodusu edilen bu ölümlü çatışmaya son vermesi gerektiğini yarı resmî bir ağızla bildirdi. Aslında olağanüstü bir olayla onurunu kurtarması, Saniye meselesini kasabalıya unutturması mümkündü. Bu konuda parlak bir düğünden daha etkin ne olabilirdi? Hem, bir kadından, ancak başka bir kadınla öd alınabilirdi. Belki, nikâh Saniye'yi de yumuşatmaya yarardı. Kim bilir «Nikâhta keramet vardır» derler, belki unutturdu da...

Bu öneriyi beyenince Paşa İsmayıl, Sebsebi'lerin Haçça'yı istemeye karar verdi. Sebsebi'lerin on dördündeki Hatçası da kız mı kızdı hani... Yanakları gül yaprağı gibi.. Kara gözlerinde bura kadınlarının doymak bilmez iştahı yanar. Boyu selvi gibidir, ama gezip yürüdüğü zaman, çarşafın içinde bir balık çırpınıyor sanırsınız.

Sebsebiler de kasabanın hatırı sayılır zenginlerinden.. «B..» lar onları «Firengistana mal yolleyo» diye överler.

Paşa İsmayıl, Haçça'yı isteyince, ırmak boyundaki üç katlı evde, âdeta şenlik yapıldı. Haçça da, Paşa İsmayıl'a karı olmanın ününü çok zamandır hesaplamış zahir ki, haberi aldığı gündenberi evin içi şarkıyla, türküyle çın çın çınıyor.

Tabîî geleneğe uyularak, pazarlık yapıldı.. söz kesildi, İstanbul'dan getirtilen taşlı yüzükler, ayrı ayrı evlerde, akrabalar tarafından, nişanlıların parmaklarına

geçirildi. Zengin takılar takıldı, bağışlar bağışlandı. Damadın gönderdiği yemişler yenildi. «Haçça'nın mektap arkadaşları Niranay» oynadılar.

Paşa İsmayıl her gece körkütük sarhoş. Evlenme işiyle. Haçça'yla meşgul olacak vakti yok. Uslu bir ev erkeği olmak niyetinde değil. Bu işe nasılsa girmiş bulundu. Yoksa Saniye'yi şimdi her zamandan çok arzuluyor.

Oysa anası, oğlunun mürüvetini göreceğim diye telâş, heyecan içinde.. Kasabanın bütün terzileri, ceviz mobilya ustaları, hallaçları emrinde çalışıyorlar. Bir taraftan da İstanbul'a adamlar salınıyor, ihtiyar kadın, gelinine yakışır bir daire hazırlamak istiyor.

Sebsebiler de aşağı kalmamağa çalışıyorlar. Damatlarının ününe uygun bir çeyiz tedariki için onlar da İstanbul'a gidip geliyorlar. Tüm kasaba gece gündüz bu düğün hazırlığının dedikodusunu yapıyor. Saniye unutulmuş bir halde.

Oysaki Saniye'nin evine devam edenler, dikkat etseler, Paşa İsmayıl'ın nişan gününden beri onda garip, sinirli bir neşe farkedecekler. Bazen en önemsiz bir meseleden ötürü hırçınlaşıyor. Öyle sinirli ki ikide bir ağlayıveriyor. Daha sonra içi yanıyormuş gibi, şarap içiyor, dakikalarca kahkaha atıyor.

Ona da düğünle ilgili haberler taşıyorlar: Tüm kasaba kadınlarının düğün için yeni urubalar diktirdiğini söylüyorlar. Öyle bir düğün olacak ki, böylesini elli yıldan beri (B...) kasabası görmemiştir. Ama kız da sülün gibi, değer doğrusu, diyorlar. Saniye bu sözlerle karşılık vermiyor. İsteseydi Haçça yerine bugün bu «ülvanlar» kendisi için yapılacaktı. «Gene de istesem şimdi bozarım dernek hazırlığını» diye düşünüyor. Ama bir kez erkeğe olmaz diyen (B...)'lı kadın, sözünde

durmasını bilmeli, diye gururunu çiğneyemiyor. Üsen'-in başı ucunda içtiği andı unutamıyor.

Burada gelenektir. Zenginin olsun, fakirin düğünü olsun, bir hafta sürer. Düğün cumartesi başlar, perşembe günü akşamı, gerdekle sona erer. Erkek tarafı bir yanda, kız tarafı bir yanda para harcamakta birbirleriyle yarışır. Düğün evlerine giren çıkan, yiyen içen belli olmaz. İşte Paşa İsmayıl'ın konağı da, Sebsebiler'in üç katlı konağı da iki gündür dolup dolup boşalıyor. Bütün odalarda okadar çok insan var ki, ev yıkılacak diye korkuluyor. Avluda, ağaçların altına halılar döşenmiş, sandalyalar konmuş. Kadınların çoğu al ipekliden roplar giymişler. Burada al rengin modası hiç geçmez. Bu renk de, buranın pembe beyaz kadınlarına pek yaraşır doğrusu. Al urubalar avluyu gelincik tarlasına benzetmiş.

Bugün Zerzene günü, yani pazartesi. Sebsebiler'de boya yapılacak, gelinin başına bir tutan kına konacak. Bahçede bakire kızlara mahsus yüksek bir set kurulmuş. Buna kasabalılar «Sıra» derler. Bu sıraya Haçça'nın arkadaşları çıkıp oturmuşlar. Adet olduğu üzere hepsi rengârenk kadife uskufalar, yani şalvarlar geyinmişler. Başlarına pullu çatkılar çatmışlar, alınlarına elmas hotozlar takmışlar. Gelinin yüzüne de bir çatkı örtmüşler. Birer koluna teyzesiyle halası girmiş, ağır ağır getiriyorlar. Gelinin peşi sıra, elinde bir leğen karılmış kına taşıyan bir halayık geliyor. Bir başka halayık elinde de bir yastık var. Kalabalık yarıyor, bu küçük kafile ilerliyor. Sıra'nın alt başında, bir koltukta oturan Paşa İsmayıl'ın halası önüne geliyorlar. Halayık yastığı bu koltuğun dibine, yere koyuyor. Gelin, damat

halasının önünde, diz çöküyor. Hala başındaki örtüyü açıyor, karılmış kınadan bir tutam alarak, gelinin başına koyuyor. Bu sırada setten bir şarkı yükseliyor.

**Kınayı avuçladım,
Boyunu karışladım,
Bakmıya kıyamazken,
Ellere bağışladım.**

Kalabalığın arasında, sıcağa rağmen çatkısı ile yüzünü iyiden iyiye örtmüş bir kadın var. Solgun teni üzerinde, yağmur görmüş yaprak yeşili gözleri çakmak çakmak. Aynı türküyü tekrarlıyor.

Salı günü kızın eşyasını almak için, oğlan evinden arabalar gönderildi. Her eşya üzerine bir kadın oturmuş, bahşiş almayınca eşyayı teslim etmiyorlar. Bunlara damat tarafı bol bol para dağıtıyor. Fakat o gece Paşa İsmayıl aranıp bulunamadığı için oğlan evindeki kına'nın tadı çıkmıyor. Her güveyiye yaptıkları gibi, Paşa İsmayıl'a da bir çatkı bağliyerek, kadınlar içine indirmenin, «alayla bulayla» başına kına yakmanın yolunu bulamıyorlar. Çünkü Paşa İsmayıl dün geceden beri tapıcı'nın bağında, rakı âleminde.

En sonu perşembe günü geldi. Sabahleyin oğlan evinden kız evine çalgıcılar gönderildi. Gelin hanım öğleye kadar anasının evinde son defa, eğlendirildi. Öğle üzeri yüzü kapanarak, kapıya dayanan sıra sıra

~Tomofille'en, gamyonlaan» baş tarafındaki gelin arabasına bindirildi. Alayın yolunu kesen delikanlılara «Araba başı parası», şoförlere çevreler verildikten sonra, düğün alayı yola çıktı. Haçça kızın yüzü pancar pancar, gözünde iki damla yaş var. Bizim memlekette her gelin olan kıza dendiği gibi, ona da:

«Hem ağlar, hem gider» diyorlar.

Asmaaltında sokaklar mahşer gibi.. Otomobillere güçlükle yol açılıyor. Evlerin pencerelerinden, sokaklardaki ağaçlardan insan hevenkleri sarkıyor. Herkes coşkunlukla düğün alayını alkışlıyor.

Paşa İsmayıl oldukça sarhoş ve sinirli. Avlu kapısından gelini karşılıyor, koltuk yapıılıyor. Seyirciler «maşallah» diyorlar. Damat, gelinin başı üstünden, sağa sola, paralar sa ıyor. Herkes, özellikle evde kalmış kart kızlar bu uğurlu paralardan ele geçirmeğe çalışıyorlar.

Anasının elini öpmek üzere merdivenlerden yukarı, ağır ağır çıkarken, Paşa İsmayıl, koltuğundaki yaratı ın hiç de fena bir «Govecin» olmadığını görerek keyifleniyor, yeniden merdivenlerden aşağı paralar serpiyor.

Yukardaki salona çıkıyorlar. Orası da iğne atsan yere d  miyecek halde.. Arada ancak ge ebilecekləri bir halı şerit kalmış. Güçlükle yürüyorlar. Gelinin başı üzerinden burada da paralar saçılıyor.

Ne var ki davetlilerin, sevinç çığlıklarıyla paralara saldırdıkları sırada, aşağıda bir gürültü, bir feryatır kopuyor:

«Yangın.. Yangın!..» sesleriyle ortalık  ın  ın  t yor. Salonda bir   z lme, bir panik başlıyor. Kimsenin ne paraya, ne geline baktığı yok. Herkes can kaygusuna d  m  . Birbirlerini çiğneyerek, merdivene do -

ru saldırıyorlar.. Damatla gelin bir kenara çekilmek fırsatını bulamıyorlar. Onlar da bozguna tutulmuş insan seli arasında sürükleniyorlar. Paşa İsmayıl geline sarılmış, gelinin duvağı, Paşa İsmayıl'ın ayaklarına dolanmış, yürüyemiyorlar. Kimse kimseyi görmüyor, her ağızdan bir «Yangın» feryadı yükseliyor. Devrilen, çiğnemen kadınların, çocukların can havliyle kopardıkları tüyler ürpertici çığlıklar duyuluyor.

Yangının aslı esası yoktu.. Yanan bir yer görülmemişti. Korkunç olaya salt «Yangın» bağırışları sebep olmuştu. Olayda dört kadın, yirmi bir çocuk, Paşa İsmayıl'ın düğünü uğruna kurban gitti. Ezilmiş, boğulmuş insan cesetleri merdivenlerin alt yanından ayıklanırken, gelinle damadın cesetleri de bulundu. Paşa İsmayıl'ın ölümü biraz şüpheli göründü. Çünkü kendi bıçağı, kınına kadar böğrüne saplanmıştı. Ama araştırmalar sonuç vermedi. En sonu bıçağın düşerken batmış olacağına hükmedildi. Olay kasabada uzun zaman unutulmadı. Herkes bu işi bir türlü yorumladı. Kimisi, göze geldiğini söyledi, kimisi gizli bir düşmanlıktan söz etti. Şimdi bile yorumlar dururlar.

BİR ZAAF YÜZÜNDEN

İki ay var ki, hemen her gün, vilâyetin diğer sabah gazetesi elinde asabiyetle buruşturulmuş olduğu halde, «Küçük Asya» gazetesi sahibi Numan Hardal, idarehanenin merdivenlerini kızgın adımlarla üçer üçer çıkar. Burun delikleri altında sigara dumanıyla kızıla boyanmış sarkık pos bıyıklarını ısırmıştır, sol yumruğunu bilinmeyen birine doğru tehditkârane sallamaktadır.

Yazıişleri Müdürü Ratip Pişkiner'in idarehaneye ayak bastığı gündenberi Numan Hardal'ı Tanrının gününü böyle kızdıran nedir? Gazetenin sürümsüzlüğü mü? Hayır. Tersine o geldiği günden beri gazetenin satışı iki misli artmıştır. Yoksa abonelere gazete düzenli gönderilmediğinden şikâyet mi etmişler? Yok canım. Aboneleri yalnız resmi dairelerden ibarettir. Bu dairelerde ise gazeteyi okuyan bulunmadığı için onun düzenli gelip gelmediğinden haberi olan yoktur. O halde?

Mesele şu: Gazete sahibi Numan Hardal, tirajın yükselmesini endişe ve kıskançlıkla karşılıyordu. (Ama o kıskandığını hiçbir zaman açığa vurmuyordu.) Bu sürümün, gazetenin itibarı bahasına sağlandığını savunuyordu. Haksız da değildi. Gün geçmiyordu ki, Yazı işleri Müdürü'nün haberiyle, ya da maskaraca bir çıl-

gınlıkla yazılmış makalesi yüzünden «Küçük Asya», rakip gazetenin saldırısı, halkın alaylarıyla karşı karşıya kalmasın.

Eğlence yerlerinden mahrum bu taşra ilinde, kahvelerde dedikoduyla vakit geçiren şehir halkı, böyle günlerde gazeteyi kapışıyorlardı. Çünkü bu garip yazılar, yalnız vakitlerini neşeyle geçirmeğe yaramakla kalmıyor, aynı zamanda, Serbest Fırka'ya gösterdikleri muhabbet için kendilerine «Baldırı çıplaklar, vatan hainleri» diye haykıran bu gazeteye karşı bir kısım muhaliflerin -vaktiyle idarehaneyi taşlamış olmalarına rağmen- henüz alınmamış eski hınçlarını tatmine de vesile oluyordu. Böylece bu gazeteye bol bol küfrediyorlar, onun ipliğini pazara döküyorlardı. Öteki gazete ise muhafazakârların kinini, kendi geleceği adına körükleyerek, kahvelerde söylenenlere bin katarak, rakibi aleyhine, halk ağziyle uzun hicviyeler yazıyordu. Bundan dolayı, Serbest Fırka mücadeleleri sırasında bile görülmeyen bu yüksek tiraj, Numan Hardal'ı memnun etmiyordu. Bu satış, temelsizdi. Bir gün gelip şamaticılar bu eğleenceden usandıkları zaman, gazetenin hali ne olacaktı? O zamana kadar şüphesiz eski sadık ve ağır başlı okuyucular da gazeteden nefret etmiş olacaktı. Evet, bu gidişle gazete okuyucusuz kalmıya mahkûmdu.

Bu nedenle Numan Hardal, rakibinin saldırılarına uğradığı günler, Yazışleri Müdürüne yol vermek kararıyla matbaaya geliyordu. Merdivenleri hiddetle çıkıyor, fakat her basamak atlayışında cesaretinden birazını yitiriyor, Yazışleri Müdürü'nün kapısına geldiğinde, olan bitenlerden salt onun sorumlu tutulamayacağı özürünü bizzat kendisi ileri sürüyor, kapının önünde bir an tereddütle durarak, merdivenleri hızla çıkmanın verdiği göğüs darlığıyla öksürüyor, sonra kendi

kendisini itidale çağırıyordu. Ne de olsa bu adam iyi niyet sahibi idi. Sonra mustakbel damadı da sayılırdı. Evine geliş gidişlerinde kart, çirkin kıızıyla özel biçimde ilgilenmesi boşuna mıydı? Idare memuru da Ratip Efendi'nin Hayrûnisa Hanıma karşı evlenme temayülleri beslediğini çıtlatmamış mıydı?. Bu ümid de Numan Hardal'ın, merdivenleri çıktıkça, hiddetinin gemlerine asılmasına sebep oluyordu.

Bununla birlikte Numan Hardal içeriye dargın bir yüzle giriyor, ama bu dargınlığının nedeninin Yazışleri Müdürü'nün yaptıklarından değil de, rakip gazetenin insafsızlıklarından olduğunu ima ettiren bir davranışla:

«Bak gene ne yazmışlar Ratip Efendi?» diye elinde buruşturduğu gazeteyi uzatıyordu.

Ratip Efendi, patronunun içeri girdiğini görünce, gazetelerden makale ve resim aktarmada büyük yar-dımı dokunduğu için, matbaada «başmuharrir» adıyla andıkları büyük makası elinden bırakıyor; dik kolalı yakasını düzelterek, yemek lekeleriyle kirlenmiş lâci-vert elbisesinin önünü, göbeği üzerinde güçlkle ilik-leyerek, saygıyla kalkıyor, gazeteyi her şeyden haber-dar bir insan haliyle alıyor.

«Gördüm efendim, gene bizi reklâm ediyorlar..» karşılığını veriyordu. «Göreceksiniz az zamanda tira-ji ne kadar yükselteceğiz.. Hareket lâzım efendim..Hal-kın ruhiyatı bunu ister: Hareket. Onlarca hareketin mânası, mahiyeti değil, sadece fizikî hali ve bu halin temaşası alâkaya değer. Eğer bu harekette bir muha-felet kokusu alırlarsa, ilgileri daha da kamçılanır. Nite-kim rakîbimizi halkın bunca zamandır tutması da bun-dandır. Söylediklerinizin doğruluğu, ya da yanlışlığı, if-tira olup olmaması onlarca fark etmez. Sadece bir mu-hafelet ruhu heyecanlarını körüklemeye yeter. Müesse-seleri, sivrilmiş tüccarları hattâ.. (burada Belediye ve

Hükümeti, diyecekti; ama patronun belediyeyi ve hükümeti nasıl şiddetle tuttuğunu bildiğinden bir an duraklıyarak bir başka meslek aradı ve:) hattâ avukatları ve doktorları yoluyla hicveden gazete, okunmıya liyakat kazanmış en iyi gazetedir...»

Ve bu nutuk böylece uzayıp giderken Numan Hardal, sabırsızlanarak onun sözünü kesiyordu. Yazışmaları Müdürü'nün fikirlerini beğenmediği için değil, patron karşısında edepli bir dinleyici olmaktan çıkarak, akıl verici bir üst tavrı takındığından dolayı kızıyor, aşağıdaki makinelerin gürültüsünü bastıran bir sesle:

«Fakat Ratip Efendi, Ratip Efendi, gazetecilik haysiyetini unutmayalım.» diye bağıırıyordu.

Bu gürleyen ses karşısında Ratip Efendi'nin gözleri bir kuş gözü gibi süratle kırılır, ama gene de daha pest perdeden itirazlarını sürdürürdü:

«Gazetecilik haysiyeti?... Ha..evet; gazetecilik haysiyeti.. Fakat patron, biz bunu unutmuyoruz. Gazetecilik haysiyeti ancak doğruyu söylemekle kırılır. Yalan'la yanlış arasında muvazene kurmak, bilâkis, şerefi ve değeri artırır. Çünkü yalan sevilir patron. Dünya yalan üstüne kurulmuştur. Şimdi size desem ki, gazetenin dört aylık hasılatıyla bir apartman kurabileceksiniz, sevinmez misiniz patron? Doğruyu dokuz köyden kovduklarını unutmayınız.»

Bay Numan Hardal, Ratip Efendi'nin bu itirazını kalben tasdik etmekle beraber, gazete yönetiminde ortak kabul etmeyeceğini bildirmek isteyen keskin bir haykırıyla son sözünü söylerdi:

«Ben bu gazetenin sahibi oldukça, sayfalarımda yalan neşrine rıza göstermiyeceğim. İdarehanemi taşlasınlar, fakat rakiplerim (Küçük Asya) gazetesi yalan meşheridir, demesinler!» der, sonra sesini alçaltarak eklerdi:

«İşte bu kadar.»

Ratip Efendi de susmak gerektiğini anlıyarak:

«Emredersiniz patron!» derdi. O zaman Numan Hardal, bu baş eğiş karşısında sert ve kesin bir emirle ortada kalmaktan sıkılır, yumuşamış, barış arayan bir yaltaklıkla:

«Bundan sonra daha dikkatli olacağınızı umarım.» diyerek, makamına giderdi. Odasında meşinleri buruşmuş, orası burası delinmiş maroken koltukta oturup, bir kahve söylemek için zile bastığı esnada, gene de Yazıişleri Müdürü'ne karşı daha şiddetli davranmadığı için kendisini kınardı. «Bu iradesizlik bende varken ben adam olmam» diye hiddetlenir, Ratip Efendi'ye söylenmesi gereken çok acı cümleler hatırına gelirdi. O zaman idare Müdürü'nü çağırtırdı.

İdare Müdürü kapıyı vuruca yerinden kalkar, elleri arkasında olduğu halde aşağı yukarı gezinerek, sert ve kesin bir emirle:

«Gir!»

derdi. İdare Müdürü karşısında saygıyla dikilince, onun hilekâr, her şeyi hazmeden sakın buldok yüzüne bakmaksızın, zihninde Ratip Efendi için tasarladığı sözleri bağıra bağıra söylemeye başlardı. Karşı odada çalışmakta olan Yazıişleri Müdürü'nü muhatap tutarak, eğer gazetede böyle yazılar çıkmakta devam ederse, topunu birden kapı dışarı edeceğini haykırırdı. Ratip Efendi «başmuharrir»le bir resim kesmekte olduğu İstanbul gazetesini bırakarak bu konuşmaya kulak kabartır; daha iyi duymak için kapıya yaklaşır, sık sık gözlerini kırparak dinlerdi.

İdarehanede bir zaman sonra ses seda kesilir, yalnız mürettiphanede çalışan otomatik makinelerin biteviye şıkırtısı duyulurdu.

Ratip Efendi o gün gazeteye yazı getiren bazı amatörleri, patrona teminat vermeye vesile sayarak, onlara Numan Hardal'ın duyacağı bir sesle çıkıştırdı.

«Yazılarınıza biraz dikkat etmenizi rica ederim beyler. Gazetecilik haysiyetini iki paralık ediyorsunuz. Edebi makale ve hikâye yazmak, hayalinizin ve mantığınızın uydurduğu yalanları arka arkaya dizmek değildir. Realist olun beyler, realist.. Siz havadis neşretmiyorsunuz ki yalanla sondaj yapasınız. Eğer hayallerinizi alabildiğine işletmekte devam ederseniz, yazılarınızı basmakta kendimi mâzur tutacağım. Anlıyor musunuz? Yalan yok, realite var realite!..»

Ve bu komedya böylece sürüp gitmekte idi.

Bugün de mutat olduğu üzere, patron Yazıişleri Müdürü'ne «Bundan sonra daha dikkatli olacağınızı umarım» deyip odasına çekildikten sonra, bir süre daha karşiki odada gürledi. Nihayet ortalık yatıştı, gürültüsüz bir çalışma başladı. Öğleye doğru matbaaya bir ihtiyar geldi. Keşki gelmez olaydı. Bu ziyaret, patrona verdiği teminata rağmen, Ratip Efendi'yi kendisine umduğu itibarı göstermeyen Belediye Başkanı'na saldırıya geçme hevesi uyandırdı. Bu zaaf ise bir iskandalla sonuçlandı:

İhtiyarı bütün şehir halkı tanıdığı halde, bu memlekete ancak üç ay önce gelmiş olan Yazıişleri Müdürü onun kim olduğunu bilmiyordu. Bu adam bir Macar dönmesi idi. Bu şehre yarım yüz yıl önce geldiği zaman, piyano ve yaylı sazları çalmaktaki hüneri yüzünden zengin çorbacıların kızlarına «Müzik daskallığı», ve o devrin eşraf ve memur konaklarında hüküm sü-

ren alafrangalık salgınına tutulmuş kart bakirelerine «piyano muallimliğı» yapmıştı. Rum ve Müslüman kızlarının ondan yalnız müzik dersi almakla kalmadıkları, bu kırmızı yüzlü, kahkahası bol ufak tefek adamdan, aşk oyunları da öğrendikleri söylenir.

Bu sayede yükünü tutan Macar piyanist Yula bir iki ev, birkaç bağ bahçe, Osmanlı Bankasına yatırılmış birkaç yüz sarı lira sahibi olmuştu.

Memlekette Türkocakları'nın açtığı milliyetçilik akımı sırasında Piyanist Yula, kendisine İslâm ahalinin en yüksek teveccühlerini kazandıran bir harekette bulundu: Türk taabiyetine girmek ve Müslüman olmak istedi. Macaristan'da ne akrabası, ne de bir karış top-rağı olmıyan Yula, bunu kazancını daha da geliştirmek isteğinden mi, Türk olmıyanlara bu memlekette ilerde ekmek kalmıyacağını sezdiğinden mi; yoksa küçük kızına ders verdiği üç ay önce kocası ölmüş bir Müslüman kadınla evlenmek kararında olduğundan mı yaptı, kestirmek güçtür. Ne var ki onun bu hareketi bütün vatandaşlar arasında kutlandı, törenle Müslümanlığa kabul olundu:

Şehrin en büyük camisinde hatip, minber üzerinde, «Mühtedilerin Muhammet Mustafa Sallâllahü tealâ aleyhi vesellem nezdinde, anadan doğma Müslümanlardan daha büyük bir şefaate mazhar olacakları» nı müjdeleyen bir vaaz verdi. Sonra Piyanist Yula herkesin huzurunda şehadet getirdi, müslüman oldu. Orada bütün cemaat tekbir aldılar. Bundan sonra imam, piyaniste, Yula adını okşıyan Ali ismini taktı. Bu törenden sonra Türkocağı'nda şerefine bir toplantı yapıldı. Ali ismi bir Arap adı olduğu için ona eski Türk adlarından bir kompozisyon yaparak, Onurbula ismini vermeyi unutmadılar. Bir ay sonra da küçük talebesinin zengin ve Müslüman dul annesiyle nikâhları kıyıldı.

Ancak şehir halkı sünnetsiz bir Müslümanın gerdeğe girmesini uygun görmediklerinden, başına maşallahlı bir takke giydirerek, kırk yaşında bir adam olmasına rağmen, sünnet te ettirdiler. Böylece Piyanist Yula, Müslüman cemaatına karıştı. Ama halk onun Macarlık hatırasını Macar Ali lâkabiyle yaşatmakta devam etti.

Macar Ali, Müslüman olduktan sonra işleri umduğu gibi yürümedi. Ahali bir zaman sonra onun gâvurluğunu unuttu. Arap Mehmet, Arnavut Hüseyin dedikleri zaman ne kadar az o adamların milliyetlerini düşünüyorlarsa, Macar Ali dedikleri zaman da, onun Macarlığını o kadar az hatırlıyorlardı. Bu unutuş Macar Ali'nin zararına oldu. Çünkü Müslüman konaklarında öğretmenlik yapanın ehliyetine değil, milliyetine önem verildiğinden, yani Avrupalı bir Hristiyanı Müslüman bir Türkten daha üstün tuttuklarından ve «Bizim çocukların hocası bir Macardır» diye öğrenmekten hoşlanıldığı için, bu Müslüman olmuş adamı, yerli bir sanatçıdan fazla değerli görmemiye başladılar. Böylece Macar Ali, yavaş yavaş Müslüman konaklarındaki derslerini kaybetti. Firenk ve Rum çorbacılar da onun Müslüman olmasını bağışlamadıklarından, kendisine iş vermez oldular. O zaman Macar Ali, mesleğini değiştirdi. İşini tarım ürünleri üzerinde ticarete döktü. Bu «alelâde işlerle» uğraştığı için karısı da onu hor görmeye başladı. Hattâ günün birinde, şehrin ünlü gazinosuna gelmiş olan bir İtalyan orkestra kemancısıyla anlaştı, bütün kıymetli eşyalarını alarak kaçtı.

İstiklâl Savaşı'ndan sonra hayli ihtiyarlamış olan Macar Ali, kamyon işletmekle hayatını kazanmaya çalışırken, küçüklüğünden beri terbiyesiyle uğraştığı üvey kızından son darbeyi yedi: Bir genç avukatla sevişen kız, bütün kamyonların, evlerin, tarlaların ve

bahçelerin anasına ait olduğunu isbat eden bir mahkeme ilâmı aldı. İhtiyar adam bu hükme vaktinde itiraz edemediğinden temyiz hakkını da kaybetti. Serveti tümüyle elinden çıktı. Birkaç banka senedi nasılsa kalmıştı. Onları da satarak, dertlerini unutmak için, karısının kaçışından sonra alıştığı içkiye büsbütün kaptırdı kendini. Bu iptilâ yüzünden mütaassıp hemşehriler ona horlukla bakıyorlar: «aman canım, kırk yıllık Yani, olur mu Kâni?» sözüyle, zaten aslının değişmemiş olduğunu belirtmeye çalışıyorlardı. Parasız ihtiyara kimse iltifat etmez oldu. Hattâ bir zamanlar bakıp büyüttüğü, evbark sahibi ettiği beslemesi bile onu yanında tutmadı; kovdu. Macar Ali yaşlı bir serseri oldu, çıktı. İşte gelen yetmişlik ihtiyar bu adamdı.

Macar Ali, bir elinde baston, ötekinde muşambaları soyulmuş, yıpranmış bir keman kutusu, yazıişleri müdürünün odasına girdiği zaman Ratip Efendi başını kaldırdı, kalın gözlüklerinin arkasından onu dikkatle süzdü.

Başında siyahı yeşil olmuş çok eski ve aylarca yıkanmamış uzun yağlı saçlarının tersine kıvrıla kıvrıla kirlettiği, sanatkârlara mahsus bir kadife şapka vardı. Ensesinde toplanmış saçlar, ortodoks papaslarının, topuz yaptıkları beyaz ile sarı arası kirli saçlarını hatırlatıyordu. Bir pelikan gagasını andıran burnu üzerinde, iki kocaman siyah ben ve çok içki kullananlarda görülen patlıcan moru damarlar vardı. Gözleri altında, böbreklerinden rahatsız insanlarda görülen sarı şişlikler sarkıyor, gözlerinin feri kaçmış mavisi, sararmış akı içinde erimiş kaybolmuş hissini veriyordu. Burnunun ucunda bir damla su birikmişti. Çenesinin altında, adım attıkça sallanan buruşuk et parçaları sarkıyordu.

Macar Ali masaya doğru iki adım yaklaştıktan sonra durdu. Bir şeyler söyledi. Ama konuşurken çok

açılan dişsiz ağzında paslı dili güçlükle hareket ettiğinden söyledikleri anlaşılmıyordu.

Ratip Efendi, eliyle yaklaşmasını işaret etti. O zaman, ağır bir sidik kokusu burnuna çarptığı bir sırada sinek vızıltısını andıran bir ses işitti:

«Nasil ol r?» diyordu bu ses i ini çekerek «nasil ol r?.. Benim m l.. mahkeme onlara verir?.. Hirsizlik yapanlar.. Eee.. nasıl denir. J j'le ortak ol r mu? Yok h k met burda?. Amma var bir h k met yukarda. Paşa benim ahbap.. Ben yazacak: Onlara imir versin! Binin mallar giri verilecek..»

Bunları söyledikten sonra sustu. Damarları sertleşmiş, cildi pul pul olmuş eliyle bastonunu yere vurarak «Göreceksiniz, göreceksiniz!» der gibi başını salladı.

Ratip Efendi, söylenen sözlerden bir şey anlamadı. Ona bir sandalye gösterdi. Bir eliyle mendilini burnuna tutarak, biraz öfkeli bir sesle adını ve istediğini sordu.

«Ben Macar Ali.. Eski piyanist.. şindi sokakta ya-tıyor.. Piyanist Yula.. Hey gidi All him.. şu parmaklar  aldığı zaman kızlar ağılardı. Paşalar beni sofrasına alırdı.. şindi benim kız mall rı çaldı.. Hizmet im evinden kovdu.. Bu ol r mu?..»

Elinin tersiyle, burnundan damlamak üzere olan suyu sildi.

«Belediye İstanbul .. Dariacezeye gönderecek, dedi, bekledi.. ses çıkmadı. Ben ne olıcak?.. Sokakta sürünecek?.. Karnisi a .. benim usta bu viyol n bana; nasıl denir; aferin vermiş.. ben onu satacak.. ne yapayım?. karnina yemek istiyor..»

Durumu biraz kavrıyan Ratip Efendi gazete için bu olaydan yararlanabileceğini düşündü. Gerçekten de bu, belediyeye  atmak için iyi bir vesile olurdu. Bele-

diyeden kırk liralık bir tahsisat koparmak için, küçük ve devamı gerektirmeyen bir görev istemişti. Belediye reisi kem küm edip, kendisini atlatmıştı. Hey Allahım, bu dünyada çıkarını bilmez ne çok adam vardı. Şu Yazışleri Müdürü'ne verecekleri kırk lirayla koca gazeteyi kazanacaklarını hesaplayamıyorlardı. Patronu kazanmış olmak yeter mi idi? Gazetenin ruhu kimdi? Bunu kavrayamıyorlardı. Eh, mademki kendiliklerinden göremiyorlardı, o halde o da onlara gücünü gösterecekti.

Bunun için ihtiyarı iyi bir vesile saydı. Hem bu yaptığı işle bir sanatkâra yardım da etmiş olacaktı. Bu zavallı ihtiyara Ratip Efendi elini uzatmayacak da kim uzatacaktı? Doğrusu bu rastlantıya yürekten seviniyordu. Mendilini bırakarak sevinçle ellerini uğuşturdu. Sonra birdenbire yüzünü buruşturarak: «Hay Allah müstahakını versin. Ne kenef herif?» diye mendili burnuna tıkadı. Macar Ali'yi bir süre süzerek, sordu:

«Siz İstanbul'u bilir misiniz? Orada tanıdığınız varmı?»

Macar Ali seyrelmiş kaşlarını kaldırarak:

«Nasil bilmem?» dedi. «orada konserler vermişim. Benim çok ahbap var..»

Ratip Efendi:

«Alâ» dedi. «Sizi oraya göndersem gider misiniz? Size iyi baksınlar diye bir mektup da veririm. Darülâ-cezeye götürürsünüz ha?»

Macar Ali'nin dili güçlkle kımıldadı:

«Ben çok memnun olacak.. sizi unutmayacak..»

Ratip Efendi, kemanı inceleyerek, kendisine göre ona bir değer biçti. Onu rehin tutarak ihtiyar piyaniste, dün gece pokerden kazandığı elli liranın on beşini çıkarıp verdi. Bu İstanbul'a kadar yol parasıydı. Yarın saat 9.30'da kalkacak ilk trenle yola çıkacaktı. Sonra

telefonla istasyon boyundaki bir otele yatak kiralandı. Göndereceği ihtiyarı yarın trene bindirmeleri için tenbihlerde bulundu, bol bahşış vadetti. Bu masraflar için de ihtiyarın eline bir kaç lira sıkıştırdı. Nihayet Darülâceze Başhekimî olan arkadaşına da bir tavsiye mektubu yazdı. Birkaç teşekkür ve dua cümlesi mırıldanan ihtiyarı, kahvecinin çırağıyla selâmetledi.

Ertesi günü Ratip Efendi saat 10'da otele telefon etti, ihtiyarın sabahleyin tirene bindirildiğini öğrendi.

Bunun üzerine masasından haince bir gülümsemeyle, abdeshaneden dönüşte ellerini kurulamak için kullandığı kâğıtlardan bir deste çıkardı. Yazısına başlayacağı sırada iki ahpap geldi.

Bunlar sık sık idarehaneye uğrayan, gazetenin yayınlanmasından önce öğrendikleri haberlerle, kahvede kulağı delik rolü oynayan, hattâ bu yüzden kahve müdavimleri arasında kendilerine mevki yapmış adamlardandı.

Havadis almak için ötekini berikini çekiştirmeye başladılar. Birisi kahveci Süleyman Keşkül'den bahsediyordu:

«Nakşibendî kavuğunu çıkardıktan sonra kahvecilikten başka bir iş tutamayacağını aklı kesmişti onun. Ama kahveyi açmakla, kapanan tekkesinin zararlarını çıkarmış oldu. Tekke semt ve kılık değiştirmiş sayılsa yeridir. Bütün müritlerini, mutaassıp tarikat mensuplarını kahvesine topladı. Ne var ki içerdeki bahçede kumar da oynatır. Bu yobazlardan korkulur doğrusu. Bilir misiniz, Menemen İsyanını Nakşibendîler çıkarmıştır.. Allah vücutlarını kaldırsın!..»

Öteki de bu lânete iştirak etti. Sonra birdenbire Yazışleri Müdürü'ne dönerek:

«Haberiniz var mı üstadım? Belediye yeni bir varidat kaynağı bulmuş.. Amma ömür bir varidat.. Anlatayım da gülün! Geçen gün Himayei Hayvanat Cemiyeti mecmuası, arabacıların uzun kırbaçlarından yana yakıla şikâyet eden bir makale yazmış.. Sen misin yazan? Varidat arayan Belediye Reisi kırbacı uzun olan arabalardan üçer lira para cezası kesilmesini emretmiş çavuşlarına.. Çarşıyı görmeyin!.. Arabacılar neye uğradıklarını bilemiyorlar. Yollarını kesen Belediye Çavuşu kırbaçlarını ortasından bölüyor, bir de ceza makbuzu veriyor. Makbuza bakarak içerliyen arabacılar, güdük kırbaçlarına metelik vermiyen atların sırtına sopayı indiriyorlar; 'Şimdi de bu çıktı. Olmaz olsaydı şu Kültür Park. Bütün masrafları bize ödeticek bu manitacı reis..' diye söyleniyorlar..»

İkisi de kahkahalarla gülmiye başladılar. Ratip Efendi, onları istemiye istemiye dinliyor, bir an önce kalkıp gitmeleri için lâfa karışmıyordu. En sonu Ratip Efendi'den bugün havadis kapmanın imkânı olmadığını anlıyarak: «Üstadın bugün işi fazla.. E, bize müsaade» diye kalktılar. Onları geçirdikten sonra, rahatsız edilmemek için kapıyı kilitledi. Masaya geçerek yazmaya başladı.

Makalesini akşama kadar birkaç sefer düzeltti. Yazının mükemmelliğine kanaat getirdikten sonra başmürettibi çağırttı.

Maşmürettepte, siyah gaytan bıyığı ve gür çatık kaşları ile, Çanakkale muharebesini gösterir, taş başması tablolarından dışarı uğramış, asker elbisesini soyunarak mürettip gömleğini sırtına geçirmiş bir çavuş hali vardı. Az konuşan, ama sükûtunda küçümseme sezilen bir adamdı.

Ratip Efendi yazıyı verirken:

«Bu defa çok dikkatli olmalarını müretteplere söy-

leyin! Geçen defa yaptıkları kepezeliği h    unutmuş değilim. 'Bir Fecri kanatmı  dudağıyla' mısraını ne hale soktuklarını hatırlayın.. Aman Allahım ne razelet..» diye gözlerini tavana kaldırdı. Fakat başmürettip aynı k   mseyen s  k  tunu muhafaza ediyordu. Bu hal onu kızdırdı.

«Size söylüyorum Hüseyin Efendi, kur   un eritilmiş potalar üzerinde pirzola pişirerek kafayı çeken m  rettipleri biraz daha ba ı boş bırakırsanız, yarın topumuzu kodese tıksalar     man..»

Sonra birden aklına bir şey gelmiş gibi sordu:

«Tashihleri   imdi kim yapıyor?

Hüseyin Efendi cevap verdi:

«idare Müdürü, masrafları kısmak iin m  sahhih'e yol verdi.»

Ratip Efendi onun sözünü sertçe kesti:

«Bu idare işlerine sizin aklınız ermez.. Eğer.. (Burada «hepinize» diyecekti, ama ba m rettibin gaytan bıyıklarından çekindi.).. m  rettiplere de yol verilmesini istemezseniz, onları gözden kaçırmayın!» dedi.

Başmürettip bir kelime söylemeden yazıyı aldı, odadan ıktı. Bu ablak suratlı Yazışleri Müdürü'nden nefret ediyordu. Ikiye d          nden dolayı Cibre adıyla çağırdıkları Mürettip Ahmet iin, Yazışleri Müdürü'n  n yaptığı imaları kabul etmiyor, maiyetindeki-leri patronlara karşı kanadı altına alan bir üstün direnciyle     iyordu.

Cibre Ahmed'in m  rettiphpanede pirzoloyla kafa çekecek kadar budala olmadığını bildiğinden, Ratip Efendi'ye «iftiracı hergele» diye s  ğ yordu.

M  rettiphanenin havagazı, erimiş kur   un ve makine yağı kokan sıcak havasında yüzleri terli, ellerinin tersiyle bu terleri silerken makina yağını suratlarına bulaştırmış iki mürettip, linotip makineler önünde a-

lışıyorlardı. Bir çırak bozulmuş satırları yerden topararak, potaya atıyordu. Köşede bir başka mürettip, bir taraftan sütunları bağlıyor, öte yandan çevredeki köfteciden getirtilmiş, domatesleri ve soğanları iri doğranmış bir piyazla karnını doyuruyordu. Burnundan da, o yıl piyasada pek tutunmuş bir şarkıyı «Akasyalar açarken» şarkısını mırıldanıyordu.

Başmürettip, yazıyı bir masa üzerine fırlattı:

«Akasyaların da, Yazışleri Müdürü'nün de anasını eşekler kovalasın!..» diye küfretti. Ötekiler, gene Yazışleri Müdürü'nün ustalarına çıkışmış olacağını hesaplayarak ses çıkarmadan işlerine devam ettiler.

«Hanginizin işi çabuk bitecekse, şu hergelenin yazısını dizzsin.» dedi. «Kim bilir gene kime bulaştı. Bunca yıldır mürettiplik yaptım; böyle kötü yazar görmedim.. Namusuma dokunuyor böyle adamlara hizmet etmek.. Hanginizin işi çabuk bitecek, söylesenize hergeleler!..»

Mürettiplerden biri:

«Benim.» dedi.

Başmürettip:

«Hayır, hayır. Sıkıntısı bana olacak amma, bunu Cibre dizzsin. Zaten bu herifin bütün yazıları cibrelilik..»

Bu cinaslı konuşmasını beğenerek, ucu aşağıya sarkan bıyığını burmağa başladı. Cibre henüz gelmemişti. Mürettipler birbirlerine baktılar.

«Nerede o?» diye sordu başmürettip.

«Hay Allah müstahakını versin! Şu Cibre topumuza birden yolverdirecek. Halâ gelmedi mi?»

Çırak, Cibre'nin yokluğundan yararlanarak, yazı dizmeye bayıldığı bu makinelerden birinin başına geçmek umuduyla:

«Ahmet Ağabey gelinceye dek ben dizeyim mi usta?» diye sordu. Başmürettip, Yazışleri Müdürü'nün yazısına hakaret olsun diye, bu teklifi kabul etti. Ne

var ki çırak büyük bir sevinçle makine başına oturdu-
u sırada kapı açıldı. şaşı gözlü, illi bir adam, sakız
iğneyerek içeri girdi. Bir an karanlıktan gelen ada-
mın, gözlerini aydınlığa alıştırmaya çalıştığı yüz buruş-
turmasıyla durdu.

Başmürettip, bir eli bıyığında olduğu halde:

«Meyhaneden mi gene Cibre?» diye alayla sordu.

Cibre şeytanca gülerek ve diliyle dudaklarını ya-
lıyarak karşılık verdi.

«Madem ki ben Cibre'yim patron, başka nerde ol-
mamı isterdin? Aslına bakarsan yerim rakı pavlike-
sinde olmalıydı. Ama ne yaparsın?. Benim gibi Cibre
müsveddesi ancak mürettiphanede sürünür.»

Bu hazır cevaplık hepsini güldürdü. Yalnız ırak
eline düşen bu fırsatı alacağından, içinden, mahallede
birbirlerine savurmaya alıştıkları bir küfür tekerleme-
siyle s vd .

Başmürettip ise bu hazır cevaplılıktan çok «pat-
ron» diye ağırılmaktan memnun olarak ona:

«Hadi geç yerine, beni günaha sokma!. Elimde
olsa seni cibre teknesine, yukardaki hergeleyi de ha-
mam k lhanına attırırdım.»

Cibre dizgi makinesine y r d . ırağı kulağın-
dan tutarak, sandalyeden kaldırdı, ensesine bir tokat
vurdu:

«Bas bakalım!» dedi, «benim gözüm meyhaneci-
nin yerinde, seninki de benim yerimde ha?. Ben mey-
haneci olmadan, sen mürettip olamazsın, küçük şey-
tan, haydi bas yerine...»

Makineye oturdu. Alıştığı üzere, harfleri, piyano-
tuşları farzederek çalar gibi şakırdattı ve yazıya başla-
dı:

BİR SANATKÂRIN AKİBETİ

Macar Ali Darûlâcezeye niçin gitti — Istasyonda hazin veda — Bir sanatkârın gözyaşları.

Bu başlığı yazar yazmaz Cibre bir kahkaha koparak ayağa kalktı. Gülerken kasıklarını tutuyordu. Onun birçok deliliklerini, sarhoşluklarını görmüş olan başmürettip, bağlamakta bulunduğu yazıları bırakarak döndü:

«Cibre zevzekliği bırak!. Posanı çıkartma bana!» diye tehdit etti.

Cibre kahkahasına bir an ara vererek:

«Macar Ali» dedi, «Darûlâcezeye niçin gitti, ha? Amaaan. hah, hah, aaaa,»

Yeniden, daha da gürültüyle gülmeğe başladı. Hepsi işi bıraktılar.. Başmürettip Cibre'yi kolundan tutup sarstı.

«Hey! Sarhoş, kendine gel! Ne sayıklıyorsun?»

Cibre:

«Şu bizim Yazışleri Müdürü yok mu? dedi «yalancılıkta, düzenbazlıkta İdare Müdürü'ne taş çıkardı doğrusu. İdare Müdürü haftalıklarımızın bir dahaki sefere tam zamanında verileceğini söyler, bilmem hangi ilçe merkezinden kaç yüz abone geldiğini, paraların postada olduğunu atar.. Bu yalanı bile bile yutarız.. Hani ümitlenmez de değiliz. Ama bu herif koca kasabayı aldatıyor patron. Ne kuyruklu yalanlar Allah.. Hele şuna bak!. Macar Ali Darûlâcezeye.. hah, hah, haaaa!..»

Ötekilerin birşey anlamadan sustuklarını görünce açıkladı:

«Eğer benim bildiğim Macar Ali memlekette iki tane değilse, biraz önce beraberdik, derim. Vallahi beraberdik.. Bana rakı ikram etti. (Macar Ali'nin şivesini taklit ederek) «Kendi parasına içiyormuş gibi iç, sikil-

ma..» dedi. Sen olsan içmez misin patron?. İhtiyar parayı bizim koca domuzdan sızdırmış.. Yaa.. vallahi ondan sızdırmış...»

Tekrar güldü.

«Tevekkeli değil, ihtiyar bulut gibi olmuş.. Ben de kendi kendime: «Allah, Allah, dedim, daha dün bu moruk, bir tek kadehçik ikram etmem için ellerimi öpmiye kalkmıştı. Nerden buldu bu parayı!. Ona sordum: 'Ulan moruk Macar, gene kimi dolandırdın?' dedim. Ağzını şapırdata şapırdata anlattı: Dün bizim koca domuzu görmüş.. bir dilenci hastahaneden yeni çıktığını söyleyerek koyune gitmek için ondan yardım istemiş.. Bizimki «Belediyeye git, sana yardım ederler» cevabını vermiş. Dilenci sırnaşmış.. «Gittim ağam, kovdular beni» demiş. Hey usta şu bizim kahve ısmarlama-zın cömertliğine bak.. Çıkarmış, dilenciye yarım lira toka etmiş. Macar Ali «Bunda ekmek var» demiş, peşi sıra gitmiş. Onun Yazışleri Müdürü olduğunu öğrenmiş. Ondan sonra düşünmüş, taşınmış.. Eskiden birçok eşyasını rehin ettiği Faizci Lütfü'ye gitmiş. Ona demiş ki: 'Sen benim az malımı yemedin. Gel, bana bir iyilik et! Hem sen kazan, hem beni kazandır.' Lütfü'den kü-lüstür bir keman istemiş.. İş anlatmış. «Bu kemane için sen taş çatlasa bir kâattan fazla vermemişsin'dir. Kaybedersem vaktile beni soyduklarına tut!. Kazanırsam sana beş kâat var. Faizci Lütfü nasılsa eyvallah demiş. Ondan sonra moruk kalkar; idarehaneye gelir. Bizim Yazışleri Müdürü olacak gebeşe der ki: 'Malımı mülkümü soydular? Sokakta kaldım. Belediye Darülacezeye gönderecekti, göndermedi.. Benim gibi bir adam sürünsün mü'?»

Cibre gene gülmeğe başladı.. Bütün mürettipler onu cankulağıyla dinliyorlardı. Başmürettip kızdı:

«Gülmeyi bırak da, şu sözün altını tekmille,» diye bağırды.

«Sonnası» diye devam etti Cibre, «bizimkinin ne-dense o gün cömertliği üstündeymiş. O külüstür ke-mane için çıkarıp on beş papel vermiş. Moruğa bir otelde yatacak yer de göstermiş. Sonra demiş ki «ya-rın ilk trenle İstanbul'a git! Şu mektubu da götür! Seni Darûlâcezeye yatırırılar.» Macar sabahleyin otelcinin eline yarım kâat sıkıştırmış, sorarlarsa trene bindiğimi söyleyin, demiş yürümüş.. Keyiflenmiş moruk.. Faizci Lütfü'ye dört kâat verip, üst tarafiyle vur patlasın çal oynasın..»

Cibre Yazıişleri Müdürünün yazısını aldı:

«Bir de şu enayinin yazdığına bak!..» Macar Ali Darûlâcezeye niçin gitti» diye soruyor. Hah.. hah.. ha.. Nasıl gülmezsın patron?»

Baş mürettip, Cibre'den yazıyı kaptı okumaya başladı:

«Sanatkâr olmak ne bedbahtlıktır. Halk ilkin ver-diğiniz bütün eserlere ilgisizdir. Günün birinde bir eleştirmeci çıkıp da, «Ne eser.. sanat hayatımızda yeni bir devir başlıyor» demezse yandınız.. Aç sürünürsü-nüz. Meğer ki, elinizden başka bir iş gele. Müzisyen-ler bu konuda daha talihlidirler. Onlar hiç olmazsa sa-natlarını bırakmadan, ev ev, salon salon gezerek ha-yatlarını kazanırlar. Ama, onların da sonları hazindir. Artık çalışamıyacak hale geldikleri zaman açtırlar.. Ne emek verdikleri öğrenciler kendisine yardım ederler; ne de belediye gibi bir hayır kurumu onlara elini uzatır.. Dün idarehanemize böyle bir bedbaht bir sanat-kâr geldi. Seksen yaşlarında vardı. Bütün felâketine rağmen sanatkâr kılığını terketmemişti. Ve sokaklarda süründüğü halde, hoca yadigârı kemanını elden çıkar-mamıştı.. Yürekler sızlatıcı macerasını gözyaşlarıyla anlattı. Onu dinlerken bütün arkadaşlar heyecan ve te-essür içinde kaldık. Aşağıda ayrıntılarını vereceğimiz

bu hayat, ibret alınacak facialarla doludur. Kırbaçla hayvanlara eziyet edilmesini yasaklayacak kadar adil ve merhametli olan belediyemizin, uzun kırbaçlı arabacıları para cezasına çarptırdığını biliyorduk. Beri tarafta, kaldırımlar üzerinde sürünen bir büyük sanatkârın elinden tutup, hiç olmazsa âhır ömrünü Darûlâcezedede geçirmesine yardımcı olmak gibi, insani bir görevi unuttuğunu ummuyorduk. Ve o zaman hamiyetli arkadaşlarımız, aralarında para toplayarak bu seksenlik ihtiyara, belediyenin esirgediği şefkat ve merhameti gösterdiler. Bu hususta gazetemizin sahibi B. Numan Hardal hamiyetseverliğini de, sanatseverliğini de bir kez daha isbat etti. Macar Ali dün gece kaldırımlardan kurtularak yumuşak bir otel karyolasında geceledikten sonra, sabahleyin gazetemizin sanatseverleri tarafından uğurlanmıştır.. İstasyonda kendisini teşyi edenlere vagon penceresinden mendil sallarken, bütün vatandaşları bağışlayan hazin iki damla gözyaşı yanaklarından süzülüyordu.. O gitti; biz arkasından işte bir sanatkârın âkıbeti diye içimizi çektik..»

Baş mürettip yazının aşâğısını okuyamadı. O da nadir gülmesine rağmen kendisini tutamadı; bir kahkaha attı. Ne varki kalfa ve çırakları yanında gülmeyi bir otorite güçsüzlüğü sayan ustalar gibi ciddileşti..

Durum nazikti. Bu yazı yayınlanırsa şehirde büyük bir alayla karşılanacaktı. Her ne kadar Yazışleri Müdürü aleyhinde olan her şey onu candan sevindirse de Cibre, bu bilgiyi verdikten sonra yazıyı dizmeye devam eder ve basarlarsa, sorumluluk altında kalacaklarına şüphe yoktu. Durumu bir kez de idare müdürüne açmak her halde faydalı olacaktı. Zaten idare müdürü tashih işini üzerine aldıktan sonra, önemli gördüğü yazıları kendisine göstermesi şartıyla, tashihi başmürettibin yapmasını söylemiş ve ücretin bir kıs-

mı ona terketmiye razı olmuştu.. Bu nedenle, Cibre'-ye başka bir yazı vererek, çıktı...

İdare Müdürü'nü odasında bulamadı. Kahveciye sordu:

«İdare Müdürü mü? Pansiyon Basımevinde kılışe çıkarıyor olmalı..» diye gözünü kırptı kahveci.

O zaman İdare Müdürü'nün matbaaya yakın bir çıkmaz sokak içinde oturduğu eve kadar gitmek zorunda kaldı.

İdare Müdürü kapıyı geç açtı. Sırtına aceleyle attığı bir pardesü altında yarı çıplak olduğu farkediliyordu. Baş mürettibi görünce:

«Allah kahretmesin, sen misin?. Tam buldun zamanını.» diye çıkıştı. Şunun şurasında, Yazışleri Müdürü'nün yazılarına abayı yakmış, sapık bir karıyı, Yazışleri Müdürü benim, diye kandırmış, pansiyonuna getirmişti. İnsanı rahatsız etmenin âlemi var mıydı?..

Ama baş mürettip meseleyi anlatınca, başını kaşdı. Bir türlü içerdeki kadından vazgeçemediği için:

«Yarım saate kadar gelirim. Ben gelmeden yazıyı dizeyin..» dedi. Ve ancak bir saat sonra, gece yarısına doğru matbaaya gelebildi.

Matbaada, mürettiphaneden başka yerde ışık yanmıyordu. Mürettiphanenin kapısında, İdare Müdürü'nü sabırsızlıkla bekleyen Baş Mürettip, onun geldiğini ayak sesinden tanıyınca, sinirli sinirli bıyıklarını çekiştirmeyi bırakarak aşağıya indi. İdare Müdürü'nün altkattaki odasına girdiler, kapıyı kapattılar.

İdare Müdürü, masa başındaki sandalyeye oturup, ayaklarını masa üzerine kaldırdıktan sonra, yeleğinin kenarına parmaklarını soktu:

«Anlat şu işi bir daha bakalım!» dedi.

Baş Mürettip, Cibre'nin başından geçenleri hikâye etti. Keyfi yerinde olan İdare Müdürü bu hikâyeye uzun uzun güldü:

«Artık umarım ki, bu yazı onun başını yer.. Köpoğ-lunun yüzünden Tanrı'nın günü patrondan azar işit-tim, durdum.. Hani bu kahırlarına göre, bir iyiliğini görsem gam yemem.. Bu gün ikindi üstü beni çağırarak ne dese beğenirsin? «Refet Efendi, tashih işle-rinden hiç memnun değilim. Idare işlerine karışmak ister-mem ama, yazıların katline devam edildiğini görürsem, bu işe artık müdahale edeceğim..» dedi. Yani aklınca aldığımız şu üç kuruşu da fazla gördü.. De bakalım.. Kendi kazdığı çukurdan kurtarsın yakasını.. Ver hele şu yazıyı bana...»

Bâzı cümleleri değiştirdi. Makale, pek küçük de-ğişikliklerle berbat bir şekle girdi. Sonra:

«Bunu dizesinler, üst tarafı Allah kerim..» dedi.

Ertesi gün cereyan eden bâzı olaylar da, Ratip Efendi'nin şansının döndüğüne bir alâmetti.. Ama ya-zı, matbaada kötü karşılanmadı. Hattâ kendilerinden övgüyle bahseden Yazıişleri Müdürü için, birçokları onun aleyhinde yaptıkları dedikoduları unutarak, ar-tık son günlerde, Ratip Efendi'nin «doğru yazar, ağır başlı bir muharrir haline geldiğini» ileri sürdüler. Nu-man Hardal bile Yazıişleri Müdürü'ne iltifat etti. Yal-nız Belediyeye saldırmış olmasını hoş görmedi. Çün-kü yaklaşan seçimde Şehir Meclisi'ne adaylığını ko-yacaktı. Belediye Reisinin ise vali ile arası pek iyi idi.

Beri tarafta istasyon civarında ırgatların devam ettiği Millet Meyhanesi'nde, rakıyı fazla kaçırarak Ma-car Ali'nin çatladığını ve tahtalar üzerinde cansız yat-tığını görenler, bu yazıyı okuyunca, ağızdan ağıza ma-kaleyi tekzibe başladılar. Haber hızla kasabaya yayıldı. Kahvelerde bir curcunadır koptu. Herkes hikâyeye ye-ni bir motif katarak onu başkasına anlatıyordu.

İki gazete arasındaki rekabeti bilenler, hemen telefonlara sarıldılar. Rakip gazete idarehanesine olayı yetiştirdiler. Bu fırsatı kaçırmak istemiyen rakip patron, muhabirlerini, fotoğrafçılarını seferber etti. Akşama kadar pek çok malzeme topladılar.. Halkın muhayyelesinden çıkanlarla da süsleyerek, gazetenin ilk sayfasında «KÜÇÜK ASYA» gazetesine karşı «katıneticeli bir darbe» hazırladılar.

Numan Hardal, yatağından kalkar kalkmaz, zili çalarak, alışık olduğu üzere, gazeteleri getirtti. Önce rakip gazeteyi açtı. Ama büyük puntolarla yazılmış şu satırlarla başından aşağıya kaynar sular döküldü:

HALKLA VE SANATLA DAHA NE ZAMANA KADAR ALAY EDECEKLER?

«Şehrimizin mahut paçavrası, gazetecilik tarihinde görülmedik bir cüretkârlıkla dünkü nüshasında neşrettiği «Bir Sanatkârın Âkıbeti» başlıklı yazıyla, halkımızın sanatseverliğine ve belediyemizin hamiyetperverliğine dil uzatmak gibi yeni bir hadnaşinaslık göstermiş, hattâ bir hakaret tavrı takınmıştır. Dün bu yazıyı okuyan binlerce vatandaş, sabahtan akşama kadar matbaamıza telefonla nefretlerini bildirdikleri gibi, işin pek gülünç olan gerçek yüzünü aydınlatmamıza da yardımcı oldular. Bu sayfaya hususî foto muhabirimizin çektiği, o zavallı ihtiyarın fecî âkıbetini gösterir resimlerini dercetmekle, Darülaceze hikâyesinin ne kadar gülünç bir masal olduğunu, itiraz götürmez şekilde göstermiş oluyoruz. Topladığımız malûmata göre hâdisse şöyle cereyan etmiştir...»

Burada Numan Hardal, yukarıda sözü geçen hikâyeyi okudu. Okudukça rengi sararıyor, hiddeti artıyordu:

«Sırf belediyeye saldırabilmek için, kendisine verilen paralarla bir meyhanede fazlaca içmek imkânını temin etmek suretiyle, zavallı ihtiyarın ölümüne sebep oldular. Tabii, hâdisenin asıl failleri en büyük insanlık meziyetlerini kendileri kapıştılar.. Macar Ali ise, belediye vasıtasıyla, ebedî istirahatgâhına götürüldü..»

Numan Hardal idarehanenin merdivenlerini üçer üçer çıkarken, şimdi eskisi gibi kızgınlığı azalmıyor; tersine gittikçe artıyordu. Bu son yazı ile gazetesinin de, kendisinin de insan içine çıkacak yüzünü bırakmıyan, başına bir sürü gaile çıkaran o «herifi naşerfi,» kızının dünya durdukça kocasız kalacağını da bilse, kapı dışarı edecekti. Sade kapı dışarı etmekle de kalmıyacaktı. Ona.. Henüz ne yapacağını tasarlamış olmamakla birlikte, büyük bir hakarete bulunacağını sanıyordu.

Ama Numan Hardal'ın okyanus dalgaları gibi çarpmak istiyen kızgınlığı, Yazışleri Müdürü'nün odasına girdiği zaman, tahtalar üzerine dökülmüş mürekkepler saçılmış kâatlar, devrilmiş sandalyeler ve ezilmiş meyveler arasında, kendi üzerine yıkılarak dağıldı. Onun yerinde büyük bir pişmanlık peydahlandı. O böyle başını kaşıyıp dururken, kahveci odaya girerek kendisini selâmladı. Ve bütün bu karışıklığın ne demek olduğunu açıkladı:

Sabahleyin rakip gazeteyi okuyan halk, alay etmek için idarehaneleri önüne toplanmışlar.. Her gelene yuha çekiyorlarmış. Gaflet edip Yazışleri Müdürü de böyle bir zamanda idarehaneye gelmiş. Kalabalığın niçin toplandığını pek farketmemiş. Ama domates yağmuruna tutulunca, anlamış hanyayı konyayı.. Mürettip-

lerden Cibre de bu yağmurda ıslanmış. Bunun üzerine idarehanede bir mırıldanma başlamış. Sonra da mürettiphanede bir isyan hareketi görülmüş. Klişeciler, mücellithane usta ve işçileri bu harekete katılmışlar. Gazete müvezzileri de «Bizi ekmeğimizden etmek isteyeninin yanına komayız» deyip kolları sıvamışlar..

Başkaldıranlar Yazışleri Müdürü'nün odasına yürümüşler.. Orada bir hayli ağız ve yumruk savaşı olmuş Hokkalar, makaslar, kitaplar atılmış. En sonu Yazışleri Müdürü teslim olmuş. Onu karga tulumba dışar götürmüşler.. Kıçına bir tekme indirip sokakta birikmiş olan halk arasına atıvermişler, «Buraya bir daha gelersen ayağını kırarız senin..» diye bağırılmışlar... Orada bulunan halk da şevke gelmiş.. Çürük meyve ve sebzelerle saldırmışlar.. Hasılı «Herifin rezilini de, pestilini de çıkarmışlar. İdare Müdürü ile, çatık kaşlı baş mürettip bile gülmekten kırılmışlar.

Neyse polisler araya girmiş, olayı yatıştırmışlar.. O zaman Ratip Efendi mendiliyle üstünü başını temizleyip terlerini silerek şöyle dikilmiş:

«Bende kabahat» demiş, «Böyle haydutların arasında çalışmak tenezzülünde bulunmamalıydım.. Gazete değil, haydut yatağı.. Siz bir daha bulursunuz benim gibi Yazışleri Müdürü'nü...»

Onun bu sözleri üzerine sokakta bir kahkaha tufanı dolaşmış.

Numan Hardal, Yazışleri Müdürü'nün başına gelenleri az buldu. Ve böyle bir fırsat çıktığı halde, bir defacık olsun, ona ağız dolusu küfredememiş ve matbaadan onu bizzat kovamamış olmasına çok üzüldü, öyle ki, parmaklarını ısırarak, bir kanapeye yığıldı....

ŞEHRİN TAŞI TOPRAĞI

Dayımgilini Osman'ı ben ayarttım, şehirde bir kafadengi arkadaşım, bir can yoldaşım olsun diye oğlanın kanına girdim:

«Büyük şehirde şukadancık piçler para kırıyor herif!» dedim. «Bi' tutam madinozlan ev geçindiriyolla'. Eskerlik belimi büktü, yoğsam ben de yükümü tutar da dönerdim şeherden.» dedim. «Zaloğlu Rüstem'i bi' yumrukta çökertecek kuvvat var sende.. Köyümüzün pehlivanısın! Şehir karıları pehlivanlara baygın olur. Seni kuş südüyle beslerler. Üstelik kemerini pangonotlan doldururlar.» dedim.

Sözün kisası, oğlancık, tilki-karga misali sözlerime kandı. Sırtımıza yorganları vurduk, yollara düştük.

Büyük şehire varınca bir kocakarının tek göz odasında, birer köşeyi otuzar pangonota kiraladık. Aylığın yarısını peşin verdik, başımızı soktuk bir çatının altına.

Devrisi gün rızkımızı aramağa çıktık. Ama ne yana vardıysak terslendik, kovulduk. Bir gün yapının birinde iş bulduk. Bir evin damına akşamacak teneke teneke çimentolu harç çektik. Akşamlayın onbeşer pangonot verdiler elimize.. Yarın da gelin! dediler. Yorgunluğumuzu unuttuk. Eve dönerkene topuğumuz kığımızı dövüyordu.

«Yirmi gün çalışsak,» diyordum Osman'a «Senin

üçyüz, benim üçyüz pangonotumuz olur. Bi' eşşek satın alırız, zerzevat satarız.. Ondan sonra bak gayri sen kazanca..»

Ne var ki, ikinci günün akşamına iş tekmillendi. Paydos dediler. Gene döküldük iş arama yollarına.. Üç gün, beş gün.. derken.. paraları tükettik. Hazıra dağ mı dayanır ki.. Günü geldi, ekmek alacak paramız bilene kalmadı.

Dayımgilin Osman kaba-saba yapılıdır a, iyi öğ-landır. Açlığa susuzluğa ses etmeden katlandı yazık. Bana sorarsan onun, yanım sıra kuzu kuzu yürümesi kanıma dokanıyordu. Dönse de bana:

«Hani 'lan dürzü, pangonotlar ne yanda? Pehlivan yangın şehir karıları nirde? Sümüğünü atan bilem yok bize?» dese, kafa tutsa, yüreğim daha rahat edecek. Göğsümden doğru öyle bir kızgınlık, öyle bir hınç kabarıyordu ki, hiç sorma!. Dünyanın anasına avradına düz gidiyordum. Bir yandan da dayımgilin Osman'a:

«lan herif! Amma da düzdabanmışsın ha!. Koca şeheri tüm kuruttun hani!..» diyordum.

Şehirde bir tanıyanımız yok ki elimizden tutsun. Talih kuşunu kovalamaktan başka n'öreceğdik- Za- bahtan akşama, o sokak senin, bu sokak benim, dolaşı- yorduk.

Öğleyin bi' ağaç kölgesinde yattık. Osman uyudu. Beni uyku tutmadı. Nereye baş vursak ki.. Belediye'ye mi gitsek, n'etsek? diye kurdum, durdum. Osman'ın horultusu kanıma dokandı:

«Kalk 'lan dürzü!» dedim,« Uyumanın sırası mı?» Kalktı, sesini çıkarmadan ardımdan geldi.

Yokuş yukarı vurdum. Hay allah kahretsin! Acımdan böğrüm sancıyordu.

Bir sakağı döndük, merdivenli bir yokuşa tırmandık. Derken karşımıza saray gibi bi' konak çıktı. Av-

lusunda hiç görmediğim, bi' şekil ağaçlar, çiçekler vardı. Kapısının önünde bi' kamyon duruyordu, tepeleme eşya doluydu. Kamyonun tepesinde gök gözlü bir herif, eşyayı aşağıya indirmeğe savaşıyordu. Bizi gördü, ünledi:

«Hey, baksana hemşerim!» dedi, «Beş kâat kazanmak istiyorsanız gelin, şunları indirmede bana yardım edin!»

Herifin gök gözleri diken gibi batıyordu adama ya, o gözleri sarılıp öpesim geldi o anda.

«Olur ağam, edelim!» dedim.

Gök gözlü adam kamyonundan yere atladı:

«Çıkarın ceketlerinizi, koyun bir kenara!» dedi.

Ceketlerimizi, kasketlerimizi soyunduk, dürdük, kapının içine koyduk. Aç acına nasıl iş tutacaktık? Karnımız kazınıyordu.

Gök gözlü herifin yanına vardım:

«Ağa!» dedim, «ayıptır söylemesi, dünden beli ağzımıza bi' sokum ekmek komadık. Aç acına işin hakkından gelemeyiz. Elimizden eşyanın birini düşürür, kırarız. Elli kuruş ver de, bi' somun ekmekle zeytin al-sın, gelsin dayımgilin Osman.»

Herif kuşkuyla belertti gözlerini, dik dik baktı, sonra yeleğinin cebinden iki sarı para çıkardı, sadaka verir gibi, avucuma attı, düşürdü:

«Dayının oğlu bir yana savuşursa, onun yerine senin kemiklerini kırarım.» dedi.

«İstersen öldür ağa!» dedim, paraları yerden topladım. Osman, bakkaldan ekmek, zeytin aldı, geldi.

Duvar dibine çöktük. Ekmek sıcakmış. Mis gibi kokuyordu. Baklava yermişiz gibi şapırtıyan, lokmaları çiğnemededen yütüyorduk. Birbirimizin gözüne bakıp gülümseyorduk.

«'lan Osman!» dedim, «akşama, şu gök gözlü heriften alacağımız paraynan sana bi' köfte-piyiz ziyafeti çekeceğim.»

Kamyonun kulübesinde oturan şöför bizi gözetliyormuş. Konuştuğumuza içerlemiş. Ekmeğimizi bitirmeden çıkıştı:

«Hadin 'lan aç köpekler! Dırdırın sırası mı? Davranın işe!. Bir dakkanın değeri bin altın benim için. Yeter zıkkımlandığınız..»

Lokmamız boğazımıza tıklandı. Kalktık. Ben gök gözlü herifin yerine çıktım. Osman, yukarıdan uzattığım eşyayı kapıp içeriye götürüyordu.

İki saate varmadan kamyonu boşalttık. En sönâ bir gaz sandığı kalmıştı. Bi' de ağırdı kı.. İçinde ne vardı zıkkımın bilmem.. Kurşun gibiydi, yerinden zor kıpırdatıyordum.

Bi' de ne göreyim? Gök gözlü herif, kaptığı bi, sopaynan dayımgilin Osman'ın, neresine gelirse vurmayor mu? Fakir Osman, koluyla kendisini savunmaya çalışarak habire kaçıyordu. Kapıdan çıkarken, eğilip ceketlerimizi almayı unutmadı amma..

Gök gözlü herif bağıırıyordu:

«Hırsız, namussuz, nankör dü rzü!..»

Kamyondan atladım:

«Dur ağa!» dedim, «Bak hele, n'oldu kı?» demeğe kalmadı, herif bana da sopayı indirmeğe başladı. Söz dinlemeden habire vuruyordu. Bir yandan da kamyonun kulübesinde oturan şoföre:

«Ahmet, git karakoldan polisi çağır, alsın, götürsün bu deyyusları!» diyordu.

Polis lâfını duyar duymaz, dabanları kaldırdık. So kağı dönünce gök gözlü herif peşimizi bıraktı. Ama biz korkumuzdan iki üç sokak öteye kadar durmadan kaçtık.

«N'ettin 'lan herife?» dedim, körük gibi soluyarak.

Osman, kaşının üstünden sızan kanı avcuyla sil-di:

«Heçbir şey etmedim vallaha!» dedi, soluğu kesildi.

«Öyledir de, birden ne demeğe herif sopaynan üzerimize yörüdü?»

«Ne biliyim ben? Iskemleyi içeri komuş, dönüyordum. Baktım herif dürülü ceketlerimizi kurcalıyor.»

«Bok mu vardı ceketlerimizde, kurcalasın var-sın!»

«Ben de bi' şey demedim a, herif ceketin altından elini çekti. bi' su tası çıkardı.»

«Su tası mı?»

«He ya, su tası.. 'Nerden aldın bunu dürzü?' diye sopaya sarıldı. Ağzımı açmağa vakit komadan: 'Seni hırsız imanı yok seni!' diyerekten üzerime atıldı. Gerisini biliyorsun işte..»

Osman'ın gözleri içine baktım. İri iri açılmıştı kordudan..

Dayımgilin Osman'ın böyle kötü bir huyu olduğunu hiç duymadıydım. Öyleyken yumruğumu sıkıp kaldırdım:

«Doğru söyle 'lan dürzü!» dedim, «Esahtan sen mi aşırıydın yoksam su tasını?»

Yumruğuma sakınarak bakıyordu ya, gözlerinde bi' kalleşlik yoğdu.

«Kur'an çarpsın kı, habarım yok..» dedi.

Yakasını gevşettim. Bu oğlanın suçu yoğdu besbelli. Öyleyse kim yapmıştı bize bu kötülüğü? Şoför mü, gök gözlü herif mi?

Yürümeğe başladık. Osman, dönüp dönüp ardına bakıyordu. Hiç şüphe yok, bize kazığı atan gök gözlü

herifti. Tevekkeli diken gibi tırmalamıyordu bakışları dürzünün?

Osman başını salladı:

«Herif bizi amma da döğdü ha!» dedi. «Korkacak ne vardı deyyustan» Sarılsaydık a boğazına.. Bi' sıkımlık canı vardı namerdin.. Tüh!. Eşşek sudan gelesiye yidik sopayı..»

«Sen dua et!» dedim. «Ya deyyus, bir de polisi sardırsaydı başımıza, ne halt ederdik?»

Osman, başındaki yumruları yoklayarak içini çekti:

«Emmimin hakkı varmış.. 'Şehirliynen baş edemezsiniz siz..' dedi. 'Aman oğul, kollayın kendinizi onlardan..' dedi, hakkı varmış.. Biz de şehirlinin domuzuna çatmışız a..»

Osman, üç gün yattı. Ben üç gün şurda burda, ekmek paramızı aradım durdum. Her gece, eli boş döndüğümde, hıncımı dayımgilin Osman'dan çıkarıyordum:

«Senin düztabanlığından çekiyoruz bu sıkıntıları..» diyordum.

Bir akşam eve döndüm ki, Osman gitmiş. İhtiyar evsabı baciya demiş ki:

«Sefer ağama selâm et! Düzdabanlığımın zararı ikimize de dokanıyordu.. Bundan böyle tek başına kismetini açılır, rahat eder. Ben köyümüze dönüyorum.»

Yere çöktüm, köpek gibi pişman, ağladım...

UMUDUN ÖTESİNDE

Ünlü avukat Feyzi Ocakçı, iri gözlükleri ardından, mikrofon önünde şiir okuyan delikanlı şaire babacan bir yakınlıkla bakıyordu. Türk ocaklarını kurma yolunda harcadıkları emekler boşa gitmemiştir. Öztürkçe konuşan güçlü bir nesil yetişmiştir işte.

«Nesil sözü gitmiyor.. **Yeni kuşak** demem gerek..» Kızlı, erkekli bu yeni kuşak, o yıllanmış çatı altında kendi eserlerini «olmadı..» kendi **yapıtlarını** okuyorlardı.» Evet yapıtlarını.. eser sözünü kullanmıyor artık yeni kuşaklar. Bizi bile Öztürkçe düşünmeğe zorluyorlar. Boynuz kulağı geçiyor her zaman.»

Genç şairin sesinde kısık bir içtenlik, kara bıyıklarla gölgeli etli dudaklarında şapırtılı bir şehvet vardı:

Ekispireste şarap içiyorum.
Kadehimi sen dolduruyorsun.
Şarap, misk gibi sen kokuyorsun.
Bir solukta içiyorum seni
Başımı döndürüyorsun..
Aynaya bakıyorum,
Yüz vermiyorsun..

Okuyuşu duyguluydu delikanlının. Ne tuaf, genç şair bu şiiri, kendi macerası üzerine söylemiş sanki..

«Gene olmadı.. macera, çok alımlı bir tilcik ama eski.. Serüven demeliyim.. Bizim çocuklar bizden başka du-
yacak değiller a..»

Celâl'de az önce, (Dikmenkızı) nın dökülen saç-
larını o da Aysel'in saçlarını koklar gibi koklamamış
mıydı?

Hazdan gözleri kapandığını gören arkadaşı, Hu-
kuk Müşaviri Ferhad:

— Kokusu bile sarhoş ediyor değil mi üstad?

Dememiş miydi?

«Evet şair oğlum, başımıza vuran şarabın sarhoş-
luğu değil, cananın Ateş-i aşkı'dır. Dokunma keyfime..
Bırak bunu da böyle söylüyeyim.. **Cânan** sözünün sev-
sevgiliden daha bir ateşli anlamı vardır şair oğlum...
Seninki demek yüz vermiyor sana.. Bak üzöldüm bu-
na.. Elimden gelse sana yardım ederdim. Aysel, okşa-
mama hiç ses çıkarmaz.. Yazıhanemde kâtibimdir o
benim. **Kâtibimin setresi uzun eteği..** Hayır.. Aysel'in
saçları uzun eteği kısadır. Bulûzunun yakası da iyice
dekoltedir. Elimi sokabilirim rahat rahat koynuna. Bra-
vo.. Bravo, ya.. Böylece makbuldür cânanın...»

Salon bravo, alkış sesleriyle çınlıyordu.

Genç şair kısık, ağlamaklı sesiyle şiirini bitirmiş,
keskin bir baş kırmasıyla topluluğu selâmlamıştı.

— Bravo! Bravo!..

Avukat Feyzi Ocakçı, kendisini alkışlıyorlar san-
dı. Kalktı, selâm vermek için eğileceği sırada, alkışın
genç şaire olduğunu farkettiler. Bozuldu, duraladı. Sonra
birden o da şairi alkışlamağa başladı.. Herkesten faz-
la şaklıyordu avuçları. Alkışla da yetinmedi gitti, şairin
elini sıktı:

— Yapıtınızı çok beğendim. Sevgi üzerine yazıl-
mış şiirlerin en tatlısı, dedi.

Gözüne duvar saati ilişti. Saat 10'u 25 geçiyordu ha! Neredeyse yatacaktı kız.. Onbuçuğu geçirmeyiz, demez miydi Aysel: Uğrayıp yılbaşı için, kızın annesinden, izin almalıydı. Yoksa yılbaşı gecesi hava alırdı. Bu fırsat bir daha geçmezdi ele.

— Güzel şiirlerinizi tekrar dinlemek fırsatını bana verirsiniz herhalde.. Acele gitmem gerektiği için, diğer arkadaşlarınızı dinleyemeyeceğim, özür dilerim.

Gençler, sıkılğan gülümsediler. Bir şey söylemeden koşup, eski Türk ocakçının paltosunu getirdiler. Saygıyla giydirdiler. Arabasına kadar uğurladılar.

Yağmur yağıyordu.

Islanmayı umursamadan gençlerin ayrı ayrı ellerini sıktı. (Yeni kuşakların, Türk ekinine getirdiği taze güç) üzerine birkaç gönül alıcı söz söylemeyi de unutmadı.

Araba yağmurlu geceyi yırtarak ilerliyordu. Yağmur birikintileri sağa sola sıçırıyordu. Bombeli cam üzerine düşen damlalar boncuk boncuktu, Silecekler onları ezip geçince yenileri çıkıyordu. Birleşen damlacıklar camın üzerinden gözyaşı gibi süzülüyordu. «Hayır, gözyaşı değil bunlar.. düş yapan Aysel'in gergin, ısıltılı omuzlarından süzülen inci damlacıkları..»

Avukatın dudağına kâtibim ıslığı yapıştı.

«Kâtibim, sarı saçlı kâtibim. (Şarap misk gibi sen kokuyorsun. Bir solukta içiyorum seni.) Aysel'le yarın gece başbaşa kaldıkları zaman bunları fısıldamalı kulağına. (Şarap da bitiyor, ben de bitiyorum, ama sen tükenmiyorsun.) Bu da benden şair oğlum.. Daha çoğaltacağım bu vezinsiz, kafiyesiz şey.. Ölçüsüz uyaksız mısraları.. zor değil, böylesi şiir söylemek.. **«ben bitiyorum ama o tükenmiyor.»** Tükenecek kız mı Aysel? Sıhhatli gürbüz. Bir Yunan Tanrıçesi kadar ölümsüz..»

Annesi izin verecek mi acaba? Neye vermesin? Yalnız gideceklerini söylemeyecek ki.. Karısının da, Aysel akranı kızının da beraber olacaklarını sanacak. Ne bilsin, hanımı ile kızının bir hafta önce İstanbul'a uçtuklarını? Kızı telefonla amcasının yılbaşı gecesi için Hilton'da masa ayırttığını söylemiş:

— Seni de bekliyoruz, demişti. Bu sürpriz için onlara sitemde bulunmuştu, ama numaraydı bu.. İşlerimi bitirirsem akşam uçağıyla gelmeğe çalışırım» demişti yarım ağızla..

Hilton'da yılbaşı geçirmek olsa olsa kızının, karısının yüreğine çarpıntı verirdi. Feyzi bey için asıl yılbaşı burada.. Kırk yılda bir gelirdi fırsatın böylesi...

Ne yapıp yapmalı, kızın annesini razı etmeliydi.

Saate baktı. 11 e yirmi vardı. Gaza bastı. Şarıltilı hız arttı.

Aysel Bayraklı'da oturuyordu.

Bayraklı'nın çapkın hırsız Aysel'in fukara evini de yoklamış diyorlardı.

Gülümsedi. Aysel gibi bir hazine varsa o fukara çatının altında, ne yapsın hırsız? Çapkın, ağzının tadını biliyordu hakçası... Ne yuvarlacık, ne taş gibi göğüslerdir onlar..

Kanın hararetinden kavrulmuş gibi görünen o öpülesi dudaklar...

Bir sarsıntı.. Bombeli demirin çıkardığı gümbürtü.. Direksiyon kırmasına vakit kalmadan evin duvarına bindirdi araba..

Avukat Feyzi Ocakçı hiçbir şey görmüyor hiçbir şey düşünmüyor artık. Umutların ötesindedir.

Dışarıda koşuşmalar oluyor.

Bekçi acı acı düdük öttürüyor..

Yağmur indirdikçe indiriyor.

H A F I Z Y U N U S

LÂZOĞLU HANI'nın iç avlusunda, sabahtanberi arabalar portakal sandıkları taşıyordu. Pisliğe üşüşen, kovuldukça musallat olan sinekler gibi, «çarşının haşaratı» —küçük dilenciler— bu arabaların çevresinde dolanıp duruyorlardı.

Kulağının arkasına iliştirilmiş kalemini sık sık düzelterek hammallara çıkışan Han kâtibi, arada sırada yerden aldığı çürük patates, ya da kuru tezek parçalarıyla bu haşaratı dağıtmaya çalışıyordu.

Hava soğuktu.

Küçük bir camekânla avludan ayrılmış yazıhane-
de, hanın sahibi iki hemşerisiyle oturuyor, kaşları çatık, düşünceli, nargile tokurdlatıyordu. Rumeli muhacirlerinden olduğu halde esnaf, hanın ismini, onun adına ekleyerek kendisine LÂZOĞLU HÜSEYİN EF. çoğu zaman da kısaca LÂZOĞLU derdi. Boynundaki horoz göğsünü andıran gırtlak, kuru çökük yüzüne, olduğundan daha hastalıklı bir anlam katıyordu.

Hemşerileri köy kahvesinde oturur gibi, birer ayaklarını altlarına alarak, hasır sandalyalara kurulmuşlar, Makedonyalılarda görülen Büyük Iskender'-vari bir kasılışla, başlarını birer omuzlarına eğmişler, gerdanlarını hafifçe geri kırmışlardı. Bu, Makedonyalılara özgü, bir kendini beğenmişlik işaretidir.

Bunlardan birisi, ak saçları, gökgözleriyle bağdaşmıyan kara kaşlı, hindi boyunlu bir ihtiyardı. Kantarcı Hacı Recep adıyla anılırdı. Bir zamanlar handa kantarcılık yapmanın, hileli taraflarıyla Lâzoğlu'na açığa para kazandırmanın «Hakkı mükteseb'inden» yararlanarak hemen her gün hana uğrar, Lâzoğlu'nun bir çayını içerdi.

Öteki işsiz bir emekliydi. Mehmet Efendi'nin yüzünde dikkati çeken yeri burnuydu. Bir zamanlar fazla içki kullandığından mı, yoksa HAP YAPMAK alışkanlığında olduğundan mı bilinmez, iri burnunun topan ucu şiş ve mordu. Lâzoğlu'yla «hukukları kadim» idi. Balkan bozgununda tüfengini Arnavutlara satarak aldığı «momoroz pidesini» Lâzoğlu'yla paylaşan, bitlendikleri zaman bir teneke bulup çamaşırlarını kaynatan o idi. Bu eski hizmetlerini anarak bedavaya bir yazma dolusu sebze alıp götürmeğe alışıktı. Amma o, hanın gürültülü çalışması, boş günlerine canlılık verdiği için bu raya geldiğini söylerdi.

Üçü de susuyorlardı. Dalgın gözlerle dışarıda koşuşan hammallara, çürük bir portakal ele geçirmek için dolaşan küçük dilencilere bakıyorlardı.

Han kâtibi gelen sandıkları gözden geçiriyor, donmuş portakal sandıklarıyla sağlamlarını ayrı ayrı istif ettiriyordu. Donmuşlar büyük bir piramit meydana getirdiği halde, sağlamları henüz üç beş parçadan ibaret bir yığındı.

Han sahibi bu çalışmayı, cam arkasından üzüntüyle seyrederken, ha bire nargile tokurdatıyor, her soluk veriş bir iç çekişini andırıyordu. Kantarcı bir yandan Lâzoğlu'nun kederine katılır gibi:

«cık, cık, cık...!» diye başını sallıyor, bir yandan şunları geçiriyordu içinden:

«Malının zekâtını vermiyenin sonu budur. Her zaman aşıcak şen durmaz.. Ben de boşuna oturuyorum burda.. Hüseyin Efendi bugün çay değil Şaşal suyu bile ısmarlamaz.» Kantarcı, Makedonyalılık gayretiyle, han sahibine bir türlü Lâzoğlu demezdi.

Han sahibi can sıkıntısıyla kıpırdadı, ayak değiştirdi:

«Yazık,» dedi, «O kadar da eziyet çektim.. Yorgunluktan yataklara düştüm.. Şunlara bak.. Navlun parasını bile ödeyemiyecek meretler.. Ne NALET kışmış bu seneki.» diye söylendi.

Kantarcı Hacı Recep itiraz eder şekilde başını salladı:

«Devletin işine, Allahın kışına karışılmaz, derler Hüseyin Efendi.. Günaha girme...» tekerlemesini yuvarladı. «Allah'ına asi olmayan kulun işi gene düzeldir.. Allah bir taraftan zarar ettirirse, bir yandan karşılamasını bilir. Kudretinden sual olunmaz.» kerametini yumurtladı.

Emekli Mehmet Efendi de tesellide geri kalmamak için him him bir sesle:

«Dua et sen gene!.. Ya Hafuz Yonuz gibi bütün paranı portakala kapasaydın halin nice olurdu?.. Portakaldan zarar edersen, tütünden çıkarırsın ziyanını!» dedi.

Lâzoğlu nargilesini çekerek başını salladı, dumanı ağzının bir kenarından vererek:

«Üzülme tütünün başına ne geleceği şimdiden belli mi?» dedi, «Ne mâlum Allah'ın bir âfat da o zaman vermiyeceği... Deyelim ki mâsûl iyi oldu. Sulf olup, yollar açılmanças, üzümün de, tütünün de işi rast gider mi?»

İhtiyar Kantarcı:

«Meraklanma Hüseyin Efendi, meraklanma!. Gön-

lünü ferah tut!. Allah kör kurdundan bile geçmemiş..» tesellesini tekrarladı. Sonra kara kaşlarını hayretle açarak: «Hafuz Yonuz parasını tehlikeye atmazdı.. Nice olmuş ta yaş tahtaya basmış?» diye sordu.

Emekli hemşeri:

«Haram para bu,» dedi, «bugün olmazsa yarın, yarın olmazsa öbür gün, çıkar insan elinden mutlaka.. O Balkan bozgununu düşün bir kere.. haram yeyicilerin âkıbeti nice oldu? Kimisi Arnavutlar tarafından soyuldu, kimisi öldürüldü. Oysam, Ayasarandos'a indiğimizde, bizim kılıma bilem dokunulmamıştı. Lâzoğlu uyurken ben nöbet beklerdim.. Hey gidi günler..» Bir kaç kere içini çekerek başını salladı. «Demek istediğim şu ki, haram para durmaz elde.. Hafuz Yonuz, ben çürük tahtaya basmam, dedi. Yollar kapalı. Dışarıya mal göndermek tehlikeli.. Memleket için de hükumat hangi mala el koymuşsa ona yatırırım paramı, dedi. Portakala yatırdı parasını... Ama Allah bu.. İsterse Antalya'ya buz yağdırır, ağaçları dondurur. Neye kadir değildir ki.. Yürü ya kulum, diyen de o, elverir artık dur, diyen de o.»

Lâzoğlu mendiliyle ağızını silerek doğruldu. Her zaman olduğu gibi, emekli hemşehrisinin düşüncelerine itiraz etti:

«Allah kaç kere «Elverir...» dedi Hafuz Yonuz'a... Ama sözünü dinletemedi... sen ha battı, ha batıyor, dersin.. Bir de bakarsın dalgaları atlamış, pupa yelken geliyor gemisi.. Babası Rufai Şeyhi idi.. Galiba dervişlik kerameti bu.. Bir kerecik belinin kırıldığını görsem, şu kıtlık zamanda paraya kıyar, halva dağıtırdım fu-karaya, tövbeler tövbesi..»

Kantarcı Hacı Recep ak sakalını kaşdı:

«Fenalıkla öc alınmaz, derler.. Böyle söyleme Hüseyin Efendi, günaha girersin. Hafuz Yonuz elbet bir

gün belâsını bulacak.. Onda kendi aklını beğenmişlik var mı, yok mu? İmanı da zayıftır. Herkesin imanı vicdanında gizlidir, bilinmez ama, Hafuz Yonuz babasına zerre kadar benzemedi. Babası Şeyh Arif Efendi, nur yüzlü bir adamdı rahmetli.. Başkasına iyilik yapar, nefesine zülmederdi. Dünya hırsı duymasın diye, yaz kış, tekkenin avlusundaki çeşme yalağındaki soğuk suyla yıkanırdı. Tekkenin büyük bir bağı vardı. Rahmetli bağa giderdi de, bir salkım üzüm koparmadan dönerdi. 'Nasıl koparayım, Allah'ın ismi cemalini zikreder her bir üzüm danesi..' derdi. Mertebesini de buldu ya...»

Kantarıcı, eliyle kaşlarını karıştırdı:

«Şeyh Arif tekkenin çeşmesinde abdest alırken ölmüştü. Hâlbuki hac'tan dönen rahmetli büyük babam, onun bir ay evvel öldüğünü duyuncaz şaştı. 'Yok bre canım' dedi, 'ben ona Mekke'yle Medine arasında rastladım. Yeşil sarık sarmış idi. Selâmlaştık.. Memleketten bana havadis bile verdi..' dedi. Ama herkes bir ay önce onun cenaze namazında hazır bulunduğunu söyleyince, elini sakalına vurdu, düşündü, düşündü: 'Demek bulmuş mertebesini, dedi, emr-i hak vaki olunca haç yolunu tutmuş. Ne mutlu.. Peygambere komşu yatacak..' dedi..» Kantarıcı gıptayla içini çektikten sonra sözlerini sürdürdü: 'Hafuz Yonuz öyle mi ya?... O babanın oğlu değil sankilim. Akli fikri zamanenin yaptığı putta, parada.. Balkan Harbinin arifesinde, babasının postuna oturduğu zaman, Rufai tekkesini ticarethane haline soktu, desem yalan olmaz.. Bunu bütün Küpürlililer bilirler. Onun gidişatını beğenmeyenler yavaş yavaş tekkeden ayaklarını kestiler. Tekkenin geliri azalınca, elini kolunu bağlar da oturur mu, Hafuz Yonuz bu.. Küpürlü civarında ne kadar köy varsa dolaşır, bazı safdilleri kandırır: 'Çocuklarınızı Hafuz yapacağım,' diye alır, tekkeye getirir. Onlara beyaz

sarıcaklar sarar. Bir sene geceli gündüzlü meşgûl olur, onlara yanık ilâhiler öğretir. Çocukların anaları, babaları tekkeyi ziyarete geldikleri zaman, küçük hafuzlar marifetlerini gösterirler, analar babalar sevinçlerinden ağlaşırlar, Hafuz Yonuz'un ellerini öperek hayırdualar ederler, gittikleri yerlerden hediyeler yağıdırırlar.

Hafuz Yonuz'un bu din gayretine hepimiz parmak ısırmışidik. Ama haçan ramazan geldi, Hafuzun meramı da anlaşıldı: Beyaz sarıcaklı softacıklar, sırtlarına birer kıl torba, sokaklara döküldüler. Kapı kapı dolaşarak, hem:

**Bir bezirgân geldi üç aylık yoldan,
Yusuf'u çıkardı kuyudan saldan**

diye Yusuf ilâhesini okurlar, hem dilenirlerdi. Pencere-lerin kafesleri arkasından, tüysüz softacıkların yanık sesle okudukları ilâhileri dinleyen kadınlar, gözyaşı dökerek, sahan sahan un taşırlar, küçük hafuzların torbacıklarını doldururlardı.

Softacıklar, Hafuz Yonuz'un tenbihiyle, fakir mahallelerde bir başka makam tutturlardı:

**Kadılar dâvayı görmez,
Demez nedir senin halın,
Ki hırsızdan daha zalim,
Zaman ahır zaman oldiii...**

Fukaracıklar, ilâhideki sözleri yürekten tazdik ederler. Haksızlığı, yolsuzluğu korkmadan çekinmeden haykıran bu çocukları ellerinden geldiğince sevindirirlerdi. Böylece zengin, fakir herkez, küçük hafuzların hatırını hoş etmeğe çalışırdı.

Torbalar dolunca, küçük sarıklılar tekkeye dönerler, torbalarını Hafuz Yonuz'un büyük anbarına başaltırlardı. Hafuz Yonuz unları çuval çuval pazara yollar, sattırır, altın yapardı. O sene, Atina'yla kârlı bir un ticareti yaptığını da bilmeyen yoktur. Meğer Yunan kâfiri Balkan harbına hazırlanmış. Onun için yüksek fiyata un almış Makidonya'dan..»

İhtiyar kantarcı, emekli Mehmet efendinin, tabakasını çıkararak bir sigara yaktığını, fakat kendisine vermediğini görünce, içinden: «cimri köpek..» diye sövdü, kendi tütün torbasını çıkararak bir sigara sarmağa başladı. Lâzoğlu nargilesini tokurdatırken dışarısını gözden kaçırmıyordu.

«Meğer Hafuz Yonuz harbin kokusunu herkesten önce almış.» diye tekrar söze başladı Hacı Recep, «Bir taraftan ticaret yapıyor, bir taraftan da parasını, şimdiki zenginlerin yaptığı gibi, toprağa yatırıyor. Vardar kıyısında suvarılan bostanlar, hat boyunda güzel evler satın aldı. Toprak o zaman çok ucuzlamıştı. Kâfir Bulgarlar evlerini, bahçelerini yok bahasına elden çıkarıyorlardı. Meğer onların da bir hesabı varmış. Balkan Savaşını kazanırlarsa, Küpürlü, Selânik onların hissesine düşecek diye hesaplarırmış. Onun için satarlarmış mallarını. Sonradan nasıl olsa bedavaya geri alacaklar evlerini, bahçelerini..

Ama umdukları gibi çıkmadı. Oralarını biz kaybettik, velâkin Sırbın eline düştü o canım memleketler.. Hafuz Yonuz Küpürlü işgalinde yerinden vela kıpırdamadı.. Kasabadaki itibarına güveniyordu. Sanıyordu ki Osmanlı idaresindeyken yüze gülen, sureti haktan görünen gâvurcuklar, kendi zamanlarında da iyiliği elden bırakmıyacaktı.. Ama ne akıl.. Bilmezdi ki gâvur gâvurdur, müslüman da müslüman.. Hiç bir gâvurun müslümana amanı olmaz.. Ben su uyur, düşman uyu-

maz, diyerek düşman gelmeden malı, mülkü sattım, İzmir'e çıkardım çocukları.. Hafuz Yonuz gibi çokları malcağızlarından ayrılamadılar. Gâvur içinde kaldılar. Başlarına da çok şeyler geldi.

Kâfirin idaresindeyken barı müslümanlar birbirlerini tutsalar ya.. Hayır.. Zihni Paşa iyi söylemiş: 'Küpirli evlerini ışıkları birbirlerini bastırdığı gibi, halkı da birbirlerini altetmeğe çalışır.' Dediği çok doğruymuş.. Gâvur zamanında gene herkez birbirini kötüler, birbirlerinin kuyusunu kazar. Hangi düşman bu durumdan yararlanmaz? Evvelâ Bulgarlar başlamışlar müslümanlara sataşmağa.. Küpürli kaymakamı Sırp imiş, ama belediye reizi Bulgarmış.. Polislerin çoğu da Bulgarlardan olunca, hangi müslüman şikâyetini hükûmete duyurabilir?

Bulgarlar evvelâ işe kötekten başlamışlar.. Sonra ırza, namıza elatmışlar. En sonunda da mala göz koymuşlar.. Ama bunu yaparken, işi kitabına da uydurmuşlar. Her zaman, önce belediye meclisinde karar çıkarırlar, mazbata yaparlarmış: (Bu adam hükûmata düşman..) (Bu tarla vaktiyle Gospodin Kopazef'e ait iken..), (Şu bina Bulgar tayfasından müsadere olunmakla..) gibi şahitli ispatlı mazbatalar karşısında akar sular dururmuş. Müslümanların hükûmata yaptıkları bütün recalar, şikâyetler, para etmezmiş.. Birer birer evler, tarlalar, değirmenler Bulgarlara geçmeğe başlamış.

Bir gün bir Gospodin tekke'nin bağına göz koymuş. Hafuz Yonuz'a demiş ki: «Gospodin Hafuz.. Şu sizin tekkenin bağı eskiden Bulgar meşatlığıymış.. Ninem söylerdi. Bulgarlar duyarlarsa onu zorla elinden alırlar. İyisi mi, gel sana bir iyilik yapayım. Tekkeye ailenizin hizmeti geçmiştir. Bana sat bu bağı.. Beşbin leva vereyim..»

Hafuz Yonuz kurnaz: «Sağ ol Gospodin,» der, «iyi adamsın.. Allah senden razı olsun.. Bana bir günceğiz izin ver,» der. «müslümanları bu alışverişe hazırlayayım.. Onlar tekke malı satılmaz bilirler,» der.

Bulgar'dan ayrılınca, Hafuz Yonuz, tekkenin etrafında dolaşarak başlar düşünmeğe.. Kaşlarını yolar bre yolar.. 'Ne yapsam ne işlesem de bağı kurtarsam' der durur.. En sonunda bulmuş bir şeytanlık. Kalkmış, hükûmata gitmiş. Kaymakama çıkmış..

Kaymakam, yukardan aldığı emir üzerine, müslüman ahalinin müftüsüne, şeyhine, imamına hürmet ve itibar gösterirmiş.. Kaymakam Hafuzu sayguyla karşılamış, ayağa kalkmış, yer göstermiş, kahve ısmarlamış, sonra ziyaret sebebini sormuş. Hafuz Yonuz tatlı diliyle söze başlamış, Sırp hükûmatından müslüman ahalinin çok memnun olduğunu, Osmanlı devrinde daha rahat yaşadıklarını ballandıra ballandıra anlatmış.. 'Ama demiş, şu Bulgarlar, müslüman ahaliyi hükûmattan soğutmak için türlü münafıklık yapıyorlar. Maksatları bir karışıklık çıkarmak. Küpürli'yi Bulgar sınırı içine almak.. Niyetleri bu!' demiş.. Kaymakam sormuş: 'Ne gibi meselâ?' Hafuz, 'Hangilerini sayayım peşin,' demiş, 'meselâ; evlere giriyorlar. Karılara sataşıyorlar. Müslüman namus dâvacısı oldu mu, hep birlikte adamı iftiracılıkla suçluyorlar, pişman ediyorlar. Sonra, Müslüman ahalinin malını mülkünü elinden almak için, uydurma mazbatalar yaparak, bunların eskiden Bulgar malı olduğuna kalkıyorlar, Sırp hükûmatını aldatıyorlar. Belediye onların elinde.. Polis memurlarının çoğu onlardan.. Hükûmatın dönen dalaveralardan haberi olmuyor.'

Kaymakam, Hafuz Yonuz'un iddialarını şüpheyile karşılayınca 'Sözlerimde hilâf bulunmadığını ispat ederim size.' demiş.. Kalkmış, pencere önüne gitmiş.. Kay-

makama: 'Şu kasaba camilerinden birini beğenin.. Hangisini isterseniz.. On gün içinde, Bulgarlar size mazbatayla gelip, burasının bir zamanlar Bulgar kilisesi olduğunu söyleyip, geri verilmesini istemezlerse, ben yalancı olduğumu kabul ederim' demiş.

Bu teklif Kaymakamın hoşuna gitmiş.. Zahir içinde de bir şüphe, bir merak uyanmış.. Peneden şöyle bir bakmış.. En eski, en koyu müslüman mahallesindeki POPARA camiini seçmiş..

Hafuz, mes'elenin aralarında kalacağına dair kaymakamdan söz aldıktan sonra hükûmattan ayrılmış..»

Kantarcı Hacı Recep, sözün burasında biraz durdu. Anlattıklarının hemşehrileri üzerindeki etkisini anlamak istiyordu. Lâzoğlu da, Mehmet Efendi de safi kulak kesilmişlerdi. Hatta Lâzoğlu, hiç bir şeye önem vermez görünmeği huy edindiği halde, nargilesinde ateşin söndüğünü farkedemiyecek kadar kendinden geçmişti, marpucu habire çekiştiriyordu. Portakal sandıklarını bile unutmuştu. Mehmet Efendi, iri burnunu karıştırıp, bulduğu şeyi parmakları arasında ovalıyarak:

«Bak sen.. Ben bu mes'eleyi bugüne kadar, nasıl olmuş ta hiç iştitemişim.. E, sonra bre Hacı Recep?» dedi heyecanla..

Kimseden duyulmamış bir olay anlatmanın zevkiyle Kantarcının mavi gözleri küçüldü. Hikâyenin önemini arttırmak ister gibi, gayet ağır tempoyla anlatmasına devam etti:

«Hafuz Yonuz, ertesi günü Vardar kıyısındaki sebze bostanına gider.. Bostanında iki Bulgar yanaşma çalıştırıyormuş. Bunlardan birisi eskidenberi hizmetindeymiş, Lâzo denilen bu kâfir, nerde bir Türk'e rastlarsa, düşman görmüş köpek gibi homurdanırmış. Hafuz, bostanı savuran Lâzonun yanına yaklaşmış: 'Dobra-

veçe bre lâzo.. Nasıl gidiyor işler.' diye sormuş.. Lâzo, kaşları çatık: 'İyidir işlerimiz Hafuz Gospodin.' diye cevap vermiş.. 'Herkes malının, toprağının sahibi oluyor artık.. Yakında Sırpların da hakkından geleceğiz.. Onlar da anlayacaklar Bulgarların kim olduklarını..' demiş. Hafuz Yonuz Lâzo'yu tavlamiş: 'Allah kimsenin hakkını kimsede bırakmaz Lâzo', demiş. 'Bir vakitler bizimkilerden kimin zararı dokunduysa size, çeksin cezasını şimdi. Haram mal yarın ahirette ateş olup yakar insanı.. Bulgarların kendi topraklarına, kendi mallarına kavuştuğunu gördükçe ben de sevinirim.. Ne de olsa bir topraktanız Lâzo.. Balkanlıyız.. Hakka, Hürriyete âşıkız..' Sonra birden elini alnına vurmuş: 'Lâzo bre..' demiş, 'Ben küçükken annemden duyardım. Popapra camii bir zamanlar Bulgar kilisesiymiş.. Senin de işitmişliğin var mı?' diye sormuş. Lâzo'nun yüzü kıpkırmızı kesilmiş, gözlerinin içi ışıldamış: 'Sahi bre Gorpodin Hafuz,' demiş ensesini kaşıyarak, 'Benim anam da böyle söylerdi. İyi hatırlattın..' Hafuz Yonuz Lâzo'nun omuzuna dostça vurmuş: 'Ne durursunuz öyleyse bre Lâzo? Yapın bir mazbata.. alın malınızı., bizi de günaha girmekten, cehennemde yanmaktan kurtarın..' demiş.

Daha o akşam, Lâzo çamurlu ayaklarını yıkayıp, keloşlarını giydiği gibi Hafuz'dan izin istemiş, kasabanın yolunu tutmuş. Lâzo, bostanların arkları üzerinden sıçrayarak giderken, Hafuz da sarığını çıkarmış, asmış ağaça.. Yanaşmalarından birine seslenmiş: Hüseyin bre! git, mahzenden bir testi şarap çıkar..' demiş..

On gün, Küpürlinin Bulgarları, sabah-akşam Popapra camiinin lâfını etmek için, gizli gizli toplanırlar, çekişirler.. Sonra Belediye meclisine başvurlar.. Me-sele orada bir hayli görüşülür. En sonu mazbata hazırlanır, bütün Bulgar ve Sırp üyeler mazbatayı imza-

lar.. Mazbata zarflanır, mumlanır, belediyenin total hademesiyle Kaymakamlığa gönderilir.

Belediye hademesi, Kaymakamlığın merdivenlerinden ağır aksak çıkarken, Hafuz Yonuz da, cübbesinin eteklerini uçura uçura Kaymakamlığa gelir, hademeden evvel Kaymakamın yanına girer. Kaymakam, gene saygıyla karşılar Hafuzu: 'Hani, Gospodin Hafuz, mazbatadan ses çıkmadı daha?' diye alay edecek olur. Bu sırada kapı vurulur, Belediye hademesi, topal ayağını sürerek içeriye girer, mazbatayı Kaymakama verir, çekilir gider. Kaymakam zarfı açar, şöyle bir göz gezdirir, sonra kahkahalarla gülerek koltuğuna yaslanır: 'Aşkolsun Gospodin Hafuz,' der, 'bahsi kazandınız.. Şimdi anladım mendeburların meramını.' Kaşları çatılır, dişleri sıkılır: 'Popara camii Bulgar kilisesi olduğundan, ha? Görürler bundan sonra mazbatacılığı.. Pospodin Hafuz.. dostluğunuzu bundan sonra da bizden esirgemeyin.' der.

Hafuz Yonuz cübbesini kavuşturur, Hükûmatın merdivenlerinden kurula kurula iner.

O günden sonra, Kaymakamın şifresi üzerine, merkezden gelen emirler gereğince Bulgarlar, Belediyeden, devlet hizmetlerin uzaklaştırılırlar. Bu kez Bulgarlar, Sırlardan eziyet görmeğe başlarlar. Öyle ki, bir Bulgar göçüdür gider..

Hiç bir Bulgar, başlarına bu belâyı kimin sardığını anıyamaz. Lâzo bile Hafuz Yonuz'a Sırlardan dert yazar: 'Donuz tüccarının sürüsü.. Kara Yorgi'nin eşkiyaları' der dururmuş..»

Lâzoğlu da, Mehmet Efendi de ellerini dizlerine vurdular:

«E, pardon bre Hafuz Yonuz..» diye bağırdılar. Lâzoğlu ekledi:

«Gördün mü Hafuz'u, Hacı Recep.. Bulgarı, Sırbı yere vurmuş bir adam, kolay kolay Allah'a kulak asar mı?»

Kantarcı başını salladı. Bir kantarcının her zaman Allah kelâmı etmesi gerektiğine inanmış bir adam haliyle:

«Yoo..» diye karşılık verdi, «Allah'ı unutmağa gelmez.. Zare Allah GAFURRAHİM olduğu kadar AZİZÜN ZÜNTİKAM'dır da.. Orada Hafuza yardım eden Allah'tır. Bütün gün, bütün gece müslüman kullar Tanrılarına yalvarırlar da, Allah bir sebep halk etmez mi? Elbet te eder. İşte Hafuz da o sebep.. Ama Hafuz Yonuz Allah'ı unutmasaydı, başına türlü işler açılır mıydı?

Ne yazık ki Hafuz Yonuz ibadetle meşgûl olacak yerde, dünya malına, harama rağbet gösterdi. Yanaşmalarının karılarına, kızlarına varıncaya dek, Küpürlide sataşmadık karı bırakmadı. Çok geçmeden, müslümanı, gâvuru Hafuz'un can düşmanı oldular. Orada barınamıyacağını görünce, malını mülkünü bıraktı, İstanbul'a kaçtı.»

Lâzoğlu öksürerek, Kantarcı'nın sözünü kesti:

«Küpürlü'de Hafuz'dan yüz çeviren Allah, İstanbul'da, neden ondan yana çıkmış öyleyse?» dedi.

İhtiyar Kantarcı, çaresiz kalan bütün mütaasıp müslümanların başvurduğu felsefeyi imdadına çağırıdı:

«Allah'ın her işinde bir hikmet vardır. Kullarını bir kaç kere imtihana çekmeden cezalandırmaz. Onun için Hafuz'a Allah İstanbul'da yeniden destur verdi. Make-donya'daki hizmetlerine mükâfat olarak İttihat ve Terakki Cemiyeti Hafuz'u Yıldız'a imam tayin etti. Böyle itibarlı yerde bulunsun da, Hafuz dünyalığını düşünmesin olur mu? Cemiyetteki itibarı sayesinde, pek çok kimselerin pürüzlü işlerini yoluna koydu. Bir düğüm çözülürse, bir kesenin ağzı da açılıyordu. Hafuz az za-

manda okadar servet sahibi oldu ki, dedikodusu bütün İstanbul'u kapladı. Cemiyet kendisini himaye edemeyecek hale geldi. İmamlıktan atıldı. Hafuz Yonuz da sarığı çıkardı. Bir rum papazının top sakalını andıran siyah sakalını taraya taraya, her meclise girer çıkardı. Kumarın, içkinin, ahlâksızlığın envaı vardı onda.. Hazıra dağ mı dayanır. Hafuz yeniden namerde muhtaç hale düştü. Ama imtihan daha bitmemişti. Hafuz o zamanlar otuzbeş yaşlarındaydı. Bu yaşta Peygamberimiz efendimiz bile henüz imtihanlardan geçiyordu.

Umumî harp patladı. Bir felâket, bir afet sardı dünyayı. Allah açlığı, hastalığı insanlara musallat etti. Cepheler durmadan orduları sömürüyordu. Hükûmet cepheye asker yetiştirebilmek için, sapanından rençperi, makinasından ırgadı, mektebinden talebeyi almakla kalmadı, sarıklılara da elattı. Hafuz ise, harbe gitmesin diye, beş arşınlık tülbente güvenmiş, yeniden sarık sarmıştı. Baktı ki tülbent para etmiyor, yakalayıp cepheye sürecekler, hem de ihtiyat zabiti olarak döğüştürecekler.. ne yapsın? Nasıl bir çare bulsun? Düşünür ve taşınır, sakalının arkasına sığınmağa karar verir. Onu biraz daha uzatıyor, bir az da kırıştırıyor. Yolda polisler, nüfus kâadına bakmak için herkesi çevirdikleri halde, ona 'sen geç babalık' diyorlar.

Bizim Küpürli milleti, kıskançlığını, günahı gibi yanında taşır. Memleketten Hafuz'a hıncı olanlar, onu ihbar ediyorlar: 'Sakalına bakmayın, askerden kaçmak için uzattı.' diyorlar. Bir gün yaka paça şubeye götürüyorlar. Orada, yaşının kırkaltı olduğunu söylüyor. Nüfus kâadı istiyorlar. Zayi ettiğini söylüyor. Doğum yeri gâvur içinde kaldığından, çaresiz yaşını tayin etsinler diye, hastahaneye gönderiyorlar. Hastahanede doktorlar Hafuz'un ağzına, dişlerine, kalbine, edep yerine bakıyorlar, 'Kırk sekiz yaşındadır.' diye laport veriyorlar.

Eğer parası olsaydı, para yedirdi doktorlara derdik. Meteliksizdi. İşte bu da Allah'ın hikmeti... Otuzbeşindeki Hafuz'u, dört doktor kırksekiz yaşında gösterdiler.»

Emekli Mehmet Efendi, yaşlıların o amansız hasediyle:

«İnsan kendini okadar içkiye, kariya kaptırdıktan sonra, kırk sekiz değil, altmış yaşında görünür» diye Hafız'ı kötüledi. Ama Kantarcı itiraz etti.

«Yok yok.. bunda haksızsın, Mehmet Efendi.. Günah Hafuz'a yarıyordu. Yüzü al aldı, kan fışkıracak sardı, teninden. Ensesi kütük gibiydi. Ama dedim ya, Allah'ın bir hikmeti bu.. Kırksekiz yaşında dediler doktorlar işte.. Böylece Hafuz askerlikten sıyırdı paçayı.

Harp esnasında, sakalının yüzü suyu hörmetine, dul ve yetim maaşlarını tadahülden kurtardı, evrak takip etti, şehit ailelerine maaş bağlattı, parası olup ta, şeker gaz bulamıyanlara, şeker, gaz tedarik etti. Eş dostun yardımıyla altın kaçakçılığına girişti. Sonra işi büyüttü, vagon ticareti yaptı. Hasılı bir harp zengini olup çıktı. Atları, arabaları, uşakları, debdebesi sadrazamda yoktu.

Bu harbi kaybedince, devletin temelleriyle birlikte, Hafuz'un konakları da sarsıldı, ama o hiç bir şey olmamış gibi yaşamağa devam etti.

Bir gün, Erenköy'ündeki konağında. Yalnız hemşehrileri için Küpürlü işi, bir yemekli mevlût dâveti yaptı. Bütün Küpürlüler oradaydık. Hafuz'un bu mevlûdu neden okuttuğunu öğrenememiştik. Kendisi de ortalıkta görünmüyordu. Mevlût bittikten sonra meydana çıktı. Sakallarını kazıtmıştı. Arkasında, gümüş bir tepsi içinde atlas bohça taşıyan bir hizmetkâr geliyordu. Biz: 'Ey cemaat, ey benim aziz hemşerilerim, davetime geldiğiniz için hepinize teşekkür ederim. Mevlûdu, sa-

yesinde servet sahibi olduğum, itibar gördüğüm, rahmetli sakallarım için okuttum. Artık harp bitti. Kırçıl sakallara ihtiyacım kalmadı. Beni düşman çizmesi altında çiğnenmekten kurtaran bu mübarek sakalların, ayaklar altında ezilmesine gönlüm razı olmadı. Deb-debe ile gömülmesini istedim. Sadrazamdan ziyade buna lâyıktır o.' dedi. Kahkahalarla gülerек avluya indik, Hafuz Yonuz'un mübarek sakalları için yaptırdığı sandukayı, gördük. 'Eğer', dedi Hafuz Yonuz, 'eski devirde olsaydı, bu evde bir (Kara Sakal) tekkesi açardım. Yazık ki artık tekkenin de, camiin de, türbenin de eyyamı geçti?'

Ne dersiniz, sanki daha o zamandan tekkelerin kapatılacağını biliyormuş.. Yaman koku alırdı Hafuz'un burnu..»

Mehmet Efendi, parmağını, geniş burun deliklerine rahatça sokarak, karıştırdı:

«Ama,» dedi, «nasılsa Anadolu'daki kalkınmanın kokusunu alamamış.»

Kantarcı Hacı Recep kaşlarını yolarak, muayene-den geçirdi. Kaşlarının ağarıp ağarmadığına bakmak adetiydi.

«Ben de öyle sanıyordum,» diye mevam etti, «Ama Boşnak Tahir'den dinlediğime bakılırsa, pek âlâ kokuyu almış. Öyle olmasaydı, şimdi o da, sultanlar gibi, gâvur memleketlerinde perişan olacaktı. O bilir işini.. Bir taraftan İstanbul'da kalıp keyif sürerken, bir taraftan da Anadolu'ya kaçanlara para ve yiyecek yardımı bulundurmuş. Bazılarını Anadolu'ya kaçsın diye kışkırtırmış. Bunlar, İstanbul'da Hafuz'un işlerini karıştıranlarmış. Onlara: 'A birader, burda kalıp ne olacaksın? Biraz okuyup yazman var ya? Atla vapura.. Çık İnebolu'ya.. Para lâzımsa ben vereyim.. Orada seni en azından Kaymakamlık, mutasarrıflık bekliyor.. Ama ne

yaparsın, vazife.' Böyle söylemiş.. Ama akşamları da Beyoğlu kulüplerinde İstanbul Hükûmatının yüksek rıcaliyle birlikte içki içermiş.

Sonradan, kendisine İstiklâl Madalyası verileceği zaman bazı vatandaşlar, onun İstanbul'daki bu YÜKSEK RİCAL YARENLİKLERİNİ anlatarak, buna lâıyk olmadığını söylemişlerdi. Lâkin Hafuz: 'Elçiye zeval yoktur.' diye boynunu bük müştü. Azalar da lehinde oy vermişlerdi. Hasılı madalyayı takmıştı.

Nasıl takmasın? İstanbul'da çoğuna, Beyoğlu âlemlerinde harcadığı paracıkları için: 'Millî mücadele uğruna sarfettik, meteliksiz kaldık. Helâl olsun!' diye öğünürdü. Bu kadar emek mükâfatsız mı kalsın?

Mübadillere arazi dağıtılırken, Hafuz Yonuz da, iki hemşerisini şahit göstererek, gûya Küpürli'de bırakıp kaçtığı arazisinin yirmi bin lira değerinde olduğunu ispat etti. Ayvalık civarında büyük bir zeytinlik ele geçirdi. Geçen gün bizim hanım bir düğünde Hafuz'un karısıyla konuşuyormuş. Naile Hanımı tanırırsınız değil mi? Hani şu Katsiya'ların sümüklü kızı vardı, Vardar boyunda kaz sürüleri kovardı.. İşte o sümüklü Naile hanım demiş ki: 'Yazık.. Bildir zeytinler soğuktan zarar gördü. Yirmi bin lira bile alamadık. Geçen yıllar Ellibin getirirdi.' O öğünmesin de kim öğünsün? Gidi sümüklü Naile gidi..»

Lâzoğlu birdenbire doğruldu:

«Hangi yirmibin lira?... Bildir zeytinyağı para etmediyse hiç te edeceği yoktur.. Kırkbeşten doksanbeşe fırladı. 'Sat bre Hafuz.' dedim, 'İki mislinden fazlaya gidiyor'. Güldü, başını salladı: 'Sen mi almak istiyorsun? 100 groşu geçmeden bir okka bile alamazsın.. Batacağımı bilsem çıkarmam elimden.' dedi. Dediğini de yaptı. yüzbeşten sattı zeytinyağlarını. Hem de toptan. En aşağıdan yüz bin lira vurdu.. Öyle olmasaydı,

Antalya'da, Çovuş'un partakal bahçelerinin tohumunu yüzelli bine nasıl kapatırdı?»

İhtiyar Kantarcı, üzerine oturduğu ayağı uyuşturğu için, değıştirdi:

«Demek bütün servetini hep portakala yatırdı. Öyleyse sağlam iflâs bayrağını çeker. Nakit parası bu ziyanın yarısını bilem karşılamaz. En azından, zeytinliğı elden çıkarması lâzım gelecek.» dedi.

Mehmet Efendi de, tahmininde aldanmaz bir adam haliyle:

«Bu yaz hanı işletebilirse, ben bıyıklarımı kazıdım.» dedi.

Bu sırada bahçede bir gürültü koptu. Birden bire peyda olan iki Belediye Çavuşı, donmuş partakalların denize dökülmesini istedikleri için, bütün dilenciler sevinç çığlıkları atmışlardı. Kâtip bir yandan Çavuşlara meram anlatmağa çalışırken, bir yandan da, sayıları gittikçe artan çocukları dışarı çıkarsınlar diye hammallara bağırıyordu. Çünkü geçen günlerden birinde, küçükleri ihmal yüzünden, bu aç çocuklar, handaki fasulya çuvallarını delip yağmalamışlardı. Hammallar ipleriyle, çocukların peşine takılıp, küfrederek onları kovaladılar. Lâzoğlu yazıhaneden dışarıya çıktı. Belediye Çavuşları onu görünce, handan çok faydalar sağlamış insanların yaranma gayretiyle, hammallara yardım ettiler. Kırbaçlarını sallayarak kükrediler. Çocuklar birbirlerini çiğneyerek, avludan kaçıştılar.

Lâzoğlu tavaşan derisinden kürk kaplı paltosunu sırtına atmıştı, hemşehrileri de peşi sıra geliyorlardı.

Lâzoğlu yaklaşınca, çavuşlar biraz derlenip toplandılar. Yüzlerine riyâkâr, hulus çakmağa hazır bir gülümseme yayıldı. Biri:

«Belediye Reisi, donmuş portakalların denize dökülmesini emretti, ağabey.. Ne yapalım, emir kulları-

yız.. Belki bu kıtlık günlerinde bunları ucuza alarak çocuklarını sevindiren babalar olurdu, ama ne yapalım, emir kullarıyız..» dedi, sonra biraz sesini alçattı:

«Sağlamlar yanına birkaç sandık donmuş portakal ayırmak isterseniz, göz yumarız.. Fukarayı da düşünmek lâzım.. Siz de yabancı değilsiniz.»

«Lâzoğlu, kaşları çatık, ama çavuşun köpekleşmesinden memnun olarak:

«Ben zaten parayı denize dökmüşüm, dökecek.. Bunları dökmekten bir ziyan gelmez, aldırmayın..» diye karşılık verdi. Sonra merakını gizlemeğe çalışarak sordu:

«Hafuzun Hanında da dökülecek çok portakal var mı?» Çavuşlardan göbekli, kırmızı yüzlü olanı pis pis güldü:

«Hafuz Yunus amca Allahın sevgili kulu.. Portakallarından bir teki bile donmamış.. Demin ahpaplarıyla görüşürken ne diyordu biliyor musun?' Ben Lâzoğlu değilim ki çürük tahtaya basayım.'» Lâzoğlu hiddetini yenerek:

«Söyler mi söyler.. Anası İkbali doğurmuş, hep dört ayak üstüne düşer köpek.» dedi. Sonra kızgınlığını hammallardan, arabacıardan çıkarmak isteğiyle:

«Sürüklemeyin ayaklarınızı bre hayvanlar» diye bağırdı, «Akşam oluyor. Yüz elli sandık donmuş portakalın hakkından gelediniz. İt sürüsü kadar insan-sınız. Çıkardığınız işe bak.. Bir de kalkmış, gündeliğimize zam yap, dersiniz. Size ha? Bu gidişle kışınıza tekme vurmalyım.»

İşçiler çalışma temposunu hızlandırırken, Lâzoğlu tekrar yazıhanesine döndü. Kapıdan girerken yolunu bir köylü kesti. Sabahtan beri ödünç para alabilmek için bekliyordu.

«Aman Lâzoğlu.. Ayağını öpeyim, bana üçyüz liracık.. Kızım ameliyat olacak.. Otelde kıvranıyor..» diye yalvardı.

Lâzoğlu hiddetle bağırdı:

«Her zaman sizin evde bir ameliyat mı var yahu? Bıktım senin hastalarından.. Neye ameliyat için para lâzım olunca KOMPARATİF'ine gitmezsin? Satılacak malın iyisini onlara verirsin, molozlar kaldı mı benim hana getirirsin.. Sonra da, aman Lâzoğlu bana üçyüz liracık.. zaten Lâzoğlu'nu batıran siz değil misiniz? Dostluğunuza da güvenilmez, alışverişinize de.. Yok, birader, yook!.. Anlamaz mısın sen yoktan? Lâzoğlu'nun kimseye verecek parası kalmadı.»

Bunları söyliyerek köylüye arkasını döndü. Hiddetle kollarını sallarken omuzlarından kayan kürkünü yerleştirerek içeri girdi.

Köylü, Lâzoğlu'nun bu bağıırıp çağırmlarını, üçyüz lira borca karşılık dörtüz liralık bir senet imzalatmak kastıyla, gösterilmiş bir yokuş olduğunu bilerek yerinden kıpırdamadı. Biraz daha beklemeği uygun buldu. Yazıhane karşısındaki duvar dibine çömeldi, bir sigara yaktı.

Kantarcı Hacı Recep, Lâzoğlu'nun aksilenmesine bakarak, bugün kendisine çay ısmarlamayacağını anladı, müsaade istedi. «Bir iki kilocuk kömür» tedarik edecekti de.. Mehmet Efendi ise, henüz Lâzoğlu'nun kuyruğundan ayrılmak niyetinde olmadığını gösterir bir tarzda, kantarcıyı uğurladı.

Kantarcı Hacı Recep, han kappısının önünde, portakalın nereden denize döküleceğini, oradan toplayacakları donmuş portakalları kaçça okutacaklarını tartı-

şan gürültücü partal kalabalık arasından sıyrıldıktan sonra kömürcüler arasına gideceğine, aksi yöne doğruldu.

«Hüseyin Ef. nin yanında çok boşboğazlık ettim. Hafuz Yonuz'un işleri gene yolunda.. Şimdi portakal işinde rakibi de yok. En az bir iki yüzbin lira vuracak.. Yaz aylarında kantarcılığı bulsam bulsam, gene Hafuz'un hanında bulacağım. Hafuz Yonuz'a yaranmak lâzım.. Bense, budala, onun kuyusunu kazanlarla birlik oldum? İhtiyarlık buna derler.. Sersem bunak!. Kimin işleri yolunda gidecek kestiremiyorum artık.» diye söylenerek yürüyor, boşboğazlığına kızıyordu.

Hafız Yunus'un hanı ile Lâzoğlu hanı arasında, mezar taşları, hamam kurnaları, musluk yalakları yapan taşçılar çarşısı vardı. İhtiyar, Kantarcı taşçılar arasından geçerken, kendisini tanıyan şakacı bir taşçı kalfası, her zamanki gibi ona takıldı:

«Ooo.. Kantarcı..» dedi, «Hayrola.. bizim çarşıda işin ne? Yoksa mezar taşını mi sipariş etmeğe geldin? Yabancıya gitme.. en iyi mermerden, kendi elcağızım-la yontarım senin mezar taşını..» Hacı Recep asabi geçirdi:

«Mostra olarak, kendi mezar taşını yapmadan, sipariş vermiyeceğimi kaç kere söyledim sana.. Göster ustalığını ilkin kendi taşında.» karşılığını verdi. Genç taşçı kalfası kahkahayla güldü:

«Demek hâlâ kalıbı dinlendirmeğe niyetin yok.. Yetişmez mi sebze küfelerini tarttığın?.. Bırak bir kez de müslümanlar seni dörtekolluda tartsınlar..»

Bu söz üzerine, karşı dükkânda ONALTINCI BAHARINDA TOPRAĞA SERİLEN bir genç kızın mezar taşını yontmakta olan saka!lı taşçı ustası da güldü:

«Hem dörtekollu kantar hile de kaldırmaz..» diye ekledi.

Hacı Recep onlarla başa çıkamayacağını anladı:

«Zati sizin işiniz boşboğazlık..» dedi, yoluna devam etti.

«Mezar taşı yaptırmak bizim harcımız değil.. Ama bu yıl bir kaç groşcuk arttırıp kefin parasını koymalı bir kenara.. Taşçılar azrailin kurbanını iyi tanırılar.. Vakit saat gelmiş demek..» diye düşündü. «Bizim hazır yeyici oğlan cenazemi sokak ortasında bırakır mazallah.. Belediye duyup kaldırıncaya kadar kokuşurum..» Son günlerde, kahvede duyduğu, yalancı defin ruhsatıyla, Komparatif dedikleri Sümerbank pazarından patiska alıp tüccara satan bir şebekenin yaptıklarını hatırladı. «Dey gidi de... Kıyamet âlâmetleri..» dedi.

Hafız Yunus'un dükkânına girdiği zaman bütün düşüncelerden sıyrıldı. Hafızı pohpohlamak fırsatını kollamak kararıyla uyanık, yazıhanenin kapısına doğruldu.

Hafız Yunus'un hanı, Lâzoğlu hanından daha büyüktü. Anadolu'nun bütün şehir ve kasabalarında köşe başlarında kurulmuş birer örümcek ağı olan mahut hanların bütün özelliklerini üzerinde toplamıştı. Avlunun üzeri yağmurlu havalara karşı çinko ile yarıya kadar örtülü idi. Avlunun nihayetinde işçilerin barınması için yapılmış, icabında uzaktan gelen köylülere bedavaya biralanan küçük odacıklar vardı. Bu odalarda kadın oynatıldığı da olurdu. Bunlardan bir tanesinin altında beton mahzen vardı ki, BEKLEMEĞE TAHAMMÜLÜ OLAN malları gizlerdi.

Bütün hemşehrileri gibi Hafız Yunus'un kırmızı bir yüzü, canlı küçük gözleri vardı. Onlardan farkı tamamen matruş olmasıydı. Kendi yaşındaki hemşehrileri hep sakallıydılar. Hafız'ın bıyıkları, hatta saçları bile kazınmıştı. Kalın ensesiyle bir softadan ziyade eski bir pehlivana benziyordu. Göğsünün üstünde kırmı-

zı burdelalı bir istiklâl Madalyası sallanıyordu. Sık sık, üç kez çatlıyan kakhahalar atıyordu. O zaman ağzında beyaz plâtin dişler ışıldıyordu.

İskemleye ters oturmuştu. Ayağını iskemlenin parmaklıklarına dayamıştı. Dizlerine yapışmış gibi gergin pantolonu üzerine sık sık vurduğu tombul elinde iri taşlı yüzükler parlıyordu. İhtiyarı görünce:

«Gel bakalım Hacı Recep.. Bu kışı da atlattıktan sonra artık ezrail sana kolay kolay sokulamaz..» diye lâtife etti.

Hacı Recep hulûs çakmağa fırsat çıktığına memnun:

«Ne de olsa sizin rufai tekkesinde hu çektik bre Hafız..» dedi. «Rahmetli baban: 'Bizim tekkenin çeşmesinden su içenin ömrü uzun olur,' derdi.. Te ben de babanı yalancı çıkarmamağa gayret ederim..»

Bir sandalyeye ilişerek ekledi:

«Azrail bana değil, senin portakal bahçelerine bile sokulamamış.. Rufailik başka şeydir vesselâm..»

Bu söz üzerine Hafız gene üç boğumlu bir kakhaha attı. Diğer hemşeriler de aynı ölçü üzerine güldüler.

Hafız Yunus:

«Eski topraksın, belli Hacı Recep.. Hâlâ o bilinen mukallitliğin üstünde..» diye ihtiyara iltifat ettikten sonra:

«Lâzoğlu da bizim tekkenin suyundan içmişti, ama Azrailin ondan çekindiği yok.. Her sene ha aldı, ha alacak canını, diye bekleriz.. Hastalanmadığı yıl olmaz.. Bu yıl da azrail portakallarına vurdu tırpanı..» dedi, bir kakhaha attıktan sonra konuşmasını sürdürdü.

«Ama Antalya'da ona söyledim: 'Lâzoğlu, bu yıl kendine dikkat et.. ben de portakal üzerine iş yapaca-

ğım, belin kırılmasın.' dedim. 'Bu işe sen yeni giriyorsun. Bak sen kendi beline sahip ol.' cevabını verdi.

Otobüsten inince baktım Lâzoğlu kaybolmuş, benden önce davranıp en iyi portakal bahçelerini kapatacak.. Benim hiç bir zaman acele işim yoktur. Önce otele gittim. Tozdan topraktan temizlendim, yıkan-dım. Güzel bir yemek yedim, iki saat uyku çektim. Şöyle bir kendime geldikten sonra çıktım, kasaba içinde dolaştım. Gezilecek, görülecek yerlerini gezdim, gördüm. Yorulunca kenar semtlerde bir kahveye oturdum. Kahvede seksenlik bir ihtiyar vardı. İhtiyarlarla konuşmasını severim. Onlar çokşey bilirler. 'Merhaba bey-baba..' diye sokuldum ihtiyara, havadan sudan söz açtım. İş portakala getirdim. Meğer o da meraklısıymış.. Çözüldü çenesi.. Portakalın cinsleri, hastalıkları, soğuşa karşı korunması üzerine bir sürü şey anlattı. Ben onun şu sözlerine mim koydum: 'Burada yirmibeş yılda bir zorlu kış olur. Ben hayatımda iki kez o kara kışları gördüm. Sonuncusu bundan 24 yıl önceydi. Antalya'ya kar düşmüştü o zaman.. Anlayın kışın derecesini. Portakalların yüzde altmışı dondu. Hele denize yakın bahçelerden hiç bir ağaç kurtulamadı. Dağın kuytusunda kalan bahçeler pek az zarar gördü. Bizim buradaki portakalcılar içinde çavuştan anlayışlısı yoktur. O gün bugün portakallarının etrafına servi ağaçları diker. Hem kerestesinden faydalanır, hem portakallarına dayanıklı bir tahta perde çeker. Ama alıcılardan hiç biri bunu sorup soruşturmaz..»

Bu sözleri için ihtiyara bir nargile ısmarladım. Çavuşun adresini aldığım gibi kahveden ayrıldım.

Çavuş tatlı dilli, hoş bir adam.. Beni iyi karşıladı: 'İsmini çok işittim senin.. Görüşmek, iş tutmak bugüne kısmetmiş.' diye iltifat etti bana. O gece beni evine misafir etti, yedirdi, içirdi. Gece bir aralık: 'bu yıl

kış zorlu olacak diyor türkmen kömürcüler.. Dağda çok âlâmet varmış. Onların sözüne maarif takviminden ziyade güvenirim. Temkinli olmalı.. Portakala ziyan veren keskin kuru rüzgârdır. Rüzgâr benim bahçelerin üzerinder aşar, gider. Eğer portakallarım soğuktan ziyan görürse, zarara yarı yarıya ortak olurum,' dedi.

Bu zamanda böyle adam bulunur mu? Ben de çıkardım cüzdanı: 'Ne kadar paraya ihtiyacın varsa vereyim.' dedim. Maksadım onu bağlamak. Metelik almadı. 'Bizde söz namustur.' dedi utanarak. Yerin dibine battım doğrusu. Uzatmayalım Çavuş'un Antalya'daki, Fenike'deki bütün portakal mahsüllerini 100.000 liraya satın aldım.

Ertesi günü Lâzoğlu'nu otelinde aradım. 'Hasta yatıyor.' dediler. Yanına çıktım. 'Hayrola bu ne hastalığı böyle yahu?' dedim. 'Sorma kardeşim başıma gelenleri.' diye başladı anlatmaya. Meğer Lâzoğlu Antalya'da deniz kenarında beğendiği bahçelerin portakallarını satın aldıktan sonra Fenike'ye gidiyormuş. Gece sandaldan motora atlıyayım derken suya düşmüş. Tayfanın biri kancayla sırsıklam çıkarmış Lâzoğlu'nu. Manzarayı düşünün: kancanın ucunda Lâzoğlu.

Hep beraber dolu dolu güldüler. Hafız Yunus eliyle çıplak başını sıvazladı:

«İşte bundan dolayı üşümüş, hastalanmış bizim meslektaş. 'Bak a Lâzoğlu, dedim, beni batırmak için gizli gizli çalışmanı Allah ta münasip bulmadı. Bu hayra âlâmet değil. Allah insana felâket vermeden bazı işaretler gösterirmiş. Gel vakit varken benimle ortak ol.' dedim. Maksadım zevzeklenmek. Biliyorum ki Lâzoğlu Bulgar gâvuruyla ortak olur, benimle olmaz. 'Of başım' diye lâfımı duymamazlıktan geldi. Ben de kalktım. 'Hadi geçmiş olsun! Hasta oldun ama portakalların iyisini de ele geçirdin.' dedim.

Ben dışarı çıkınca yüreği rahat edememiş. Sanmış ki Fenike'ye gideceğim. Hemen hasta hasta fırlamış sokağa. Fenike'yi boylamış. İnsan felâketini kendisi kovalar derler.

Hafız'ın misafirlerinden gözlüklü çökük suratlı bir ihtiyar:

«Belki iflâsı da boylayacak,» yorumunu ekledi.

Kasketini yan giymiş bir başkası:

«Yok,» diye itiraz etti. «İhtiyatlıdır o tilki. Parasının hepsini bir mala bağlamaz.»

Hafız Yunus:

«Ama işittiğim zaman acıdım doğrusu,» diye devam etti. «Ne de olsa hemşehriyiz. Bu kadar emekten, yorgunluktan sonra portakallar dunsun? Mazallah... O benim gibi batmaya da alışık değildir. Yüreğine inmesin zavallının!»

Hacı Recep atıldı:

«Yüreği çok sağlam yerdedir onun,» dedi. «Anası sokaktan izmarit toplatır içer de üzüntü yol bulup onun yüreğine işleyemez. Anasının sırtında bir entari var ki, daha Köprülü'de yapılmıştır, binbir yaması vardır. Bizimki dün onlardaymış. Hüseyin Efendi'nin karısına: 'Şu ihtiyar kaynanacığına bir entarilik aldır sana!.. Aleme karşı ayıptır.' diyecek olmuş. Raziye hanım: 'Aaa. İlâhi Mihriban Hanım kaç tane entarisi var. Ama çıkarıp giyemez. Ne yapsın, fakir bahçe merdivenlerinden düştüğü günden beri çışasını tutamıyor. Her zaman donları, entarisi ıslak. O canım entarilere nasıl kıysın?' demiş. Çok bilmiştir o Raziye de haaa. Kaynanasından kurtulsun diye merdivenlere sabunlu sular dökmüş, sakat etmiş kadıncağızı.»

Bu hikâyenin arkası uzayacaktı. Fakat ince yüzlü, gözbebekleri durmadan oynayan bir adam:

«Karısını bilmem ama, onda o kâtip varken sebze küfelerinin tartısından çıkarır ziyanını», diye sözünü kesti, «her küfeden 5 kilo çalsalar, altı aylık alışveriş mevsiminde köylülerden sızdıracağı parayı siz hesaplayın.»

Hacı Recep bir zamanlar Lâzoğlu'na kantarcılık yapmış olduğu için bu sözden alındı, Kendini savunmak için:

«Ben orda kantarcılık yaptığım zamanlarda böyle daleveralar dönmezdi. Korkarım doğrusu Allah'tan. Kantar hakkı büyüktür,» dedi. Sonra sırası gelmişken meramını da açıkladı:

«Ben bu yıl da Hafuz'un hanında kantarcılık yaparsam.yaparım. İstemezse o başka. Artık misafir sayılırım bu dünyada. Kefin parası için çalışacağım. Ölümlüğüme haram para karışmasını istemem,» dedi.

Hafuz Yunus kapıdan bir hamala seslendi:

«Oğlum Ahmet, söyle kahveciye Hacı Receb'e bir çay yapsın. Bugüne bugün kantarcımızdır. Hem Hafız Yunus MiSAFİR ağırlamayı sever,» dedi. Kahkahasını üç kez çatlattı. Hazır bulunan hemşehrileri de aynı tempoyla güldüler.

AKRABALAR ARASINDA

Camiin tozlu kilimlerinden yüzüne sinen, asker kaputlarındaki kokuya benzer ağır kokuyu dağıtmak için, muhasebeci Hüsnü Tapar, bıyıklarına sürmeğe alıştığı gülyağı kutusunu cebinden çıkarırken, imama saygı ile yol verdi ve dışarıya çıkmak için acele etti.

İmam, tabutlukta yatan bu yeri kaybetmemek için sabah namazlarını kaçırmayan iki çöpçü ile üç emekli ihtiyardan ibaret cemaat arasında, bu semte taşındığı günden beri görmeğe alıştığı Muhasebeci Hüsnü Tapar'a hepsinden fazla değer verirdi. Dostlukları pek ileri idi. Her sabah namazından sonra, camie bitişik müminler kahvesine gider, dertleşirlerdi. Muhasebecinin sağlam imanı, din ile dünya işleri arasında, din adamlarına yakışır bir maharetle bağlantı kurması ve nihayet «yenilere karşı gösterdiği celâdet»: aylıklı bir memur olduğu günden beri, din ile dünya işleri hakkında düşünüş ve inanışlarını serbestçe söylemeyi bir düstur olarak kabul etmiş bulunan imam Nuri Kıldır'ın «mücadele» duygularını okşar, Muhasebeciden, günlük olayları dinlemekten büyük bir zevk duyar, heyecana kapılırdı.

Lâkin bir kaç gündür Hüsnü Tapar gülyağıyla bıyıklarını sıvazlarken:

«Dün gene bir ders verdim onlara hocam.» diye söze başlayacağına, gitmeğe telaşlanarak: «Dün akşam gene kömürsüz kaldık hocam. Çoluk çocuk hep titreştik. Varıp, itiş kakış bir iki kilo kömür geçirelim ele..» diyor ve telaşla ayakkabılarını giyip savuşuyordu.

Eskiden olsa o «gökgözlü kâtip»le «keçi sakallı» arkadaşını iki paralık edişini anlatmak için imamı kolundan tutar: «Gene cehaletlerini, küfürbazlıklarını ayan ettim hocam!» diye böbürlenir, ya Kuranın **hâlik** mi, **mahlûk** mı olduğu hakkında bir soruya, ya **miraç** mes'elelerine, ya da **abdest**, **teyemmün** ve **gusle** dair tartışmalarının sonucunu anlatmağa başlardı. Hele muhasebecinin «ölü yıkamak» dâvasında gösterdiği **feraset** bir türlü aklından çıkmıyordu. Onu va'zlarından birine konu edinmeyi bile kuruyordu. Ama henüz suya sabuna dokunur bir yanı olup olmadığını hesaplamamış bulunduğu için kararsızdı: Muhasebecinin deyimiyle: «gök gözlü kâtiple Keçi sakallı arkadaşı,» ölü yıkama geleneğini hocaların bir geçinme aracı olarak icat ettiklerini ileri sürmüşlerdi. «Böyle olmasa» demişlerdi, «cennet kuşu olduğu rivayet edilen kundağ çocuklarının ölüsünü yıkamak neye gerekir? Nasıl savaşta şehit olanların-cennete gideceklerinden- yıkanmasına ihtiyaç yoksa, bu yavrucakların yıkanmasına da lüzum olmamak gerekir. Hocalar imkânını bulsalar (Şehitleri de yıkamaz lâzımdır) derler, ama gel gör ki, harp meydanında pabuç pahalı.. Bundan dolayı şehirde ölen cennet kuşu da olsa, (yıkanmalı) derler çıkarlar için içinden. E... hocalar neyle geçinecekler?!...»

Muhasebeci Hüsnü Tapar'ın çatık kaşlarını defter üzerine eğerek meşgul oluşunu, bu mes'eledeki zaafına yoran kâtip Osman Turanlı: «Öyle değil mi üstadım?» deyince muhasebeci köpürmüştü:

«Öyle değil.. Ey gafill!..» diye avaz avaz bağırmıştı.. Ama ne söyleyeceğini de bilmiyordu. İçinden:

«Hey allahım, sen bana yardım et!. yüzümü kara çıkarma bu fasitlere!..» diye yalvarmıştı.

«Söylediğiniz şey küfürbazlıktır. Cehaletiniz yüzünden hocalara bühtan ediyorsunuz. Bu memleket onların yüzü suyu hürmetine duruyor. Gasl abdesti farzdır. Hoçalar para kazansın diye değil, Tanrı buyurduğu için.gasl, yani ölü yıkamak farzolunmuştur. Şunun için ki, bu dünya bir fenalıklar, pislikler dünyasıdır. Burada herşey fenadır, fena bulacak. Fakat ebedi hayat için de bir dar-ül imtihandır. Buraya gelen insan, bir nefes alıp verinceye kadar yaşamış bile olsa, yıkanması farzdır. Çünkü vücut bu cehit yüzünden **na-pak** olmuştur. Fanilikten temizlenmek, allahın harimine kabul edilmek için cennetten çıkma iki vasıttan biriyle tathir olunmak lâzımdır. Bu iki vasıta ise SU ile ATEŞTİR. Sabi su ile yıkanır, Şehit ise harbin eteşinden geçmiştir, esasen pâk olmuştur.»

Bunları hatırlarken hazla gülümseyen imam, yanı sıra yürüyen muhasebeciyi: «Allah irfanını arttırsın!» diye taltif etmek ve ona bir tartışma yapıp yapmadıklarını sormak istedi. Ama muhasebecinin camiden çıkmak için acele ettiğini görerek vazgeçti.

İmam Nuri Kıldır, camiin ortasındaki direk yanına gelince, beyaz sarıklı kavuğunu çıkardı. Bu çivitli tül-bendin bir vakitler gördüğü itibarı, harzaman olduğu gibi, hasretle anarak, göğüs geçirdi, çiviye astı. Sonra çıplak başını kaşıyarak döndü. Bir kenara çekilmiş olan çöpçülere, bugün işe gitmeden camii süpürmelerini buyurdu... Hey gidi hey! Vaktiyle kimlere emretmezdi.. Bugün ancak çöpçülere geçiriyordu sözü.. Bu düşüncenin yanı sıra, çöpçülerin birşey çalmaları korkusu belirdi. Müezzine, Kur'anların tozunu al-

masını, sonra kapıyı kilitlemesini söyliyerek bunu önlemeğe çalıştı.

Kapıdan çıkarken muhasebeciye: «Hüsnü efendi. Bu gün de kahve içmeyecekmiyiz?..» diye sormaktan kendini alamadı.

Muhasebeci esef eder gibi başını salladı:

«Kahveyi ne zaman olsa içeriz ama, kömürsüz durulmuyor, hocam!..» dedi. «Dün iki saat itiştik, ama kömürü ele geçiremedik. Gece üşümek için erken yattık... Kömür dinsiz nabekârlar elinde kalınca ortalıktan çekildi. Vebali söyliyenin boynuna.. Kömürler Fethiye'de, yağmur altında toz haline geliyormuş da, fiyatlar yükselsin diye (vesait bulamıyoruz) mazeretile, kömür getirmiyorlarmış. Kömür sıkıntısı bundanmış. Mevcudu da gizli gizli 18 kuruştan satıyorlarmış. Müslüman olan bunu yapar mı? Hasılı hocam kıyamet alâmetleri belirdi..»

Sonra gecikmiş gibi davranarak: «Varıp bir iki kilocuk olsun ele geçirmeğe çalışayım. Bu gece de ateşsiz kalırsak, çocuklar hastalanır, diye korkarım» dedi.

İmam, Muhasebeci'nin okul müteahhidinden kömür tedarik edebileceğini hatırlattı.

Muhasebeci, bir süre imamın yüzüne dikkatle baktıktan sonra:

«A hocam.. Beni âleme rüsva mı etmek istersin? Ne derler sonra?.. Muhasebeci müteahhit ile işini uydurmuş.. Allah yazdıysa bõzsun. Töbeler töbesi. Kurt kendi işini kendi gördüğü için ensesi kalındır.»

Ve bu hikmeti yumurtlayarak, imamla vedalaştı. Elini göğsüne bastırarak onu selâmladı, yürüdü.

Kömürcünün önü, alaca karanlığa rağmen pek ka-

labalıktı. Halk, dükkâna gelecek bir araba kömürü bekliyerek kaynaşıyordu. Halkın saldırısına ve yağmasına engel olmak için pencerelere tahtalar çakılmıştı. Ama elektrik ışığı altında, uzun zamandır su görmediği, kömür tozuna bulanmış yüzünden anlaşılan çırak, patronuna yaranmak için, kapı önünde yeralmağa çalışarak itişen halka «aç kurtlar gibi kepenklere saldırma»malarını söylüyordu. Kapının önünde bulunan Belediye çavuşu, bir yandan ahaliyi iteleyip tartaklarken, bir yandan da yalnız kömürcünün işitebileceği bir sesle:

«Bizim aftosa yarım çuval ayırmayı unutma! Öğleden sonra adam gönderir, aldırırım. Soğukta yatılmıyor anlarsın ya,» dedi, bir gözünü kırptı.

Araba geldi; sepetler, torbalar birbirine çarpmağa başladığı sırada muhasebeci de kalabalığa karıştı. Uzun zaman sağa sola yalpa vurduktan, küfürler, yumruklar yedikten; ayakkabıları çiğnendikten; elbisenin düğmeleri koptuktan; ceketinin bir kolu söküldükten sonra sepetine dört kilo kömür koydurtabildi. Bir çokları alamadan kömür tükenmişti. Birisi uzaktan söylüyordu: «Şu kömürü de vesikaya bindirseler de kulsak.. bir kilo kömür için birbirimizi öldüreceğiz.»

Bir başkası ona karşılık veriyordu: «Allahın kışına, Devletin işine karışılmaz efendi.» Beriki bu hikmete razı olamıyor. «Allah'ın kışına, devletin işine karışılmaz ama, evde soğuktan ağlıyan çocuğun göz yaşına da yürek dayanamıyor.»

Muhasebeci, sepeti bir elinden ötekine geçirerek evin yokuşunu tırmanırken, biraz önce çektiği sıkıntının hıncı ile:

«Çengel» diyordu. «Bu işleri düzeltmek için çengel lâzım.. Bir kömür tüccarını ipe çektin mi, bak bir daha şehir kömürsüz kalır mı.» Sonra bu işlerde tüc-

cardan çok memurların kabahatli olduğuna hükmediyor, bu kez onları ipe çekmek istiyordu. Yokuşu çıkar-ken yoruldukça memurları da mazur görmeğe başlıyor: «Ben bir evin idaresini başaramıyorum, onlar ne yap-sınlar; Hükümeti idare etmek kolay mı? Karım gelince, ben oğlumla pençe pençeye gidiyoruz. Oğlum Zebel-lâhın biri. Koskoca memlekette kaç zebellah var, kim-bilir» diye içini çekiyordu.

Ama gelin - kaynana kavgasında karısını pek te haklı bulmuyordu. Karısı Melek hanım, adı ile bin ya-şasın, evliyaya pes dedirtecek bir yaradılıştaydı. Din-darlığına diyecek yoktu. Ay hallerinde ve doğum za-manlarında kılamadığı namaz ve tutamadığı oruçlarını bile «Kaza ve kefaretle eda» ederdi. Elinden tesbih ek-sik olmazdı, gelgelelim dili Allah'ın adını anmağa ne-kadar alışıkça, insanları iğnelemekte de okadar hü-nerliydi. Gelini oğlundan biraz yaşlıydı. Melek hanım bunu, gerekli gereksiz zamanlarda hatırlatmaktan zevk duyardı.

«Komşunun oğlu evleniyormuş. 16 yaşında genç bir kız alıyormuş.. Doğrusunu isterseniz —Sen üzerine alınma ama kızım— bir kadın kocasından en aşağı beş yaş küçük olmalı» derdi. Ve o gece gelini odasına ka-pandığı gibi oğlu da lânetleşirdi. Oğlunun pantolonun-da bir leke görse: «Sen evlenmezden önce nekadardan ti-tizdin! Ne oldu sana? Sen de pasaklılaştın!..» derken gelinin yüzüne bakardı. Geline bir elbise yapılsa, giyi-nip kuşanarak el öpmeğe gelse, Melek Hanım ılıkise-nin pek yakıştığını, güle güle eskitmesini söyler, ama içinin zehirini birkaç saat sonra bir vesile ile dökmek fırsatını bulurdu. «Bu gün yemek var ama yarına kal-sın.. Akşama bir kol dolduralım» diye oğlundan para isterdi. Oğlu bu ay masrafın kabardığını söyleyerek,

bu isteği önlemeğe çalışırdı. O zaman Melek Hanım «Bir kilo et mi masrafı kabartıyor, sen bak başka yerlerden masrafı kısımağa» diyerek gelinine yapılan elbiseyi ima eder, gelin bundan alınır. «Sana kaç kez söyledim. Annene almadan bize bir şey getirme. Bütün bu taşlar benim elbiseye» diye bağırır, ağlamağa başlar ve evde bir kızılca kıyamet kopardı. Oğlu annesine hücum eder, kendisi araya girer, oğlunu paylar; çocuklar odalarına kaçırdılar. Ve bu gürültü üç gün evin tadını kaçırdı.

«Hâsılı kabahatlerin büyüğü benim hanımdadır» diye Hüsnü Tapar içini çekti.

Oğlu da başka deliydi. Nerden de onu bir sanata vermemişti de, okutmuştu. «Hükûmet kapısı başkadır. Akmasa da damlar» derlerdi eskiler. Kötü günleri düşünmeden o da bu hikmete kapılmıştı. Okul masraflarına katlanmıştı. Oysa bu ifrit ayıpladığı bütün fenalıkları orada tahsil etmişti. Bir kere o 14 yaşına kadar dini bütün, namazında, orucunda, kusuru olmayan çocuk «Mektepten bir kızıl gâvur olup» çıkmıştı. İçkiye alışmıştı. «Şarap hayalin gıdasıdır» diyordu oğlu. Kumarı çabuk bırakmıştı bereket. Önce «Oyun iradeyi terbiye eder, sinirleri kuvvetlendirir» demişti ama, beri taraftan keseyi zayıflattığını görünce bundan vazgeçmişti.

Şarap ta içsin, kumar da oynasın razıydı.. eh vaktile hep yaptıkları şeydi bu. Allah büyüktü. «Taksiratlarını affederdi» ama şu zındık, Allah'ını inkâr etmeseydi.

Okulda Gökgözlüyü de, keçi sakallıyı da susturduğu halde, bu zındık karşısında kısıkvrak kalıyordu. Ne şeytanî bir zekâsı vardı: Mademki kuran insanlar için gönderilmişti. O halde anlaşılacak bir dille yazılmalı, okunmalıydı. Kuran'ın Allah kelâmı olduğunda

şüphesi vardı. Ona göre kuran, (Beni Kelp) yani (kö-poğları) kabilesinin açık lisanıyla yazılmıştı.

Burada Hüsnü Tapar köpürüyordu. Türkçe ile insan ancak gündelik ihtiyaçlarını ifade edebilirdi. Hadi söylesin bakalım: «yukünun ile yü'minun» arasındaki inceliği Türkçe'de nasıl ifade edecek? Kuran lisanının bir noktası insanı kabul de ettirirdi, Katil'de.. Türkçenin böyle bir kudreti var mıydı? Muazzam ile büyük aynı şey miydi? Burada oğlu alayla soruyordu: Arapça güzel lisan da neden çocuklara -veled- dedikleri zaman kızarsın?»

Kaç kez mantık para etmeyince, yumruğunu kullanmıştı; ama karısının karşısında gururu ayaklanan delikanlı, bileğini tutuvermişti. İşin şaka götüren yanı kalmamış, onunla din üzerinde tartışmaktan vazgeçmişti. Birbirlerine düşman gibiydiler.

Gelini, Allah için iyi bir kızdı. Bu zamanda dengi bulunmazdı doğrusu. Evde kendisine yapılmadık şey bırakılmadığı halde o, herkesi memnun etme çabasıdaydı. Bir kez babasından, anasından görmediği, öğrenmediği şeyi bu eve gelince yapmıştı: Namaza, oruca başlamıştı. Yasini de ezberlettiği günden beri, her pazartesi-cuma akşamları, ölülerin ruhuna Kuran gönderiyordu. Gusül aptesdi almayı ihmal etmediğini, helâdaki taşların ıslaklığından, sabun kokusundan anlıyordu. Yalnız onun anasından getirdiği bir huyu vardı ki hoşuna gitmiyordu: Eli biraz fazlaca sıkıydı hani... Allah selâmet versin, karısı ise açık elli idi. Sırtından entarisini bile çıkarıp fukaraya verdiğini bilirdi. Eee... vergili bir konağın kızı olmak kolay iş değildi elbet... İsrâf, asalet icabıydı. Bununla beraber bu asaletin çok zararını çektiği için ,gelininin tutumluluğunu yeğ görüyordu, Sonunu düşünen kadın, kocasının sırtını yere getirmezdi. İyî güzel ama, evde rahat huzur yoktu.

işte. Hele üç yıl beklenen yavru dünyaya geldiği gündenbergi...

Melek hanım, gelinin bu eve geldiği üç yıldan beri çocuk doğurmayışına arada sırada dokundurur: «Meyvasız ağaç» deyimini kullanmaktan pek hoşlanırdı. Ama bu işin de kadının domuzluğundan, çok bilmişliğinden ileri geldiğini söylemekten çekinmezdi. Öyle ya.. Kart bir kadın kocasına genç kalmak zorundaydı. Çocuksa kadını yıprandırırđı. Kendisi bu yaşta çökecek kadın mıydı? Ama on çocuk doğurunca insan işte böyle pöstekiye dönerdi. Üçüncü yılın sonunda gelin gebe kalınca da. Melek H. başka bir makam tutturdu: Artık eve bir hizmetçi almaları lâzımdı. Evin yemeğini pişirip kotardığı yetişmiyor gibi, bir de çocuk dadılığı mı yapacaktı? Elvermez miydi on çocuk bakıp büyüttüğü... Salt kendisinin şu sekiz yaşındaki azgın TEKNE KAZINTISI insanı yıpratmağa, elini kolunu bağlamağa yeter de artardı bile.. Boklu bezlere elini sürmiyecekti.

Gelin hanıma da karnı burnunda iş gösteremezdi doğrusu... Allah'tan korkardı... Kadın gebeliğini de, lohusalığını da bilecekti elbet... Rahmetli kaynanası kendisine ne gebeliğini, ne de lohusalığını hiç bir çocuğunda bildirmemişti. Acısı yüreğinde hicrandı. Öylerse eve bir yardımcı getirmeliydiler.

Oğlu ile gelini, karısının bütün iltifatlarına rağmen, bu işe razı olmak istememişlerdi. Ortalığın şu pahalılık zamanında bir hizmetçiye bakmak ne demekti? Bir kere 15 liradan aşağı hizmetçi bulmak güçtü. Boğazı da hesap edilirse kaç malolurdu bir hizmetçi? Bu gemiyi nasıl yürütebilirlerdi? Ama Melek hanımın «Anan istediği için olmaz dersin... Karın isteseydi lebbeyk, hemen bulurdun!» demesi, sık sık hastalanması, evde yemek pişirilmez olması üzerine, kavgalar kıya-

metlerden sonra, hizmetçi tutmak kararı verilmişti. Lâkin ara da bul hizmetçiyi bakalım. Herkes fukaralıktan, yoksulluktan şikâyet eder ama, gene de hiçbiri kendisine HİZMETÇİ dedirtmek istemez. Sonra şu fabrikalar, tütün depoları da ortalıkta işe yarar kadın bırakmıyorlardı.

İki ay aradıktan sonra buldukları hizmetçi kadın, Melek Hanımın mübarek diline dayanamamış, haftasında bohçasını kapmış, kaçmıştı. Hatta gündeliklerini bile almamıştı. Bunu bir ikincisi, bir üçüncüsü izlemiş, en sonu İŞGÜZAR'ı geçirmişlerdi ele. H. Tapar: «Bu kadının yüreği rahmetli kızının derdiyle kanamasa, çoktan bizim hanımla arası bozulurdu. Bereket kadın etrafına bakacak halde değil» diye söylendi.

Ama ne de olsa bu kadın da etten, kemikten yaratılmıştı. Onun da başkaldıracağı gün yakındı.. Şimdilik arada sırada ağlıyordu, ama **«tez veremden hastahane köşelerinde»** ölen kızına **«bir baklavacık»** yediremediği için mi, yoksa Melek Hanım'ın bulaşığa, çamaşıra kusur bulduğu, **«elinin pek yomsuz»** olduğunu, **«evde bed bereket kalmadı»**ğını söylediği için mi, bilemiyordu. Yalnız dikkat etmişti. Bu gözyaşları, küçük kızı Filiz karşısında her zaman, gülümseme biçimini alıyordu. Kadın sanki rahmetli kızının sevgisini **«bu şeytan, bu arsız tekne kazıntısına»** bağlamıştı. Buyurulan işlerde pek çok unuttukları olduğu halde, onu okula hazırlamayı, saçlarını taramayı, mendillerini ütümeyi ihmal etmiyordu. Bazı akşamlar kuru üzüm, ya da pişmiş kestaneler ev halkına payedildiği zaman, İşgüzar'ın kendi hissesinden büyük bir bölümünü sakladığına, onları ertesi günü okula giderken, Filiz'in ceplerine doldurduğuna dikkat etmişti.

Bütün bunlar iyi idi, ama Melek Hanım vakitli vakitsiz, onun ayaklarını sürüyerek dolaşmasına bakıp

«Bu kadına ısınamadım gitti. Pısırik, nursuz pirsiz bir kadın» diyor; her hareketine sinirleniyordu. Çünkü gelini her zaman İşgüzar'dan memnurlukla söz ediyordu. Bu yüzden Melek hanım kadıncağızın çay içmesine bile tahammül edemiyordu. Sanki evinde her sabah çay içmeğe alışıkmiş gibi, bir sabah kendisine çay kalmıyacak olsa asıyor suratını» diye geçire geçire ondan şikâyet ediyor, neredeyse sabahları çay içme geleneğini kaldırmak istiyordu.

Hüsnü Tapar, yokuşun ortasında bir an durup dinlenirken:

«Allah bilir ya bu kadın da dayanamaz giderse, bizim evde hiç bir hizmetçi durmayacak demektir» diye başını salladı.

Mazallah kadın kaçarsa halleri ne olurdu? Evde bir lohusa vardı. Çocuk bezleri, çamaşırlar, mutfak işleriyle ev birbirine girerdi. Evde İşgüzar'dan başka kimse işe el sürmüyordu.

Doğum, Allah için pek telâşsız, masrafsız olmuştu. Melek H. bütün kaynanalık yetkilerini kullanarak eve Lâvta sokmamış, eteklerini beline dolayarak, ebe ile işini halledivermişti. Doğan çocuğu da ebe'nin, oğlunun ve gelininin itirazlarına bakmayarak, kundaklayıp sokağa attırmış ve komşu kadınla başbaşa vererek, eski göreneklerini uygulamıştı. Ee! gelin, dokuz çocuk doğuran bir ananın yaşamış tek kızı idi. Bütün kardeşleri «kırkı içinde» ölüp gitmişlerdi. Kızların annalarına çekmesi doğaldı. O halde gelinin de çocukları belki yaşamazdı. İyisi mi «onu satın almalı» idi. Bunun için komşu Zehra H. la birlikte büyük bir özenle işe girişmişler; Zehra H. sokağa atılan çocuğu almış, eve getirmiş: «Bu çocuğu satıyorum, alır mısınız?» demiş; pazarlık edip uyuşmuşlar, yavruyu satın almışlardı.

Melek H. tören bittiği zaman, cezvesini mangala sürerken:

«Göreceksiniz, Allah'ın izniyle, nasıl ömürlü bir kız olacak» demişti. Hüsnü Tapar da böylesi boş inançlardan yana değildi. Bunu Tanrı'nın işine karışmak sayardı. Yaptıkları cehalet eseri idi ama, şeytan kulağına kurşun, çocuk turp gibi idi. Ne de olsa eski-lerin her buyruğu, geleneklerden çıkarılmıştı. Bu gele-neklerde bir keramet vardı...

Melek H. «cennet kuşcağızı»nı önceleri pek se-viyordu ama, çok geçmeden Filiz'in onu kıskanmağa başlaması üzerine, ondan soğumuştı. Kızının «içine oklanır» korkusuyla Işık'ı kucağına bile almaz olmuştu. Sadece her akşam, nazardan korumak için, onu «çör'otu ile tütüzlemek» ve üç «Kulhuvalahi» okuyarak üzerine tükürmek ödevini ihmal etmiyordu.

Çocuk doğdu doğalı Hüsnü Tapar'ın rahatı huzuru kaçmıştı. Onbeş yıldan beri «kabir azabı çekmemek için» ara vermeden okuduğu Delâil ve her hafta indir-diği Hatim'ler bile sekteye uğramıştı. Evin düzeni alt-üst olmuştu. Oğlu vereceği dersleri hazırlamak için bir odaya kapandığı; karısı «ellerindeki egzemanın turşu'dan azdığı»nı söyleyerek, elini bir işe sürmez ol-duğu; gelini kocasile vakitsiz bir yatakta yattığından mı, kimbilir nedense, durmadan «dem zayi ettiği» için evin tüm yükü, umuru İşgüzar'a kalmıştı. Zavallı kadın bu yükün altından kalkamıyarak çekilip giderse «**iki telliyi düzmek**» gerekeceği için, iş başa düşmüştü. Geç yatan İşgüzar'ın sızlayan dizlerini ve kollarını döğerek bütün gece inlediğini işidiyordu. Bari sabahları erken kalkmasın, diye ateşi yakmak, kahvaltıları hazırlamak ödevini bir kaç gündür Hüsnü Tapar üzerine almıştı. «Evde kahvaltı hazırlamak lâzım. nasıl diyeyim imama, tövbe yârabbi» diye kendisini yalanından ötürü ayıp-

layarak söylendi. Bütün semte rezil mi olsundu? Kendisine kılıbık mı desinlerdi?

Bahçe kapısının yanındaki tenekeleri eşeleyen kediler, Hüsnü Tapar kapıyı açar açmaz kaçıştılar, alaca karanlıkta gözlerinin korkuyla tutuşmuş fosforlarını, Hüsnü Tapar'ın uzaklaşmasını dileyerek, ayaklarına diktiler. Hüsnü Tapar, pencere kenarına Kumrular yesin, diye döktüğü kırıntılardan bir kısmının, özellikle yemek artıklarının bu tenekeye dökülmesini İşgüzar'a tenbih etmeği kurarak, merdivenleri tırmandı. Yanındaki anahtarla usulca kapıyı açtı. Melek H. ın uykusu bir hoştu.. Bazen kıyamet kopsa uyanmadığı halde, bazen bir sinek vızıltısından uyanırdı. Öndan sonra işin yoksa dinle! Parmaklarının ucuna basarak yürüdü, salonun sol tarafında, denize karşı düşen odanın tokmağını usulca çevirerek, içeri girdi. Kapı hafifçe gıcırdamıştı. Gece lâmbasının sönük ışığı altında lohusanın karyolasına ve Işık'ın beşiğine dikkat ederek, uyanmadıklarından emin olduktan sonra, sepeti soba üzerine koydu. Lohusayı odada yalnız bırakmamak, «çarpmasına, albastasına mâni olmak» için minderde yatırdıkları İşgüzar'ın üzerinden sarkmış olan yorganı düzeltti. Getirdiği kömürlerden bir bölümünü, gürültü çıkarmadan sobaya yerleştirdi, tutuşturmak için kibriti aramağa başladı. (Kömür çarpmasın, diye onu sobada yakmak Melek Hanım'ın usul ve âdeti idi) Ama soba tahtası üzerindeki maşaya çarptı.. Maşa gürültü ile yere düştü. Lohusa birden sıçrayarak karyolasında doğruldu.

«Siz miydiniz efendi baba? Korkuttunuz beni.. Yine size mi düştü ateşi yakmak?..» dedi. Sırtına bir yün atkı alarak, yakınbabasının yardımına gitmek istedi.

«Sen rahatına bak kızım!. Hanım annen beni bu işe alıştırmıştır. On çocuk zamanında ben yaktım sobayı, tecrübeliyim bu işte.. Kör olası maşa tatlı uykundan uyandırdı seni..» diye gelininin kalkmasına engel oldu. Meliha Hanım çocuğunun üzerine merakla eğilerek dinledi. Bir ses işitemediği için telâşlanarak kayınbabasından elektrik düğmesini çevirmesini rica etti.. Işık'ın rahat bir uyku içine gömülmüş olduğunu görerek yüreği rahatlandı.

Hüsnü Tapar, bir çıra parçasıyla sobayı tutuşturdu. Kuru tahta parçaları ve çırallar güldür güldür yanmağa başladığı sırada, kahvaltı sinisini hazırlamak için mutfağa gitti. O zaman Meliha Hanım hemen yataktan fırladı. Çoraplarını mütenasip bacaklarına aceleyle çekiverdi. (Çünkü kayınbaba yanında çorap giymenin terbiyesizlik olduğunu Melek Hanım sık sık söylerdi). İşgüzar'ı da uyandırdı. Hizmetçi esneye gerine doğrulurken, dışarıdan bir tabak şangırtısı duyuldu. Az sonra bir kapı açıldı. Ve Melek Hanım'ın avaz avaz: «Bir sabah uykusunu bile insana haram edersiniz!..» diye bağırıldığı işitildi. Bir kaç dakika devam eden inceli kalınlı tondan bir diyalog salonun tavanlarında çınladı. En sonu Hüsnü Tapar, elinde sini, üzerinde mavi kırmızı çaydanlıklar, içeri girdi. Erkeklik onurunu korumak, kendini mazur göstermek için:

«Sağ olsun, kayınvalideni memnun etmek kolay değil!..» dedi.

Gürültü nedeniyle oğlu Kerim ile küçük Filiz de ayaklanmışlardı. Isınmak için pijamalar, gecelik entarilerle lohusa odasına koştular. Sobanın çevresinde toplandılar. kahvaltıyı beklemeye başladılar.

Öğle yemeğine kadar Melek Hanım uykusunu alamadığından, sersemlikten, baş ağrısından yakıldı. Pazar günlerinin coşkun iyimserliğiyle dolu olan Kerim

Tapar ve Filiz, ağlıyarak uyanan Işık ile meşgul oldular. Onun altının temizlenmesi sırasında abdestinin rengine bakarak üşüyüp üşümediğini keşfettiler, yüzündeki hatların kime benzediğini araştırdılar, parmaklarıyla yanağına dokunarak Işık'ı güldürmeğe çalıştılar. Filiz, sevinçli bir hareketle elini Işık'ın burnuna çarptığı, kızı ağlattığı için ağabeylerinden bir tokat yedi. Melek Hanım ellerinin kurumasını dileyen bedduaısıyla Kerim'i azarladı. Bu arka çıkmadan yüz bularak, Filiz yaygarayı bastı, annesinden bir avuç üzüm, yengesinden bir parça çikolata koparmadan susmadı.

İşgüzar, öğleye kadar bütün işleri bitirdi. Kötürüm kocasını ziyarete gitmeğe hazırlandı. Gitmezden önce küçük bohçasını, itirazlarına rağmen Melek Hanım'a açıp gösterdi. Bohçada iki portakal bir elma vardı. «Bunları geçen akşam vermiştiniz hanımcığım, yemedim, ef. ye sakladım. Hasta bırakmıştım fakiri..» dedi. Bu hali Meliha Hanım'ın gözlerini sulandırdı. Ona, hastaya götürsün diye eş dost tarafından armağan edilmiş limonlardan, lokumlardan birkaç tane verdi.

Melek hanım kocasının kulağına «Bütün hizmetçi milleti böyledir: ağlaşırlar. Ne versen gözleri doymaz.» diye fısıldadı. Ama gelin hanıma da içerlemişti. Lokumlardan çıkarıp bir tanesini bile Filiz'e vermeğe kıskanır da, şu domuzlara avuç avuç tıkarı. Zaten belli idi. Bu kız bu eve yar değildi.

Öğle yemeğinden yarım saat önce kapı çalındı. Hüsnü Tapar'ın yeğeni Vasfiye Hanım iki çocuğuyla, dayısını ziyarete geldi. «Hanım Yenge»sinin eli boş gelmekten hazzetmediğini bildiği için, Filiz'e çikolata, ev halkına da bir kese kâğıdı lokum getirmişti. Kusura bakmamalarını söyleyerek, getirdiklerini masa üzerine bıraktı. Sonra önce yengesiyile kucaklaştı, öpüştü. Dayısının elini öptü. «Berhudar ol!» hayır duasını aldı. Gelin hanımı kucakladı. Filiz'in yanağını okşadı. Ke-

rim'in yalnız elini soğukça sıkmakla yetindi: «Kerim Efendi ASRİ olduğu için elini sıkıyorum» diye omuzlarını kaldırarak açıklamada bulunması, her zaman Kerim'i sinirlendirdiği halde, bu fikrini gene tekrarlamaktan çekinmedi.

Melek Hanım, konuklarını mangal başına çağırdı, sonra «Ümmüet-i Muhammedi kömürsüz bırakanlar»ın yedi ceddine lânet okudu. «Hele şu hırsız papas mahalle kömürcüsünün iki yakasını Allah bir araya» getirmesindi.

Vasfiye hanım çocuklarile birlikte ellerini mangal üstünde ıstırken «Bizim halimiz sizden beter» diye yakındı. Onların semtinde bir ana baba günüdür gidiyordu. Gün geçmiyordu ki bir «vukuat» çıkmasın.. Keşki kömürü de vesikaya bağlasalardı.. O, vesikalardan —Allah akıl edenden razı olsun— çok fayda görmüştü. Dar'ı dünyada, şu iki yavrunun, baba sahibi olmaları için, ekmeğin vesikaya binmesi gerekeceğini bilseydi, şimdiye dek «horozlar, yasinler adamakla,» evliyalara, falcılara başvurmakla kalmak, vesika için de dua ederdi.

Ekmek vesikaya binince çocuklara kafakâğıdı çıkarmak lâzım gelmişti. Sağ olsun, ağabeyi Hüsnü Tapar, bu işlerine de koşmuştu.

Hüsnü Tapar iş başarma hazzından burnunu çekerek: «Allah ne zaman isterse o zaman olur herşey.. O isteyince sebebini de halkeder» dedi.

Vasfiye bu hikmeti başarıyla doğruladı. Sonra akıl erdiremediği hükûmet işlerinden şikâyeteye başladı: Kafakâğıtları çıkmış, çocuklar babalarına kavuşmuşlardı, ama «Çatır çatır doğurduğu halde» kanun Vasfiye hanım'ın analığını tanımamıştı. Öteki «sarsak sar'alı»nın üzerine çıkarmışlardı kafakâğıdını.. Kendisi de «Haydar Efendi'nin haremi» değil miydi?

Hüsnü Tapar, çocuklar yanında bu «uygunsuz lâfın» açılmasına canı sıkıldı. Çocuklara «haydi siz içerdeki odada basecik (*) oynayın!» diye savdı. Sonra Vasfiye Hanım'a çıkıştı: Kabahat kimsede değildi. Madem ki bir halt işlemiş, gönlünü adama kaptırmış, neden sormadan etmeden, büyüklerin önüne geçer, bohçasını alır, kaçardı?

Kerim'den utandığı için Vasfiye Hanım'ın yanakları al al oldu.

«Cahillik!..» dedi. Ama ne bilirdi onun evli olduğunu!.. Karısı olan bir adam, kalkıp ta bir genç kıza nasıl (seni alacağım) derdi?. Kendisi gibi cahil, hanundan haberi olmayan biri değildi ya!. Koskoca bir komisyoncu idi. Günde seksen defa kanunlar üzerinde perende atıyordu. Elbet bilirdi, bilmez olur muydu.

Vasfiye hanım, kocası hakkındaki suçlamalarından gene kendisi sıkıldı... Makamı değiştirdi. Kocasının da kabahatı yoktu. Yatalak, yarı deli bir kadınla ömrünü karartamazdı ya?

Hüsnü Tapar hiddetlendi: «Boşasaydı öyleyse..» diye bağırdı. Kanun kimseyi bir deliyle yaşamaya mecbur etmiyordu. Mahkemeler cayır cayır talâk kararları veriyordu. Kim demişti ayrılmak zor diye!.

Melek Hanım (tekne kazıntısının çeyizi) diye övünerek ördüğü oyalarından başını kaldırdı. Gözlüklerinin yukarısından bakarak:

«Boşasın demek kolay!. Malmülkten vazgeçmek zor..» diye söze karıştı. Vasfiyenin sarı saçlarının döküleceği, kırmızı yanaklarının solacağı gün de gelecekti. O zaman Haydar Efendi başını taşlara mı çalsındı?

Vasfiye Hanım, yengesinin bu yorumuna içerledi. Kendisini savunmak için, kocasının çoktan «kuma»sı

(*) **Basecik** - Bilye oyunu.

nı boşamak istediğini, ama kendisinin engel olduğunu. ileri sürdü. Çocukları'nın kafa kâadı bir kere onun üzerine çıkmıştı. Mirastan mahrum mu kalsınlardı? Hem Allah günah yazmasın, kimin kalıp kimin göçeceği bilinmezse de, kadıncağızın bir ayağı çukurdaydı. Sonra kendisine «ortak sayılmaz»dı da... Zavallının dünyadan haberi yoktu. Arada sırada kocası ona ilâçlarını, yemişlerini götürmek için uğruyor, gece bile kalmadan dönüyordu.

Melek Hanım (deli azgın olur) diye bir hikmet savurdu. Fakat H. Tapar'ın kalın sesi bu hikmeti bastırdı: Neyse ki şeriat kanunlarına göre olsun, nikâhlarını kıymışlardı. Yoksa aile için bu evlenme bir yüzkarası olarak kalacaktı.

Kerim, metres tutan erkekler için, imam nikâhının, noter senedinden daha kârlı olduğunu söylemek istedi, ama babasıyla aralarında çoktandır devam eden barışı bozmak istemedi.

Hüsnü Tapar, sözlerine devamla, «Bu adamdan kazandığı» şu iki yavrucuğu babaları evlâtlığa kabul etmekle büyük sevap işlemişti. Vesika, karne lâftı.... O çıkmasaydı da, kendisi komsuyoncu Haydar efendiyi çocuklara nüfus kâadı almağa razı etmişti. Her ne ise.. Bu meseleden yüzaklığıyla çıkmışlardı vesselâm.

Vasfiye Hanım, konuşma konusunu değiştirmek için babasını sordu. Hüsnü Tapar saatını çıkarıp; «Bu gün saat iki'de onu görmeğe gideceğim. Bir haftadır işten yurtlara uğramak fırsatını bulamadım» dedi. İşlerin başında olmadın mı, herkes «bir hava tutturuyor»du. Eh rahata kavuşmuştu işte.. Oğlunun da, gelininin de dilinden kurtulmuştu.. Sağ olsun, dayıcığı da ne çekmişse kafasından çekmişti. İnsan kendi sonunu düşünmez de, budalalık edip kendi eliyle «malcağızını, paracığını» evlâtlarına dağıtır mıydı? Kim evlâdından

bir hayır görmüştü ki? Kendisi de böyle bir budalalık yapsa olacağı buydu!»

Melek hanım da söze karıştı: Kerim mi bakacaktı anasına babasına.. «Hay tövbeler tövbesi..» Şu ihtiyar haliyle kocası «**hesap defterleri**» arasında çürümese, ne kendisi, ne de kızı, üç arşınlık basmadan entarinin bile yüzünü görmezlerdi.

Kerim homurdanarak anasına, babasına baktı: «Galiba canınız sabah sabah hır çıkarmak istiyor» diye öfkeyle bağırdı. Meliha Hanım, çocuğuna meme vermekle meşgûl olarak bu sitemi duymamış görünmeyi uygun buldu.

Hüsnü Tapar: «Ne kızılıyorsun?.. Dünya böyle kurulmuş.. Babalar analar çocuklarına herşeylerini feda ederler. Çocuklar bir lokmayı kıskanırlar. Bağ alırlar, üzümünü esirgerler» diye sözü aldı.

Dayısı Hasan Ağa da bir cahillik etmişti işte. Adamcağız durup dururken başına iş çıkarmıştı. Koskoca bakkal dükkânının, üç evin sahibiyken, sen kalk ta, on paraya muhtaç ol!.. Oğlundan dayak ye! Sonra ağzını bile açma.. Bu akıl kârı mıydı?

Melek Hanım bu vesileyle gelinini iğnelemek için:

«Sen de eşek dili yesen olacağın buydu. O sıska, o kart (bu kelimeye basarak konuşmuştu) Naciye, günahı komşularının boynuna, körpe kocasına da, kayın babasına da eşek dili yedirmiş» dedi. Her Tanrı'nın gününü de evin dört köşesine okuyor, üflüyordu.. E.. babasından el almıştı. «O sakallı papaz ilim kuvvetiyle» kocalı karıları bile, gece yarısı, istediği adama kaçırtırdı. Allah ilmin şerrinden korusundu insanı!. Kaltak, Hasan Ağayı da, oğlunu da muskalarla, tütsülerle, büyülerle kısıvrak bağlamıştı. Böyle olmasaydı, mallarının bir ufacık bölümünün olsun şu zavallı Vasfiye'ciğe

verirdi. Kızcağızın da başını sokacak bir evceğizi olurdu da, kocasına, öteki kadını boşa! diye dayatırdı.

Oysaki «cadı karı» evleri sattırmış, paraların çoğunu kocasına bağışlatmış; bir kaç yüz lirasını da Gedikli çavuşu olan kayınbiraderine vermiş, ağzını kapatmıştı. Ama Vasfiye'ye «bir yemeni parası bile koklatmamıştı». «Beybabacığım şöyle, Ağababacığım böyle!» diye ağzından girmiş burnundan çıkmış, ömrünün sonuna kadar «altına döşeğini sereceği»ni, «eline havlusunu vereceği»ni yeminler, kaselemlerle temin etmiş, iki katlı koca evi bağışlatmıştı. Tatlı dil yılanı delikten çıkardı da, Hasan Ağa'yı zıvanadan mı çıkarmayacaktı? Zavallı adam «yüze gülen o sıska yosmanın zehirli bir yılan olduğu» nu nereden bilecekti?

Melek Hanım heyecanından oyaları yanlış yaptığının farkında olmamıştı. Vasfiye Hanım'ın uyarısı üzerine «bizden bu işler geçti ama» diye yarım bir cümle söyledi. Sonra yaptıklarını sökerken, Hüsnü Tapar'a: «Gidip o kavgayı yapmasaydın, o kadının musibet ayağı buradan kesilmeyecekti, hay ömrüne bereket efendi» dedi.

Bu sözleri söylerken Kerim'e anlam dolu bir yüzle bakıyordu. Kerim kaşlarını çatarak başını sobadan yana çevirdi: Şu annesinin de kalbi gerçekten fesattı.. Ne demek istiyordu? Sanki gül gibi karısı dururken «Çingeneye maşasına benzeyen bu karıya mı» bakacaktı? Kendisini hâlâ bekârlık zamanındaki Kerim mi sanıyordu. Karısının kusuru neydi? Kendisinden bir yaş büyük olması mı? Bunun için mi «nazarında başka kadınlar huri melek» kesileceklerdi?

Hüsnü Tapar, karısı kendisini nadir zamanlarda takdir ettiği için, bu fırsatı kaçırmadı:

«Hele çok şükür, ilk kez gözüne girecek iş yapmışım,» diye sitem etti.

Ama kim olsa öyle yapardı: Zavallı dayısının hali «yürekler yarasıydı..» Malı mülkü bağışlattıktan sonra Naciye dirseği çevirmiş, her fırsatta kocasına, kayın babasından şikâyetle başlamıştı. Verdiği yemek içinde bir kemik parçasından başka şey bulunmadığı halde, Hasan Ağa'ya yemek beğendiremediğini söylüyordu. Çamaşırlarını da temiz tutmadığını iddia ediyordu: İhtiyarlıktan mı nedir, abdestini çamaşırlarına bulaştırıyor, onları yıkarken midesi ağzına geliyordu.

Hasan Ağa'nın yatağını mutfak yanındaki küçük odaya atmıştı. Sabahları namaza kalktığı zaman gürültü ediyor diye.. Kayınbabasının yanında çocuğuna rahat rahat meme de veremiyormuş. Yediği naneye bak!.. Allah südü bozuk insanların şerrinden korusundu insanı.. Hasılı adamcağız evde bir sığıntı haline gelmişti. Oğlu da karısına uyarak gemi aزیa almıştı. Her vesile ile babasına hırılıyor, küfrediyordu. Hatta bir gün dayısı, omuzunda bir çürük yeri göstermişti: «Evlât yarası.. Dirhemle vurdu oğlum omuzuma» diye gözü yaşlı, şikâyet etmişti. Allah evlâdın hayırlısını versindi insana.

Ama dayısı da ettiğini buluyordu. Babasına, rahmetli nalbant-Mustafa çavuş'a, o da az mı yapmıştı.

Adamcağızı ihtiyar halinde, merdivenden aşağıya yuvarlayan Hasan Ağa değil miydi?

Hüsnü Tapar bıyıklarını sıvazlıyarak: «Bunu babana da hatırlattım Vasfiye!» dedi. «Etme, bulma dünyası bu dayıcığım, dedim, biliyor musun nalbant babacığınan ettiklerini?» «Köpek gibi pişmanım, Allah günahlarımı affetsin, evlât cefası bir şeye benzemiyormuş..» dedi baban..»

Ya?. Allah işte insanı kendi ameliyle cezalandırırdı. Suçlarının cezasını nadiren Ahirete bırakırdı. Herkes amelinin cezasını daha buradayken çekerti..

Hüsnü Tapar, yeniden saatına bakarak, sofrayı

hazırlamasını Melek Hanım'a hatırlattı. Melek Hanım: «Daha erken. Hele iki gül daha yapayım.. Vasfiye kahvaltı etmiştir elbet..» diye karşılık verdi. Vasfiye H., henüz acıkmadığını söylediye de, karnı gırıldayarak, kendisini yalanladı. Kadıncağız kızardı.

Hüsnü Tapar, sözü bıraktığı yerden alarak: «Be adamcağız, nene lâzım senin? Malını neye elden çıkarırsın?» diye gıyabında Hasan ağaya çıkışmağa başladı: Malını dağıtmasaydı, köpek gibi itilip kakılmaz, kendi dükkânında oğluna uşak olmazdı. Herkes etrafında pervane kesilir, kimisi havlısını, kimisi kahvesini eline verir, gönlünü almağa çalışırdı.

Geçen hafta ziyaretlerine gittiği zaman bir kavga üzerine varmıştı. Zavallı ihtiyar bir köşeye büzülmüş ağlıyor, oğlu ayakta küfürler yağıdırıyordu. Evdekiler suçüstü yakalandıkların için Hasan Ağadan yakınmağa başlamışlardı. O da dayanamamış, açmış ağzını, yummuş gözünü: «Bu adam çekirdek satsa günde bir lira kazanır. Boğaz tokluğuna bir uşak bulmuşsunuz, Altah'tan daha ne belânızı istiyorsunuz? Kimin malını kimden esirgiyorsunuz? Bu ev, bu dükkân kimindi? Orda burda gündelikte duvar örerek mi kazandın sen bu mülkü? Madem ki bu adamdan memnun değilsiniz, verin bana onu, ben bakarım.. Belimle gelir misin be Hasan ağa?» diye bağırıyordu. Hasan ağa: Bir parça ekmek bulayım, el kapısına bile girmeğe razıyım; bir dakika durmam burada.. Kızımın da, öteki oğlumun da yanına gitmeğe yüzüm yok.. Haklarını bunlara yetirdim..» diye cevap verince Naciye'ye hafakanlar basmış, bayılmış. Oğlu «cehenneme kadar yolun var.. Defol, gözüm görmesin! Elimi baba kanıyla bulaştıracaksın!» deyip karısıyla meşgul olmağa başlamıştı.

«Hasılı dayıyı kurtardık ellerinden» diye ellerini uğuşturdu Hüsnü Tapar «Bizim yurtlarda kapıcı oldu

da, sıcak bir yemek, rahat bir döşek buldu. Geçen defa gittiğim zaman ağlıyarak boynuma sarıldı: (Allah iki cihanını mamur etsin!) diye hayır dualar ederek ağladı.»

Bugün de ziyaretine gidecekti. Ona bir palto almıştı. Zavallının sırtında bin yamadan bir elbisesi vardı ki dilenci bile giymezdi. «Ne evlâttır anlayın. Bütün gün kıcı yer görmeyen ihtiyara on yılda bir kat elbise almamış. Babasına (sen ihtiyar adamsın, nasıl olsa idare edersin, sırtın çıplak değil ya) diyormuş.

Eğer eski elbîseleri dayısına gelseydi, Hüsnü Tapar, onu çoktan bu çulçaputtan kurtaracaktı. Gelgelelim Balkan adamıydı dayısı, maşallah Tanrı onu enine boyuna yaratmıştı. Eh..işte bunun yüzü suyu hürmetine, yetmiş yaşında adam, günde iki nöbet Alsancak'tan Mezarlıkbaşı'na yaya olarak gidip gelebiliyordu. Dükkânın tütününü de ona aldırıyordu insafsız oğlu.

Melek hanım çocukların, analarının eteğini çekiştirmeğe, Vasfiye'nin de gırıldamasın diye elile midesini bastırmaya başladıklarını görerek sofrayı hazırlamak gereğini duydu.

Karyolanın önüne bir sofra altı serildi. Sodalı sularla siline fırçalana tahtaları ağırmış bir sofra getirildi. Üzerine kaşıklar sıralandı. Hüsnü Tapar ve oğlu için iki posteki, ötekiler için küçük şiltler yerleştirildi. Kerim alıştığı üzere, bağdaş kurarak yemek yeme âdetini «çingenece bir yemek yiyiş) diye kötüledi. Babası (civciv çıktığı kabuğu beğenmez) diye her zaman ki atasözünü söyledi. Sonra misafirlere: «Buyrun!» dedi. Sofranın kenarına sıralandılar. Vasfiye hanım, fazla yer tutmasın diye çocuklarından birini dizine oturttu.. Hüsnü Tapar, herkesin önüne incecik ikişer dilim ekmek koydu. Yarı şaka, yarı ciddî ekmeği katık etmelerini söyledi. Sonra mavi çinko tas içinde, du-

manları tüten mercüme çorbasına, besmele çekip ilk kaşığı daldırırken: «Davranın!» dedi.

Kahveyi içtikten sonra Kerim Tapar, Halkevindeki törene davetli olduğunu söyleyerek hazırlandı. Evlenirken diktirdiği «evlilik yaradığı» için şimdi eni konu daralmış olan siyah elbiselerini giydi. İzin ister bir yüzle karısına, çarşıdan bir şey isteyip istemediğini sordu. Meliha Hanım, kocasının bu resmi ziyaretleri yapmak zorunluğunda olduğunu bildiği halde, bir kadın dostunu görmeğe gidiyormuş gibi, hoşnutsuzluk ve kıskançlıkla, birşey istemediğini söyledi.

Melek Hanım, sigarasını sararken oğlunun kendisinin de bir dileği olup olmadığını sormasını bekledi. Ama Kerim, karısının soğuk cevabı karşısında, sanki bir suç işlemiş gibi, bir süre ötede berideki eşyanın yerlerini değiştirerek oylandı. Ve ansızın «Allaha ısmarladık!» deyip çıktı.

Melek Hanım, Kerim'in arkasından hazırlanan kocasına: «Oğlun sormadı, bari sen sor bir dileğin var mı, diye.» Sözleriyle yüreğinin hicranını boşaltmadan duramadı. Kocasını da saatine bakarak gitmeğe davranırken: «Senin isteyeceğin mâlûm.. ya iki Acıbadem kurabiyesi, yahut bir paket tütün!» diye tahminde bulundu. E.. otuz yıllık karı koca idiler. Halâ ne istediğini bilmece ayıptı.

Erkekler gidince bir süre Filiz'le Vasfiye'nin çocukları arasındaki kavgaları yatıştırmakla uğraştılar. «Dur, otur para etmeyince» bir tepsi içinde üzümler, leblebiler getirildi. Çocuklar bu tepsiyi eritmeğe çalışırken, kadınlar dedi-kodulara daldılar.

Hüsnü Tapar, paketini almak için okula uğradığı zaman, hademelerden biri, telaşla kendisini karşıladı, Yurt kapıcısının dün akşam kömürle zehirlendiğini haber verdi.

Bu kara haberle sersemleyen Hüsnü Tapar, bir iki dua mırıldandıktan sonra, haberi kimin verdiğini sordu. Hademe biraz önce yurttan telefon edildiğini söyledi: Kapıcının öğle yemeğine inmediğini görünce merak etmişler, adamcağızı odasında ölü bulmuşlardı.

Hüsnü Tapar hızla geri dönerek tramvaya atladı. İçinde bir düğüm gittikçe büyüyerek boğazını tikiyordu: Bak allahın işine. Demek zavallı dayıcağızın ölümüne, Tanrı kendisini «vasıta Kılmıştı». Ah..ayakları kırıl-saydı da, o kavga günü oraya gitmez olsaydı.. Dayısını yurda kapıcı yapamazdı o zaman. Ama kaderdi bu. Kim mukadderata karşı gelebilirdi? İyi ama şimdi dayısının oğluna hesap vermek gerekecekti. «Allah böyle nasip etmiş» desin işi yoksa. O imansızın ağzı kolay tıkanır mıydı? Elbet kendisini babasının ölümünden sorumlu tutacaktı. Babasının katili olduğunu ömrü billah başına kakacaktı. Ne derse desin Hüsnü Tapar kötülüğünü istememişti ya dayısının? «Onbeş güncük olsun» rahat etmişti adamcağız. Sıcak yemek yemiş, sıcak odada yatmıştı: Yazık! aldığı paltoyu bari bir defacık giyseydi.

Hüsnü Tapar, bu olayı neresinden alsa yine de kalbi huzura kavuşamıyordu. Ölümün vebalini tüm ağırlığıyla omuzlarında hissediyordu.

Konak'ta vesait değiştirdiği sırada, her zamanki gibi «Üç adımlık mesafede iki çeşit vesait.. Yazık fakir fukaraya,» demeği unutmadı. Sadaka isteyen ihtiyara, günahlarının kefareti olur umuduyla bir «çeyrek» verdi.

Yurdun önü kalabalıktı.. Kapıda bir taksi duruyordu. Etrafını alan kalabalığı dağıtmağa çalışan kırmızı çuhalar farkediliyordu. Hüsnü Tapar, kalabalığı yarak kapıya sokuldu. Polisler girmesine engel olmak istediler. Yurt muhasebecisi olduğunu söyleyerek içeri girme izni aldı. Merdivenleri çıkarken yüreği çarpıyordu. Geçen hafta gelişinde, dayısını, merdiveni çıkar çıkmaz, küçük bir masa başında, tenekeden yapılmış maltız içinden mavi diller çıkaran kok kömürü ateşi üzerine eğilmiş bulmuştu. Şimdi o masa başında hiç kimseyi göremiyecekti. Bunları düşünerek ayakları merdivenleri çıkmak istemiyordu.

Yukarı çıkar çıkmaz, elinde olmadan başını masaya çevirdi. Ve donakaldı: Geçen hafta olduğu gibi dayısı maltız üzerine eğilmiş, ısıyor, burnunu karıştırıyordu. Şaşkınlığı geçer geçmez sevinç gözyaşlarını tutamıyarak: «Dayı!..» diye bağırdı. Ve koştı onu kucakladı.. Dayısı Hüsnü Tapar'ın bu haline mânâ verememekle beraber, o da bu çoşkun ilgi karşısında yaşlarını tutamadı.

Hüsnü Tapar, ona telefonda bahsetti. «Kapıcı kömürle zehirlenmiş dedikleri zaman dünya sanki başıma yıkıldı» dedi. Nasıl yıkılmasın ki dayısını çektiği cehennem azabından kurtarmak istemişti. On beş gün bile rahat yüzü görmeden bir kazaya kurban gitti haberini alıyordu. Mazallah böyle olsaydı oğluna ne diyecekti? Şükür ki Tanrı bunu yazmamıştı.

Peki, o halde kim zehirlenmişti?

Hüsnü Tapar, dayısının karşısındaki sandalyeye dermansız çöktü. Dayısı olayın ayrıntılarını anlattı: Ölen eski kapıcı idi. Akşam hiç bir şeyi yoktu fakirin.. Yemek yemişler, şurdan burdan konuşmuş, dertleşmişlerdi. Adamcağızın dört çocuğu ile genç bir karısı vardı. Onları beslemekten acizdi. Karısı şuraya, buraya,

amaşıra, badanaya gidermiş. Ama karı kocanın arası pek iyi değildi. Kadın: «tazeliğimi senin piçlerin uğruna harcamaktan usandım» diye ağlamış. «Tanrı canımı alsa da, ben de, o da kurtulsak» demişti akşam eski kapıcı. İşte Tanrının da, bazen insanın duasını kabul edeceği tutardı.

Bu sırada savcı yardımcısı, doktor aşağı iniyorlardı. Müzakereci öğ. ler onları sapsarı bir yüzle uğurluyorlardı. Hüsnü Tapar savcı yardımcısına kendisini tanıtmak istemedi. Onlar kapıdan çıkınca Müzakerecilerden birini yakaladı. Nasıl bir sonuca varıldığını öğrenmek istedi. Müzakereci: «Doktor kömür çarpmasından öldüğünü rapor etti. Gömülmesine izin verdi. Bu savcı yardımcısı aksi herifin biridir. Nasıl oldu da ölümü şüpheli görmedi. Hayret!» Hademeler sorguya çekilmiş, ölünün bir düşmanı olup olmadığını öğrenmeye çalışmıştı. Hademeler onun kendi halinde bir adam olduğunu söyleyince savcı yardımcısı dudaklarını bükmüştü: «O halde ya kaza.. ya da intihar..» demişti. İhtimal akşam fazla soğuk olduğu için ihtiyar maltızı odasına almıştı. Ne bilsindi bu kömürün de, odun kömürü gibi, insanı çarpacağını. Bütün gün odasında duruyordu maltız. Evlerinde de onu yakıyorlardı. Şimdiye kadar kimseye bir şey olmamıştı hasılı. Neyse başımıza bir dert çıkmadı. Allah rahmet eylesin, iyi adamdı.» diye müzakereci sözünü bitirdi.

Hüsnü Tapar, akşam üzeri eve dönerken, bu haberile, evdekilerin yüreklerini ağızlarına getirmeyi kuruyordu. Ama eve girince kendisinin yüreği ağızına geldi:

Vasfiye hanım kapıyı açtığı zaman, Hüsnü Tapar, gözlerinin yumruk gibi şişmiş olduğunu gördü. İçerden

dışarı doğru keskin bir sinir kolonyası kokusu geliyor-
du. Yüreği çarparak sordu: «Ne var? Ne oldu?»

Vasfiye hanımın dudakları ağlama ihtiyacıyla titreyerek: «Sorma başımıza geleni ağabey» diye fısıldadı. Ve elleriyle dizlerini dövdü. «Babam öldü, ağabeyciğim, babam.. Barışıp elini bile öpemedim» diye ağlamağa başladı.

Dört saattan beri hep Hüsnü Tapar'ı aramışlardı. «Körolasica mektep hademesi» kara haberi verince kaybolmuştu.

Hüsnü Tapaş, lohusa odasına girmeden karısının sinirli seğirmelerini duyuyordu. Meliha Hanım'ın da ağlamış bir insan gibi burnunu çektiği işitiliyordu.

Odanın hali pek perişandı. Lâzımlıklar, limon kabukları, yaş bezler... Odanın havasında ekşi, nefes kokusu gibi nemli ve sıcak bir buğu vardı. Melek Hanım, başını bir tülbentle çatmıştı. Burnunun kanatları, gözkapakları kırmızı idi. İkide bir mendiline burnunu öttürerek siliyordu. Gelin hanım, bir yandan gözlerinin kuyruklarını kuruluyor, öbür yandan memelerini yoklayarak, südünün kaçıp kaçmadığını anlamağa çalışıyordu.

«Ne oluyorsunuz be Allah'ın kulları? Nedir bu haliniz? Siz Müslüman değil misiniz?» diye onları ayıpladı. Sonra bütün bu üzüntülerin zaten gereksiz olduğunu, çünkü dayısının «turp gibi sağlam» vazife yaptığını, ölenin başkası olduğunu anlatmağa çalıştı. Kadınlar tereddüt ve umutla yürekleri sarsıldığı için bu habere kolayca inanamıyorlardı. Melek Hanım: «Sinirlerimin yeniden oynamasından korktuğın için yalan söylüyorsun!» diye Hüsnü Tapar'ın bu çabasını bir nedene bağladı. Kur'anlar, yeminlerle dayısının sağ olduğuna inandıkları zaman, yüreklerini tamamen feraha kavuşturmak için, bu kez zehirli dillerle hademeye

beddualar yağdırdılar. Melek hanım: «Beni öldürmek istiyordu zahir, herif!. Geçen gün eski bir ayakkabı istedi. Yok dediğim için bunu yapmış olacak.. Allah'-ından bulsun!..» dedi. Meliha Hanım da sütlerinin kesilmesinden korkuyordu. Vasfiye hanım, babasının ölmediğini anlayınca, eski hıncı yeniden canlandı: Zaten babası «hepsini gömmeden» ölecek adam değildi. Eğer iyi insan olsaydı, annesinden sonraya kalmazdı.

Sinirler yavaş yavaş yatıştığı ve odada tatlı bir iyimserlikle sinirlice kahkahalar duyulmağa başladığı sırada, Vasfiye hanımın çocuklarıyla kavga yüzünden iki saat önce bir arkadaşına giden Filiz, koltuğunda bir paket olduğu halde eve geldi. Önce yatak odasına uğrayarak paketi bıraktı. Lohusa odasına girdiği zaman:

«Nuran'lar Ankara'ya gidiyorlarmış, anne!» diye eteğiyle oynuyarak anlatmağa başladı: Ne iyi bir kızdı şu Nuran.. Bütün sınıf arkadaşlarına hediyeler almış, paketler yapmış, üstlerine etiketler yapıştırmıştı.

Melek hanım Filiz'in sözlerini sonuna kadar dinlemeğe sabredemedi: «Cehenneme kadar yolları var» dedi ve kızının burnunu, kulaklarını kırmızı, yüzünü sapsarı görerek mangalın yanına çağırdı. Filiz oyuncakları annesine, yengesine göstermek istiyordu. Lâkin Vasfiye Teyze'nin kızları, oynarken belki kıskançlıklarından, onları kırarlardı. Ama onlara çalım satmaktan kendini alamadı. Bir aralık içeri gitti, paketi getirdi.

Paket, plastikten yapılmış küçük bebeklerle, atlarla, pirinç yüzüklerle, yaylı teneke otomobil ve kayık-

larla doluydu. Filiz, oyuncakları açarken Nuran'ların evini anlatıyordu. Öyle büyük evleri vardı ki... Odalar hep halı döşeli idi. Nuran'ın dadısı da vardı. Hem okumak ta biliyordu. Ona elmalar, portakallar ikram etmişler, büyük bir parça çikolata vermişlerdi. İşte bir parçası da cebindeydi.

Meliha hanım inanmazlıkla:

«Aman, Filiz.. bu zamanda bu kadar oyuncağı böyle elli kuruşluk çikolatayı kim hediye eder?..» diye söylendi.. Melek hanım, gelininin Vasfiye yanında açığa vurduğu bu kuşkusunu «densizlik» saydı. «Dünya'da bütün insanlar senin gibi burdan sıkıp, burdan yalamaz ki..» diye düşündü.

Filiz, yengesinin sözlerine telâşla karşılık verdi: «Ama yenge Nuran'ın babası meb'us.. Çok zengin onlar..» dedi.

Melek Hanım çatkısını başından çıkarırken kızını savundu: İnsan milletvekili kızı olunca bu kadar hediye vermiş çok muydu? Filiz, küçük bir memur kıziyken defterini, kalemelerini, oyuncaklarını arkadaşlarına veriyordu.

Sonra âni bir kararla ekledi: Madem ki kız, Filiz'e hediyeler almıştı. O halde Filiz de ona bir küçük kutu şeker götürmeliydi.

Pencere önünde Delâl'ini okuyan Hüsnü Tapar, karısının bu «**mevsimsiz sahaveti**»nden memnun olmadı. Fakat karısı bir kez bunu aklına koyduktan sonra, cayması imkânsızdı: «Bu pazar günü şekerini nerden bulacaksın be hanım? Gene mi masraf çıkarıyorsun başıma!..» diye söylenmekle birlikte elini yeleğinin cebine sokarak bir gümüş lira çıkardı, karısına attı.

Meliha Hanım onların bu haline alıştı. «Donsuz kalmalarının sebebi» bu idi.. Ama Filiz, neden birdenbire çarpılmıştı? Annesinin cömertliğinden hiç te memnun olmamış görünüyordu: «O meb'us kızı.. Ona hediye götürmek ayıp, öğretmen söyledi.» dedi. Hem şimdi onların evi uzaktaydı. Kim oraya gidecekti. Kendisi yorulmuştu. Ama Melek Hanım, bir kez bu fikri ortaya atmıştı, dünya yıkılsa uygulamaktan vazgeçmezdi. Mutlaka bir hediye alacaktı «Sen gitmezsen komşunun kızı ile gönderirim» diyerek kalktı. Mantosunu sırtına attı.. Şeker bulunmazsa, tütüncüden bir küçük kutu acıbadem kurabiyesi alırdı ya?

Melek hanım dükkâna gidip gelinceye kadar Filiz pencere önünden ayrılmadı sinirli sinirli şarkı mırıldandı. Yengesi, Vasfiye hanıma: «Bu işin içinde bir iş var. Bizim küçük hanımı arpacı kumrusu gibi bir düşüncedir aldı» dedi.

Melek Hanım, komşunun kızıyla döndü. Filiz'e küçük ve sevimli bir paket uzatarak: «Haydi ablanla beraber götür bunu..» dedi. Filiz gitmemek için bir hamle daha yaptı. Nuran'ların evinin ta Göztepe'de olduğunu söyledi. Hem şimdiye kadar onlara bir kez gitmişti. Evi bulamıyacaktı.

Meliha Hanım: «Peki, daha demin oyuncaklarla oradan geldiğini söylemiştin.. Ne çabuk unuttun yolları..» diye söze karıştığı sırada Kerim de kapıdan içeri girdi.

Melek Hanım'ın kaşları endişe ile çatılmıştı. Konuşulanlar okulda duyulmasın, diye komşu kızını geri gönderdi. Sonra: «Kız nerden aldın bu oyuncakları, doğru söyle!» diye telâş ve öfkeyle bağırdı. Mindere halsizlikle çöktü. Hüsnü Tapar, delâlini kapadı, bir kenara koydu. Filiz'in rengi uçu, sönük bir sesle ısrar etmek istedi. «Vallahi Nuran verdi anne.» dedi, «ya-

rın Ankara'ya gidiyorlar.» Kerim: «Ankara'ya giden kim? Ne bugün ne de yarın posta yok Ankara'ya...» dedi.

Filiz, etekleriyle oynayarak: «Nebileyim ben, bana öyle söyledi..» diye karşılık verdi.

Melek Hanım'ın çarpıntıları yeniden tutmuştu. ayaklarının bağı çözülüyordu. «Kız doğru söyle! Sakın bunları sana bir adam vermiş olmasın, ha? Bir erkek çocuk mu verdi yoksa? Amanın dostlar, nedir bu başımıza gelenler?» diye dizlerini dövmeğe başladı.

Hüsnü Tapar, «beş kardeş»in işe karışması gerektiği kanısıyla yerinden fırladı: «Kız söyle doğruyu!.. Kim verdi sana bu oyuncakları? Yoksa çaldın mı?» diye Filiz'e yanaşınca, kız ağlamağa başladı.

«Babacığım.. Babacığım, vallahi doğru söylüyorum. Ben..» Ama sözünü tamamlamadan, yüzünde bir şamar şakladı, dudağının kenarında bir kan damlası peyda oldu.

Melek Hanım, kızının dayak yemesinden çok başına bir felâket gelmiş olmasından korkarak dövünmeğe ve titremeğe başladı.

«Gül gibi kızıma neler yaptılar, a dostlar..» diye feryadı basarken, Filiz de babasına, bu oyuncakları «boyun bağısız, lâcivert elbiseli, beyaz ayakkabılı bir adam»ın verdiğini, bu adamın on günden beri yoluna çıktığını; Şeker, Çikolata verdiğini; önce almadığını, ama sonra dayanamadığını söyledi. Adam bu gün de yolunu kesmiş, onu tütüncü dükkânına götürmüş, camekânda asılı oyuncakları alması için 250 kuruş vermişti. Kız bunları alınca da: «evde sorarlarsa: (Bu oyuncakları Ankara'ya giden bir okul arkadaşım hediye etti.) dersin! diye tenbih etmiş, sonra: «Bunları eve bırak gel! Sana başka oyuncaklar alayım» demişti.

Oyuncakları eve getirmiş, ama sonra korkudan gidememişti.

Bu itirafları işittiği zaman, Melek hanım her şey olmuş bitmiş, kızının berbat edilmiş olduğuna inanarak düşüp bayıldı.

Uzun zaman gene kolonyaların, lâzımlıkların, ıslak bezlerin, limonların yardımıyla Melek Hanım ayıltıldı. Filiz, gelin hanım tarafından muayene edilerek «korkulacak birşey olmadığı» müjdelendi. Hüsnü Tapar ile oğlu karısının ısrarı üzerine oyuncakları alarak Karakola gitmeğe karar verdiler. Ee.. ne olur, ne olmazdı. Yarın aynı adamın kıza zorla hakaret etmeğe kalkmayacağı nereden malûmdu? O zaman ne yaparlardı? Melek Hanım «Edepsiz canavara polis kelepçe vurmadan yüreğim rahat etmez» diyordu. Ve illâ her gün kız okula giderken çarpıntıdan ölürdü. Neydi bu başlarına gelen a dostlar? Kime ne yapmışlardı da, Tanrı başlarına bu felâketi göndermişti. Şunun şurasında hepsi namazında niyazında, Allah'ını bilen insanlardı. Öyle âlemin şirretlerinden değillerdi ki düşmanları olsundu?

Ama bu Düşman sözü üzerine hepsi gizli gizli, vaktiyle başkalarına yaptıkları bir kötülük olup olmadığını, hatırlamaya çalıştılar: (Çünkü her insan yaptığı bir kötülüğün sırrını kalbinde saklar.) Melek hanım yol verdiği hizmetçilere sert davrandığına pişmanlık duydu. Kerim, okulda öğrencilere karşı yaptığı haksızlıkları zihninden geçirdi. Filiz'e musallat olanın bu öğrencilerden hangisi olabileceğini araştırdı. Bu yakınlar da ceplerinde tütün ararken prezervatif bulduğu iki öğrenciye disiplin kurulunun mecburî tastikname verdi-

ğini hatırladı. Bu öğrenciler; «birgün bizim de sana bir kötülüğümüz dokunur elbet» demişlerdi.

Hüsnü Tapar ise okuldan maden kömürü aşırıldığı ve civardaki bir ahçıya sattığı anlaşılan hademeye kendisinin yolverdiğini düşündü. İhtimal adam aç kaldığı için öç almağa kalkmıştı.

Bütün bu düşünceler açığa vurulmadı. (Çünkü herkes bir Rousseau olamaz) Erkekler olayın aydınlanması için karakola başvurmak için çıktılar.

Komiser bu karakola geleli henüz bir kaç gün olmuştu. Arkadaşları üzerinde otorite kurduğuna artık kanaat getirmiş, ilk kezdir ki görev dışı konuşuyor, (B..) Karakolundan buraya neden gönderildiğini anlatıyordu: «Herif bok yoluna, hayır daha doğrusu bir siddik yoluna kurban gitmiş.. Bunda benim ne taksiratım var? Söyle dinini seversen..» diyordu. (Öğretmenler nasıl çocuklar gibi sade konuşmak zoriyle dillerini yavanlaştırırlarsa, temasta bulundukları kimselere meram anlatma yüzünden polislerin dilinde argosuz cümle az bulunur.)

Öldürülen polisin huyu böyleydi: Bahçedeki «kenef»e kadar gitmeğe üşendiğinden, yattıkları odanın hemen altındaki mahzene girer «siyer»di. «Öteki haydut» da buna içerlerdi, odayı helâ kokutuyor diye. O gece ikisi de serhoş, nöbetten dönmüşlerdi. Delikanlı gene mahzene girmiş, boşaltmıştı «torbasını..» Şarıltıyı işitince «kara yağız, çingene azmanı» basmıştı küfürü.. Ne ana bırakmıştı, ne avrat. Genç polis yeni nişanlanmıştı. Ertesi gün için de arkadaşını nikâhına çağırmıştı. Küfrü duyunca, serhoş kafası kızmış, «Sen kimin avradına söğüyorsun» diye gürlemişti..

Öteki karyolasında çocuğu uyuduğu için «yavaş söyle!» diye karşılık vermişti. «Sensin bensin» işi azıtmışlardı.. Küfürü, tehdit kovalamıştı.. «Çingene kılıklı» tabancasına davranmış, delikanlı daha çabuk davranmıştı. Attığı kurşun gitmiş, çocuğun yorganını parçalamıştı. Tabanca sesiyle çocuk «Kuyruğuna basılmış kedi gibi» feryadı koparınca, adam çocuğu vuruldu sanmıştı. O da «bu kalbidir deyip vermişti dumanı»...

Geceleyin komseri «sıcak yatağından» kaldırmışlardı. Olay yerine yetiştğinde genç polis kanlar içinde yatıyor, can çekişiyordu. «Öteki hergele»ye kelepçeyi vurmuşlar, içeri tıkmışlardı bile. Ertesi gün nikâha gelenler, cenazesini alıp götürmüşlerdi. Nişanlısı ile oğlanın anası aklını oynatmışlardı. Komiser: «yanlız onlar değil, ben de az kalsın oynatacaktım» dedi. Sonra maiyeti yanında bu kadar çıplak konuşmayı gereksiz bir gevezelik sayarak «Bir hiç yüzünden, meslekten olmak var. 27 yıllık emek boşa mı gitsin, iki sersemin yüzünden?...» diye açıklama zorunu duydu. Beş çocuğu neyle bakardı şu zamanda? Neyse ucuz kurtulmuştu, oradan alıp kendisini buraya vermişlerdi.

Polis, âmirinin düşüncelerini doğrulayarak ona yararlanmak yolunu tuttu. (Zaten bunun aksi de âdet olmuştur.) Bilgiçlik taslamaktan da kendini alamadı: Çingene Hakkı derlerdi «Katil kârataya». Bir zamanlar yankesici olduğunu da söylerlerdi. Hoş, «mesleğe girdikten sonra da huyundan» vaz geçmemişti. Yakaladığı «itten uğursuzdan üç beş papel sızdır»madan bırakmamış yakalarını. «Kâat oynatan bir kahveden «bir randevu evinden de her ay haraç almış». Bunu kode-se girdikten sonra arkadaşlarından duymuştu. Günahı vebalı söyleyenin boynuna idi.

Hüsnü Tapar ile oğlu bu sırada kapıyı vurdular, gel iznini beklemeden içeri girdiler. Komiser, böyle

sohbetin en tatlı yerinde rahatsız edilmekten memnun olmadı, kaşlarını çatı.. Kerim Tapar, kendisini tanıttı. Orta okul öğretmeni, sözünü duyunca komiser: «Söyle de bekçiler iki sandalye getirsinler.» dedi polise... E... Orta okulda çocuğu vardı. İltifattan zarar gelmezdi insana.

Kerim, oyuncakları masanın üzerine koyarak olayı anlattı. Filiz'in ifadesine dayanarak adamın eşkâlini tarif etti. Komiser açıklamayı dikkatle dinledi.

Böyle önemsiz bir olayla karşılaşmaktan hiç memnun olmadı. O, buraya geldiği günden beri, yerini sağlamlaştıracak dört başı mamur bir olay bekliyordu. Gene de mes'eleyi önemle karşılamış görünmek için «taharrileri» çağırttı. Onlara talimat verdi. Yarın çocukla birlikte karakolun önünden Hüsnü Tapar geçecek, taharriler çocuğu tanıyacaktı. Ondan sonra okula gidiş geliş saatlerinde memurlar kızı izleyeceklerdi. Eğer o «sabi sübyan düşmanı hâlâ kızı kandırmak gafletini gösterecek olursa» yakayı ele verecekti. Öte yandan «böyle sabıkası» olanların resimlerini merkezden getirtcekti Onları çocuğa göstererek bu işi yapanın sabıkalılardan biri olup olmadığını tahkik edecekti.

Sivil memurlardan biri «Pireyi kaçırmaz Hakkı'nın bir kaç gündür buralarda dolaştığını» söylediği zaman Komiser, Hakkı'nın kıyafeti hakkında sorular sordu, ama memur ne giydiğini hatırlayamadı. O zaman Komiser onun dikkatsizliğine öfkeleni, bu fırsattan yararlanarak bir sivil memurun ne gibi meziyetleri olması gerektiği konusunda uzun bir nutuk çekti. Sonra çocukla yüzleştirilmek üzere yarın Hakkı'nın yarakola getirilmesini emretti.

O gece uykusuzluk H. Tapar'ın evine kanat gerdi. Herkes erkenden yatağa çekildiği halde, hiç kimse uyuyamıyordu. Yalnız Hüsnü Tapar arada sırada

dalıyor ve horultusuyla Melek Hanım'ı sinirlendiriyordu. Gecenin bir vaktinde Melek Hanımın aklına hükmetti, yanı başında uyuyan Filiz'in donlarını çıkararak, onu uyandırmadan idare lâmbası aydınlığında, inceden inceye muayene etmeğe kalktı. Ve kızının «avrat mahallini» bu kör aydınlıkta fazla şiş görerek, eli ayağı kesildi. Az kalsın idare lâmbasını devirerek bir yangına sebep olacaktı. Garip bir sesle bağırmaya başlayınca, ev yeniden ayaklandı, sabaha kadar telâş ve endişe Melek Hanım'ın yatağından ayrılmadı.

Ertesi günü getirilen fotoğraflar Filiz'e gösterildi. Ama Filiz bunlardan hiç birinin üzerinde kesin bir şey söyleyemedi. Bu resimlerin hepsi de o adama benziyordu. Ne varki «pireyi kaçırmaz Hakkı» karakolda kendisiyle yüzleştirilince: «İşte bu ağabeydi» diye tereddüt göstermedi.

Hakkı önce her şeyi inkâr etmek istedi. Ama sabıkalarının «Bere bırakmaz» adını verdikleri dayağı yiyince dili çabuk çözüldü.

Eşrefpaşa'da, birlikte 66 oynadıkları bir bakkal arkadaşı vardı. Bir gün derdini kendisine açmıştı. Babasını ayartıp götüren dayısından öç almak istiyordu. Ciğerine işleyecek bir iş.. Eğer öc alma işinde yardım ederse Hakkı'ya «üç beş kuruş» ta verecekti. Hakkı o günlerde zaten mangiz tutmuyordu. «E huylu huyundan da vaz geçmezdi. Bakkal kendisine gizlice «piliç»i göstermişti, ondan sonrası mlûmdu. «Pireyi elden kaçırmıştı.» Başka bildiği bir şey yoktu.

Fakar komiser «Düğüm çözmede» mahir idi. Hakkı'dan başka sırlar da öğrenildi: Bakkal, babasının ölü-

münü de istemişti. On gün önce bir memur gelmiş, Hasan Ağa'ya tahvillerden 100 Sterlin vurduğunu, bir yıldan beri kendisini aradıklarını söylemişti. Ağa ölürse varisleri bu parayı alabilecekti. Babası duyarsa kendisine metelik koklatmayacaktı. Veraset ilâmını çabucak ele geçirebilmek için kulaksız Lütfi ile anlaşmışlardı. Hasan Ağa'nın odasına bir mangal kömür koymak zor bir iş değildi hani.

Komiser bu umursamadığı işin altından, böyle dallı budaklı bir cinayet olayı çıktığını, bu cinayetin A.. merkezi memurları, savcı yardımcısı ve doktor tarafından keşfedilmemiş olduğunu düşünerek uçuyordu. Adeta böyle bir cinayete kurban gittiği için hademeye, cinayeti işledikleri için Kulaksızla bakkala teşekkür edeceği geliyordu. Artık yerini sağlamlaştırdığından hiç kuşkusu yoktu. Kendisi uyanık açıkgöz bir komserdi, gerçekten de böyle idi.

Komser keyfinden arkadaşlarına kahve ısmarladı.

Oğlu'nun mahkûm olduğu gün Hüsnü Tapar'i ziyarete gelen Hasan Ağa'nın gözleri yaşlı idi. «Beni öldürmek isteyen mutlaka gelimimdi. Zavallı budala oğlum, onun istekleri uğruna ellerini kanla kirletti, girdi deliğe» diye gözlerinin yaşını sildi. «Dünya nankör oldu artık.»

Melek Hanım bol bol onları kötiledi.. Beddualar savurdu. Sonra olayın meydana çıkmasında Meliha Hanım'ın büyük rolünü bir kenara iterek: «Sen dua et Filiz'e!» Ahir ömründe evlât elinde ölmekten seni kurtaran odur» dedi.

İhtiyar, oyuncaklarla oynayan küçük kızı kucağına aldı. Ağlıyordu.

MUSAKKAFAT KÂTİBİ SIRRI

Büyük evrimlerin geçiş dönemlerinde yıkılan düzenin bütün ahlâk bozukluklarının mümessili olan öyle adamlar vardır ki, yeni kıyafete bürünerek, «hamiyet meydanını» bir «meydanı ihtilâs» haline getirir ve orada eskisi gibi, en mahir bir atlı, en kahraman bir şövalye gibi at oynatmakta devam ederler. Çünkü şurda burda henüz yeniye inanmamış, fakat «hasbel vazife» yeniyi temsil eden bir takım idareciler:

«Benden bulmasın, Allah'tan bulsun.»

«Ekmeğine mani olmak istemem,» gibi bir garip insaniyet perdesi arkasında korkaklıklarını, iktidarsızlıklarını gizlerler; ya da ne olur ne olmaz kafalarını yanlış bir taşa çarpmamak için daima bir babacanlık tavrı takınarak, herkesle hoş geçinirler. Böylece, büyük bir ihtirasla sevdikleri mevkilerini korumaya çalışırlar. Bunlar kendi idareleri zamanında başgösteren kötülüklerin, çirkefliklerin üzerine bir örtü çekmeye çalışırlar. Devrimin kuşkusuz zararına olan «bu gibi hastalık âmillerini» gözden saklamakla bir devrim dümanlığı yaptıkları halde, «başkalarını inkılâp alemlerliği ile itham ederek» nazarları kendilerinden başkalarına üzerine toplamak silâhını, daima kullanırlar.

İstanbul maliye memurlarının «tasfiye»sine başlanmazdan birkaç zaman önce Boğaziçi'nde bir kaza

merkezinde maliye dairesi böyle adamların elinde kalmıştı.

I

O zamanki tabirile müsakkafat (*) kâtibi Sırrı, Kazanın yerlisi idi. «Peygambere bile kendi köyünde inanılmaz» tarzında bir zöz vardır. Bu sözün doğru olmadığını iddia edemem. Ama Sırrı bu hükmün dışında kalmış bir adamdı. Köylüsü de, kasabalısı da onun büyük adam olduğuna inanırdı. Yalnız ilk öğrenimi görmüş olduğu halde mahallede muhtar, partide aza, Türkocağında kâtip ve hükûmette memurdu. Müsakkafat muavinliği asıl işi olduğu halde ortaya - teftiş günleri hariç - maaştan maaşa uğrardı. Şüpphesiz bitmez tükenmez parti içtimalarından, Ocak toplantılarından zaman bulup gelmemekte haklıydı. Bununla beraber ne müsakkafattan istifa eder, ne de mahalle ihtiyarlarından birine mühürünü vererek yerine bir vekil bırakmağa razı olurdu.

Halkın evlenme, nüfus işleri, mahalle ilmühaberleri için peşinde dolaşmasından büyük bir zevk duyardı. Bu gibi «erbabı mesalih» onu (Yuşa) teferrüçünde, Hünkârsuyu mesiresinde, rakı sofrasında ya da geceleyin lüfer avında yakalayamazsa mutlaka partide, ya da ocak binasında bulurlardı. Halkın bu işler için müracaatını müteakip bir arkadaşı sitem ederek işerbabını böyle Ocak binasına kadar yormamasını söyleyecek olsa:

«Ben halkı parti ve ocak ile ünsiyet ettirmekten ibaret olan vazifeyi vataniyemi yapıyorum,» diye karşılık verirdi. Bununla beraber o, çarşıda ve pazar ye-

(*) Musakkafat - Emlâk vergisi.

rindeki satıcılardan, en büyük zenginlere karşı gösterilmeyen bir itibar görürdü. Turfanda sebze ve meyveler, sepet dolusu hediyeler, dalyan sahiplerinden önce Sırrı'nın yalısına gönderilirdi. Hatta dalyan sahipleri bile «kalkan ve kılıç (balığı) düştüğü» zaman onun hatırını sayarlardı. Eh, bunu yapmakta da haklıydılar. Küçük esnaf ve arabacılar, polis karakolundan ya da belediyeden şikâyetlerine hep onun aracılığıyla cevap aldıkları gibi, büyükler de vergi indirimini onun yardımıyla sağarlardı. Sırrı Ocak başkanının da karagün dostu idi. Ocak ve Parti tahsisatları tükendiği, resmî olmayan bir gelir kaynağı bulmak zorunda kaldıkları zaman Müsakakat Kâtibi Sırrı'ya başvurlardı. Bu gelirlerin eninde sonunda hemşehirlilerinin keselerindeki sızıntılardan sağlanacağını bildiğinden, Sırrı, onlarla bozuşmamak için, hiçbir zaman «tahsilâta» bizzat karışmazdı. Hatta hemşehirlilerini kuşkulandırmamak için, esnaf ellerinde birer beş liralık makbuz ödeyip ödememek konusunda akıl danışmaya geldikleri zaman, bu işleri doğru bulmaz, bu gibi tahsisatı hükûmetin vermesi gerektiğini söyler, onların muhalefet duygularını okşardı. Sonra, keskin bir viraj alarak:

«Ama esnaf kısmı İngiliz gibi siyasî olmalı, derim. Parti ve Ocak için istenecek yardımı «olmaz, veremem!» diye geri çevirmemeli. Bu parayı verirsen partiyi memnun edersin, vermezsen senin için «mualif adam, hükûmet düşmanı» diyebilirler. Verdiğini fazlasıyla çıkarırsın nasıl olsa. Belediye narhtan anlamaz. Okkaya bir kuruş zam yap, veresiye defterlerine yüzde iki faiz ekle. Korkma! Bu murabahacılık sayılmaz, günah değildir. Kendi paranın faizi. Böylece üç günde çıkarırsın makbuza ödediğin parayı.»

diyerek babacan bir tavırla hemşehrisinin sırtını okşar:

«De canım! Beş lira için damgalanmaya, işleri karıştırmaya değmez,» deyip sözü bağlardı.

Bu gelir kaynakları ihtiyacı «beleğen mabelag» kapattığı gibi, «tahsisatı mestureden zati sarfiyata» da imkân verirdi. Denebilir ki Sırrı gelir bulmak için yarılmış bir adamdı. Bayramdan üç gün evvel çocuklarının bayramlık elbiselerini henüz almamış olan Türkoçağı Reisi:

»Aman! Tahsisatımız kalmadı kâtip,» diye Sırrı'ya başvurmuştu. Yaklaşmakta olan millî bayram günü yapılacak hazırlıklar için yüz lira kadar bir paraya ihtiyaçları olacaktı.

Sırrı, Reise, arife gününe kadar bir şey yapmağa çalışacağını söyledi. O gün tayyare kâtibinin ziyaretine gitti.

Onunla üç saat görüştü. Sadakayı Fıtır gelirini çoğaltacak yeni bir yol bulduğunu söyledi ama bu varyattan yüz lira kadar bir paranın ocağa ayrılmasını istedi. İşin formalitesini de açıkladı. Tayyare kâtibi uzun tartışmalardan sonra, mes'uliyet ocağa ait olmak üzere bu fedakârlığa razı oldu. Ertesi gün yüzlerce fitra zarfını Tayyare Cemiyeti hademesi Ocak Reisine getirdi. Reis bu boş zarflara bakarak içinden tayyare kâtibine küfretti. Kendi işleri yetmiyormuş gibi bir de Tayyare Cemiyetinin işlerine yardım mı edeceklerdi? Kızgınlıkla zili çaldı. Kâtibi çağırdı. Sırrı zarfları görünce Reisin konuşmasına meydan bırakmadan şeytanca bir gülümsemeyle:

«İşte Reis Bey sizin yüz lira bu zarflara konacak gönderilecek,» dedi. Ocak Reisi anlamadan baktı. Sırrı komik bir hitabet şivesiyle devam etti:

«Türk toprağında, müslüman ülkesinde oturmak bu memleketin örf ve âdetlerine riayet etmekle kabil olur. Türkocağı'nın en büyük vazifesi halkın örf ve

âdetlerini, an'anelerini bulmak, korumak ve yaşatmak değil mi? Hıristiyan ve musevi vatandaşlar da bu gele-
neğe uymalı, Romazan fitrasını vermeli,» dedi.

Bu işin tatbikatından doğabilecek sorumluluğu he-
sap etmiye ve hıristiyanlıkla «ramazan fitrası vermek»
arasında ilinti kurmaya çalışan Reis tereddütle kaşlarını
yoluyordu. Sırrı bunu anladı:

«Tayyare Cemiyeti'ne iane vermek için mutlaka
müslüman mı olmak lâzım?» Hükmile bu tereddüdü
yendi. Ve Arife günü Ocak Reisine lâzım olan yüz lira,
vatandaşların himmetile bir fitra zarfı içinde sunuldu.
İşte Sırrı böyle bir adamdı.

II

O yıl kazaya yeni bir Mal Müdürü tayin edilmişti.
Bu zat uzak taşra vilâyetlerinde senelerce varidat kâ-
tipliği yaptıktan sonra maliye imtihanına girmiş, kazan-
mış bir adamdı. Bununla beraber yetiştigi aile ve çev-
re sofumeşrepti. Ancak, devrim yıllarında dine değil,
dindarlara karşı gösterilen tepkiden çekinerek nama-
zı terketmişti. Daha doğrusu yalnız akşam, yatsı ve
sabah namazlarını vaktinde kılıyor, diğerlerini «kaza-
en eda» ediyordu. Ramazan aylarında oruç tuttuğu
belli olmasın, diye bu kazaya geldiği günden itibaren
ne dairede kahve içer ne de öğle yemeği yerd. En sı-
kışık günlerde bile daireye yemek getirmezdi. Böyle-
ce aşırı derecede vazifeşinas etkisi bırakmış olmak-
tan mutluydu. Akşamları kahveye çıkmazdı. Ama
Ocaktaki toplantıları, konferansları kaçırmamayı mes-
leki bir incelik sayardı.

Malmüdürü henüz kazanın erkânını, halk üzerin-
de müessir şahsiyetlerini tanıma imkânını bulmadan,
müsekkafat âmiri ansızın öldü. Yerine bir yenisini tâyin

etmek lâzımdı. Malmüdüğü memurlar arasında dindarlığı gözünden kaçmayan Hasan Efendi adındaki memura yakınlık hissettiğinden uzun boylu düşünüp araştırmamak gafletini gösterdi ve Hasan Efendi'yi müsakkafat âmirliğine inha etti. O günlerde müsakkafat kâtibi Sırrı Küçükçekmece gölü kıyısında bildircin avında bulunduğundan, bu olaydan haberdar olmadı. Kaymakam da işlerin çokluğu sırasında bu evrakı okumadan imza etti.

Birkaç gün sonra geri dönen Sırrı durumu öğrenince âmirlik makamını kaçırdığından değil —çünkü o zaman dairenin sorumluluğunu omuzlarında taşıması ve daireden ayrılmaması lâzımdı— Hasan Efendi gibi doğru, vazifeşinas, aslında koyun kadar yumuşak başlı olmasına rağmen, haksızlık ve kötülük karşısında azrail kesilen bir adamın, kendisine âmir olması işlerini alt üst edeceğinden canı pek sıkıldı.

Parti mutemedine durumu çıtlattı. Hasan Efendinin zamanında eğer Parti işlerini biraz ihmal etmesi gerekirse kendisini mazur görmelerini söyledi. Ocak Reisi'ne de aynı şeyi tekrarladı. Onlar, kaymakam sayesinde, eskiden olduğu gibi «Müsakkafat Dairesine devamsızlığının müsamaha ile» karşılanacağını vaadetteler. Bu teminata dayanarak Sırrı durumunu değiştirmede. Ama Hasan Efendi, onun, daireye gelmeyişi daha ilk günden Malmüdüğüne şifahen bildirdi.

Sırrı avdan dönüşünün haftasında, Malmüdüğü tarafından gönderilen bir hademe ile evinden çağırıldı. Ne var ki, Malmüdüğü'nün semtine bile uğramadı, bir tarafa savuştu. Malmüdüğü içerleyerek, o gün ikinci, üçüncü kez evine haber gönderdi. Gidebileceği yerlerde arattı. Ama her defasında hademe onu bulamadığını söyledi.

Malmüdüğü, akşam üzeri evine giden fundalıklı

yola saparken Sırrı ile göğüs göğüse geldi. Sırrı derhal kendini tanıttı. Bugün kendisini niçin aratmış olduğunu sordu. Malmüdü, Sırrı'nın ablak yüzünde, burunun ve elmacık kemiklerinin üzerindeki kırmızı çillerin arasında mavi mavi ışıldayan gözlerinde hilekâr pırıltılardan sırtı üşüdüğü halde, âmirinin kendisinden şikâyet ettiğini, daireye hiç uğramamış olduğunu, bunun bir memur için hayra delâlet etmiyeceğini söyledi. Sırrı, Ocakta ve Partide Kaymakamın izniyle çalıştığını, bunun ayrı bir hükûmet işi olduğunu, bunu Hasan Efendi gibi din ve medrese zihniyetiyle yetişmiş adamların idrak edemiyeceklerini, onun böyle hükûmet işlerine karışmamasını, Partinin namaz kılan, oruç tutan adamlardan ziyade, halkı tenvir edecek uyanık adamlara ihtiyacı olduğunu öyle bir ağızla söyledi ki, Malmüdü, Hasan Efendi için söylenen bu sözlerden kendisine de bir pay çıkarmak gerektiğini, uzun yılların tecrübesiyle, hissetti, Kaymakamın emriyle yapılan işlere müdahale edemiyeceğini söylemek zorunu duydu. Fakat bir küçük memura karşı otoritesini korumak için, dairesinde hiç bir şeyin kendisinden habersiz yapılmasına göz yummayacağını da ekledi, ayrılmazdan önce kanuna karşı boynunun kıldan ince olduğunu söylemeyi de unutmadı.

Malmüdü ertesi günü, her zaman hademe ile gönderdiği tahrirattan biri üzerinde, bizzat görüşmek isteyerek Kaymakamın yanına gitti. Kaymakam, bu gelişin nedenini sezerek sözü bir punduna getirdi, Sırrı'nın Partide, Ocakta bugünlerde önemli bir görev aldığını, bir zaman için müsakkafat işlerini kâtiplerle idare etmeğe çalışarak, onun yokluğunu «nazarı müsamaha» ile karşılamalarını söyledi. Malmüdü, hiçbir tepki göstermeden: «Emredersiniz Kaymakam Bey!» dedi. İş idare etmesi gerektiğini kavramıştı.

Ne var ki, Hasan Efendi, Malmüdü­rünün idare sis­temine uyacak adam değildi. Sözlü müracaatlarına savsaklama cevaplar veren Malmüdü­rünün yakasını bırakmadı.

Haziran ayı yaklaşıyordu. Yeni malî yıla kadar, eğer müsakkafat vergileri tamamen hesap ve tahsil edemezse, Malmüdü­rünün ozaman kendisini sorumlu tutacağını biliyordu. Sırrı'nın, dairenin semtine uğra­madığını, bu yüzden işleri bitiremediğini söylemek kendisini kurtaramayacaktı. Bundan dolayı bir gün res­mî bir tahriratla, Sırrı'nın durumunu ve malî yıl mese­lesini Malmüdü­rüne bildirdi. Eğer Sırrı işlerinin çoklu­ğundan daireye gelmiyorsa, yerine bir başkasını gön­dermelerini rica etti. Malmüdü­rü resmî tahriratı alınca Hasan Efendi'yi odasına çağırttı, hademeye, kimseyi odaya bırakmamasını tenbih etti.

Malmüdü­rü, Hasan Efendi'ye, üstüne vazife olma­yan işlere karışmamasını sert bir dille söylemek, hat­ta onu tehdit etmek kararında idi. Başka çaresi yoktu. Eğer kaymakamın isteğini yerine getiremezse, âmiri kendi idareciliğinden şüp­he edecekti. Allah saklasın, ozaman bir Hasan Efendi uğruna yerinden olmak var­dı.

Hasan Efendi edepli bir hal ile kapının önünde ellerini kavuşturunca, Malmüdü­rü söze başlayarak il­kin pesten, Hasan Efendi'nin bu işlere karışmamasını anlattı. Sonra gittikçe hararetle­nerek, parti demek hü­kûmet demek olduğunu, bir memurun herşeyden önce Partinin direktiflerine ayak uydurması gerektiği­ni hatırlattı. Ve sözünün sonunu:

«Çoluk çocukla Allah saklasın, Şark vilâyetlerinin taşlı yollarında süründürürler adamı,» diye getirdi.

Hasan Efendi, Malmüdü­rü'nden hiç ummadığı bu mukabele karşısında biran durakladı. Sonra kır saçla-

rı ürperdi, gözleri donuk donuk yandı, çene kemikleri üzerinde adaleleri gerildi, masaya yaklaştı. Malmüdürü yerinden kıpırdamak istedi, ama yapamadı. Zil de aksi gibi çok uzakta kalmıştı.

Hasan Efendi, ısıklı bir sesle:

«Önce namus, sonra vazife.. Allah'ın da, Peygamber'in de, Partinin de, Hükûmetin de istediği bu.. Üst tarafı, senin ve senin gibilerin uydurduğu bir «Ali Cengiz» oyunu.. Eğer hükûmet bana «Şark vilâyetlerinde çalış!» derse, amenna! Orası da benim vatanım.. Beni, çocuklarımı İstanbul'a bağlayan bir sebep yok.. Ne vergisini vermek istemeyenlere yol göstermek için para alanlarla ülfetim, ne de erbabı hamiyetten görünerek ceplerini dolduranlarla akrabalığım var. Sizden istediğim ne! Mes'uliyetini yüklendiğim bu dairenin doğru çalışmasını temin için bir memurunu vazifeye davet. Siz «bukadar vazifeşinas olmayınız» diyorsunuz. O halde tahriren emir veriniz. «Bu adam filânca yerde çalışacaktır» deyiniz. Neden sorumluluğu üzerinize almak istemiyorsunuz?» dedi.

Malmüdürü, bir saat düşündükten sonra meseleyi Kaymakama götürdüğü zaman, Kaymakam da durakladı. Parti Reisine ve mutemedine karşı itimadını sarsacak bir müşkülle karşılaşmış olmaktan çok sıkıldı. Başını kaşıyarak bir takım formaliteler düşünmeğe başladı. Hep kendisi tarafından tazelenen yazılı izinler vermek, sorumluluk getirirdi. Hay Allah belâsını versin.. Bu adamı o dairenin başına ne diye musallat etmişti? Acaba tâyin ettiği gibi, bir vesile ile Hasan Efendiye işten el çektiremezler miydi?

Hasan Efendi'nin özel yaşayışı hakkında Sırrı'nın bilgisine müracaat olundu. Sırrı da, onun halk arasın-

daki temiz şöhretini ve vazifesindeki dürüstlüğünü esefle tasdik etti.

O zaman, birkaç gün için daireye devam etmesini Kaymakam, Sırrı'dan rica etti. Ama bunu Parti Reisine duyurmamasını, bir iş için üç dört gün Partiye gelemeyeceğini söylemesini istedi. Sırrı, bu ricayı kabul etti, ama, Hasan Efendi'ye karşı içinde öç alma hırsları tutuşur. Hasan Efendi gibi alelâde bir adam, kendisi gibi, Partinin, Ocağın, Hükûmetin gözbebeği bir adama boyun eğdirsin! Özellikle daireye döndüğü gün Hasan Efendi'nin yüzünde belli belirsiz uçuşan kuşkusuz ona çok büyük hazlar veren o başarı tecrübesümünü unutamıyordu.

Sırrı, ikinci gün, vazifeye gidemiyeecek kadar Hasan Efendi'den nefret ettiğini anlamıştı. Artık onun kırsakallı yüzüne de, bu sükûnet ve cami kokan odaya da tahammül edemiyordu. Bütün bir gece, yatak içinde sağa sola dönerek, Kaymakama götüreceği bir kombinon tasarladı.

Tasarısını açtığı zaman Kaymakam çok memnun oldu:

«Hay Allah senden râzı olsun.. Bu şeytan suratlı herifin soktuğu çıkmazdan bizi kurtardın,» dedi.

Kaymakam, derhal Malmüdürünü çağırttı. Müsakafat Kâtibi Sırrı ile Varidat kâtibi Saime'nin becayişlerini istedi. Böylece Sırrı Malmüdürünün yanında çalışacak, yokluğundan kimse şikâyet etmiyecekti?

Saime gibi sevimli bir yardımcının, arada sırada bir tahrirat müsveddesini göstermek münasebetiyle, ter ve levanta kokularının karışmasından meydana gelme bayıltıcı bir havayı dalga dalga yüzüne çarpma-
sıyla gizli şehvet ürpermeleri duymağa alışmış olan Malmüdürü, bu tedbiri çok zalimane buldu. Ama katlanması gerekiyordu. Hemen o gün kararname yapıldı,

tasdike sunuldu. İki gün sonra Sırrı Ocağa avdet etti. Saime ise Hasan Efendi'nin karşısındaki masaya yerleşti.

III

Hasan Eefendi bu becayiş emrine iki bakımdan üzülüyordu. Bir kere, Sırrıyı tamamen serbest bırakmak için kendi yanlarına almış olmalarını hükûmete karşı bir görev hırsızlığı, bir çeşit suiistimal farzederek buna engel olamadığına üzülüyordu. İkincisi, kendisi gibi dindar bir adama, göğsü memelerinin oyluğuna kadar açık, ipek etekliği bacaklarına yapışmış, oynak bir kadını yardımcı diye vermek, kendisiyle zevzeklenmek olduğu için müteessirdi. Hele Saime geldiği günden itibaren, genç kâtiplerin kıyafetlerine itina göstermeleri, kelebek boyunbağlarının çarpılıp çarpılmadığını sık sık, arada bir, ceplerinden aynalar çıkararak kaçamak bir surette saçlarının bozulup bozulmadığına bakmaları, kanını beynine çıkarıyordu. Öteden beri beraber çalıştıkları eski arkadaşı Mürtaza Efendi'nin, hattâ namaz kılmamasını bağışlıyor, ama eskiden haftada bir traş olurken, şimdi iki günde bir sakal kazımaya başlamasını affedemiyordu. Saime'nin makinede iki insanın işini yapmakta olması bile, onun bu odada çalışmasını Hasan Efendi'ye mazur gösteremiyordu.

Bununla beraber, Saime'nin yumuşak sesi ve arada bir makinede siyahlaşan ellerini temizlemek için çantasından çıkardığı, memurlara da ikram ettiği kolanya kokusu bu odanın havasındaki şimşekleri, fırtına bunalımlarını yavaş yavaş dağıttı.

İlk zamanlar öğle yemeğini, eski bir villâdan bozma hükûmet konağının avlusunda, yüksek setlerdeki fıstık ağaçlarının altında yalnız Saime ve

genç kâtipler yiyorlardı. Daha sonra bunlara Mûrtaza Efendi de katıldı. Günün birinde Hasan Efendi de, memurları arasında aşırı bir samimiyet kurulmasını önlemek, hükûmet konağında gereken dedikodulara zemin hazırlamamak mülâhazasıyla onlara katıldı.

Artık öğle paydosunda, bir aile efradı halinde yukarı setlere çıkıyorlardı. Genç memurlar Hasan Efendi'nin önünde özelemlerini gizleseler de Saime'yi hoşnut edecek fırsatları kaçırmıyorlar, birbirleriyle görgü yarışması yapıyorlardı.

Hasan Efendi, her zaman çatık kaşlı' ciddiliğiyle, bu aile bireyleri arasında da, kendi evinde sağladığı ahengi yaratacağına inanıyordu. Genç kâtiplerin, Saime hanımın bardağına su doldurmak, düşen mendilini almak, içeri girerken ona önden yol vermek gibi hareketleri Hasan Efendi'nin alışık olduğu aile göreneklerine uymadığı ve çocukluğundan beri, elini kurulamak için havlu tutmak, odaya girince ayağa kalkmak, sofrada lokmayı erkekten sonra sahana batırmak gibi saygı gösterisini kadınların göstermesi gerektiğine inandığı için, gençlerin bu hareketine karşı soğukluğunu, kaşlarını çatmakla gösteriyor, sofradan, önce kendisi kalkıyordu. Yalnız birşey Hasan Efendi'nin hoşuna gidiyordu: Saima hanımın kolanyası...

Hasan Efendi Saime'nin dağıttığı bu kolanyanın kendisine, küçüklüğünde bir teyze kızı tarafından verilen bayram mendilini hatırlattığını gizleyerek, onu mevlûtlarda dağıtılan gülsuyu ile karşılaştırıyor, kır bıyıklarının dibi, burnunun direği yanarak onu bütün ciğerleriyle teneffüs ediyordu.

IV

Saime hanımın becayişinden bir ay geçmişti.

Mlaiye Dairesinde, memurlar arasında başlayan

ve yeni Varidat Kâtibi Sırrı tarafından yayılması kolaylaştırılan bir dedikodu, kaza merkezini semt semt meşğul etmeğe başlamıştı. Saime —Hasan Efendi— hikâyesi her semtte pek garip kılıklara sokuluyordu. Bazıları, Saime'nin ayak dirediğini, Hasan Efendi'ye yirmi yıllık harısını boşatacağını söylüyorlar, bazıları, onun Hasan Efendiyi rüşvete, ihtilâsa sürüklediğini iddia ediyorlardı. Bazıları, onların birgün jandarmalar tarafından yukarı fundalıklar içinde pek ayıp bir durumda yakalandıklarını, Hasan Efendi'nin jandarmalara para vererek yakayı kurtardığını ileri sürüyorlardı. Bir kısım mutaassıplar da, bu dindar adam bile şeytana uyduktan sonra, ortalıkta açık saçık gezen, plâjlarda çıplak yıkananları ayıplamamak gerektiğini söylüyorlar, dünyanın batacağından endişe ediyorlardı.

Bütün bu dedikodular her çatı altında çalkalandığı halde Hasan Efendi'nin kapısı eşiğinden içeri giremiyordu. Bir çok ahbabları Hasan Efendi'nin karısına durumu çitlatmak için kinayeli sözler söylüyorlardı. Bunlardan bazıları kesin bir kararla, zavallı hemcinslerinin gözünü açmak için eve geliyorlar, ama temiz kadının yüreğine ateş düşürmekten korkarak cayıyorlardı. (Benden duymasın da kimden duyarsa duysun) kararıyla susmayı tercih ediyorlardı.

Müsakkafat Dairesine ait dedikodu, Mürtaza Efendi'nin karısı Hanife hanımın kulağına gittiği zaman kadının etekleri tutuştu. İki günde bir traş olmağa başlayan, kendisine şu son günlerde biraz daha hoyrat muamele yapan kocasını da (aynı orospunun) eline düşmekten kurtarmak emeliyle bir gün, kasabanın pazar yerinde, Hasan Efendi'nin karısı Zehra Hanım'ı, çocuklarına bir (biti kara) (*) basmasının metresini otuz

(*) Biti kara - Pöti kare.

yedi buçuk kuruşa almak için, seyyar manifaturacı ile çekişe çekişe pazarlık halinde buldu. Onu bir kenara çekti, erkeklerin yedi ceddine beddua okuyan bir başlangıçtan sonra ellerini dizlerine vurarak, gözlerine çok mânâlar gizli devranî bir hareket vererek başını iki yana sallamağa başladı:

«Allah'tan bulası azgınların yaşlandıkça ahlâkları da bozuluyor. Ah kardeş.. Sen burda basmaya yüz para eksik vereceğim diye didin. Onlar ötede elin şıfırntılarına ziyafetler çeksin, dondurmalar ikram etsinler.» Sözlerine güç katmak için yapılan dedikoduları abartarak dile getirdi. Bütün kasaba, hatta deniz aşırı Boğaziçi köyleri bu haberle çalkalanıyordu. Hasan Efendi ile Saime adındaki daktilo kız almış yürümüşlerdi. Ama çocukları vardı. Erkeğini sıkı tutsundu.

Zehra Hanım, Hanife Hanımın karşısında soğukkanlılığını koruyabildiyse de, ondan ayrılır ayrılmaz kendinde bir fenalık hissetti. Manifaturacıdan pötikare bezi alacak dermanı kalmamıştı. Pazar yerine yakın bir sokak içinde oturan damadının evine kendini atabilseydi bari.

Kalbi kuş gibi çırpınıyordu, sol kolu titriyor, uyuşuyordu. Bununla beraber, yolda, yirmi yıllık kocasına karşı neden itimadının bir hamlede sarsılıverdiğini kendi kendine sorabiliyordu. Ve düşünüyordu ki, Hasan Efendi'de bir aydanberi, yirmi senelik hayatında görmediği değişiklikler olmuştu. Örneğin bıyıkları her zaman kolanya kokuyordu. Eve geldiği zaman ağzını bıçak açmıyor; şapka devriminde en sonra giydiği ve bir türlü ısınamadığı (lâzımlık) adı ile horladığı (**foter şapkasını**) sabahları ayna karşısında itina ile giyyordu. Bütün bunlar bir ihanet belgesi gibi asabını sarsıyor, düşüp bayılma derecelerine geliyordu. Tu... saçının

akından utanmaz, beş çocuk babası olduğuna bakmadan, bir şıfrıntı ile ailesinin namusunu ayak altına alan kazık herif... Ah, bu halsizliğine rağmen, şu anda bulsa, tırnaklarıyla boğacaktı o soysuzu...

Kömür çarpmış bir benizle, yarı baygın bir halde onu kapıdan alan kızı, feryadı, bastı. Yukarıda dikiş başından kalkan görümce, mutfakta soğan doğrayan kaynana, tavayı maltızda unutarak heyecanlı ve telâşlı, koşuştular.

Zehra Hanıma içecek su, abdes bozacak lâzımlıklar getirildi. Alelâde zamanlarda, misafir odasına ayak basılmasına kıyameti koparan kaynana, şimdi Zehra Hanımın yüzüne sular serpiyor ve beyaz minder örtülerinin üzerinde duran lâzımlığı kaldırmaları için kızlarına çıkışmıyordu.

Genç kızlar ve Sabire, biraz kendine gelir gibi olan Zehra Hanımı bir soru yağmuruna tuttular. İhtiyar kaynana onları tecrübeli bir insan haliyle payladı, daireye, Hasan Efendi'ye haber uçursun diye komşunun oğlu İsmail'e seslenmeleri için kızlarını koşturdu. Kocasının adını işiten Zehra Hanım: (İstemem...) diye haykırdı. Göğsü daha aşırı heyecanla inip kalkıyordu: «İstemem, boynu devrilsin azgın herifin.. yüzünü şeytanlar görsün.. Teneşir paklasın o kazığı..» gibi bir takım beddua kılığına girmiş küfürler savurdu. Kadınlar anlamadan birbirlerinin yüzlerine baktılar. Kaynana, Zehra Hanıma sükûnet tavsiye etti. Sinir kolonyasından bir bardağa koyarak içirdi. Zehra Hanım gürültüyle geçirdi, «Allah..» diye soluklandı.

Bir süre sonra Zehra Hanım onlara daktilo kızla Hasan Efendi macerasından bahsedince birdenbire sustular.. Vaktiyle bazı şeyler işitmiş olduklarını hatırladılar. Genç kızlar ve Sabire, Hasan Efendi'nin yanı-

nı tutarak Zehra Hanımın haksızlık ettiğini söylediler. Kaynana, ikindi namazını kılmağa gitmiş olan, abdestini tutamayan yetmişlik kocasından neler çektiğini anlattı. Allah'ın insanı şeytan şerrinden muhafaza etmesini temenni etti. Her şey olabilir, mümkündü.

Olayı, pazar yerinde gören ya da işiten bir iki komşu da bu arada odaya daldılar. Hepsi ilkin teselli edici sözlerle hastaya sükûnet veriyor, ama sonra (bilmem ama, günahı söyleyenin boynuna) diye başlayarak duyduklarını, bozulan yaşmaklarını habire çene-leri altına ilştirterek, sayıp döküyorlar, hastanın bütün bu zehirli sözlerle fenalaştığını görerek,sözü değıştiriyorlar,ruhsal bir gel-git olayıyla Zehra Hanımı harap ediyorlardı.

Akşam üzeri Hafız eriğı dolu yazmamendilini sallaya sallaya evine dönen Hasan Efendi, zihnen dairenin yarım kalmış işlerini yarın yapabileceğı bir sıraya diziyordu. Bir yandan da karısına almayı vadettiğı, beş seneden beri «senei âtiye» devrettiğı yazlık yeldirmeyi bu yıl geri bırakmıyacağını hesaplıyordu.

Kapıyı açan ortanca kızı Hatice, onbir yaşında olmasına rağmen, başını annesi gibi bir başörtü ile bağlamıştı. Hasan Efendi onun şiş gözlerinde ağlamış ve dargın bir ifade görmekle beraber birşey sormadı. Babalar kız çocuklarının gözyaşlarıyla ilgilenmemeliydiler. Onları merhamet şımartırdı. Hatice babasının ayakkabılarını alıp tozunu şildi. Fakat taşlıkta ayakkabılar için konulmuş tahta üzerine yerleştirmede. Tekrar giyecekmiş gibi taşlığa bıraktı. Hasan Efendi her zamanki gibi soyunmak, entarisini, takkesini giymek için odasına yürürken kızı, mangala bakır cezveyi süreceğıne, babasına annesinin henüz eve gelmediğini söyledi. Hasan Efendi bugün pazar kurulduğunu hatırlaya-

rak, karısının pazarda, akşamleyin kalan sebze ve meyvelerini elden çıkarmak isteyen köylülerin ucuz satışından yararlanmak maksadile gecikmiş olacağını düşündü. Fakat kızı annesinin ablasında.. ve.. hasta yat-tığını anlattı. Hasan Efendi'de yine bir telâş eseri görölmedi. Ağır ağır geri döndü. Kızına yemeği ateşe koymasını söyleyerek, ayakkaplarını giydi.

Hasan Efendi damadının kapısından içeri girdiği zaman herkeste kendisine karşı bir soğukluk, kinle karışık bir itimatsızlık hissetti. Misafir odasında karısını, kızının kucağında sarsıla sarsıla çırpınır buldu. Başağ-rısından muhtarip olduğu zamanlarda âdeti olduğu şekil-de ,beyaz bir tülbenti katlayarak başını alnı hizasın-da sarık sarar gibi sıkmışlardı. Yüzü sapsarı idi. Oda-da herkeste, sıkıntı veren bir sessizlik vardı. Hiç kim-se, kimsenin yüzüne bakmağa cesaret edemiyordu. Hasan Efendi:

«Hayrola yahu.. bu ne hal?...» diye sordu.

Zehra Hanım:

«Çekil!» diye bağırdı. «Çekil karşımdan.. utanma-dan bir de soruyor. Allah bu yaptıklarını senin yanına bırakmaz. Yarın ahrette yirmi tırnağım yakanda ala-cak...»

Hasan Efendi, bütün bu sitemlerin ne demek ola-cağını sorar gibi odadakilerin yüzüne baktı. Ona yine karısı şikâyetler içinde suçunu anlattı ve eğer yalan-sa bunu yeminlerle temin etmesini istedi. Bütün küçük-lerinin arasında, böyle utandırıcı bir itham karşısında kalmaktan muhtarip, manen küçüldüğünü hisseden Hasan Efendi yerin dibine geçiyordu. Yeminler, hadis-ler ve ayetlerle teminatlar Hasan Efendi'ye pek zelilâ-ne bir hakaret gibi geliyordu. Bundan dolayı mütered-dit duruyordu. O zaman karısı bu kararsızlığı bir çeşit

itiraf sayarak haykırıyordu. En sonu Zehra Hanım duvarda, bir kese içinde asılı duran kuranı istedi. Ve eğer söylenen doğruysa hayatının sonuna kadar evinin kapısından ona adım attırmıyacağına and içti. Kur'anı üç kez öperek başına koydu. Eğer yalansa aynı şeyi kocasının da yapmasını istedi. Hasan Efendi de, üzerine dikilen kuşkulu bakışlar ortasında kendisini temize çıkarmak için, lâhavle çekerek, kur'anı öptü.

V

Bununla beraber Hasan Efendi'nin evindeki eski güven ve denge bozulmuştu, bir türlü de düzelmeyordu. Artık kızları, eski itibarı ve uysallığı göstermiyorlardı ona. Biraz geciktiği günler evde aynı sahneler tekrarlanıyordu. Tatil günlerinde zorunlu bir iş için dahi olsa, sokağa çıkmak, bir randevuya gitmek sayılıyordu. Hasan Efendi cuma namazına bile gidemez olmuştu.. Yaşantılarını alt üst eden, iskandala sebep olan Mürtaza Efendi ailesi ile büyük bir kavgadan sonra birbirleriyle darıldılar. Dairede kâtipler de manidar öksürükler ve gülüşlerle onu tazip ettiklerinden, artık onlarla birlikte fıstık altında yemek yiyemez oldu. En sonunda birgün Malmüdüğüne giderek bir ricade bulundu: Bu Saime denen kızı yanından alsınlar da, isterse daireye hiç uğramayan eski muavini Sırrı'yı versinler, razı idi.

Malmüdüğü, çoktandır huzuruna hasret çektiği, kokusu burnunda tüten kâtibine kavuşacağından memnun, Hasan Efendi'ye:

«Sen bizi her zaman kırdın. Fakat biz yine senin gönlünü hoş ederiz Hasan Efendi.. Maksat, vazifeyi vataniyenin hüsnü suretle ifasıdır,» dedi, hemen inha kâğıdını hazırladı.

Saime ile Sırrı eski görevlerine avdet ettiler. Şu farkla ki, Saime hergün, birikmiş tahassürlerini dağıtacak şekilde Malmüdürlüğünün masası yanında çalıştığı halde, Sırrı'nın sandalyesi her zaman boştu. Hasan Efendi'yi, kinayeli öksürüklerden, manidar gülüşlerden çok bu sandalye üzüyordu. Hergün bu boş sandalyeye bakarken, bir gün önce, daire ile ev arasında yol arkadaşlarından dinlediği, Sırrı'nın yeni marifetlerini hatırlıyordu.

Birkaç zaman Varidat kâtipliğinde çalışmasile, onun gelir bulma yeteneğine daha bir olgunluk gelmişti. Sivrisinekle mücadele için mademki hükûmetin tahsisatı azdır, şu halde Belediye aracılığıyla ahaliye mazot sattırmak ve okkada bir kuruş kârdan pay almak olanağı vardı. Bu usul az zamanda madenî yağlar satan tüccarları da zengin edeceğinden, Sırrı oradan da bir komisyon uydurduğu gibi, Ocak binasının döşeme tahtalarını yağlamak, kahve ocağı ile lâmbalarına gerekli olan mazot ve petrolu tedarik etmek imkânını buluyordu.

O sene odun fiyatlarının yüksek olduğundan yakılan hamamcıya ucuz odun tedarik etmek, Ocağın yeni yıl ihtiyaçlarını karşılayacak yeni bir gelir sağlamak için hükûmet doktoru ile ve denizi göremeyen yalı sahipleriyle anlaştı, piyasa mahallindeki otuz senelik ağaçları kestirmeğe muvaffak oldu: Bu tesbih ve akasya ağaçlarının sık yaprakları arasındaki boşluk, sivrisineklere yuva hizmeti görüyordu. Sıtma ile mücadele için, sıtma mikrobi taşıyan bu mahlûkların yuvasını dağıtmak lâzımdı.

Bütün bu söylentileri işitmek ve çaresiz, kollarını kavuşturmak ona okadar ızdırap veriyordu ki, eğer tekaütlük süresi dolmuş olsaydı, ya da başında böy-

le kalabalık bir aile bulunmasaydı, hemen meslekten ayrılmak isteyecekti.

Ne var ki buna ihtiyaç kalmadı. Aynı ay içinde İstanbul'un çeşitli semtlerinden yapılan ihbarlar üzerine gelen müfettişler kökten bir temizlemeye lüzum gösterdiler. Birçok memurlara işten el çektirildi. Bir çoklarına, ceza telâkkisiyle Anadolu'da vazife verildi. (...) kazası maliye dairesi de bu tasfiye ile dağıldı.

Hasan Efendi idareten uzak bir kaza merkezine nakledildi. Müsakkafat kâtibi Sırrı ise sadece maliyeden istifa etti.

Hasan Efendi, ailesiyle birlikte yeni memuriyetine gitmek üzere bir kamyonla Ocak binası önünden geçerken Sırrı bir an kamyonu durdurdu. Hasan Efendi'nin soğuk davranışını görmezlikten gelerek, ona hakkını helâl etmesini söyledi. Hayırlı yolculuklar diledi, çocuklarına, rum şekerçi Anastas'ın dükkânından, parası verilmemek üzere alınmış bir kutu şeker armağan etti...

KUTSAL SIRMALI UÇKUR

Üç aydanberi **atlı-tahsildar**'lık yapan Necati Güven, dağköyü Muhtarının gönderdiği ata binerken, içinden bir besmele çekti. Artık bu kez olsun yüzünü kara çıkarmaması için tanrıya gizlice yakardı, sonra eyere yerleşip dizginleri topladı, karısına: «Hoşça kal ortak!» diye bağırarak, hayvanı topukladı, sürdü. Karısı ardısıra maşrabayla su serpti. «İşin de su gibi ras'gitsin!» dedi, gözden kaybolasıya erinin ardından bakıp dua okudu, sonra içeri girdi.

Atlanıp göreve çıktığı günlerde, aralarından geçerken, oyunlarını bırakıp kendisini hayranlıkla izleyen çocuklarına çalımlı bir «Açılın'lan» demek; kapıları önünde bakla, sovan ayıklayan, örgü ören kadınlara afili bir «Eyvallah!» çekmek; mahale kahvesindeki işsizlerin hasede benzer şakalarına karşılık vermek, Necati Güven için pek yeni, üstelik kıvanç verici şeylerdi. Ne var ki yeterince bunun tadını çıkaramıyordu, yüreğini gün günden büyüyen bir tasa kemiriyordu.

«İşi kıvıramadığımı mahalleli bir öğrenirse bana duman attırırlar,» diyordu sırtı üşüyerek, «'Biz sana

kırkından sonra saz çalınmaz demedik mi a Necati Efendi diye giriştiler mi, mahalleyi dar getirirler, bilah bana, çalım sâtmalarımı da cabasıyla ödetirler.»

Yaptığı iş altucu tahsildarlıktı, dokumacılıktan bin kat kolay görünmüştü ona. Oysa tezgâhındaki çapraşık ilmikleri açmak, tahsildarlığın kördüğümelerini çözmekten ne kadar kolaydı..

Necati Güven'e kalsa yirmi yıllık Necati Usta'lığına sünger çekip atlı-tahsildar'lığa sıvanmazdı ya, kör-olası Alaman harbi bükmüştü belini: Önce kovarya makinasındaki saat kaldırılmıştı. (İşçinin ne kadar iş çıkardığını bilmesi istenmiyordu zahar.) Sonra da kalın dokuma bezlere hükûmet narh koymuş, fiyatları dondurmıştı. Fabrika sahipleri göz göre fiyatı düşük bez dokutacak değillerdi ya, Lüküs sayılan ince bezlerin karışanı görüşeni yoktu madem, onlar da lüküs bez dokuturlardı işçilerine. Gelgelelim makina ince iplikle dokumaya bulaşınca randuman üçte ikiye düşmüştü. İşçi sekiz saatini eksiksiz harcıyordu, ama makina eski gündeliği tam olarak geri vermiyordu. Ne makina söz anlıyordu ne fabrikanın kâtibi.. Derken bir baba dostu araya girdi, devlet kapısını gösterdi: «Ak-masa da damlar.» dedi, «Yetmiş lira maaş!» dedi, «Çocuk zammı!» dedi, «Aynî yardım!» dedi. Eh, Allah ne verdiyse, ayda yüz lirayı doğrultacaktı. Hayvan için yem bedeli de cabaydı. Atı, Muhtar, arpayı köylü, yem bedelini hükûmet verirdi. Artık gündeliği 200 kuruştan 225'e çıkarması için Kovarya makinasına yakarmağa, kâtipten merhamet dilenmeğe ne gerek vardı?

Evet amma ata binip kırbaç sallamakla iş bitmiyordu işte.. Fabrika kâtibi bile zamanında insafa geldiği halde, şu dağ köylülerinin bir türlü imana geldiği yoktu. İşe başlayalı üç ay olduğu halde, tahtacı köyle-

rinden üç metelik bile toplayamamıştı. Herifler ağaç keser gibi panganot kesiyorlar, gelgelelim vergi dedin mi, beş paraları olmadığına tek ayak üstünde yirmi ant birden içiyorlardı. Yakarmanın, tehdidin dağbaşın-ka kanun kadar hükmü yoktu.

Necati Güven, bu gidişle hükûmet kapısının yüzüne kapanacağını biliyordu. Bari onlar yol vermeden kendi bassaydı istifasını. Evet, en kestirmesi buydu. Ama önce karısını bu olup bittiye hazırlamalıydı.

Artık sık sık «at sırtında dolaşmak»tan, «köy odalarında bitlenmek»ten yakınmağa, «Kovarya makinasını çok aradığı»ndan söz etmeğe başladı. Ama Muhsine Hanım her seferinde sözü ağzına tikiyordu: Çoluk çocuk sahibiydi, her zora katlanacaktı elbet. Herkes bir lokma ekmek için köstebek gibi yer altına giriyordu. At sırtında çam ormanlarında dolaşmak mı ağır geliyordu ona? Buna nankörlük derlerdi. Başlarına konan bu devlet kuşunun kadrini bilmeliydi, sonra Tanrı insanı sokaklarda dilendirir de, öyle terbiye ederdi.

Necati Güven karısına: «Ama Muhsine bilmiyosun ki..» diye derdini açmak istiyorsa da, genç kadın fırlıyordu yerinden: «Benim bildiğim; ölüsü de, dirisi de para memurun.. Başka lâf girmez benim kulağıma..» diye kapıyı vuruyordu.

En sonunda atlı-tahsildar karısına, o çok güvendiği kapının, yakında suratlarına kapanacağını, tüm nedenleriyle anlatma olanağını buldu. Ama Muhsine Hanım zora papuç bırakacak kadınlardan değildi. Her müşkülün kapısını açacak bir anahtar bulunacağı inancındaydı. Elbey köylüleri yola yatırmanın da bir çaresi vardı. Haftaya pazara, her zaman torba yoğurdu, yumurta satın aldığı dağlı geveze Yörük karısının ağzını arıyacak, tahtacıları yıldırان en etkin silâhın ne oldu-

ğunu öğrenecekti. Yemin kasem, kesin söz verdi kocasına, adamcağızın tasalı yüreğine su serpti.

Ama Muhsine Hanım'ın pazardan getirdiği «kocakarı ilâcı», hiç te yarasına merhem olacak güçte görünmemişti Necati Güven'e. Belki de Koca Yörük, işi sezmiş, onlarla alay etmişti. Uçkura haciz koymak ta nenin nesiydi? Heriflerin mal, tarla haczinden bile korkuları yoktu ki, bundan korksunlar. Ne var ki karısı ısrar ediyordu: «Bir kerameti olmasa söylemezdi. Sen dediğini yap koca Yörüğün. Köylünün bildiğini kentli bilmez, demişler.»

Necati Güven, akşam üstü köy kahvesi önünde attan inerken, köylüler her zamanki gibi alaylı alaylı sırtıyorlardı. İhtiyarlardan biri:

«Hoş geldin Tahsildar Efendi! Bize ödünç verecek paran va' mı?» diye sordu.

Necati Güven, biraz kasılarak, ama aynı alaycılıkla karşılık verdi:

«Vereceğim sarı kâat ta para yerine geçer ağa!» dedi.

İhtiyar, istifini bozmadı:

«Sarı haciz kâadı ver'cen he? Oh oh, çoğeyi! Haciz kâadına bizim Sadık Hoca zorlu muska yazar. O muskayı koynuna bağladın mı yüz tahsildar gelse, gene sağlam kurtarırısın yahanı...» dedi.

Necati Güven, bu kez gürültüye pabuç bırakmayacağını gösterir bir direnişle gülümseyerek:

— Senin Sadık Hoca'nın gücü yeterse, söylesin de, şu hayvana azcık arpa versinler sevaplarına..» dedi. bir an durdu, sonra kelimelere basa basa sözlerini tamamladı:

«Şunu da haber vereyim ki, Hacı Bayram Dede mezarından kalksa bu kez yakanızı elimden kurtarmaz.»

İhtiyar, alayı elden bırakmamakla birlikte, biraz kuşkulu sordu:

«Ağzı kara'nın kara haberi neymiş baka'm?»

Necati Güven, telâşsız adımlarla, kahvenin ortasına dek yürüdü. Bir sandalye çekti, ağır ağır yerleşti. ellerini pantolonunun ceplerine sokarak ayaklarını gerdi, arkasına yaslandı. Sonra elinden geldiğince sesini toklaştıрмаğa çalışarak:

«Köyün kutsal sırmalı uçkuruna haciz koydurdum!» dedi.

Masa üzerine bir bıçak saplansaydı, ancak o zaman kahve içinde böyle donmuş bir sessizlik olabilirdi. Hepsinin benizleri kül kesilmişti.

Tahtacılar, Necati Güven'in şaşkın bakışları önünde, tek lâf etmeden bir biri ardı sıra kahveden dışarı çıktılar.

Gece, mükelleflere ikişer taksitlik makbuzların kesilmesiyle geçti. Borcunu ödeyen gidiyordu. En son makbuzu alan alaycı ihtiyar, Allah rahatlık versin! demeden kapıyı çekerken, kısık bir sesle şunları söyledi:

«Sana Sırmalı Uçkur'a haciz koymayı belleten, ola ki söylemeyi unutmuştur, onu da ben deyivereyim: Mumsöndü'de uçkura el değdireni köyden sağ çıkar-mazlar. Aman diyem tahsildar efendi, güzün, düğün zamanı uçkura haciz komağa kalkışma! Son'a damadın elini gana boya'n, garışmam gaari!» dedi, kapıyı örttü, gitti.

GELİN ARABASI

Ali, bomboş kahveye girdi, iskemlelerden birine çöktü. Hava serin olmasına rağmen tere bulanmıştı. Yağlığını alnında, boynunda gezdirdi. Yüreği sıkıntıdan çatlayacaktı.

Kahveci Sülüman ocak başından bağırdı:

«Olmaz! dedi, değil mi?»

Ali başını salladı, dudaklarını ısırdı.

Kahveci:

«Ben bilmem mi malımı?» dedi, «İrfat bu sana... Hiç senin uğruna Hüseyin Ağa'nın oğluynan bozuşmayı göze alır mı?»

Ali parladı:

«Ben onun uğruna ölümü göğüslediymdim emme.. Bacağından yaralandığı gün sırtıma alıp kaçırmadım Kore'de kalırdı kemikleri...»

«Keşke bıraksaydın, bir it eksik olurdu köyde... Adı batasica deys...»

«Bir soğuk gazoz ver Allahesen Sülüman.. İçime kor düştü, yanıyor...»

Sülüman kovadaki buzun altından bir gazoz şişesi aldı, götürdü. Bardağa boşaltırken:

«Ne dedi peki? Neye olmaz mı?»

Ali bardağı aldı:

«Ne diyecek.. Traktörün motörü dünden beri ça-

lışıymıyormuş, Kurşununda alattirik kalmamışmış. Ir-gatlar kurcalamışmış da..»

Gazozu bir dikişte içti, geçirdi, burnu yandı.

Sülüman masanın üzerine dökülen gazoz damla-larını omuzundaki yağlıkla temizledi:

«Namussuz kalleş. Kendisi mahsustan kurcala-mış, bozmuştur kurşunu. Kalıbımı basarım ki mahsus-tan yapmıştır bunu... Hüseyin Ağa'dan korkusundan.»

Ali elini masaya vurdu:

«Madem vermiyecektin a dürzü, neye elimi kolu-mu bağlarsın? Vermiyeyeğini bilsem kazadan bir cip kiralardım elbet ben de... Ağa'nın adamı olsa bu ka-dar kötülük ederdi bana... İlin fukarası böyle günde mahzun edilir mi Sülüman? Kız ömrüm boyunca kafa-ma kakacak bunu. «Düğünümde bir tomofile bile pin-dinmedin bene.! diyecek.. Dise de hakkı yok mu?»

Sülüman bir sandalye çekti altına:

«Şu Hüseyin Ağa'nın Bekir'de bütün namussuz-luk. Len dürzü! Bucağın tüm motorlu arabalarını ken-di düğün alayına kapatmasan kıyamet mi kopardı? Bi'-denesini de şu fukaraya bıraksan ne olurdu?» —Elini masaya vurdu— «Keşke düğünü gelecek perşembeye yapsaydın, Ali!»

«Benim niyetim de öyleydi ya.. İrfât, Hüseyin Ağa'nın düğünü gelecek haftaya bıraktığını söyledi. Ben de bir hafta öne aldım. Bir de baktım ki bu sabah Hüseyin Ağa'nın evinde davul döğüyor, bayrak çekil-miş.. Bekir yaptı bu numarayı bana.. Dürzünün bilme-diğim bir kuyruk acısı olmalı...»

Ali'nin sözü yarım kaldı. Yaklaşan bir motör gü-rültüsü duyuldu. Az sonra kahvenin önünde bir özel araba durdu. Kıyafeti düzgün üç adam arabadan indiler. Kahvenin önündeki ağacın gölgesinde durdular. Biri:

«Kahveci!» diye seslendi.

Sülüman yerinden fırladı:

«Buyur beyim!»

«Şuraya birkaç sandalye getir oğlum!»

«Başüstüne beyim!»

Sülüman hatırlı müşteriler geldiği zamanki canlı koşuşmasıyla sandalyeleri ikişer ikişer kaptı, getirdi. Bir de masa kondurdu ortalarına. Masanın üstünü sil-di:

«Evet beyim,» diye isteklerini sordu.

Kır saçlısı:

«Kahve var mı aslanım?»

Sülüman sırttı:

«Türk gayfesi isterseniz, var beyim. Emelikan gayfesi bulundurmuyoruz gayri»:

Beyler gülüştüler.

Birisi, kır saçlı adama:

«Akşama sakla iştahını doktor! Mehmet Ali'nin kızları da, kahvesi de halistir.»

Aynı adam kahveciye döndü:

«Taze demli çayın var mı delikanlı?»

«Tazesini demleriz beyim. Beş dakikada hazır ederiz.»

«Pekâlâ! Ama çayını bolca koy.. Buruk olsun, iyi mi?»

«Başüstüne beyim.»

Sülüman ocağa giderken Ali yolunu kesti:

«Şu beylere yalvaracağım Sülüman.. He? Ne dersin? İsteyenin bir yüzü kara. Öyle değil mi?»

Sülüman başını kaşdı:

«Ayıp olmaz mı be? Herif koskoca toktor. Üstelik şüferleri de yok. Nasıl dersin böyle böyle diye...»

«Olsun varsın... diyeceğim. İsteyenin bir yüzü kara...»

Sülüman omuzlarını silktilti.

Ali askerdeyken subayların önüne çıktığı zamanlarda yaptığı gibi üstüne başına çeki düzen verdi. Sonra masanın çevresinde oturanlara doğru yürüdü, kır saçlı adamın karşısına dikildi:

«Toktor Bey!» dedi, «bir ricada bulunacağım iznin olursa...»

Kır saçlı adam doğruldu:

«Nerden tanıyorsun beni delikanlı?»

Ali omuzlarını kaldırdı:

«Hiç bir yerde görmedim ya, iyi bir beye benziyorsun. Halden anlarsın diye geldim karşına...»

Doktor gülümsedi:

«Hastan mı var yoksa?»

«Keşke hastam olsaydı Toktor Bey... Sırtıma vurur, kapı kapı şifasını aradım. Benim derdim büsbütün başka. Nasıl söyliyeyim bilmem ki...»

Doktor sandalyesine yaslandı.

«Anlat bakalım elimizden gelecek bir şeyse...»

Ali'nin gözlerinde umut ışığı yandı:

«Başınızı ağrıtmamak için kısaca anlatayım beyim. Tarla istimlâkinden elimize bir kaç kuruş geçti.. Anacığım la başımızı sokacak bir kulübe yapayım dedim. Yaptım. Keşke kapmaz olaydım. Anam bu kez tutturdu: 'Bu eve bir de gelin ilâzım.' dedi. 'Olmaz, sırası değil.' dediysem de dayattı. 'Neyimiz eksik... Mürüvetini göreceğim ben senin.' dedi. İrazı oldum. Fukara bir kızla nikâhlandık. Bugün de halimize göre bir düğün yaptık. Yaptık ya, kötü denk geldi. Hüseyin Ağa'nın oğlu da bu gün evleniyor.. Nahiye nin bütün arabalarını o kiralamış. Gelini anasının evinden alıp getirecek bir araba bulamadık. Ata pindirip getirmek de var ya... Mahzun olacak. İlerde başıma da kaka-

cak. 'Düğünümde beni tomofile bilen pindirmedin.' diyecek.»

Doktor gülümsedi:

«Yani benim arabaya mı bindirelim senin gelini?»

Ali başını salladı, boynunu büktü:

«Ömrüm oldukça dua ederim sana Toktor Bey...»

«İyi ama, bizim kaybedecek zamanımız yok delikanlı. Kasabada mahkemeye yetişeceğiz. Bir çay içecek kadar ancak kalabiliriz burada.»

Ali asıldı:

«Sülüman çayı demleyesiye dolaşsaz yeter Toktor Bey. Bucağımız avuç kadar yer.. Şöyle duvağıynan binsin, sonra insin, yeter.»

Doktor arkadaşlarına baktı. Dudağının ucunu kemirdi. Gecikmeden korkuyordu.

Bu sırada, meydanın alt yanından davul zurna sesleriyle motor gürültüleri belirdi. Hep seslerin geldiği yana baktılar.

Hüseyin Ağa'nın düğün alayı görünmüştü. Alayın en önünde bir bayrak yürüyordu. Onun arkasında çevrelerle donatılmış bir taksi vardı. Daha arkadan davulcularla delikanlıların dolduğu bir kamyon geliyordu. Alayın gerisinden dallarla, çiçeklerle süslü traktörler, cipler ilerliyordu.

Ali'nin yüzüne ter bastı, yalvardı:

«Bir iyilik ediver Toktor Bey.. Kız bu alayı görünce, benimle evlendiğine bin kez pişman olacak, Allahasen pindirelim fukarayı senin tomofile... Ömrü oldukça unutmaz bunu.. 'Düğünümde bir Toktor Bey gezdirdiydi beni arabasıynan'. der de böbürlenir...»

Doktor tereddüdü bıraktı... Hızla kalktı:

«Hadi bakalım.. Bin arabaya da, gideceğimiz evi göster!» dedi.

YEŞİL TAŞLI BROŞ

... Oysa insanları en çok sevdiğim andı. Sevgili-min yanından dönmenin mutluluğuyla serhoştum. Dilimden insanlığa tutkun dizeler dökülüyordu. Bir kimseye kötülük edebileceğim, o anda, aklımın ucundan bile geçmezdi. O yeşil taşlı broş'ta var, ne varsa.. Tüm kötülük onda..

İyice hatırlıyorum: Ben Durmuş'un Kahvesi'ne yaklaştığım sırada karşıdan yeşil mantolu, genç bir kadın geliyordu. Alışkanlıkla baştan ayağa ölçtüm tazeyi... Kaşı gözü, boyu bosu, kalçaları bacakları hiç te fena değildi. Gözlerindeki farlar, azıcık abartılmışsa da, gölgeler içinden bakan gözler daha bir parlak, daha bir canlı görünüyordu.

Birbirimize üç adım kala, ikimiz de gördük yerdeki yeşil taşlı broşu. Yeşil taşın çevresini saran küçük pırlantalar, par par yanıyordu. Göz göze bakiştık bir an. Hangimiz önce davranırsak, onun olacaktı broş. Kadının gözleri: «Bu, senin işine yaramaz nasıl olsa.. Bırak da ben alayım. Hem mantomla da asorti, bak-sana!» diyordu sanki.

Benim bakışlarım karşı gelecek oldular: «Yeşil gözlü bir sevgilim var benim de. Broşu ben alırsam, ilk kez bir armağan götürmüş olacağım kıza. Senin kırlığına kıyafetine bakılırsa, ya kocan zengin, ya baban.

Ama ben henüz boğazını bile doyuramıyan bir ressamım. Gel sen bana bırak şunu..»

Ama güzel taze, bunca uzun lâfı dinleyecek, sabırlı kadınlardan değildi. Eğildi, broşu aldı yerden. Yanımdan geçti, gitti, yüzüme bile bakmadı. Broş, göz göre, göre onun olmuştu.

Kadının yakasına sarılacak cinsten yırtık bir adam değilimdir ben. Ama, bu kadar bencil olmasına da içermiştim doğrusu kadının. Dudaklarımdaki dizelerin yerini, şimdi hınçlı küfürler almıştı.

Kahveye girince, kendi yapamadığımı, Kahveci'ye yaptırmak geldi içimden:

«Durmuş!» dedim, «Yahu ne şanslı insanlar var şu dünyada. Şimdi senin kahvenin önünde, yeşil mantolu bir kadın, yeşil taşlı, pırlantalı bir iğne buldu yerde. En azından beşyüz kâat ederdi.»

Bu, beşyüz kâat ederdi sözünü de nasıl buluvermiştim ya.. Durmuş'un zembereğine dokunsam, ancak bu kadar canlanabilirdi.

«Aman deme!» dedi, «Yukardan bizim çocuklar düşürmüştür, muhakkak. Kayıvaldemin yedigârıdır o. Bizim şu salak karı, ocağıma incir diyecek savrukluğuyla ya, dur bakalım!»

Bu sırada Kahveci'nin çırağı Rüstem, kapıdan yüksek sesle siparişini verdi:

«Şekerli ikii! Okkalı olsun!»

Çırak, iriyarı, ama akli küçük bir oğlandı.

Kahveci Durmuş, ona çıkışır bir çalım:

«Şimdi şekerlisinden, okkalısından başlatma!» dedi, «Fırla dışarıya, yeşil mantolu karıya yetiş! Yukarıdan bizim veletlerin düşürdükleri beşyüz liralık pantantifi yürütmüş. Üzeri yeşil taşlı, pırlantalı. İyi aç kulağını! Karıya de ki: (Kahvenin önünde bulduğun mücevheri, bizim ustanın karısı şimdi pencereden bakar-

ken düşürmüş.) de! Vermezse noktadaki polisi çağır! Almadan gelirsen kovarım seni! Hadi, yüzüme bön bön bakıp durma! Koş, yakala karıyı!»

Ben de sarı tepsiyi bırakıp, önlüğünü beline do-layan Rüstem'e kadının eşkâlini tarif ettim:

«Elinde bir çantayla küçük bir paket var. Gözle-rine bol sürme çekmiş.» dedim.

Oğlan ok gibi fırladı dışarıya. İçimde tatlı bir hınç alma sevinciyle kuruldum masama:

«Yap bakalım şimdi kahveleri Durmuş! Ama şe-kerini de, kahvesini de kıskanmadan koy! Bak, sana en azından beşyüz lira kazandırıyorum. Kahve de bol-lanacakmış birkaç güne kadar... Hadi işin iş gene.» dedim.

Çırak, gitti gelmez..

Kahveleri yarıladık. Hâlâ ses sada yok oğlan-dan..

Kahveci Durmuş ta merak etti, kapıya çıktı:

«Bizim çırak görünürlerde yok ya, ilerde bir kala-balık toplanmış. Galiba iş sarpa sardı. Varıp baksan iyi olacak.» dedi.

Az sonra kalabalığın yanındaydım. Baktım, kala-balığın ortasında, noktadaki polis, bizim Rüstem, bir de yeşil mantolu bir kadın var. Ama bu yeşil mantolu ka-dın broşu yerden alan kadın değil. Orta yaşlı, hali vakti yerinde olmayanların bezginliği okunuyor yüzün-de. Sürmeli gözleri fersiz bakıyor.

Rüstem, polise elini kolunu sallayarak, inandırıcı-lıkla anlatıyordu.

«Bizim patronun karısı, az önce pencereden ba-karken, düşürmüş mücevheri abi. Yeşil taşlı, pırlanta-lıymış mücevher. Sağlam bin kâat edermiş ekmek çarpsın ki âbi. Ben Yorgancı'ya kahve götürmüş, dö-nüyordum. Bizim kahvenin önünde bu bayanın eğilip

yerden bir şey aldığını gördüm. Zahir, mendilini düşürmüş, dedim. İçeri girdim ki, bizim Patron: (Koş Rüstem!) dedi, (Şimdi yukardan seslendiler. Yeşil taşlı pırlantalı mücevherini düşürmüş hanım yengen! Birinin eline geçmeden al şunu yerden!) dedi. Hemen dışarı fırladım âbi! Yerlere bakındım. Gazoz kapaklarından başka şey göremedim. Hemen aklıma bu bayanın eğilip yerden birşey aldığı geldi. Ondan başka kimse de geçmemişti bizim kahvenin önünden. Koştum, yetiştim ardından. Böyleyken böyle ablacığım, dedim, yerde bulduğun o yeşil taşlı mücevher bizim patronun hanımının, dedimse de inkâr ediyor, almadım diyor. İki gözüm önüme aksın ki, âbi, onun eğilip yerden birşey aldığını gözlerimle gördüm. Üzerini arayın âbi! Billâhi mücevher onda..»

Kadıncağızın uçuk yüzüne kan gelmişti. Üzüntüsünden dili dolaşarak, ne mücevher gördüğünü, ne de eğilip yerden birşey aldığını söylüyor, yaşlı gözlerle etraftan yardım diliyordu.

Polis, bir kahveci çırağına, bir kadına bakıyor, ne karar vereceğini bilemiyordu. Seyircilerden biri:

«Polis efendi, kardeşim! Akşama kadar soruştursan sonu gelmez bu işin. Çırak, aldı! diyecek. Öbürü, almadım! diyecek. İyisi mi, bayanın üzerini ara! Olsun, bitsin! Boşuna ne yoruyorsun kendini?» önerisinde bulundu.

Yaşlı bir kadın hemen payladı adamı:

«Yidiği naneye bakın hele şunun! Bir erkek, bir tazenin üzerini nasıl ararmış? Haya yok mu hiç sizde?» diye bağırdı.

Adam, dik dik baktı yaşlı kadına:

«Hekime, hâkime namahrem olmaz, hanım! Aklının ermediği işe karışma!» karşılığını verdi.

Yaşlı kadın:

«Bunun hikimlikle, hâkimlikle ne ilgisi var?» der gibi, cık cık edip başını salladı:

«Durup dururken, herkesin gözü önünde, polis te, kadı da, hekim de bir kadının ötesini berisini karıştıramaz. Kitaba da, kanuna da sığdıramazsınız bu işi. Üzerini aramak gerekiyorsa, biz şu hanımla birlikte yapabiliriz o işi, şöyle bir kenara çekilip te..» diye direndi.

Yeşil mantolu kadının, bunca insanın kendisiyle uğraşmasına alışkın olmadığı belli. Utancından terliyordur.. Yer açılrsa girecek içine. Polis onun kızarıp bozarmasından kuşkulaniyor:

«Hele önce şu paketle çantayı ver de, bakalım içine Hanım abla! Üst yanını sonra düşünürüz.» diyor.

Yeşil mantolu kadının, birden dehşetle açılıyor gözleri. Çantasını, paketini sımsıkı bastırıyor göğsüne. Zora karşı onları savunacağını gösterir biçimde, sırtını dönüyor polise:

«Yapmayın bu eziyeti bana! Vallahi de, billâhi de yok bende aradığınız mücevher.» diye yalvarıyor.

Paketinin, çantasının aranmasına şiddetle karşı koyması, polisi büsbütün kuşkulandırıyor:

«Bu kadar ayak direyecek ne var, hanım abla? Madem mücevher sende değil, neye vermiyorsun çantayı, paketi bakalım içine? Temize çıkmamanın başka yolu var mı?» diyor polis.

Yeşil mantolu kadından gene yer boşaniyor:

«Aman yarabbi! Nedir bu başıma gelenler? Polis efendi kardeşim! İnan bana! Çocuklarımın ölüsünü öpeyim ki, yok bende aradığınız şey.. Çantamı, paketimi karıştıracaksınız da, ne geçecek elinize? İnsanın utanacağı mahrem bir şey bulunamaz mı çantasında? Yapmayın bu eziyeti bana n'olur?»

Bu mahrem bir şey sözü, erkeklerin tecessüsünü

büsbütün kamçılıdı. Acaba hangi türden bir mahremlik gizliydi paketin, çantanın içinde? Merakla dikmişti şimdi gözler paketin üzerine. İçlerinden biri, araştırmayı gerçekleştirmek için aracı oldu:

«Polise bu kadar güçlük çıkarılmaz ablacığım. Nedir mahrem olan? Birimizin birimizden neyimiz fazla, neyimiz eksik» dedi.

Araştırmaya karşı olan yaşlı kadın:

«Erkek olacaksınız, utanın!» diye payladı adamları, önerisini tekrarladı:

«Böylesi kızkardeşinizin, karınızın, ananızın başına gelse, hoşunuza gider miydi? Bırakın şu tazenin üzerini biz arıyalım, diyorum size!»

Ama adamlar meraklarından ölüyorlardı. Kim bilir paketin içinde ne gizliydi? Bazı kadınlar, iç çamaşırlarının başkaları tarafından görülmesini, yabancı bir erkek önünde çırl çıplak soyunmak kadar utanç verici sayarlar. Belki bu kadıncağz da onlardandı. Çarşıdan külot, sütiyen gibi birşeyler satın almış olacaktı.

Polis, meraklılardan çoğunun, içindeki görme isteğine uyararak, zorla çekti, aldı paketi kadının elinden. Sarsıntıdan çanta da yere yuvarlandı. Zavallı kadın, ellerini yüzüne kapayarak, hüngür hüngür ağlamağa başladı.

Polis, elleri titreyerek, paketi açıyordu. İç içe, üç gazete kâğıdına sarılmıştı paket. Gözler merakla pakete dikilmişti, kimsede ses yoktu, soluk bile almıyorlardı, sanki..

Paketin içinden çıka çıka, bir takım sofrta artıkları, yemek bulaşmış ekmek parçaları çıkmıştı. Herkeste bir şaşkınlık, bir acınma, bir pişmanlık duygusu. Birkaçı çekip gidiyor.

«Bu kadın, broşu alan yeşil mantolu kadın değil!» diyecek mertliği gösteremediğinden, ben de kaçtım

yanlarından. Yüreğimde aşağılık bir insan olmanın hoşnutsuzluğu, acısı.. Kahvedeki yerime oturdum. Biraz sonra çırak geldi. Eli boş döndüğünden ustasının kendisini kovmasından korkuyordu:

«Polise meram anlatamadım ustacığım, lokantalardan yemek artıkları araklayan karıyı salıverdi. Çantasında, paketinde yemek artıklarından başka şey çıkmayınca: (Belkim apış arasına gizlemiştir.) diyecek oldum. Başımıza toplanan herifler bir kızdılar, bir kızdılar, sille tokat üzerime bir üşüştüler. Polis olmasaydı hapi yutmuştum. Zor kurtuldum ellerinden. Kabahat bende değil ustacığım, bıraktılar, gitti karı.. Gayri sen bilirsin!» diyerek, yeniyle burnundaki kanı sildi.

Bu habere de sevinemedim..

SÜLEYMAN EFENDİ'NİN YENİDEN İŞE GİRME KARARI

İkinci Dünya Savaşının geçim bakımından en sıkışık günlerindeydi.

Süleyman Efendi üç aylıkları almağa gittiği gün, eski bir arkadaşından, emeklilerin yeniden işe çağırıldıkları haberini öğrendi. Eve gelinceye kadar bu havadis kendisini iyiye iyiye sardı. Yaşı 63 idi ama, 50'den fazla göstermezdi. Belindeki romatizmadan başka bir şikâyeti yoktu Elhamdülillâh gözleri görüyor, eli ayağı tutuyor, hafızası da henüz bunaklık belirtileri göstermiyordu. Sonra sicili de temizdi. 33 yıl bu devlete, bu millete sadakatle hizmet etmiş, amirlerini memnun bırakmıştı.

Arkadaşı, vaktiyle (...) gemisinde kendisine çarkçı muavinliği yapmış olan Hüseyin Marmara'nın zatî işlerinde çalıştığını da söylemişti. Ona bir mektup yazarak, geçmiş günleri hatırlatmak, yardımını istemek bir zül sayılmazdı her halde.. Manevra dönüşlerinde bekâr arkadaşının nöbetlerini kendisi tutmaz, onu Beyoğlunda serbest bırakmaz mı idi? Bu iyiliklerini kuşkusuz unutmuş olamazdı.

Eve geldiği zaman, bu işin olacağına akli o kadar yatmıştı ki, mutfakta yemekle uğraşan karısına:

«Hanım, ben yeniden vazifeye giriyorum..» müjdesini vermekten kendini alamadı.

Karısı mutfaktan çıktı, çalçıırıp üflemekten kızarmış, ıslanmış gözlerini ovalıyarak, kocasına itimatsızlıkla baktı.. İçinden: «Ah, hani o günler.. Dilinden kurtulsam yetişir.. Ama bu zamanda gençler bile işsiz dolaşüyor, hiç ummam bizim bunağa iş vereceklerini. Ne cevap versem? Nasıl karşılasam haberini? Bizim efendi emekli olduktan sonra, ters, alingan bir huy peydahladı. Müjdesine sevinsem: «Demek sana artık ağır geliyorum, bir ayak evvel başından defolup gitmemi istiyordun ha? Ah.. Şu kadınların en iyisini parangaya koymalı...» diyecek. «Hadi canım seni bu yaştan sonra hizmete alsınlar da, başlarını belâyaya mı salsınlar? Bu gün bel ağrısı, yarın hazımsızlık, öbür gün soğuk algınlığı.. Hangi günün sağlam geçiyor zaten?» desem gönlü kırılacak.. Bunun için şöyle demeyi uygun buldu:

«Allah devlete millete zeval vermesin! Karnımızı iyi kötü doyuruyoruz. Ahir ömründeki rahat batıyor mu sana a efendi?. Kim getirmiyorsun, diye şikâyet ediyor senden..»

Süleyman efendi karısının bu sözlerinden haz etmekle beraber, memnunluğunu gizlemek için kaşlarını çattı. «Kadın kısmına yüz vermeğe gelmez» diye düşündü.

«Size yoksulluk göstermemek için ölümlük paramı bile harcadım. Elbet şikâyet edemezsiniz. Şikâyet ederseniz gözleriniz körolur. Ben bu yükü taşımaktan belimi sakat ettim. İnsan benim yaşımda iken baston mu taşır? Ama ben taşıyorum. Size saraylar gibi ev yaptım. İrem bahçeleri gibi bahçeler tarh eyledim. Ahir ömrümde rahat etmek bu mu? Ayağıma ütülü pantolon giydiğim yok. Elimden çapa, bıçkı eksik olmadı.

33 yıl donanmaya çarkçılık et, sonra da gel burada, şu bostan dolapları arasında bahçevan ol!.. Ne budala imişim meğer. Şehremini'nde su mu çıkmıştı? Otur be adam!.. Sabahleyin al şapkanı, bastonunu, atla tramvaya! Git istediğin kahvede nargileni iç, gazeteni oku!. Açıklık, kırılık bir yer mi istedi canın! Yaptır patlıcan dolmasını, al karpuzları!. Git Hünkârsuyu'na.. Şişeni de havuzda soğut.. Ohh!..»

Karısı bu uzun dert yanı sıra arkasından bir kavga-ya tutuşacaklarını bildiği için başörtüsünü düzelterek, mutfağa girmeğe davrandı, ama kocasının sözleri altında da kalmağa razı olmadı:

«Kırk yıldır evimizin dümenini elinde tutan sensin... Hiç bir işine ne beni, ne de kızını karıştırmadın! Her şeyi sen istedin, sen yaptın!.. Yoksa bu köy gibi yere gelmek için 30 yıllık komşularımdan ayrılmak ister mi idim ben?

Buraya geldikten sonra biz de ayağımızı uzatıp kışımızı şişirmedik ya? İki yakanı bir araya getireyim diye, kırk paraya kırk düğüm vurdum. Toprağı bellemesini, çapa sallamasını anamın evinde mi öğrenmiştim ben? Patlıcan, domates fidelerini sulayacağım, diye kızım yarım oldu. Sen, gene arada sırada yağ alacağım, papuç alacağım, diye İstanbul'a kaçırdın.. Balık-pazarı'nda kafa çekerdin.. Biz şuraya geleli, bir defa İstanbul'a indik mi, Kızım hasta olmasaydı Haydarpaşa'nın bile yolunu öğrenemiyecektim.

Hadi, hadi efendi.. açtırma benim ağzımı!. Her zamanki gibi, gene bildiğin, istediğin gibi yap! Memur mu olacaksın? ol!.. Bizi rahat bırak, başımızı dinleyelim azıcık!..»

Bu sözlerden sonra mutfağa doğru yürüdü.

Süleyman Efendi, bu sitelere içinden hak vermekle beraber, karısının son sözlerine de kalbi kırıl-

dı. Bastonunu hiddetle sofaya doğru fırlattı.. Her zamanki hikmetini savurdu.

«Karı mı dedin, en iyisini prangaya koymalı!..»

Sonra mutfağa doğru elini kolunu sallayarak söylenmeğe başladı:

«Şuna bak!.. Açtı gene o cehennem ağzını.. İhtiyarladıkça ne kadar da anana benzedin. Dilinden zehir akıyor. Tanrının günü bir tatlı kelâm yok.. Zaten bu yaştan sonra memuriyeti ben neye istedim? Dilinden kurtulayım diye. Billahi de bunun için.. Elbet yal insan melâike olsa gene dayanmaz bu dillere.. Benim şimdiden sonra masa başında oturacak halim mi kalmış? Altıma yumuşak şilte alıp köşeye kurulacak zamanım benim.. Gel gelelim, şurada ayağımı uzatıp yarım saat dinlensem, elinden bir bardak su istesem: «Efendi.. sen artık tenbelliğe iyiden iyiye alıştın!. Kalk bakalım, kalk!. Suyunu kendin iç!... Daha köşede oturacak zamanın gelmedi.. Bak biz köşede mi oturuyoruz! Kadınlığımızla ne ağır işler görüyoruz. Bir hizmet-kâr tut görsün ayak hizmetlerini..» diye bağıırıyorsun.. Ben 40 yıl size usanmadan taşıyayım, sonra size bir bardak suyum ağır gelsin reva mı bu?..»

İçeriden kaşık tıkırtısıyla karışık bir ses cevap verdi:

«Elbet bağıırım ya.. Sana kalsa, altına lâzımlığı da isteyeceksin. Kömürü idare edelim, diye mutfakta is duman içinde yemeği pişir, kotar, önüne koy! Ortallığı sil süpür!. çamaşırları yıka, çitile, bahçeyi çapala, belle!. sebzeleri sula.. Sonra da efendi köşeye kurulsun: 'Hanım su getir!' diye buyursun! Anam beni sana halayık diye değil, eve hanım yapasın diye verdi, a efendi!. Anamın evindeyken benim elim sıcak sudan soğuk suya değmedi.»

Bu gürültüyü duyan kızları Mürüvet, fırtına iyice

kopmadan yukarıdaki odasından çıktı. Elinde yamamakta olduğu babasının yırtık çamaşırlarından biri vardı.

Onun merdivenlerden aksak bir tempoyla inen ayak seslerini duyunca Süleyman Efendi'nin yüreğindeki hiddet merhametle yumuşadı.

«Şu zavallı kızın hayatını berbat eden de benim. Küçüklüğünde ağladığı için kapıp yatağa fırlatmasaydım, ayağı böyle sakat olmayacaktı. Şehremini'ndeysen kismetini de reddeden benim. Delikanlı manavsas, hayvan değildi ya... Pekâlâ namuslu çocuktuk, yakışıklıydı da. Benim sakat kızımı bahriye zabıtları mı alacaktı? Ah kafa.. Kızımı kaç yıl bekledi çocuk, inat etmekte ne manâ vardı. O zaman sararıp solduysa kızcağızım, burasını ben istedim zaten? Kızım oğlanın muhitinden uzak olsun da, onu unutsun diye... Üstelik burada dert sahibi ettim yavrucuğu...» diye düşündü.

Mürüvet, sararmış bir yüzle göründü. Babasına sitemkâr baktı, anasıyla çekiştiği için..

«Hoş geldin baba!..» dedi, elindeki yırtık çamaşırları bir sandalya üzerine bırakarak, geldi babasının yanğını öptü. Sonra ayakkabılarını çözmeğe başladı. İhtiyar babanın gözleri sulandı:

«Sen olmasam benim halimi köpekler yemez!» dedi. «Neye kendini dikişlerle yoruyorsun kızım?.. Sana üzölmek, yorulmak yaramaz, demedi mi doktor?»

Mürüvet bunları işitmemezlikten geldi.

«Bana sakız getirecektin baba..» diye hatırlattı.

İhtiyar telâşla ellerini yeleğinin ceplerine soktu, aranmağa başladı:

«Bende akır fikir bırakmadı şu annen.. Aldım, aldım ama nereye koydum, bilmem ki.. Sakız da gelmez olmuş memlekete.. Ama bir küçük dükkânda buldum

neyse. Dirhemini 15 kuruşa zor alabildim. Allah vere de çam sakızı ile karışık olmasa.. Hah burdaymış..»

Ceketinin üst cebinde bulduğu gazete kâğıdına sarılmış sakızı kızına verdi. Biraz tereddüt ettikten sonra:

«Annene de bir çiğnemlik verirsin artık!» dedi acele acele tekrar elini cebine soktu:

«Sana bir hediyem daha var Mürüvet,» dedi. «Bunlar yeni çıkmış.. Saç tokasıymış.. Gözlerine düşen kâküllerini toplar belki...»

Mürüvet teşekkür etti babasına. Eski modaya göre kesilmiş kaküllerini tokalarla topladı, kaldırdı.

«Bir yorgunluk kahvesi içersin değil mi baba?» diye dışarı çıktı.

Süleyman Efendi üç ayda bir giydiği elbisesini ihtimamla çıkardı, ötesini berisini gözden geçirdi. İtina ile katladı. Sandığa koydu. Sonra eski pantolonunu giydi. Köşedeki yerine oturdu.

Kızgınlığı geçmişti.

«Şu bizim hatunun da gönlünü almam lâzım. Durup dururken canını sıkmanın âlemi var mı ya?.. Ama.. o da biraz çenesini tutsa ya.. Yorgun gelmiş bir adam böyle mi karşılanır? Bak, kızım nasıl geldi, yanağımdan öptü.. Eskiden karım da boynuma sarılırdı. Ne güzel kokardı teni. Şimdi o da çöktü, bütün gün ev işleriyle yorgun düşüyor. Mutfakta ter, duman içinde kalmış zavallı.. Bana ne dedi sanki. Evin rahatı batıyor mu sana, demedi mi? Bundan memnun olsam ya.. Yaptığım hizmetleri de niye başına kakıyorum? Bu benim erkeklik vazifemdi. Hattâ ben onlara vazifemi bile yapamadım, kadıncağız kırk yıl güzelliğini mutfaklarda, süpürge peşlerinde harcadı. Lânet olsun şu fakirliğe.. Kadıncağızım gençliğinde sultanlar gibi güzeldi. O al canfesler içinde kaç ay görebildim onu. O el-

biseler sandığa girdikten sonra hep basma entariler içinde söndü, karardı kadıncağız. Hâlbuki kuğu gibi bir boynu vardı. Boynundaki (ben)i öperken fıkır fıkır fıkırdardı. Şimdi beraber bile yatmıyoruz.

Gönlünü almam lâzım. Eskiden barışmak kolaydı. Yatağa girip saçlarını kokladım mı, bütün dargınlıklarını unutturdu. Şimdi bizi barıştırmak için araya adam girmesi lâzım. Keşke gelirken çifte kavrulmuş alsaydım. Lokumun kilosu da altı liraya çıkmış.. Böylesi görülmüş şey değildi. Her şey ateş pahasına.. Fakir fukaranın Allah yardımcısı olsun. Tekrar hizmete girersem beni belki de bir iskele âmiri yaparlar. Mes'uliyetli iş. Mötör sahipleri rüşvet teklif ederlerse ne yaparım? Alırsam ne olur? Emekli maaşımla geçinebiliyor muyum? Ama yakalanırsam o maaş da gider elimden.. Yok.. Yok.. Allah göstermesin!. Bu çeşit daleveraları yapamam ben.. Hattı mustakim gibi bir herifim.. Biraz eğrilebilseydim, zaten böyle kalmazdım. Ancak ihtiyarlık büktü belimi.. Rüşvet almak şöyle dursun, eğri yola sapanları görsem engel olmağa kalkarım. Bu yüzden de başıma işler açılır. Belki beni lekelemeye kalkarlar. İskele âmirliği verirlerse almamalı.. Bir depo muhafızlığını daha iyi yaparım. Temiz iş.. Ne kadar girerse, o kadar malzeme çıkar depodan...

Mürüvvet bu sırada dumanı tüte tüte bir kahve getirdi.

«Berhudar ol kızım! Sen de şöyle geç otur yanıma! Sana havadislerim var Mürüvvet. Yeniden vazifeye alıyorlar beni. Depo muhafızı oluyorum. Ha ne dersin? Ama çok rahat bir iş.. Bütün gün depoda oturacak değilsin.. Sabah 3 saat açarsın.. Ondan sonra git, keyfin istediği yerde vakit geçir. Ne karışanın, ne görüşenin var. Parası da iyi. Eski rütbem üzerinden maaşımı verecekler. İyi değil mi?»

Mürüvvet, eline dikişini almıştı. Başını kaldırmadan fikrini bildirdi:

«Söylediğiniz gibi ise rahat bir iş olacak.. Bu depo dediğiniz yer neredeymiş?»

Bu soru şaşırttı ihtiyarı:

«Nerede mi? Şeyde.. Evet meselâ Maltepe'de... yahut Fener'de... Kimbilir belki de Yeşilköy'de... Canım nerede olursa olsun, sen maaşa bak!...»

«Evet ama, babacığım, bu ihtiyar halinizde siz her gün uzak yerlere gidemezsiniz ki... Giderseniz hastalanırsınız...»

Süleyman Efendi kızının kendisine acımasından bir haz ürpermesi geçirmekle beraber, derin bir solukla kahvesini höpürdeterek, ona sitem etti:

«Sen annenin sözlerine bakarak babanın çöktüğünü sanıyorsan aldanıyorsun Mürüvvet. Ben Allah'ın izniyle her gün Kavaklara bile gider gelirim. Babanın deniz kurdu olduğunu bilmiyor musun?.. 33 sene denizlerle boğuşmuş bir adama şirket vapurlarile yolculuk, sandal sefası gibi gelir. Neresini verirlerse versinler, kabul edeceğim. O zaman gelirimiz çoğalacak.. İstedikimizi alabileceğiz. Annenin çenesi de kapanacak.. Tabii bana emireri verecekler. Artık bahçe sulama derdiniz kalmıyacak? Bağ budama zamanı karargâhtan bahçevan bulur getiririm. Bağ mı bellenecek? Üçer bir günde bu işin hakkından gelirler. Yeni çiçek fideleri tedarik ederim. Bahçeyi eskisinden daha güzel bir hale sokarız. Şezlongların ketenleri pek soldu eskidi, onları da değiştiririz. Kanepeleri, masaları yeniden boyatırız. Güvercinlerin kafeslerini de yenileriz artık...»

Sana bir şey daha söyleyeceğim ama, annen bilmesin.. Ben, şu asmanın altına küçük bir havuz yap-

tırmak fikrindeyim. Bazı akşamlar, içinde şişemi soğuturum, kuyuya bir emme basma tulumba, helâ üzerine de bir bidon yerleştirdik mi, tamam... Fıskiye'nin üzerine de küçük bir top almalı.. kırmızı olsa daha güzel görünür, değil mi?»

Mürüvvet babasının bu heyecanı karşısında ne diyeceğini bilemiyor, susuyordu. İtiraz edince babasının kırıldığını biliyordu. 'Bu zamanda alınacak 75 lira maaşla bunların hangisi yapılabilir? Eski bolluk günlerinde bile yapamazdınız bu istediklerinizi.' nasıl desin?

İhtiyar, kızının başını okşayarak, devam etti:

«Sana da gazetede ilânını gördüğüm o kan iğnelerinden alacağım. Bizim aşağıdaki eczacı kalfası güzel iğne yapar. Hem senin eczaneye gitmene de razı değilim. Parasile değil mi? Eve gelsin kerata.. İğneler yapılsın, bak nasıl kanlanıp canlanacaksın. Pazar günleri gazi-nolara gideriz. Biraz insan yüzü görür, açılırız.. Annen eskiden beri saz dinlemesini sever, hem kadıncağz buraya geldiğinden beri bir yerlere gidemez oldu. Dünyaya bir kere gelir insan. Hep mi çalışalım yani? Her şeyden evvel annene güzel bir manto almalıyız. Sekiz yıldır yeni bir manto alamadım kadıncağza..»

Bu sözleri söylediği sırada, karısı bitişik yemek odasında sofrayı hazırlıyordu. Kocasının kendisi hakkında söylediklerini duydu:

«Ne de olsa, kırk yıllık kocam. İnsana kocasından fenalık gelir mi? Bak nasıl düşünüyor beni.. Allah rızkını son zamanda darlatmasaydı, böyle çetrefil olmazdı ya.. Gene iyi.. Başka erkek olsa, bu kadar da dayanmazdı. Kahveye gitme.. kadın gibi eve kapan, otur. Sonra da melek gibi sakın ol!.. Mümkün mü? Erkek

kısmı kadın kadar sabredebilir mi? Elbet bağırp çağırarak.. Kaşları çatıktır, ama yüreği temizdir doğrusu kocamın.. Çoluğu çocuğu için canını verir. Bunca yıl, nesini gördüm, hangi kahrını çektim? Bir içkisi vardı. İçki de kusur mu? İçki erkeğe yakışır doğrusu. Gençliğinde ramazan hürmetine içmediği günlerde onu gözüm tutar mı idi? Şu ramazan bitse de, gene içkisine başlasa, diye can atardım. Kapıdan girip, şöyle parıl parıl içkili gözlerini gözlerime diktiği zaman yüreğim ezilir, bir hoş olurum. Her tarafı ateş gibi yanardı. Gücü de artardı. Sıktığı zaman kemiklerim kırıldı sanırdım.

Şimdi ihtiyarladı zavallı artık.. Nerede o eski gücü.. İki kova suyu çıkaramıyor merdivenlerden. Başıma yastık ettiğim o geniş göğsü şimdi kafes.. Kolları da benim saçlarım gibi bembeyaz oldu. İşe girerse belki yeniden canlanır. Canlanıp da ne olacak! Artık bizde her şeyler geçti. Ama hiç olmazsa akşamları konuşulacak lâflarımız olur. Gördüklerini işittiklerini anlatır bize.. Şimdi kavgadan başka konuşacak bir lâf bulamıyoruz.. Demin adamcağızı boşu boşuna kırdım. Dışarıdan yorgun gelmiş zavallı. Tekaüt maaşı almak kolay mı? O daracık odada seksen ihtiyarın birbirine sokularak aç açına sıra bekleyişlerini gördüm ben.. Madem biliyorum üzerine varmasam ya... Ben de ihtiyarladım. Yalan da değil, gittikçe anneme benziyorum. Bir yerini ısırmadan dilim rahat etmiyor. Sonradan pişman oluyorum ama, kaç para eder? Ne etsem de gönünü alsam ihtiyarın...»

Kocasına seslendi:

«Huu, efendi, sabahleyin giderken yanına zeytin ekmek almayı unutmuşsun.. Karnın açtır herhalde... Naneli pirinç çorbası pişirdim, sofraya hazır, yer misin?»

Süleyman Efendi karısının bu barış teklifini, baş-

ka zaman olsa, nazlanmadan, bağıırıp çağırmadan kabul etmezdi. Ama şimdi gelecek güzel günlerin verdiği iyi mizaçla kızına:

«Annen olmasa, halimizi köpekler yemez Mürüvet.. Allah onu aramızdan eksik etmesin.» diye fısıldadı. Sonra karısına:

«Sorar mısın karıcığım, açlıktan ölüyorum. Hemen oturalım sofraya!...» dedi.

SÜLEYMAN EFENDİ'NİN HAYAL KIRIKLIĞI VE EĞRİ YOL

Süleyman Ef. hemen o akşam bir kaç müsvedde karaladıktan sonra bir dilekçe ile, Zat işlerinde çalışan eski arkadaşına, aracılığını reca eden, bir mektup yazdı. Dilekçe, köy odasında daktilo edilmeden Muhtara, köy kâtibine okundu, fikirleri alındı, düşünceleri dilekçeye eklendi, ardından tebrik kahveleri içildi, bekçi ile aldırılan zarflarla zarflandı, pullarla pullandı. Süleyman Ef. zarfları eliyle postaya attı. Hayırlı haber müjdesini getirecek posta dağıtıcısına bol bahşişler vadedti: Böylece köyde Süleyman Ef. nin yeniden vazifeye geçeceği haberini duymayan kalmadı. Bu haber günlerce Değirmen - yolu evlerini meşgul etti. Bazı evlerde: «Bu adamın gözünü toprak doyurur ancak.» dediler. «Evse ev, paraysa para, bu yaştan sonra bastonuna dayanarak, taa Boğaziçlerine vazifeye mi gidilir. Günün birinde yolda kalmazsa ben iki elimi kesirim.»

Yoksullukla cenkleşen bazı evlerde onun bu işgüzarlığını övdüler: «Erkek dediğin eli ayağı tuttuğu sürece çalışır. Ne derlerse desinler, aşk olsun adama.. Bizimkilerin iyi ki bir emekli maaşları var. Olmasa acımızdan gebeririz.

Bazı evlerdeyse onun vazifeye girişi şöyle yorumlanıyordu:

«Alışmış kudurmuştan beterdir.. Ne de olsa eski vurgunları erittiiler. Yalnız emekli maaşıyla yaşamaya katlanamaz ki herif.. İşe girip yine fırılдаğını çevirecek.. Görürsünüz: gelecek yıl evinin bahçesine yeni bir ev yaptırmazsa, ben bıyıklarımı kazıtırım.»

Fenatik hınçlılar da şöyle diyorlardı:

«Eee.. Allah kimsenin kısmetini kimseye yedirmez. Bu adamın ödevi toplamak. Kimbilir kime nasip olacak bunları yemek.. Elbet bir gün malını, mülkünü şu total kıza bırakıp gidecek. O zaman kızı alacak herif yiyecek paraları..»

Süleyman Ef. şimdi, eski memuriyet günlerinde olduğu gibi, her sabah sakallarını kazıyor, giyinmesine itina gösteriyordu. Yağ, sabun, zahire tedariki için İstanbulla indiğı gün kendisine bir de boyunbağı almıştı. Göreve başlayacağı gün bu boyunbağıni takacaktı. Artık bahçe işiyle uğraşmıyordu, ama bahçeyi sık sık dolaşıyor: «Şuraya bir çam diktirmeli. Buradaki elmayı söktürmeli hanım,» gibi projeler tasarlıyordu. Bahçe kovanının delindiğini söyleseler eskiden küplere biner, lehimlemenin kaç malolacağını, acı bir dille, hesaplamağa kalkardı. Şimdi bunu bile hoş karşılıyor:

«Zaten emektardı.. Hurdaya çıkma vadesi çoktan geldi de geçti bile.. Yenisini alacağımız gün yakın, şurda ne kaldı? Dışını sıksın bir kaç zaman daha. Ziftle tıkayıverin delinen yerini..» diyordu.

Bahçedeki kuyu başında bazan saatlerce oturuyor, fosur fosur sigara içerek zihninden, ilerde yapacaklarını sıraya koymağa çalışıyordu. Karısı, bu gün çok sigara içtiğini, ISTİHKAKI aşırıldığını söyleyecek olsa:

«Üzülme hanım, yakında sen de sigarayı yarım yarım içmekten, kahveye arpa karıştırmaktan kurtulacaksın. Hele ben bir işe başlayayım!..» diye karşılık ve-

riyordu. Üç ay idare edilmek üzere alınan pirince bile musallat oluyor: «Hele bu akşam da bir pilâv pişir de yiyelim Hanım.. Nasıl olsa anbardan her ay bir kaç kilo pirinç bizim payımıza düşecek. Artık pirinç darlığı çekmezsin.» diyordu.

Kısacası, Süleyman Ef. daha işe girmeden, evde bir ferahlık, bir bolluk hüküm sürüyordu.

Süleyman Ef. akşamları artık kahveye de çıkıyordu, oradaki arkadaşlarına kahveler, çaylar ısmarlıyordu.

Günler böyle tatlı bir nikbinlik havasıyla geçiyordu. Ama dilekçeyi göndereli bir ay olduğu halde henüz bir haber çıkmamıştı. Süleyman Ef.: «Elbet de gelmez.» diyordu, «Bir evrak her masada üç gün kalsa, bir ayda ancak varabilirdi zat işlerine.. İki üç gün de MUCIP ten çıkmak için beklemesi lâzım gelir. Benim hesabıma göre, cevabın gelmesine daha en az on gün ister.» Bununla beraber Süleyman Ef. zat işlerindeki arkadaşına içerlemekten de kendisini alamıyordu: «Kâratanın az mı kahrını çektim. Anladık, işi yoktur, amenna.. ama iki satırcık mektup yazmağa da vakit bulur insan isterse. Oldum olası nankör ve kibirlidir. Yükselince büsbütün burnu büyümüştür. Tevekkeli arkadaşları sevmezdi onu.»

Cevabın gecikmesi uzadıkça köydeki hava değişmeye başlamıştı. Sağdan soldan kinayeli lâflar işitiliyordu. Muhtarın «Kırkından sonra saz çalmak herkesin kârı değildir.» sözünü ikide bir tekrarlaması yüzünden kahveye çıkamaz olmuştu.

Bir gün kuyu başında kara kara düşünürken, elini alnına vurarak sıçradı: «Tuh,» dedi, «budala gibi cevap belmedi, diye üzülüyorum. Dilekçenin cevabını şubem vasıtasıyla göndermişlerdir muhakak.. Bunu nasıl da akıl edemedim bugüne kadar? Yarın ilk vapurla

inerim İstanbul'a, Fatih askerlik şubesine çoktan gelmiştir cevap..»

Evde bir hazırlık humması başladı. Elbiseler sili-nip ütüleniyor, ayakkabılar boyanıyor, gömleğin yaka-ları tamir ediliyor. Süleyman Ef. akşamdan traşını ol-du, kızı da makasla fazla büyüyen saçlarını kısalttı.

Ertesi sabah Süleyman Ef. kılığı kıyafeti düzgün, ilk vapura yetişmek üzere kapıdan çıkarken, pencere-lerde mütecessis başlar fısıldaştılar:

«Aylıktan sonra toplu erzakını da almıştı. Bugün neye iniyor bu herif İstanbul'a?»

«Postacı da mektup getirmede ki, bacanağı çağır-mış, diyelim!»

«Belki kızının sancıları tutmuştur gene..»

«O kaltağın doğum sancılarının tuttuğunu da du-yarız elbet. Ama böyle bir iş için bayramlık elbisele-rini giymezdi babahindi. O bu elbiseleri resmî bir da-irede işi olduğu zaman giyer.»

«Gazetede bir ilân görmüştür belki..»

«İyi bildin. Muhakkak ucuz bir ev satılıyordur. O alışıktır ucuz ev kapatmağa..»

Süleyman Ef. vapuru kaçırmamak için dere bo-yundan kestirme iniyordu. Pencereelerde kımıldandığı-nı gördüğü başların, bugün İstanbul'a niçin indiğini kestiremiyerek sıkıntıdan çatlıyacıklarını düşünüyor, gülümsüyordu. Gişeden birinci mevki bilet istedi. Gişe memuru avucunda hazırladığı ikinci mevki bileti değiş-tirdi. Göbeğini çıkara çıkara vapura doğru yürüyen Sü-leyman Efendi'yi, gişe deliğinden başını çıkararak, kayboluncaya dek izledi.

Askerlik şubesinin merdivenlerini çıkarken yüreği çarpmağa başladı. Acaba cevap gelmiş miydi? Gelmiş-se dilekçesini kabul etmişler miydi, yoksa ret mi et-mişlerdi?

Posta eri önce Süleyman Ef.'yi Reisin odasına bırakmak istemedi, ama «Emekli subayım ben..» diye bağırınca çekildi kapının önünden. Şube Reisinin çatık kaşları, ihtiyarın sözleri üzerine yumuşadı, kalktı elini bile sıktı, yer gösterdi. Sonra zile bastı, içeri giren posta erine sert buyruklarla evrakı getirmesini söyledi. Posta sert bir dönüşle çıktı odadan. Uzun bir zaman odaya kalem gıcirtısı, sinek vızıltısı ve öksürük sesleri hâkim oldu. Neden sonra postallarının çıkardığı tok seslerin kapıya yaklaştığı duyuldu. Süleyman Ef. nin kalbi duracak gibi oldu. Böyle bir heyecanı, savaşa girerken bile duymamıştı. Bir yazıcı girdi içeri!..»

«Biz dilekçe sahibini Şehremini'nden aratmışız. Polis, bulunamamıştır, diye şerh vermiş. Buyurun evrakı komutanım!..»

Şube Reisi evrakı aldı, yüksek sesle okudu. Süleyman Ef. yalnız:

«Malûlen mütekait olmakla kendisine vazife verilemeyeceği.. cümlesini duyabildi? Bu kadarı da içindeki balonu söndürmeğe yeterdi.

«Benim malûllüğüm çalışmama engel olacak cinsten değil.. Ne kolum, ne de ayağım sakat. Sinirden de muztarip değilim. Bel romatizması yüzünden bir kaç kuruş fazla maaş alayım diye malûl saydırdım kendimi... Yeniden muayene yapılsa olmaz mı?..»

Şube Reisi omuzlarını kaldırdı: «Yapın bir istida, yollayalım.» dedi.

Süleyman Ef. parka kadar dar attı kendini.. Sanki günlerden beri gençlik taslama yüzünden bütün enerjisini tüketmiş te, birden çökmüş gibi halsiz ve mecalsizdi. Hayatında hiç bir işi bu kadar ters gitmemişti. Demek talii dönmüştü artık. Şimdi köye hangi suratla gidecekti, o insanların yüzüne nasıl bakacaktı?

«İşe gireceğime o kadar alıştırdım ki kendimi, evi bahçeyi eski halinde görmek bana ölüm gibi gelecek.. Hele şimdi hanımı dinle artık işin yoksa.. Ulan edepsiz Hüseyin!. Bir kahvenin bile kırk yıllık hatırı vardır. Bunu mu yapacaktın bana?. Şöyle kâadı daire amirine uzatırken: 'Bizim eski arkadaşdır.' desen, dilin mi kopardı? Şimdi ne yapayım ben? O bunak Muhtarın alaylarına gel de tahammül et. Köy kâtibi de geveze adamdır. Artık kahveye —hangi kahve— çarşıya bile çıkmak bana haram!..»

Can sıkıntısıyla kalktı, Beyazıt'a doğru yürümeğe başladı. Niyeti köprüye kadar yayan gitmek, tramvay parasını tasarruf etmektir. Daha şimdiden yaşayışlarında eskisinden de çetin bir darlık başlıyordu.

Nuruosmaniye'den geçerken bir arkadaşına rastladı, eski bir sınıf arkadaşına. Çok konuşan, gözleri kıpırdak, göbeği ceketine sığmayan bir adamdı.

«Sen ortalıklardan çekildin yahu, nerelerdesin? Eskiden Cumhuriyet kıraathanesine arada bir uğradın. 5-6 yıl var ki, seni görmez oldum. Acele işin yok ya?.. Hadi, gel sana şurada bir kahve ısmarlayayım! Yorgun görünüyorsun! Bir şeye de canın sıkılmış gibi. Aldırma yahu! Baksana, savaşı anası ağlıyor Avrupa'nın.. Gene de aç radyoyu dinle! Oyun, şarkı gırla gidiyor. Sana ne oluyor? Memleketinde harp mi var?..»

Süleyman Ef. arkadaşının cemaziyel evveline ait çok şeyler duymuştu. Onunla merhabalaşmak bile istemezdi. Ama şimdi çok yorgun hissediyordu kendini. Üstelik sıkıntısı başına vurmuştu, kaşının üstü dökülüyordu sanki ağrıdan. Bir kahve iyi gelirdi. Hem belki arkadaşının kendisine iş bulmada bir yardımı dokunurdu. Birdenbire içinde yepyeni bir umut rüzgârı esti. Hele arkadaşının kahveciye: 'Okkalı iki kahve'

sipariş ederken hovarda, kesesi dolu bir adam gibi konuşması, bu umudu büsbütün körükledi. Darda olmıyan, işi tıkırında giden adamların o güvenli halini çok iyi tanırdı. Arkadaşının kılığı kıyafeti de yerindeydi. Elbisesi yepyenyidi, gömleği ipektendi. Parmağında kalın iki altın yüzük vardı. Yeleğinden üç sıra altın köstek sarkıyordu.

«Ben seferberlikte Alman kumandanının hediye ettiği altın saati bile sattım.» diye düşündü.

«Önce «ahvali âlemden», siyasetten, «Almanların Rusya'ya taarruzunun muhtemel neticelerinden» söz açtılar. Hemen hemen hep arkadaşı anlatıyor, Süleyman Ef. dinliyordu. Yargıları kesindi. Almanlar mutlaka savaşı kaybedeceklerdi, ama savaş kolay kolay bitmeyecekti. Sonra pahalılıktan, vurgunlardan söz açıldı. Arkadaşı bu konuda büsbütün heyecanlanmıştı. Kırk kuruştan alınıp, kırk liraya satılan asitlerden, kâat kaçakçılığından, karaborsada dönen şeker daleverelerinden ateşli bir dille konuşuyor, her olayın sonunda, «50000 lira vurmuş, 300000 lirayı doğrultmuş» gibi bir bilânço veriyor, bunları söylerken ağzı sulanıyor, «Ben olsam, ben de yapardım. Sen yapmaz mısın?» diye lâfı bağlıyordu.

«Emekli maaşıma kalsaydım, halim dumandı. Bereket eş dost var da ufak tefek bazı işler çeviriyorum. Sen ne yapıyorsun pahalılıkla?»

Süleyman Ef. önce sıkılarak, fakat sonra gittikçe açılarak derdini döktü. İşe girme umudunun suya düşmesi üzerine nasıl zor bir duruma düştüğünü anlattı.

«Köyde insan içine çıkacak yüzüm kalmadı.» diye sözü bağladı. Arkadaşı kahkahalarla gülmeğe başladı. Gelen kahvelerden birini Süleyman Ef. nin önüne sürerek:

«Bilirim seni, bilirim.» dedi. «kibirli adamsındır.» Süleyman Ef. kahveye elini sürmeden acele acele:

«Madem bu kadar eşin dostun var, bana bir eyilik et, geçici bir zaman için olsun bir iş buluver!..» dedi. «Bir kaç hafta gidip geleyim, vaziyeti kurtarayım hiç olmazsa..»

Arkadaşı kahvesinden höpürtüyle derin bir yudum çekti. Cebinden kehribar tesbihini çıkardı:

«Doğrusunu istersen, seni bu kılık kıyafet içinde yorgun düşünceli gördüğüm zaman, sıkıntı içinde olduğunu anlamıştım. İlk düşündüğüm şey, sana bir iş bulmaktı.. Kahrolayım böyle! Ama birader, sen kibirli adamsındır. Sana iş teklif etmek, iş beğendirmek kolay mı? Bunun için sesimi çıkarmadım.»

Süleyman Ef. heyecanla atıldı:

«Kibir mibir eskidendi. Sen çalışacak iş göster, ne olursa olsun, kabulüm. Bir kaç kuruş geçsin elime, her günde gidip geleyim, yeter bana!..»

Arkadaşı ayak ayak üstüne atmış, rugan iskarpinlerini Süleyman Ef. nin burnu ucunda sallıyor, bir yandan da tesbihini şakırdatıyordu:

«Bizim gibi emeklilere kâtiplik, muhasebecilik vereceklerini umma!. Hesap kitap işleri zaten senin benim harcımız değil. Sana kolay bir iş lâzım. Dur bakayım!. Ayak hizmetine razı olur musun? Yanlış anlama sakın! Ayak hizmeti dedimse, herhangi bir efendinin çarşı pazar işlerini yapacak değilsin! Şöyle, elinde bir çanta, tramvayla, otomobille, dolmuşla gitmek şartıyla, bir yerden bir yere evrak götürmek gibi bir iş.. ha ne dersin?»

Süleyman ef. arkadaşının ellerine sarıldı:

«Yaya da giderim azizim, sen sade iş göster!» diye bağırdı. Bunun üzerine arkadaşısı sesini alçalttı, bir sır söyler gibi:

«Ama Süleyman, kardeşim,» dedi, «bu iş biraz meş'uliyetlidir. Sıkı ağızlı, temkinli olmak lâzımdır. Ma-lûm ya, zaman bir acaip.. Başında söyleyeyim de, sonra benim yakama sarılma! Bu iş bir karne dağıtma işi.. Aşçılara, lokantalara karne dağıtacaksın. Ekmek vermediği için lokantasına kimse gelip yemek ,yemezse ne yapar adam? Tabii kaçak karne alır, ekmek tedarik eder. ekmekten de para kazanır. Bizim arkadaşlardan biri karne işi yapıyor. Küçük yerlerde ekmek darlığı olmadığı için, oralarda kimse karne kullanmıyormuş. Bizim arkadaş köylerden, kasabalardan karne topluyor, getirip burda onları satıyor. Yalnız eli her tarafa yetiemediği için, benden namuslu, güvenilir bir arkadaş bulmamı reca etmişti. İstanbul geniş yer.. Yedikule'den Şişli'ye kadar kaç ahçı var, bir düşün. İstersen seni kendisiyle tanıştırayım. Haftada iki gün karne dağıtacaksın! Diğer günler sen istersen gene işe gidermiş gibi inersin İstanbul'a.. Gezer, dolaşırsın. Ben de boş kaldıkça sana arkadaşlık ederim. Zaten gider ayak bir bu keyfimiz kaldı. İyi para alırsın. Her dağıtma gününü için onbeş lira verecek. Yol parası da ondan. Her öğün karnını bedavadan, bu lokantaların birinde doyuracaksın. Demek ki ayda net olarak 120 lira geçecek eline..»

Bunları söylerken Süleyman efendinin gözleri içine dikkatle bakıyordu. Kabarıp taşmak üzere olan itirazlarına muhatap olmamak için, saatine bakarak kalktı:

«Saat dört buçuk.. Edirnekapi'da acele bir işim var. Bana mücade.. Sen istersen otur.. Bu gün, bu gece düşün. İşine elverirse yarın saat onda.. dur bakayım, onda gümrükte işim var, olmaz, sen tam onbirde gel, burada beni bul! Öğle yemeğinde sana dönerli bir

pilâv yedireyim, Acem, pilâvı iyi yapar. Sonra birlikte gideriz arkadaşâ.»

Süleyman Ef. de kalktı «Bu iş bana göre değil!..» diyecekti, diyemedi: «Ben de beş vapuruna yetişeyim.» dedi. Arkadaşı vedalaşp, güvenli adımlarla Nuruosmaniye camiine doğru uzaklaşırken: «Yarın burada!» diye işaret etti. Süleyman Ef. bir süre şaşkın şaşkın onun kaybolduğu kemere baktı, sonra o da yoluna devam etti.

«Haftada otuz lira, ayda yüz yirmi... iyi para..» diye söylendi. «Ama bu iş namuslu adam işi değil.» Süleyman Ef. nin vapura yetişmek istermiş gibi, yürüyüşü gittikçe hızlanıyordu. İçindeki tartışma da aynı hızla alevleniyordu:

«Sen bu karneleri çalmıyorsun ya.. Neden işi kötölüyorsun? Şöyle düşün: Birisinin karnesi var, kullanmıyor, sana veriyor. Bunu al, sizin mahallede oturan falancaya ver! diyor.. Bunun fenalık neresinde? Bazı vatandaşların karnını doyurmağa yardım etmiş olacaksınız. Üstelik senin karnın da doycak. Bu karnelerden bir iki tanesini de sen alırsın. Vazifeye girseydin hergün sana bir tayın vermiyecekler miydi? Düşün, ayda yüz yirmi lira bu.. Bahçeye havuz da yaptırabilecek-sin.»

«İyi ama bu adamların karneyi hangi yoldan tedarik ettiklerini ne biliyorsun? Köyden topluyoruz dediklerine bakma! Kim karnesini başkasına verir böyle günde? Belki de ölülerin karnesini topluyorlardır. Hâsılı pürüzlü bir yanı var bu işin. Olmasa gizli kapaklı hareket ederler miydi?»

«Karneyi köylerden topluyormuş, dedi. İnanılmayacak şey değil bu.. Köylüler buğdaylarını, dağlarda yaptırdıkları beton anbarlarda saklıyorlarmış. Ne yap-sınlar karneyi?. Elbet satarlar.. Adam da bu karneleri

buraya getirip bir kaç kuruş kazanır. Bunun kötülük neresinde? Doğruluk taslayarak kendini bu işten de mahrum etme!. İşsiz kalırsan köyde neler diyecekler bir düşün: 'kim bilir sicilinde ne vardı ki, işe almadılar.. Depo teslim edilecek adamın, her şeyden evvel namuslu olması lâzımdır.' diyecekler. Başta Muhtar... Şöyle dediğini kaç defa duydum: 'Hepimiz devlete hizmet ettik ama, ev arsa alamadık.' Ne söylemek istediği belli. (Sen bu koca evi maaştan biriktirdiğin parayla mı aldın? Küllâhıma anlat!) demeğe getiriyor. Gel, ince eleyip sık dokumayı bırak ta, şu işi kabul et! Yüz yirmi lira geçecek eline.. Göreceksin, önce karının nazarında itibarın yükselecek. Sonra kızının sıhhati düzelecek. Evini istediğin hale sokacaksın. Muhtarından kahveci çırağına kadar herkesin sana karşı davranışı değişecek.»

«Peki ama günün birinde foyan meydana çıkarılsa..?»

«Hah, şöyle.. Azıcık yola gel!. Demek işi kabule yanaşıyorsun? Akıllıca hareket budur. Bir kaç zaman karne dağıtırsın. Tabii bir çok yeni kimselerle tanışacaksın. Başka bir iş bulur, atlarsın, sırtında yumurta küfesi yok ya? Sen şimdi balık pazarına uğra, bir kilo iskumru al! İşin rast gittiği zaman hep böyle yapmaz mısın?»

Süleyman Ef. Balık Pazarı istikâmetine ansızın öyle bir dönüş döndü ki, az daha bir otomobilin altında kalacaktı. İşaret memuru düdüğü öttürdü, şöför küfretti, ama Süleyman Ef. bunları duymadı bile. Bir kaç yolcu elleriyle, sarhoş, ya da deli, anlamına gelen hareketler yaparak polisle işaretleştirdiler. Polis gülerek başını salladı.

TEŞEKKÜR TELGRAFI

Dilekler sayıp dökülmüş, tatlı- acı tartışmalar yapılmış, artık toplantıdan çıkılıyordu. Milletvekilleri ile hemşehriler beş saatten beri halkevi salonunda dertleşmişlerdi. Saatlar süren umut ve heyecan verici konuşmalar ve kalabalık salonun sıcaklığı nedeniyle yüzler kızarmıştı, gözlerde iyimser ışıklar yanıyordu. Çoğu darlık yıllarında, zeytinyağı, sabun dağıtılacağını duymuş, ya da seyyar satıcılara okutulacak 10-15 metre basma ele geçirmiş çok çocuklu aile babaları gibi sevinçli idi. İçlerinde sulak bir toprağa yerleştirilmelelerini dileyen göçmenler, hileli orman yangınlarının önüne geçebilmek için orman kanununda değişiklik yapılmasını isteyen muhtarlar, borçlandırılan buğdayı Ofis Anbarı'na teslim etme konusunda karşılaştıkları zorluklardan— hatta borcunu anbara zamanında teslim edebilmek için Ofis memurlarına rüşvet vermek zorunda kaldıklarından—yakınan toprak sahipleri, 'Satılmadık bir sırtımdaki gömlek kaldı,' diye hayat pahalılığından dert yanan öğretmenler, evlenmeleri teşvik için bekârlık vergisi çıkarılmasını, evlilerin daha az askerlik yapmalarını öneren, evde kalmış kızların koruyucu meleği hukukçularımızla, sırf eski âile hukukuna dönebilmek için Medenî kanunun Türk toplum yapısına ters düştüğünü, İmam Nikâhının milli bir ihtiyaçtan doğ-

duğunu bilimsel olarak ispatlamağa çalışan tutucu aydınlarımız özellikle göze çarpıyordu. Hepsi de kendi dileği yerine getirilirse tüm memleket işlerinin düzeleceğini içtenlikle ileri sürmüşler, Milletvekilleri de bu dilek ve önerileri içtenlikle not etmişlerdi.

Milletvekili Bay Haşım Arıcan, elinde notlar ve dilekçeler olduğu halde salondan çıkarken, lıdadiden sıra arkadaşı Dr. Mahir Kam koluna girdi. Şakacı insanların yapma ciddiliğıyle:

«Bir seçim döneminde altından kalkamayacağın kadar geniş bir çalışma programı malzemesi verdi sana seçmenlerin. Gazan mubarek ola!» dedi. uyarma isteğıyle parmağını kaldırarak ekledi: «Üç yıl sonraki seçimi gene kazanmak istiyorsan seçmenlerini bu günden memnun etmeğe bakmalısın.»

Milletvekili Haşım Arıcan, notlarını ceplerine yerleştirenken güldü:

«Elbet te..» dedi, «Biz seçmenlerimiz için yaşayoruz zaten.. Onları mutlu etme fırsatlarını kaçırmayız.»

Cebinden, Tekel'in Milletvekilleri için yaptırdığı özel sigara paketini çıkardı, ikram etti:

«Gel şöyle denize karşı birer sigara tütürelim de, sana geçen seçim çevremde, seçmenlerimden biriyle aramda geçen tatlı bir olayı anlatayım. Bak gör, milletvekilleri seçmenlerini mutlu etmek için, nerelere dek fedakârlıklara katlanırlar.» dedi gülerek. Halkevi bahçesinde, karabiber ağaçlarının koyu gölgesine sığınmış banklardan birine yerleştiler.

«Bilirsın, çocukluğım da, ilk gençliğim de Karadeniz kasabalarından birinde geçmişti.» diye başladı milletvekili, «Şimdiki aziz seçmenlerim duymasın, pek severim o yeşil memleketi. Elbette seveceğim. Çocukluğun masal ve oyun dünyasıyla gençliğin çapkın ve

korkusuz yaşantısına gömülmüş taşın toprağın, ağacın kulübenin sevgisini cennet bile koparıp atamaz. Altı yıl önce, yılların ardından, hem de milletvekili olarak oraya döndüm. Vapurun güvertesinden, kestane, fındık ağaçlarıyla süslü fistanı içinde her zaman taze ve canlı duran kasabaya bakarken, rahmetli anam kollarını açmış, beni bağrına basmak istiyor sandım. Kasabanın her semtinde başka başka yaşlardaki çocukluğum, gençliğim dile geldi. Anılar tatlı da olsa, acı da olsa, içimizde aynı sızıyı duyarız. Böyle anlarda kendi mezarımızı ziyaret etmiş gibiyizdir. Yaşayan mı ölüdür, ölen mi yaşamaktadır, pek belli değildir. İçimizdeki bu sızı günlerce sürer. Neden sonra sevincini, umutlarını yitirmiş yeni kişiliğimiz soğuk, acımasız ağlarıyla o eski hayalleri örter, karartır. Yeni, tatsız bir anının mayası gelişmeye başlar. İçimizdeki son sancı da yok olur. Bundan dolayıdır ki, geçmiş günlerin tatlı anılarını yitirmek istemeyenler, hasretini çekseler de, yaşadıkları eski yerleri bir kez daha gidip görmekten sakınsınlar.»

Doktor Mahir Kam gülümseyerek eğildi:

«Teşekkür ederim. Nasihatını, deminki öğüdüme karşılık tutuyorum.» dedi.

Milletvekili, kapıldığı duygusallığa daha da sarılarak konuşmasını sürdürdü:

«Kasabada, rahmetli pederin, çocukluğumda beni de birlikte götürdüğü (Şakir Reis'in Kahvesi) derler bir kahve vardı ki, sonraları okul arkadaşlarımla kahvede altmışaltı öğrenmek, kahvenin üzerindeki otelde kalan oyuncu kızlarından bir gülücük koparmak için giderdik. Şakir Reis, eşine Anadolu kasabalarından çoğunda rastlayacağınız kahveci tiplerinden biriydi. Kahve ocağına yakın bir set üzerinde bağdaş kurup çubuk tüttüren, müşterilerle yarenlik eden, onlara,

keyfi yerindeyken, başı ucunda asılı sazla türkü söyleyen, arada bir çırağına müşterinin cinsine göre buyruk veren, hatırlılara kahveyi bizzat pişiren, gözleri kenarındaki kırışıklıklarda bir Hayam neşesi, engin bir hayat felsefesi gizlenmiş ihtiyarlardandı. Tanrı bu kahveci ihtiyarlardan razı olsun. Onlar yalnızlıktan bunalmış gönüllere ışık, darda kalmış, yaşamaktan usanmış karamsar yüreklere umut verirler.

Kasabadan uzak kaldığım yıllarda Şakir Reis'in beyaz sakallı yüzünü, çocuksu gülüşünü hiç unutmamışımdır.

Iskeleye inince bavulumu hammala verdim:

«Şakir Reis'in otele..» dedim.

Hammal yüzüme baktı. Dilinin ucuna gelen sözü söylemekten vaz geçmiş gibi yutkundu:

«Peki beyim!..» dedi.

Yürüdük.

Yolda hammala Şakir Reis hakkında bir şey sormadım nedense.

Kahvenin bulunduğu meydanlığa varınca şaşırdım: Betonarme bir yapı, o eski bağdadi binanın yerine azametle kurulmuştu. Yapının cephesi boyunca uzayan büyük lâvhada (Iskele Palas Oteli) yazılıydı.

Benim şaşkın gözlerle lâvhayı okuduğumu gören hammal:

«Bu bina üç yıl önce yapıldı Bey.» dedi, «Şakir Reis öldükten sonra otel de, kahve de satıldı. Yeni sahibi eskisini yıktırıp bunu yaptırdı. Ama kasabalı buraya gene Şakir Reis'in oteli, der..»

Otelin temizliğine, eşyalarının güzelliğine, duvardaki yağlı boya resimlere rağmen içimde anlatılmaz bir hoşnutsuzluk topaklanmıştı. Başımda ansızın bir ağrı peydahlanmıştı.

Aşağıya inip bir kahve içersem belki başağrım geçerdi.

Kahvenin de masaları, sandalyaları, kahve-çay takımları, aynaları, resimleri tüm değişmişti. O, sinek tükürükleriyle benetlenmiş kâğıt kaplamalı duvarlar, o isli tahta tavanlar gitmiş, yerine yağlı boya ile ısı ısı duvarlar, alçı kabartmalı tavanlar gelmişti. Her duvara büyük aynalar konmuş, büyüklerimizin fotoğrafları, güzel kadın resimleri ve savaşları canlandıran tablolar asılmıştı. Her şey değişmişti, bense burada eski gençlik anılarımı bütün sıcaklığıyla bulacağımı ummuştum.

Hayal kırıklığıyla perişan, bir masaya çöktüm, garsona bir kahve söyledim.

Az sonra kahve ocağından Şakir Reis'i andırır bir adam çıktı, elindeki tepsiyle getirdiği kahveyi masaya koyarken Karadenizli şivesiyle:

«Temin Hammal Recep 'İstanbul'dan Şakir Reis'i tanıyan bir bey getirdim otele' dedi.. O bey sen olacaksın.. Hoş gelmişsin Bey!. Bana Osman Reis derler..» dedi, altına bir sandalya çekti.

Osman Reis, Şakir Reis'in yeğeni imiş. Dış görünüşü ile de, konuşması ile de Şakir Reis'i andırıyordu. İçim birden aydınlanmıştı.

Osman Reis soluk almadan anlatıyordu:

«Tanrı'nın işine akıl sır ermez Bey. Amcamın sı-paları bana çekmişler. Yani ya gözleri dışarda, karı'da, oynâştâ.. Böyle olmasalar babaocağını söndürmezlerdi. Satıp savdılar herşeyi. Biri Tavail'lerin Selâmet'e tayfa yazıldı. Biri Ali Reis'in martukasına.. Köpp' oğlu köpekler papur kazanı karşısında yanar, pişerler de, babalarından boşalan kahve ocağının yanına yaklaşmazlar. Yaklaşmadıklarına da iyi ettiler ya. Er kısmı, benim gibi kocayıp herşeylerini yitirmeden bu ocağın başına gelip te çakılır mı hiç? Gençliklerinde gezip tozmasalar, dünyanın bir ucuna gitmeseler, karıla-

ının her türlüünü tanımasalar ben onları adam yerine kor, Karadeniz uşağı sayar mıyım?»

Kasabada bir hafta kaldım. Her şey bana yabancı geliyordu. Bir yerde avunamıyordum. Yalnız Osman Reis'in yanında gamı, kasaveti unutuyordum. Osman Reis de amcası gibi, akşamları delikanlıları çevresine topluyor, onlara Romanya'da, Yunanistan'da, Mısır'da başından geçen maceraları anlatıyordu. Bazı da radyoyu susturuyor, kendisi kemençeyle çapkın gemici türkülerini söylüyor, delikanlıları kahve içinde oynatıyordu.

Kasabada son gece, geç vakitlere dek halkın dileklerini dinledim. Kahveye döndüğüm zaman müşteleriler dağılmışlardı. Osman Reis, yorgun, gamlı görünüyordu. Yarın kasabadan ayrılacağımı duymuş:

«Az oldu ama sana alıştıktı Bey.. N'edelim dünyanın hâli böyle. Gelip gitmek, gidip dönmemek..» dedi, sonra eski şen, alaycı yüzünü takındı:

«Herkesin derdini sormuş, dileğini dinlemişsin, öyle dediler.. 'Osman Reis'in de bir isteği var mı?' diye sormazsın! Gayri dünyanın ayağına gidemez olduk, bari dünya bizim ayağımıza gelse..» dedi.

Sözlerinden bir şey anlamadığımı görerek derdini açıkladı:

«Halden anlayan bir adamsın Bey, elbet kusuruma bakmazsın.. Geçen yaz buraya bir kantocu geldi. Adı Kevser'di. Beni de, kasabayı da yaktı, kül eyledi. Fındıkları, fasulyaları sattık, ona yidirdik. Ben her akşam şano önünde rakı içtim, gönül tazeledim. Elimde avucumdakini de ayaklarına saçtım. Helâl olsun!. Diyeceğim şu Bey: Sen milletvekilimizsin, her derdimizin dermanısın yani ya.. Mebus kısmı gezginci olur, memleketin her yanını karış karış dolaşırsınız. Umut bu ya, günlerden bir gün belki ona rastlarsın. Eğer kar-

şına çıkarsa ona de ki, (.....) kasabasında gönüller, hasretinle, vapur kazanı gibi yanıp tutuşuyor. Kurbanlarına acısın da, yolunu bir daha düşürsün kasabamıza. Gelsin, kuru dallarımızın goncası olsun.»

Milletvekili, tatlı tatlı gülümseyerek derin bir göğüs geçirdi, orta parmağıyla sigarasının izmaritini denize fırlatarak sözlerinin arkasını getirdi:

«iki ay sonra Ankara'da, bir ikindi üstü, üç-beş arkadaş (.....) bahçesinde toplanmış içiyorduk. Seçim çevremizdeki halkın dileklerinden söz açıldığı sırada onlara Osman Reis'in masum dileğini anlattım. Son sözlerini aşağı yukarı aynen tekrarlardım. Hep birlikte gülüştüler.

Akdeniz bölgesi illerinden birinin milletvekili olan genç bir arkadaşımız birden elini alnına vurdu:

«Kevser mi dedin? Dur bakayım.. Kevser... Kevser.. Sakın şu (.....) kahvesinde şarkı söyleyen kız olmasın? Soy adı neymiş kızın?» diye ilgilendi.

«İyice bilmiyorum.. Yıldız demişti galiba..» karşılığını verdim.

İçkinin sunduğu aşırı neşeyle arkadaşların cümlesi Osman Reis'in derdini dert edindiler. Genç arkadaş garsonu çağırdı:

«Bak oğlum! (.....) kahvesine git! Orada şarkı okuyan kızlardan Kevser vardır. Ona de ki: (.....) kasabasından bir Bey gelmiş, sizinle görüşmek istiyor. Size teslim edilecek bir emaneti varmış. Tamam mı, anladın değil mi? Kızı almadan gelmeyeceksin!»

Bir başka garsona da alaminüt bir bir fotoğrafçı bulup getirmesini emretti.

Yarım saat sonra içerdeki odada, anasıyla birlikte gelen okuyucu Kevser'le tanıştık. Kız gençti, üstelik fıkır fıkır güzelce bir şeydi.

Genç arkadaşımız Kevser'e sordu:

«(.....) lı Osman Reis'i tanır mısın?»

Genç kız, kıkırdadı, gülmeğe başladı:

«Evet tanırım.» dedi, «Her akşam ön sırada otururdu. İçer içer sızardı, hammal küfesinde evine giderdi.»

Hep gülüştük.

Genç arkadaş:

«Geçen gün oradaydım, Osman Reis senin için yanıp tutuştuğunu söyledi. 'Kevser'i görürsen benim tarafımdan kendisini bir kere öp! Hasretine dayanamıyorum gayri.' dedi.»

Kız, hoppa bir kırışıla:

«Nasıl olur?» diye bir kahkaha attı. Annesi böylesi tekliflere kanıksamış bir insan haliyle:

«De kızım, nazlanma da öpüversin, ihtiyarın gönlünü almış olursun!» dedi. Kevser nazlanmadan yanğını uzattı.

Bizim arkadaş, Osman Reis adına iki şapırtılı öpücük aldıktan sonra dedi ki:

«Osman Reis selâm etti! Kevser Hanım bir kere daha yolunu buraya düşürsün! Hasretiyle yanıyoruz. Gelsin, kuru dallarımızın goncası olsun!» dedi. Eğer yakın zamanda gidemeyeceksen, bir resmini göndereyim bari zavallı ihtiyara.»

Dışarda bekleyen fotoğrafçıyı çağırttı, ana-kızı iki yanıma yerleştirdi. Kızın bir kolunu boynuma doladı. Poz verdik.

Resim banyo edilip kuruyasıya Kevser'le annesini ağdırladık.

Fotoğraflardan birinin altına Kevser, arkadaşımızın dikte ettiği sevgi dolu sözleri yazdı, imzaladı.

Mektubu Osman Reis'e postalamamızdan dört gün sonra Reis'ten bir telgraf aldım:

(Yaşa, var ol!. Mebus dediğin böyle olur!)

Ç A N C I N I N K A R I S I

Varlık vergisi mezarından bir Beziryağı değirmeni ele geçirince, bir daha dönmemek üzere ayrılmıştım meslekten. Milli Eğitimde geçen ondört yıllık emeğime de bir sünger çekmiştim. Amma günün birinde, emeklilik payı olarak kesilmiş ondört yıllık paramı devletten istemek geldi hatırıma..

«Emekli Sandığı Kanunu çıkmadan ayrılmışsınız meslekten.. Altmışbeş yaşınızı doldurmadan veremeyiz o parayı size..» dediler. Yani, biriken ikibin beşyüz liramı alabilmem için, daha yirmiüç yıl dışımı sıkmam gerekiyordu. Kim öle, kim kala..

Bunun bir çıkar yolu vardı herhalde..

Memurun biri tarifeyi kulağıma fısıldadı: Devlet kapısında geçici olarak işe girmeliymişim. Bir ay çalışırsam emeklilik paramı geri alabilirdim. Ama büyük merkezlerde iş istersem, hademeliğe razı olmalıymışım.

Bunu haysiyetime yakıştıramadığım için, doğu illerindeki bir köy öğretmenliğini kabul ettim. Mart ortasında işe başlayacaktım. Nisan sonunda okul tatil olacaktı. Ekime kadar maaşlarımı alacaktım. Ondan sonra da istifa edecek, ikibin beşyüz lirama kavuşacaktım.

Doğrusu, değirmenin en ölü iş mevsimine rastlayan kırk-elli günlük bir seyahat ve dinlenme fırsatı ka-

çırılır şey değildi. Emrimi aldım, (Ş...) nin yolunu tuttum.

Tren yolculuğum Kurtalan'da sona erdi. (Ş...) ye kadar daha bir günlük otobüs yolculuğu yapmam, bir gün de hayvan sırtında gitmem gerekiyordu. İki uykusuz gecenin yorgunluğuyla hemen yola çıkmayı göze alamadım. Cumhuriyetin çeyrek yüzyıllık ömrüne rağmen, hâlâ yurdun bu köşesinde eğreti bir hayat süren, yerleşmek için hiç bir heves ve gayret göstermeyen memurların ailece, bir çeşit pansiyon haline getirdikleri handa, şişman Hancı kadının ikram ettiği, kirli-yün kokan yatağını seve seve kabul ettim.

Hancı kadın beni kalacağım odaya götürürken, kapı aralıklarından mütecessis kadın ve çocuk başları belirliyordu.

Odanın iki penceresinde, alaca karanlıkta dantel işleme sandığım, güneşten erimiş, kaput bezinden perdeler asılıydı. Yatak yere serilmişti. Köşede bir saç soba, yanında da iki sandalye vardı. Tavan kaput beziyle kaplanmıştı. Hancı kadın bunu memurların zoruyla yaptığını söyledi. Yaz günleri akrep, yılan ve başka sürüngenlerin dökülmesini önlemek için alınmış bir tedbirmiş.

Bavullarımı getiren ondört, onbeş yaşlarındaki hizmetçi kız, onları odanın bir kenarına koydu. İran minyatüründeki kadın gözlerini andıran sürmeli, güzel badem gözleri vardı. Ürkek ve çapkın bakışlarını birkaç kez yakalamıştım. Geceyi yalnız geçirmemek ümidiyle Hancı kadına, kızın gözlerinden, güzelliğinden söz açtım. Ama o, sırtarak yazmasını düzelten kızı, ümitlerimi kıran bir kızgınlıkla payladı, dışarı gönderdi. Arkasından bilmediğim bir dille sert lâflar etti.

Sonra iskemleye oturarak, benden özür diledi. Memurların kızın ahlâkını bozduklarından başlıyarak,

hanında oturan aileler arasındaki gönül hikâyelerine kadar, bütün kasabanın dedi-kodusunu serdi önüne.. Kadınların hiç birisini de güzel bulmuyordu. Varsa yoksa Çancı'nın karısı... Memurların, etrafında yervane oldukları Şantiye bakkalının karısı bile, maymun gibi kalırdı Çancı'nın karısı yanında..

Bana peşkeş çekmek istediği bir kadın var sanarak:

«Kim bu Çancı'nın Karısı, bir görelim şunu..» dedim. Tüm vücuduyle güldü sözlerime.

Çancının karısı 5-6 ay önce, bir gece kalmıştı hanında.. Bir doktorla gelmişti (Ş...) den. Kasabanın memurları kadının güzelliğine öylesine kapılmışlardı ki, doktoru birkaç gün yolundan alıkoymak için çare düşünmeğe başlamışlar, en sonunda, fazla içirip, doktora treni kaçtırmayı uygun görmüşlerdi. Ne varki ertesi gün onu, içkinin etkisiyle, kan revan içinde, ölü bulmuşlardı yatağında. Temelli Kurttalan'da kalmıştı yazık.

(Ş...) nin ihtiyar kaymakamı, iyi bir rastlantıyla, o günkü trenden inip, kadını geri götürmeseymiş, erkekler kuşkusuz birbirlerine gireceklermiş.

Hancı kadın, onun güzelliğini anlatmak için, (Bir tay kadar kıvrak, bir karacadan daha mahzun bakışlı, bir oğlak kadar haşarı, bir kuzu kadar uysal, bir kaplandan daha yırtıcı) teşbihlerini kullandı.

«Gene de bunların hiç biri değil,» dedi.

Ayak bileklerinde de, kırk ince saç örgüsünün ucunda da ufacık çanlar taşımış. Gece dolaştığı zaman, hanı periler bastı sanmış insan. Büyücü dese, değil.. Büyücüler cadı gibi olurlarmış... Büyünün ta kendisiymiş Çancı'nın Karısı.

Hancı kadın, tutkun bir erkek gibi konuşuyordu. Belki de Hanındaki erkeklerin sözlerini tekrarlıyordu.

Ne varki anlatışında insanı saran, kulaktan âşık eden bir tad vardı.

Çancı'nın karısı kimin nesiymiş, neden ona Çancı'nın karısı diyorlarmış, sordum. Fazla bir şey bilmediğini söyledi.. (Ş...) nin köylerindenmiş. Davarlara, sığırlara çan yapan bir adamın karısıymış. Kadının üzerinde taşıdığı çanlar da onun takılarıymış. Kocasını ölmüş mü, yoksa kadını bırakıp gitmiş mi, pek iyi bilmiyormuş.

Bunları söyledikten sonra kalktı. Bir han hizmetçisine razı olan alçak gönüllülüğümü kınamak ister gibi:

«Bizim handa da yuhk, kosabada da yuhk, hoş kori.» dedi, «Hüde jinik bide te»

Anlamadığımı görerek açıkladı: Tanrı bana bir kadın versin, diye dua etmiş.

«Ama çancının karısı gibi bir kadın.» dedim gülererek...

«Beşi, çancının korisi gibi kori.» diye tekrarladı.

Yetmişmeş haneli bir kasaba olan (Ş...) ye varınca, Çancı'nın karısına ait bilgimi genişletmeği kuru-yordum. Eski bir türbedar olan yaşlı Millî Eğitim Memuru, tayin emrime bir gözattıktan sonra, gözlüklerini alnına kaldırıp:

«Çancı'nın Karısının köyüne vermişler sizi.» deyince yüreğim hop etti. Acaba bir kader yolu üzerinde mi bulunuyordum?

Millî Eğitim Memuru:

«Bir dağ köyüdür, sekiz saat çeker buraya,» diye ekledi.

Bu sözleri ilk kez duyuyormuşum gibi, safiyetle:

«Çancı'nın karısı dediğiniz kim?» diye sordum.

Buranın yabancıısı olmama rağmen, Çancı'nın Karısını bilmeyen biri olabileceğine şaşmış gibi, hayretle baktı yüzüme eğitim memuru.

«Bir yaratılış mucizesi» dedi, «bir yabanî dağ çiçeği. Şafak vakti, şu çeşmenin yalağında yunarken görseydiniz onu, mitolojinin superilerinden biri olduğuna inanırdınız.» Altmış yaşını geçmiş bir ihtiyar gibi değil, tutkun bir genç gibi konuşuyordu. Eliyle işaret ettiği tarafta, çatısı altında kadınların tahta tokaçlarla çamaşır dövdükleri, büyük bir çeşme görünüyordu. Buranın kadınları da, erkekleri de, yaz-kış, gusül - abdestlerini çeşme yalağında alırlarmış. Gelen soyunur, çırılçıplak yalağa girer, su dökünür, sonra ıslak vücuduna çamaşırılarını giyer, gidermiş. Güneş doğmadan önce çeşmeye kadınlar gelirlermiş. Gün doğduktan sonra yıkanma sırası erkeklerinmiş. Çeşmenin çevresinde hükûmet konağı olarak kullanılan iki katlı evle, okul ve tekel anbarından başka bina yokmuş. Bundan dolayı, çeşme başında yıkanan kadınları seyretmek, bekâr memurlara özgü bir imtiyazmış.

Çancı'nın karısını keşfeden Orman Memuru olmuş. Kırkbeş yaşlarında, dul bir adammış. Yatılı lise-lerden birinde okuyan bir oğlundan başka kimsesi yokmuş. Usulsüz olsa bile, cerbezesi, idare kabiliyeti yüzünden Kaymakam Vekilliği yapıyormuş o günlerde.

Bir akşam:

«Cumhuriyet Hükûmeti her türlü Putperestlik âyinlerini yasak ettiyse de, ben bu gece bir istisna yapacağım. En büyük Mülkiye Âmiri sıfatiyle, sizleri bir âyine çağırıyorum.» demiş memurlara.. Sabaha kadar süren bir Âyin-i Cem tertip etmiş Hükûmet konağının üst katında, Kaymakamlık dairesinde yemişler, içmişler, sabahı etmişler.

Ortalık ağarırken, karma bir çingirak sesi duyul-

muş. İnceli kalınlı ıngıraklardan, insanın iini gıcık-
layan, garip âhenkli sesler dökölüyormuş.

Pencereye üşüşmüşler.

Karşıdan zıplayarak, tay gibi çevik hareketlerle
koşup gelen bir genç kadın görmüşler. Biraz geride,
kayanın üstüne çıkmış bir adam da türköl söylüyormuş:

**Le yaman, le yaman, le yaman Emine.
Memik sori sipine, le yaman Emine,
Zerdevi lâvik haline, tav yaman koeri
Mina guza hındine, le yaman Emine,
Ber dukâne danine, le yaman koeri,
Lâvik vara bibine, tav yaman Emine(*)**

«Yâri satılığa ıkarsaydı, az sonra kadın soyunup
Çırçıplak suya girdiği zaman, öne geçmek için, Kay-
makamlık penceresinden aşaağıya atlamıyacak kimse
bulunmazdı aramızda.» dedi Millî Eğitim Memuru, «Ben
bile şu ihtiyar halimle kendimi tutamazdım. Mermer-
den yontulmuş bir Yunan heykeli, onun canlı vücudu
yanında taklid bir san'at eseri gibi kalırdı.»

Ormancı, âyinini kusursuz tertiplemişti. Kendişi-
ninkiyile Jandarma Komutanının dürbününü tam zama-
nında tutuşturdu ellerimize. Suların beyaz teni üzerin-
den damla damla dökölüşünü, yuvarlak memelerini,
uçlarındaki ufak çilekleri, vücudünün kusursuz yapısı-
nı, tasla dökölün suyun altında sevimli başını kuğu gi-

(*) Aman aman hey aman Emine

Memeleri penbe beyaz Emine

Yarının ağızında eriyor

Hindistancevizi gibi, hey aman Emine

Dükkâna satılığa çıkarmış yâri

Gel, sen de gör. hey aman Emine.

bi silkeleyişini, saçlarının omuzlarına yılan gibi sarılışını soluğumuz kesilerek, birbirimizin elinden dürbünü kapışarak, itişerek seyrettik. On dakika içinde, bir ömrün lezzetini tattırması gibi yorgun bırakmıştı bizi arkasında..

Bu âyini çok tekrarladık sonraları.. Kadın her gün yıkanmaya geliyordu. Her defasında o, bizleri perişan bırakıp giderken, Ormancı büyük bir hırs içinde, hepimiz adına konuşur gibi, bu kadına sahip olacağına and içiyordu.»

Millî Eğitim Memuru sözüne burada ara verdi. Kalktı, gömme dolaptan bir şişe rakı, iki fincan çıkardı, koydu masaya!

«İkişer tek içeriz değil mi?» dedi, «Burada lokanta yok.. Meyhane yok. Evlerimiz de ev değil, mağara.. Bir misafirimiz olunca hep böyle yapıyoruz. Beşten sonra da ya Tekel Anbarında, ya da Kaymakamlığın üst katında toplanıyoruz.»

Hademe kadını çağırdı, Kürtçe bir şeyler söyledi. Kadın gitti, az sonra bir sini ile döndü. Sini üzerinde sarı, kırmızı, mavi çiçek resimleriyle süslü bir cam sürahi, iki bardak, peynir ekmek ve soğanla doldurulmuş emaye bir sahan vardı.

Üst üste ikişer fincan yuvarladık. Millî Eğitim Memuru rakıya su katmıyordu. İhtikten sonra avucunun içiyle bıyıklarını siliyor, meze almıyordu.

Hikâyesine birdenbire, bıraktığı yerden giriverdi:

«Ormancı, Çancı'nın karısına sahip olmak için her çareye başvurdu. Ama bulduğu çareler etkisiz kalıyordu. Dinsel bir inanışın beslediği şehvetli arzuları çelexcek çareyi kim bulabilir?

Aslında Emine, Memo'nun nikâhlı karısı değildi. Memo onu, bura geleneğine uyarak, babasından ikiyüz liraya satın almıştı. Nikâh ta kıydırmamıştı. Ama

genç kadın, çanlara sihirli sesler veren Memo'suna, nikâhtan da güçlü bir bağla bağlıydı. Mistik bir aşkla seviyordu onu.

Ormancı, yaptığı hücumlardan yenilmiş çıktıkça, memurlar tarafından insafsız alaylara hedef oluyordu. Ama o, yılgınlık göstermiyor, başka çareler bulmaya çalışıyordu.

Bir süre sonra Ormancı, tuttuğu yolu değiştirdi. Genç kadına ulaşmak için Memo'ya sokulmağa başladı. Memo'yla dost olmağa çalıştı. Köpeğine çan ısmarlamakla başladı bu dostluk. İçki ve kumar arkadaşlığına kadar yükseldi. Ne var ki Memo hiç bir zaman, Emine'ye gösterdiği düşkünlüğü, içkiye, kumara göstermedi.

Bir gün Ormancıyla burada içiyorduk. Umutlarının sarsıldığı, Çancı'nın Karısına her zamandan tutkun olduğu bir gündü. Şu meydanlıkta, ormandan kaçak odun getirirken yakalanmış üç eşek, kanun gereğince, üzerindeki odunla birlikte, haraç mezat satılıyordu. İşte bu sırada, bir demet Meşe ve Bitim dalını yüklenmiş olan Çancı'nın Karısını gördüm. Çeşmenin arkasındaki dağ yolundan eve doğru iniyordu.

Ormancı'nın üzgün haline bakarak, teselli olur umuduyle: 'Bak, diye gösterdim onu, meydanda satılan eşeklerden farkı var mı şu karının?.. Böyle yaban yerde insanın ruhu da, zevkleri de yabanlaşıyor zahir.. Medenî bir yerde olsak hangimiz bakardık yüzüne?'

Ormancı birden fırladı yerinden. Zaif, solgun yüzüne bir kan dalgası hücum etmişti. Gözleri sevinçle parlıyordu. 'Doğru,' dedi. 'ne farkı var onun şu eşeklerden? Çancı dostumuzun, muhabbetini sulistimâl etmesine göz mü yumalım?' dedi. Bir şey anlamadım bu sözlerinden.

O, gitti, pencereyi açtı, arttırmaya gözcülük eden Kolcuya seslendi. Koşarak pencere altına gelen adama, dağdan, sırtında odunla inen Emine'yi gösterdi, onu çevirip getirmesini emretti. Sonra ellerini uğuşturarak, Kolcunun hareketlerini izlemeye başladı.

Ne yapmak istediğini anlar gibi olmuşum. 'Kötü bir şaka bu' dedim. 'Sorumluluğu ağır bir oyun.' Güldü.. 'Kötülük bunun neresinde? Kanun yakalanan kaçak odunun, taşıyanla birlikte satılacağını yazmıyor mu? Taşıyan kadın satılmaz, diye bir kayıt yok ki.. Kadınsa, burda, her zaman satılık bir matadır, öyle değil mi? Bir kadını, babasının iki, üç kez sattığı olmuyor mu?' dedi. Sonra ciddileşti. Kararını uygulayacağına şüphe bırakmayan bir sertlikle: 'Memo'yu burdan uzaklaştıracak, daha güvenilir çareyi bul, vazgeçeyim bu oyundan.' dedi.

Az sonra Kolcu Emine'yi okulun bahçesine getirdi. Ormancı pencereden emir verdi, Emine'yi bir odaya kilitletti. Bu sırada, bahçe duvarının önünde bir kalabalık birikmeye başladı. Kalabalığı merak eden memurlar da birer ikişer sökün ettiler. Onlar da, Ormancıyı bu delice tasarısından vazgeçirmeye çalıştılar. Ama o, kararını kanunlara uygun ve eğlenceli buluyordu.

Doğrusunu isterseniz, biz de fazla diretmedik. Böyle sapa yerlerde memurlar için eğlence olanakları o kadar azdır ki, böyle bir oyunun cazibesinden kimse kendisini, kolay kolay, kurtaramaz. Oysa korkulu bir hazzı vardı bu oyunun.

Çancı da duymuştu olanları. Soluk soluğa koşup gelmişti. İçeri girince, Ormancı Memo'ya gayet dostça bir yüzle sokuldu, duyduğu üzüntüyü belirtti. 'Seni çok severim Memo.. Ama dostluk başka, vazife baş-

ka.' dedi. Daha onbeş gün önce dellâl bağırttığını, kordan izinsiz odun kesilemeyeceğini, yakalanacak kaçak odunların, yüklendiği araçla birlikte satılacağını herkese duyurduğunu söyledi?' Benim bunda günahım yok. İzin kâadı istediniz de vermedim mi?' dedi.. Çancı: 'Yuhk, hâşâ.. Hüdeşte razı bi.(*)' diye söylendi. Ormancı devam etti: 'Eh, ne yapalım, kanun böyle emrediyor. Emine'yi sırtındaki odunla satılığa çıkarmam gerek.'

Adamcağız ter döküyordu. Hiddetlenecek yerde, korku, üzüntü dolu gözlerle bakıyordu odadakilere. 'Kinite hori, Koymakom Beğ. Emo benim conemdi.. Sotamazım.' (**) diye söylendi.

Ormancı başını salladı. 'Emine'yi ne kadar sevdiğini bilirim, Memo.. Ben de seni severim, ama, kanuna karşı gelemem.. Emine'yi satılığa çıkarırız. Arttırır, gene sen alırsın.' dedi. Memo, Emine'yi tekrar satın alacak kadar parası olmadığını söyledi. Sattığı çanlarla ancak geçiniyorlardı. Emine'yi satın alırken, bütün servetini vermişti babasına. Tam ikiyüz mecid diye...

Ormancı teessüfle salladı başını. Bu satışta Emine'yi ikiyüz mecid diye alabileceğini pek ummadığını söyledi. Gelişmiş, güzelleşmişti Emine. Kasabanın erkekleri, beşyüzden fazla verirlerdi herhalde ona..

'Beşyüz mecid diye ben nerden bulayım?' diye sızlandı Çancı.

'Valla' ben bilmem orasını.. Benim sana yapabile-

(*) Hüdeşte razı bi : Allah senden razı olsun.

(**) Kinite hori : Dibini yeyim.

Emo benim Conemdi, Sotamazım : Emine benim canımdır, satamam.

ceğim iyilik ancak şu olabilir: Para bulman için sana bir gün izin veririm. Satışı da bir gün ertelerim. Gider, parayı akrabalarından mı bulursun, Emine'nin babasından mı alırsın, ne yaparsan yaparsın artık.. Sen dönünceye kadar Emine'yi muhafaza ederim.' dedi Ormancı.

Memo bizden şefaath bekler gibi bakıyordu. Ama biz de oyunu bozmadık. Söyleneni yapmasını sağlık verdik Memo'ya. Ben de biraz ferahlasın diye Emine'yi okulda misafir edeceğimi, yalnız kalıp korkmaması için de kız kardeşimi yanına göndereceğimi söyledim zavallıya. Memurlar, birbirlerine güvenemediklerini açığa vurur gibi, sözlerimi hemen onadılar. Ormancı da bu olup bittiye itiraz etmedi.

Memo yapılacak bir şey kalmadığını anlayınca, Emine'yle görüşmek için izin istedi. Ormancı: «Hay hay, git görüş.» dedi. Kolcuyu çağırdı. Emine'yle Memo'nun kapı arasından konuşabileceklerini söyledi. Memo elini göğsüne koyarak, Allah razı olsun, dedi ve ayrıldı yanımızdan.

Yalnız kaldığımız zaman, aramızda derin bir sessizlik oldu. Yüreğimizde bir oyunun sevinci, neşesi yerine acı bir ağırlık duyuyorduk. Odanın bunaltan havasından kurtulmak için: «Varayım, Hüsnîye'yi alıp geleyim» diye kalktım.

Ormancı, oldukça kızgın bir sesle: «Karıyı bugün için emanete almanıza bir diyeceğim yok, ama yarından sonra babam gelse dinlemem.» dedi, benden önce çıktı odadan.

Kasaba halkından hiç kimse Memo'ya para yardımında bulunmağa cesaret edemediği için, adamcağız Emine'nin köyüne gitmek zorunda kaldı.

O gece kasabada garip bir sessizlik vardı. Yerli halk erkenden evlerine kapanmıştı. Işıklar söndürül-

müştü. Bununla beraber, hiç kimsenin uyumadığı se-
ziliyordu. Her pencere, karanlığa açılmış bir kulaktı
sanki. Sürmeli kapılar gerisinde homurdanış yok-
sa da, taraf tutan bir kararlılık, bir pasif direnme belli
oluyordu.

Memurlar, Tekel'de toplanmıştık. Her zamanki gi-
bi bir aradaydık, içiyorduk. 8ma eski günlerin havası
bozulmuştu. Bizi birbirimizden soğutan bir şey vardı
aramızda. İçki sarhoş etmiyor, damarlarımızda kuşku
olup akıyordu. Hiç kimse ne burada oturmaktan mem-
nunluk duyuyor, ne de kalkıp gidebiliyordu.

Sabahı ettik.

Kız kardeşimin anlattığına göre Emine de geceyi
ağlamakla geçirmişti.

Memo, öğleye doğru, para tedariki için yaptığı
yolculuktan, uykusuz, harap, perişan döndü. Ancak
ondokuz gümüş meci diye bulabilmişti.

Ormancı Memo'yu teselli etti. Arttırma yükselirse
kendisi pey sürüp Emine'yi alacağını, sonra bir çare-
sini düşüneceğini söyledi.

Ormancı, öğle paydosunda, arttırmanın okul av-
lusunda yapılacağını, dellâl bağirtarak halka duyurdu.
İşe bir bayram hali vermek için bir davul, bir bar'la
oyun havaları çaldırmağa başlayınca, halk kadın erkek
şu meydanlığa akın etti. Biz memurlar da okulun avlu-
suna dolduk.

Kolcu, ormancı'nın işareti üzerine Emine'yi almak
için içeri girdi. Az sonra, bizi büyüleyen çingirak sesle-
ri arasında, bir çingiraklı yılan gibi süzülerek, Emine
çıktı avluya. Son derece solgundu. Gözleri kızarmış,
şişmişti. Ama yüzünde metin, kararlı bir anlam vardı.
Kolcu, izinsiz kesilmiş Meşe ve Bitim dallarını kucak-
lamış, peşi sıra getiriyordu.

Alanda ses soluk kesildi.

Memo kâat gibi olmuştu.

Ormancı, öne çıkarak, halka durumu açıkladı. Kaymakam sıfatıyla Cumhuriyetten, kanundan söz açtı. Şeriatın kestiği parmaktan dem vurdu. Ormancı olarak, ormanların korunmasından sorumluluğunu belirtti. En sonunda, bu satışın herkese ibret dersi olacağını söyleyerek, sözlerini bitirdi. Geldi, yanımızdaki sandalyelerden birine oturdu. Sonra satışa başlamasını dellâla emretti.

Delâl arttırmayı açarken, Ormancı'nın direktifi üzerine, halkı kışkırtmak için Emine'nin gençliğine, güzelliğine dikkati çekti. Ama bu kışkırtışın, bir eşeği satarken yaptığından daha heyecansız, daha tatsız olduğu gözden kaçmadı.

Dellâl, ilk pey sürme hakkını Memo'ya verdi.

Memo, Emine'ye bakmağa cesaret edemeden, on mecidiye koyduğunu söyledi. Bunun üzerine dellâl, halkı arttırmaya çağırdı. Ne var ki hiç kimsede bir kıpırtı görülmedi. Dellâl, teklifini daha kuvvetle tekrarladı, gene arttıran olmadı. Halkın Memo'yu tuttuğu, ona yardımda bulunmağa karar verdiği anlaşılıyordu.

Dellâl tereddütle Ormancı'ya baktı. Ne yapması gerektiğini sorar gibi bir hali vardı.

Ormancı halkın pasif direnişini sezmişti. «Bu direnci kırmak, devlet adamlarının görevidir. Bu vazife bize düşüyor.» diye fısıldadı, ayağa kalktı. Yüksek sesle hepimizi müzayedeye katılmağa çağırdı. Yerli memurlar evli olduklarını bahane ederek arttırmaya katılmadılar, memurlar da karılarından çekindiklerini ileri sürerek, oyunun sorumluluğundan kaçındıklarını gösterdiler. Salt bekâr genç doktorumuz, Ormancıyı kırmağa bir sebep görmediğini söyleyerek, Memo'nun on mecidiyesini elli mecidiyeye yükseltiverdi.

Memo, başına bir sopa yemiş gibi sallandı, inledi.

Dellâl arttırmayı Memo'ya tekrarladı, bir, diyeceği olup olmadığını sordu. İniltiden başka bir cevap duyulmadı. O zaman dellâl, halkı istekle, adetâ zorlıyarak, arttırmağa çağırdı.

Halk arasında bir mırıltı başlamıştı. Memurların arttırmaya katılacaklarını ummadıkları anlaşıyordu. İhtimal şimdi tutacakları yolu görüşüyorlardı. Arttırmaya katılmak, memurlara karşı gelmek sayılacağından korktukları muhakkaktı. Tereddüt içindeydiler.

Dellâl, doktorun peyini iki kez tekrarladı. «Haraç mezat yok mu?» diye sorduğu sırada, kasabanın ihtiyar marangozu, her şeyi göze alan bir kahraman edasıyla ortaya atıldı: 'Altmış Mecidiye'. diye bağırdı. Aynı anda halkın, yaşlı marangozdan birer adım açıldıklarını gördüm. Böylece onun hareketine katılmadıklarını belirtmek istemişlerdi. Ne var ki bakışlarından, bütün kalpleriyle marangozu desteklediklerini anlamak güç değildi.

Marangozla doktorun arttırma yarışı ikiyüz elli meciyede sona erdi. Marangozun daha fazlasını ödiyecek takati yoktu. Kasabanın varlıklı yerlileri ise müzayedede görünmediler bile. Bir kadın için hükûmetle de, halkla da bozuşmak istemedikleri için ansızın hastalanıvermişlerdi.

Marangozun, meydanı doktora bırakıp çekildiğini görünce, Ormancı Memo'ya verdiği sözü tutacağını göstermek istedi, arttırmaya katıldı, Doktor'un ikiyüz elli Mecidiyesini, üçyüz elliye yükseltti.

Doktor, bir kumarbaz heyecanıla: «Dört yüz Mecidiye!» diye bağırdı. Çatışma hızla alevlendi. Emine'nin değeri birdenbire bin ikiyüz Mecidiyeye yükseldi. Dellâl da, halk ta arttırmanın heyecanına kapılmış,

Memo ile Emine'yi unutmuş gibiydiler. Dellâl her artışı daha yüksek sesle söylüyor, halkın bir kısmı doktoru, bir kısmı ormancıyı kışkırtıyordu.

Arttırma bin beşyüz meci diyeye yükselince, doktorun yüzünü ter bastı. Bir duralama, bir yılgınlık belirdi yüzünde. Ormancı, onun bu halini kaçırmadı. İki bine kadar da yükselse, arttırmadan gene çekilmiyeceğini, ama bundan sonraki arttırmayı peşin parayla yapmaları gerektiğini söyledi, doktora. Cebinden para kesesini çıkardı.

Bu hareket Doktoru bütün bütün yıldırıldı. Emine'yi Ormancı'ya bırakmağa razı oldu.»

Millî Eğitim Memuru fincanlarımızı yeniden doldurdu:

«İşin bundan sonrası pek hazindir. Uzun boylu başınızı ağrıtmayayım,» diye devam etti. «Ormancı, Emine'yi önüne katarak, Kaymakamlığa götürdü. Memo da peşleri sıra gitti. Hiç birimiz onları izlemek cesaretini gösteremedik.

Birkaç saat sonra, Kaymakamlığın kapısı önünde, Memo Emine'yle helâllaşarak, gurbete gitti. Memo bin beşyüz Mecidiyeyi kazanıp dönesiye kadar, Emine Ormancı'nın yanında kalacaktı. Ormancı ona elsürmeyeceğine andıçmıştı.

Ormancı'nın Memo'yu nereye gönderdiğini hiçbirimiz öğrenemedik. Bunu bir sır gibi saklamıştı Ormancı.

O gece Tekel'de memurlara bir ziyafet çekti. Son derece neş'eli idi. Şimdiye kadar duymadığımız açık saçık hikâyeler anlattı. Genç doktora takıldı. Bir daha-

ki sefere daha cesaretli davranmasını söyledi. «Cesaretinin ödeyebileceğin para kadar olduğunu sezince partiyi kazandığımı anladım. Çünkü benim cesaretim hiç bir metelik ödemiyecek adamın cesareti kadardır.» dedi, kahkahalarla güldü. Ormancı, kendisine Güveyi Kapama Töreni yapılmasını istediye de, hiç kimse yanaşmadı buna. Geç vakit, körkütük sarhoş olarak, ayrıldı yanımızdan.

Bir cinayete mi kurban gitti, yoksa bir kazaya mı uğradı, bir türlü anlaşılamadı. Doktor, raporunda (Ölümün yüksek bir mahalden sukut neticesinde vukua geldiği) ni saptadı. Bu, ancak kaymakamlığın damından, ya da penceresinden düşmekle mümkün olabilirdi. Oysa ki kaymakamlığın kapısı, Emine'nin üzerinden kilitli idi. Anahtar da Ormancı'nın cebinde bulunmuştu. Onun eve girdiğine tanıklık edecek hiç bir iz yoktu.

Üç günlük araştırma ve soruşturma sonunda, Ormancı'nın bir kaza sebebiyle öldüğüne karar verildi. Kokmıya başlıyan cesedin gömülmesine izin çıktı. Gösterişsiz bir cenaze töreninden sonra mes'ele kapandı.

Genç doktor Emine'yi babasına teslim etmiye memur edildi.

Biz memurlar, Çancı'nın güzel karısını dağ yoluna dek uğurladık. Onların katır sırtında dağa tırmanışlarını, gözden kayboluncaya dek izledik.

Doktor üç gün görünmedi. Ormancının hazırladığı şölene konacağını söylüyor, türlü çapkın tahminler ileri sürüyorduk. Dördüncü günü, izinden dönen yaşlı kaymakamın yanında Çancı'nın karısını görünce şaşaladık. İşin iç yüzünü de öğrendik. Meğer Doktor, Çancı'nın karısını, seni Memo'ya götüreceğim, diye kandırmış, Kurtalan'da, geceledikleri handa Doktor, fazla içki yüzünden çatlıyarak ölmüş.

Bir hafta içinde bu iki ölüm olayı, Çancı'nın karısını gözümüzde uğursuz, meş'um bir kadın kılığına soktu. Bazılarımız ölümlerden Emine'nin sorumlu olabileceğini düşünmedik değil. Hatta bu maksatla Jandarma Komutanı hepimizin yanında, onu yeniden sıkı bir sorguya bile çekti. Ama kadının yüzündeki o çocuksuluk, sözlerindeki o yalın hal o kadar temizdi ki, böyle bir kuşku duyduğumuzdan dolayı hepimizi ayıpladık. Hiç birimizde onu suçlu görecektir yürek yoktu zaten.

Kaymakam, babasını çağırarak, Emine'yi ona teslim etti, köye gittiler..»

Milli Eğitim Memuru ile Tekel toplantısına gitmeden, kasabayı gezdik. Yaşlı adam bana, şafakta kadınların yıkandığı Ala-balıkla dolu çeşme yalağını, Çancı'nın evini, Ormancı'nın öldüğü kayalıkları gösterdi. Açıklama yaparken türbedarlık zamanından kalma bir alışkanlıkla konuşuyor gibi geldi bana.

Gece Tekel'de, memurların içki âlemine katıldım. Ama çeşnisini kaybetmiş bir toplantı tadıyla ayrıldım oradan.

Ertesi günü Çancı'nın karısının köyüne hareket ettim. Milli Eğitim Memurunun kiraladığı bir kılavuzla, sekiz saatlik bir katır yolculuğu yaptım. Kılavuzum Türkçeyi az biliyordu. Bunun için yol boyunca pek az konuştuk. Bir kaynak başında verdiğimiz yemek molası dışında, Bitim ve Meşe ağaçlarıyla örtülü dağ yollarında, kılavuzum hep şu türküyü söyledi:

**Di gidi cana milni,
Kane soze te dayi,
Di gidi herva herva hervai,
Di gidi gidi şozne manel dunyai (*)**

Bense yol boyunca hayal kurdum:

Babasını okula hademe alıyorum. Böylece Çancı'nın karısına yaklaşma olanağını elde ediyordum. Onu kendime ısındırmak konusunda, küçük akordeonumun çok faydası olacaktı kuşkusuz.

Çaldıklarımı dinlemeğe alışınca, çanlarını önce ayak bileklerinden çıkartacaktım, sonra da saçlarından... Böylece çanların büyülü seslerini unutturacaktım ona.

O zaman, İstanbul'a dönerken, onu babasından satın alabilirdim. Medeni şehir yaşantısı, ona çabuk unttttururdu buralarını herhalde.

Acaba Kurtalan'da Hancı kadın bizi birlikte görünce ne yapardı? «Gördünüz mü, Tanrı duamı kabul etmiş.» mi derdi?

Ya orada Memo karşımıza çıkarsa ne olurdu? Olur ya, adam çalıştığı yerde, yeterince para biriktirmiş, geri dönüyordur. Belki de Emine onu görünce beni bırakır, koşar, Memo'sunun boynuna atılırdı. Sonra gelin ikisi de ellerime sarılır, öperler; Memo kazandığı paralarla, onu satın almak için babasına verdiğim paraları ödemeye kalkardı.

O zaman ben ne yapardım? Herhalde büyüklük

(*) Hey gidi hey canımın içi
Hani bana verdiğin sözler,
Hey gidi hey başıma gelenler
Dünyada sözünde duran kalmamış.

gösterir. Emine üzerindeki hakkımdan vazgeçerdim. Hattâ daha ileri gider, ondört yıl sandıkta birikmiş emeklilik keseneklerimi mutluluklarına harcamaları için onlara verirdim.

Bu hayallerle vardığım köy, damları yerle bir kayalara oyulmuş evleriyle pek cana yakın geldi bana..

Oysaki Çancı'nın karısını görmem bile nasipte yokmuş. İki gün önce gömmüşler onu..

Bir süre önce Ergani bakır madeninde göçük'ten öldüğü haberi gelmiş Memo'nun. Bunun üzerine babası da, Emine'yi yeniden satmağa kalkmış.. Ama Emine satılmağa razı olmamış. 'Memo gelecek, yemin etti.. Başka erkek bana haram.' der dururmuş.. Boyuna Zozana yaylasına gider, yolda kılavuzumun dilinden düşürmediği türküyü söylemiş. Birkaç gün önce civar köylü beylerinden biri, bileğine güvenerek, Emine'yi satın alıp, zorla götürmeğe kalkmış. Yolda Çancı'nın karısı adamın üstünü başını paralamış, yüzünü gözünü tırmalamış, kolunu ısırarak koparmış, elinden kurtulduğu gibi Zozana'nın yolunu tutmuş.. Adam da peşini bırakmamış... Yaylada çılgın bir kovalama başlamış. Emine, yakalanacağını anlayınca, kendini uçuruma atmış.

Bu beklenmedik haber üzerine köy tüm büyüsunü yitirmişti gözümde.. İnsanları tarafından terkedilmiş, taş yığınının ibaret bir köy kalıntısı gibi görünüyordu bana.. Geceleri Zozana yaylasından esen rüzgâr, çingirak sesleri arasında, ağlayan bir kadının türküsünü getiriyor gibiydi.

Tatili bekliyemedim. Döndüm geriye.

Bir şeyim Zozana'da kalmıştı sanki..

CEVİZLİ BAHÇE

«Oy İbrahim... lay nirdesiy?. İbrüvü getü.... lay!..
Gözüy kör ossun İbrahim!. İbrüvü getü..»

Ormandaki kereste fabrikasına çıkan yokuşun başında, Müezzinoğlu'nun beyaz atı görünmezden önce bu küfür işitilirdi.. Ustabaşı Çentikli İbrahim, ağasının hımhım sesini duyar duymaz, işçilerin öğle paydosunda satın almağa gelecekleri zeytin ve helva külahlarını söylene söylene bir kenara bırakır; erken acıkan ve beş kuruşluk peynir-ekmek aldığı için odunlar üzerinde güneşlenmeğe hak kazanan bir iki ırgadı, «yüz verince astarını istiyorsunuz» diye paylıyarak, işe salar; çalışmaya canlılık verirdi. Sonra çam ağacından oyulmuş ibriği alır, önce bir kaç yudum kendisi içer, sonra ayağını sürüye sürüye Müezzinoğlu'nu karşılamaya giderdi.

Her gelişinde Müezzinoğlu İbrahim'a seslendikten sonra kâtibine:

«Ağa uşavuynan yüzgöz olmamalı bizim oğlan... Ağadan önce sesi ırgatlara va'malı ki, acıcık derlensiy, topyansuyla', Sen ne gadda sıksay hayritmez. Emme bak! Arada bi', bi' punduna getiriy, ustala'n iki kundelüvünü kesiveriysey, ustala' ızıvanadan çıka'. Bu hem ırgatları memnun ide'. Hem de saa on ırgat kundelüvü kazandırır.» derdi. Çentikli İbrahim, yokuşun başına varmadan Müezzinoğlu'nun atı da görünürdü: Güneşten korusun diye şapkası altına örttüğü yazma

mendilini çıkarıp, içinde çenesi kaybolan gerdanının büyük et kıvrımları arasındaki terleri silmeğe çalışırken, yakınmalarını sıralardı: Ağalarını susuz mu öldürmek istiyorlardı. «Pavlike» işlerinde bir hayırları dokunmuyordu. «Bali» bir maşraba suyu koşturup getirmek yok muydu? «Allahüâlem» gene ırgatlara satacağı peynir ekmek, zeytin, helva kâğıtlarını tartmakla meşguldü. Allah doyursundu. Bütün ırgatların üç ayda aldığını, ona bir haftada veriyordu.

İbrahim'in bu yakımlara karnı tok olduğundan, hiç tınmazdı. Çam ibriğin ağzındaki, defne yaprağına sarılı mısır koçanını çıkarır, mavi sırları yer yer dökülmüş maşrabayı saygıyla doldurur, Müezzinoğlu'na sunardı. Müezzinoğlu maşrabayı aldıktan sonra da bir hayli söylenirdi. Suyu içince bir uzun «oh!» çeker, gürültü ile birkaç defa geyirir, sonra öttüre öttüre burnunu temizler, aynı mendille, düzeni bozulmuş bıyıklarını siler, eski doğrultusuna yatırır.

Fabrikada mutlaka bir kusur bulmaya çalışırdı. Uzaktan gözüne birşey çarpmazsa, vınıltı ile ağaçları biçen yuvarlak, otomatik desterelelerin, bıçkı makinalarının gürültüsü ve ekzos borusunun biteviye (pat-pat) ları arasında ürkmeden dolaşan beygiri üzerinde, benzin ve motör yağlarının kokusuna bürünmüş reçineli ince talaş tozlarıyla genzi yana yana dolaşır, sonunda bağırıp çağırmasına neden olacak bir aksilik yakalardı.

Müezzinoğlu aksırarak kereste yığınları arasında dolaşırken ustalar yaranma, beğenilme hevesi sezinleten bir gösterişle işçileri hırpalar; ırgatlar ustalarının suratına atamadıkları hıçlı tükürüklerini avuçlarına tükürürler, küfürler savurarak büyük kütükleri makineye doğru yuvarlarlardı.

Üzerine penbe, yeşil, sarı mintanlılar sıralanmış

boş dekoviller, ormanın görünmez yerlerine doğru kayıp giderken, öteden büyük kütükler istif edilmiş doluları görünürdü. Karşılaştıkça birbirlerine kaba ağız şakaları yapan ırgatlar, 15 gün içinde, iki araba kazasile bir iki topal, bir iki çolak verdiklerini, hatta bir arkadaşlarını gömdüklerini; Müezzinoğlu'nun bunlar için, kesesinden mangır çıkarmadığını bildikleri halde, hiçbirinde bir kazaya uğrama korkusu sezilmezdi. Bayram yerinde eğlenen çocuklar gibi, yokuştan aşağı bırakılan arabalar üzerinde hep bir ağızdan şarkı söylediler:

Kalk gidelim Saniyem dağa oduna...
Odun değil meramım tonbul buduna.

Ama bugün Müezzinoğlu ne Çentikli'ye suyu zamanında yetiştiremediği için çıkıştı, ne helva, zeytin ticaretinde gözü kaldı, ne de ustaların gündeliklerini kesmek için bir kusur aradı. Tersine, beyaz atından önce küfürü işidilmediğinden, fabrikayı havyar keser bulduğu halde, ustaların da, ırgatların da çalışmalarından memnun olduğunu, güzün gündeliklerine zam yapacağını söyledi. Üstelik birer sigara da ikram etti onlara.

Müezzinoğlu gidince ustalar kütüklerin üzerine oturarak, alışmadıkları bu iltifatın ne demek olacağını görüşmeğe koyuldular. Fabrikanın emeklisi Ramazan usta, kasketini dizi üzerine koyup kafasını kaşırken:

«Bizim köy halkını malından ettüvü kun, bu gaddan keyifli devüldü hergele..» dedi...

Gene bir vurgunu olmalıydı. Bunlarda vurgun, babadan oğula bir «Mires»ti. Çukurunda kaynıyası babası, ırmak mahallesinin fakir bir müezzini iken, dağları tutacak kadar parayı nereden bulmuştu?. Mevlüt

okumakla, cenaze yıkamakla, mescide gelen dindar tiryakilere «kaçak tütün fişekleri» satmakla insan «Gannını» bile doyuramazdı. O bağları bahçeleri, kömür harmanlarını, kereste «pavlike»lerini nereden ele geçirmişti?

«Kunahı söyliyeni boynuna,. Bizim ırahmetli köy imamı kulavunan duymuş.. Babası olacak deyus, pıcine neseet iderkeney: «İnsan fakir yorganuynan zengin olu'». dermiş. Fakir yorganuynan ya!.. Bi kün onu ölü yumaya çavurmuşla.. Kimsesiz bi' fakir dilenci, vı-ranelevün biriyde ölüvermişti.. Bilirdim fakiri.. Bizim köye de arada bi' uğra'dı.. Çulu çapulu beğenmez, bi' garip ihtiyardı. Hep metelik, kı'klık iste'di..

Gelgelem, müezzin dinen bu zırtlan herif, bedava ölü yuvər mı? Sıcak suynan haşlamış yumuş, bir hayır sâbının vedüvü üç a'sın patise sa'mış, kefinlemiş. Gıderkene de, fakirin pılım pırtım şiltesini, yorganını götürmüş. Gasabada «Müezzin Osmanı, Müezzin Osman yapan işte bu yorgandu» delle.. Fakir senden benden müezzin için toplamışmış parayı..»

Ramazan ustanın bu hikâyesi üzerine bir küfür yarışı başladı. Müezzinoğlu'nun yağlı ensesine, yazma mendiline, mezarda yatan babasının çürük kemiklerinin iliğine varıncaya sövmedik yer komadılar. Sonra define hikâyelerini anlattılar. Bir ağaç gövdesinde bulacakları bir çıkin altını nasıl bölüşeceklerini konuştular. Artakalan bir iki altın için birbirine tokat savurmağa kalktılar.

Fabrikanın ekzos borusundan çıkan monoton gü-rültülerle ırganların şarkıları, ormanın uzak kuytuluklarında kaybolurken Müezzinoğlu, iki at başı arkasından gelen kâtibine:

«İbrahimli bubam» Mal vaaditmekle tükenmez. Velâkin sözünde duran ağanın da ocavı tütmez...» derdi bizim oğlan. Sen var hesabı gene bildiğin gibi dut! Pavlikede söylediğim söze kulak asma!..» demeyi unutmadı.

Müezzinoğlu, gene şapkasının altına, sığağa karşı yazma mendilini koymuştu. Yokuşun altından gelen rüzgârla uçları sallanan mendil, Müezzinoğlu'nun rakıyla morarmış sarkık yanaklarını döğüyordu. Sirtında dirsekleri birkaç kez yamanmış meşin bir ceket vardı. Yeleğinin yukarı cebinden dökülen dört katlı büyük bir altın köstek, atın adımlarına uyarak, iri göbeğini dövüyordu. Kaba etlerine dayadığı elinde, kalın bir altın yüzük, parmaklarındaki siyah kıllar arasında sarı sarı parıldıyordu. Bütün dişleri altındandı. Dudakları açıldığı zaman sarı bir ışık bu ağıza iğrenç bir anlam dolduruyordu.

Kâtibi hiç de kalem kullanacak bir adama benzermiyordu. İri yarıydı. Omuzları genişliğinde bir kafası vardı. Bu büyük başa uygun bir şapka bulunmadığından, serpuşunu güneşten tarafa çevirdiği kasketi, tepesinde iğreti duruyordu. Kâtibin sırtında iyi silinmiş bir çiftte asılı idi. Ağasının emrile bu çiftte her zaman domuz kurşunu ile dolu bulunurdu.

Kâtip, Müezzinoğlu'nun sözlerini saygılı bir sükûtle dinliyordu. Kâtibin pek az konuşması bu yolculuklarda Müezzinoğlu'nun çoğunlukla uyuklamasına, uykusuz geçen gecelerin acısını çıkarmasına vesile olurdu. Böyle güvenilir bir bekçinin gözetimi altında, en rahat saatlarını geçirirdi.

Ne varki Müezzinoğlu, bu gün uyuklamıyor her zaman yakındığı güneş sığağını umursamıyarak şarkı beyitleri mırıldanıyor, gevezelik ediyordu:

Kaymakam Müezzinoğlu'ndan yanaydı. Bu, hükü-

met Müezzinoğlu'yla birlik demekti. Hükûmatla dost geçinen eloğlunun sırtı yere gelmezdi.

Müezzinoğlu, ceviz dibinde kaymakamın kulağına eğilip, bir gözünü kırptı mı, hükûmat Müezzinoğlu'nun hesabına çalışırdı. O zaman kim gelirse gelsindi. Kaymakam hükûmat konağında Azrail kesilirdi. Kaymakamın çatık kaşları, gürültülü öksürüğü hademeleri de zebani kılığına sokardı. Memurlar öksürüğü duyunca birbirlerine girerler, dosyaları karıştırırlar, dilekçe sahipleri kapıda titreşirlerdi. Bunlardan bir bölümü kaymakama görünmeden caddeyi tutardı. İçeri girmeye cesaret edenler de, kaymakamdan, olmaz! cevabını alırlardı.

«O zaman iş Müezzinoğlu'na galur kâtip.. Müezzinoğlu, bubasını neseetini tutar.. Kimseyi ired itmez. Her işeye «Peki!» der, kâtip?»

Ormanın kıyısına çıkmışlardı. Uzakta ırmağın gümüş bir kordon gibi kuşattığı küçük kasabanın kırmızı kiremitleri, top top yeşil ağaçlar arasında yakut bir kolye gibi görünüyordu.

Müezzinoğlu, atının dizginine asıldı:

«Oy bizim oğlan! Şu gasabanın guzellüvüne, şu Cevizli Bahçeye bak! Bu yeşil ağaçların budanmasına; Cevizli Bahçeniy yol olup ayaklar altında çiğnenmesine gonül nasıl ırazı olurdu kâtip?

Cevizli Bahçe bu kâtip!. Cevizli Bahçeler olmasa işler yürür mü? Cevizli Bahçeler olmasa, tarla sürülür mü? Pavlike çalışır mı? Müezzinoğlu olur muydu kâtip?.

Ibrahimli bubam: «Hükûmat gapısı, çarşı gapısı, cami gapısı ve de hapishane gapısı Cevizli Bahçeye açılır Üsen!» derdi. «Amanın bu gapılara göz, gulak ol oğul! Bahçaya gelen gidenüy eysik olmasın. Kundü-

zün mevlit okutup hevîâ dağıttın mı, gece gadun oynatmazsan, ocağımın daşı tepene çöksün!..» derdi.

«Gasabaya yeni gelen gaymakam, candırma gumanı, hâkim, müddeiumumî, mamur, mutlaka Cevizli Bahçaya gelmeli; gıyusunda soğutulmuş bir ayranını içmeli, iki erivünü yimeli. Cevizli Bahçanıy itibarı uğruna, beş bağıf feda ossuy!..» derdi. Cevizli Bahça kâtip.. Amanın diyem, bizim güççük oğlan da bu bahçanın gadrını gıymatını bilmeli!..»

Müezzinoğlu yeniden atının karnını topuklarıyla döverek yoluna devam ederken, şu son günlerde Cevizli Bahçe'nin etrafında dönen olayları birbir hatırladı.

Bundan bir ay önce, ilk kez, kasabada bulunmadığı bir zamanda, Ankara'dan bayındırlık uzmanlarının geleceğini önceden haber alamadığı için, ansızın kasabaya uğrayan ve bir gece kaldıktan sonra yoluna devam eden mühendisleri, Müezzinoğlu Cevizli Bahçe'sinde misafir edememişti.. Bu yüzden onların niçin geldiklerini de, kasabanın dedikodusu halini almadan öğrenememişti. Herkes bir türlü söylüyordu: Kimisi bir kereste fabrikası kurulacağından, kerestecilerin top atacağından; kimisi belediyenin beş yıldır getirmediği suyu, hükümetin getireceğinden dem vuruyordu. Hükümette ne kaymakam, ne tahrirat kâtibi, ne de fen memurunu bulamadığı için, o gün akşama değ Müezzinoğlu, sıkıntıdan çatlamıştı. Sığırların çan sesleri ince toz bulutlarla kasabayı sararken, Cevizli Bahçe'ye gelen fenmemuru «haberlerin kötü» olduğunu bildirmişti: Kasabadan bir demiryolu geçirilmesi söz konusu idi. Mühendislerle bütün gün ırmak boyunda do-

laşmışlar, rayların nereye d şeneceğini tesbit etmişlerdi. Istasyon için en uygun yer, Cevizli Bahçe'ye ve kereste depolarına rastlıyordu.

Fenmemuru alayla:

«İşin fenası,» demişti, «demiryolu bir kere bu ır-
mak kıyısından geçti mi, senin pabuçların da dama
atılır.. Artık Imamoğulları, Kayyumzadeler, Türbedar
mahdumları peyda olur; zadeler, oğullar gün geçme-
den çoğalır... Ankara'lı İstanbul'lu tüccarlar senin ima-
nını gevredirler..»

Müezzinoğlu, Nafia fenmemurunun şeytan suratı-
nı tokatlamak ihtiyacıyla yanmıştı. Ama karanlık gün-
lerde kendisini aydınlığa kavuşturmanın yolunu bulan
hep fenmemuru olduğu için, göbeğinin üzerindeki al-
tın kordonları sinirli sinirli hırpalamakla yetinmişti.
İçinde kabaran hiddetin izlerini dışarı vurmamağa, y -
z ne bir kayıtsızlık anlamı doldurmağa çalışarak:

«Eyi olu' işler fenmemuru, eyi olu' işler.. de sen
keyfine bak!» demişti. Fenmemuru, Müezzinoğlu'nun
yapma umursamazlığıyla eğlenmek için, mühendisler-
le geçirdiği günün ayrıntılarını anlatmağa başlamıştı.

Tarla ve bahçe sahipleri çardağın kenarından  r-
ke  rke mühendislerin mantarlı şapkalarına bakıyor-
lar, dışarı çıkmağa cesaret edemiyorlardı. Oradan ge-
 erken Fenmemuru mahsus biraz geri kalıyordu. O
zaman bahçenin sahibi «Bu işin içinde ne olduğunu»
 ğrenmek için ona sokuluyordu. O da bahçelere yeni
vergi yazılacağını, g z kararıyla tarlayı ölçtüklerini
söylüyordu. O zaman köylü kafasını döverek m hen-
dislerin mantarlı şapkalarına s v yordu. İçerden karı-
sı da «şin i başını d versiy, sornam da hayvanun gur-
savundan bi' tutam otu esirgersiy. Kendi  z inekleriye
de kunde iki  v nden fazla ekmek vermezsiy.» diyor-
du. Bahçelerde, ceviz ağaçları altında,  engel sakızı

çiğneyen kızlar, mavilim türküsüyle mühendislere lâf atmışlardı. Eski bir mektep arkadaşı (Fenmemuru bu son kelime üzerinde bilhassa durarak söylemişti) olan bir mühendis, bu kızları görebilmek için, çit üzerinden aşmak isterken, pantolonundan çitin sivrisine asılı kalmıştı.

Fenmemuru bunları anlatırken, iki söz arasında üç kahkaha atmıştı. Müezzinoğlu, az kalsın şimdiye dek yaptığı hizmetleri unutarak Fenmemurunu ensesinden tutacak, kışına bir tekme vuracak, kapıdışarı edecekti.

Ama Fenmemuru en sonu, Müezzinoğlu'nu, kasıp kavurduğu yüreğine biraz su serpmek istemiş, gitmeğe davranırken gene alayla:

«Mühendis arkadaşım, 'Bir ihtiyacın olursa bana haber sal!.. Senin kafanı kırarım, amma hatırını kırmam!.' dedi. Elbet derdimize bir çare bulur.»

Müezzinoğlu, o geceden sonra Cevizli Bahçenin idam fermanını değiştirmek için kesesinin ağzını açmıştı :

Artık her gün Cevizli Bahçe'de dolap, daha erken koşulmuş, bahçivanın «Oyt donguz!..» haykırışından ürken gözü bağlı beygir, çifte atarak, dolabı daha tizden gıcırdatmıştı. Tandıra atılan hayvanların sayısı çoğalmış, gece âlemleri daha sık, daha parlak tekrarlanmıştı. Kaymakamla memurlar Müezzinoğlu'nun şerefine bardaklarını şakırtatırlarken «Emret ağam!.. Uğruna can kurban!.. «demeğe başlamışlardı. Ötd yandan Müezzinoğlu'nun en güvendiği adamları Irmak boyundaki köyler arasında mekik dokumuşlardı. Kâti-bi Irmak kahvesinde motör sahipleriyle ahbablığı arttırmıştı..

Beş günlük bir çalışma sonunda Müezzinoğlu'nun gayreti boşa çıkmamıştı:

İrmak boyundaki kahvelerde hergün korkuları biraz daha körüklenen, çıkarları biraz daha gıcıklanan, çetrefil dilli motör kaptanları, en sonunda dilekçe ile Cevizli Bahçe'ye gelmişlerdi. Ne olursa Müezzinoğlu'ndan olacaktı. Kaymakam'a şu «arzihallerini iletive-siydi». İşte şunun şurasında geçinip gidiyorlardı. Keresteyi, yumurtayı, kömürü taşıyarak çoluk çocuklarını geçindiriyorlardı. «Gasabalı hükümetten yol mu istemişti? Şu ırmak ne güne duruyordu? Zati kasabanın kaç çeki eşyası vardı ki.. Bu günecek uşaklar hangi malı yüzüstü bırakmışlar, taşımamışlardı ki, başka yol yapmağa kalkıyorlardı.

Kaptanların en yaşlısı, denizlerde yıldız rüzgarıyla kapaklarının kırmızı yanı üste kıvrılmış olan gözlerini silerek:

«Bundan böyle okkada 20 para da gırarız. Oh benim ağam! elimizden tut, bu hâcetimizi görüve!» demişti.

Müezzinoğlu, önce onlara, bir zamanlar navlunu yükseltmek için kaç kez birleşerek malını yüzüstü bıraktıklarını, kendisini ne ağır zararlara sokmuş olduklarını hatırlamış, demiryolunun kasabadan geçmesile ellerinden kurtulmuş olacağını belirtmiş:

«Ne var ki,» demişti, «İlahmetli bubam «Ağa ziyan görse de işçi gışmının suçunu bağışlamalı!» derdi. «Meraklanmayın, hacetinizi gormeğe çalışcam!»

Motörcülerden sonra, ırmak kıyısında bir buçuk adam boyu mısır yetiştiren tarla ve bahçe sahipleri, Cevizli Bahçe'de Müezzinoğlu'nun önünde el bağlamışlardı Onlar da hükümetin tarlalarını bedavaya alacağından, malsız, ocaksız kalacaklarından yakınmışlardı. Dağlarda kurt, çakal izleri ne güne duruyordu?

Allah'ın dağı taşındaki yollar az mı geldi ki «masüllü tallada» demirden yollar yapmaya kalkıyorlardı. Eşeklerin nalları sağ olsundu. Taştan korkuları mı vardı ki.. En sonu orta yaşlı bir adam patlayıvermiş:

«Ormandan odun kessey yasah.. Komür yakmaya kalksay kolcu endeyde boza bişirü. Bi' de mısır talasını viriysek temelli acımızdan ölürük!..» demişti.

Müezzinoğlu, hepsine yerden göğe hak vermiş, tarlaları koruyacağına and içmişti. Onlara bir dilekçe vermek hükümete dertlerini dökmek kalıyordu. Tarla sahipleri bu işi Müezzinoğlu'nun dirayetine bırakmayı bir siyaset inceliği saymışlar, Müezzinoğlu da onlara, büyük bir kâğıda önceden imza attırmış, parmak bastırmıştı. Herbirisi hayır dua ederek geri geri çekilirken mısırı Müezzinoğlu'ndan başkasına satmamaya söz vermişlerdi. Yerin toz toprak olmasına rağmen saygı gösterisiyle çıkarmış oldukları ayakkaplarını giyip gitmişlerdi.

İrmak boyundaki köylüler de, güçlerinin elverdiğince yüklü olarak gelmişler, Cevizli Bahçe'den çayır-
larının, tarlalarının, baba ocağı penceresiz evlerinin korunmasına yalvarmışlardı..

Müezzinoğlu topladığı bu dilekçeleri, memurlar: «Ağam uğruna can kurban;» dedikleri bir sırada kaymakamın eline tutuşturmuştu. Kaymakam, saz takımının çaldığı bir şarkıyı alçak perdeden, gözleri dolu dolu olarak tekrarlıyordu. Müezzinoğlu'nun sunduğu dilekçeleri bir zaman evirip çevirmiş, sonra yüksek sesle okumağa başlamıştı. Onu dinleyen memurlar «Garip köylülere, fakir denizcilere» acımışlar, kasabadan demiryolu geçerse zavallıların perişan olacağını savun-

muşlardı. Kaymakam, yurt kalkınmasında küçük çıkarların gözetilemeyeceği konusunda bir nutuk çekmiş, ama köylülere de acıdığını söylemişti.

Fenmemuru kaymakamdan af dileyerek söz istemişti. Demiryolunun buradan geçmemesi, gerektiğini, memleketin genel yararı bakımından bir yol uzmanı olarak açıklamış, demiryolu için «daha münasip bir güzergâhı» haritada göstermişti. Sonra bu mesele- nin biraz da Cevizli Bahçe meselesi olduğunu lâtife ile hatırlatmıştı. Cevizli Bahçe'nin budanıp budanma- masını, kasaba için bir onur meselesi durumuna sok- muştı.

Fenmemuru bunları söylerken Müezzinoğlu'nun sarkık yanaklarında, mor memnurluk çizgileri belirmiş, Fenmemuruna bir gözünü kırpmış, sözlerini başile doğ- rulamıştı.

Fenmemuru, son söz olarak, eğer bu dilekçelere «münasip bir derkenar yazılacak olursa, hükümetin menfaatlerine yardım edilmiş olacağını, kaymakamın da vicdanî vazifesini yapmakla kalben saadet duyaca- ğını tebarüz» ettirerek susmuştu. Herkesin alkışlama- sı üzerine kaymakam ayağa kalkmış, «memurların, halkın refahı yoluna hayatlarını vakfetmiş insanlar» ol- duğunu; «salâhiyetlerini «B...» lıların refahı uğruna kullanmakla iftihar» duyacağını söylemiş, «bu mesele ile zaten çoktanberi meşgul» bulunduğunu eklemekte bir sakınca görmemişti.

Memurlar, kaymakamı alkışlamışlardı. Bardaklar yeniden doldurulmuş, Müezzinoğlu kaymakamın «insa- niyetliği şerefine» içilmesini istemiş, kadehler tıngır- datılmıştı. Sonra Müezzinoğlu saz hey'etine bir beşlik banknot atarak, kaymakamın çok sevdiği türkünün ça- lınmasını emretmişti. Ceviz ağaçlarının burkumsu ko-

kularile ağırlaşmış havada okuyucuların seslerine me-
murlarinki de katılmıştı:

**Karşı be karşı aman, yaptırılım hanları
Kaldırılım, kasveti anam, gamları hey.**

Beygirleri ırmak kenarındaki ince patikada, mısır
fidanları arasından ilerlerken Müezzinoğlu gene aynı
türküyü mırıldanıyordu.

Kaldırılım, kasveti anam, gamları hey.

Gerçekten de o geceden sonra Müezzinoğlu'nun
«kaseveti de gamı da» azalmıştı. Birkaç gün içinde
kaymakamın yazısına cevap gelmişti. Cevapta, tetkik
heyetinin henüz raporunu vermediği, verilecek raporla
kasabanın durumunu bağdaştıracak bir çözüm yolu bu-
lunacağı bildiriliyordu. Bunun üzerine, Müezzinoğlu'-
nun ricasile, Fenmemuruna 20 günlük bir izin alınmıştı.
Fenmemuru Müezzinoğlu'nun vermiş olduğu geniş
yetki ve olanakla giderken:

«Meraklanma ağıam!. Cevizli Bahçe'den tren geç-
miyecek,» demişti. Fenmemuru on gün sonra dönmüş-
tü. Ve mühendis arkadaşının teminatlı mektubunu Mü-
ezzinoğlu'na vermişti. Bu mektupta, yolun, «B...» ır-
mağından değil, behemehal «İ...» Çayı vadisinden ge-
çirileceği bildiriliyordu. Fenmemuru, bu değerli mek-
tuptan başka haberler de getirmişti: «Yakında vilâye-
te, demiryolu güzergâhında bazı zarurî istimplâkin» ya-
pılması için «emir ve havale» gelecekti. «İ...» Çayı kı-
yılarındaki birçok tarlalar hükümet tarafından satın
alınacaktı.

Fenmemuru, gülerek Müezzinoğlu'nun sırtına tek-
lifsizce vurmuştu:

«Talihli adamsın vesselâm!. Erken davranırsan şimdiye kadar sarfettiğin, paraları çıkardığın gibi, bir iki fabrika daha kurabilirsin,» demişti.

İşte, günlerdenberi çektiği üzüntüler, bu haberle şifa bulunca, Müezzinoğlu da çok zamandır ihmâl ettiği kömür ocaklarını, kereste fabrikalarını dolaşmak fırsatını bulmuştu. Keyfinin yerinde olması, fabrikada kusur bulmaması, ustalara sigara ikram etmesi bundandı. Müezzinoğlu kasabaya giderken hâlâ şarkılar mırıldanıyordu.

Müezzinoğlu, üç gün içinde kömür harmanlarının, kereste fabrikalarının, tuğla ocaklarının denetimini bitirdi. Dördüncü gün kâtibinin atıyla kendi hayvanına çift heybe vurdurarak, göçmen köylerine gitti. Geldikleri gündenberi, seller yüzünden, topraktan ürün almayan, sıtmadan kurtulamayan muhacirler, hükümetten çok Müezzinoğlu'ndan yardım gördükleri için, onu karşılayıp ağırlamada birbirleriyle yarış ediyorlardı.

Müezzinoğlu, köylüleri kahveye topluyor, muhtara rakı, ihtiyar meclis üyelerine tütün, sigara, ağızlık, tesbih, bütün köylülere kullanılmış bakkal kâğıtları, gazete parçaları, delikanlılara, nişanlılarına armağan etmeleri için, boncuk gerdanlıklar veriyordu. Hasta olanlara da, idareli kullanmak şartile, dörder kinin dağıtıyordu.

Bu cömertlik karşısında küçük düşmemek için köylüler, kuzular çevirmek, davullu zurnalı eğlenceler tertip etmek sevdasına düşüyorlar, ama Müezzinoğlu, harman sonu gelmeği vaadederek, ellerinden kurtuluyordu.

Ayrılırken köylüler hep birlikte onu uğurlamağa gidiyorlardı. Müezzinoğlu, veda etmezden önce, köylülerin mahsullerile ilgileniyor, onlar da, mahsulün, çok kötü olduğundan, sellerin salt ürünü değil, tarlayı da alıp götürdüğünden yakılıyorlardı.

O zaman Müezzinoğlu, isterlerse kendilerine bir iyilik yapabileceğini, çay boyundaki toprakları satın alabileceğini söylüyordu. Armağanlar dağıtan, hastayı sağlamı memnun eden bir ağanın bu civanmertliği karşısında hepsi, hayır dualarla, tarlasını ona veriyordu. Müezzinoğlu, yok bahasına, bedelinin yüzde sekseni borca kapatılmak şartile satın aldığı tarlalar arasında kalan, selin erişemediği toprakları da, arazisini uç uca ekliyelemek için, rica ile ele geçiriyordu. Mırın kırın edecek olanları da, kendisi zorlamağa vakit kalmadan, köylüler yola yatırıyorlardı.

Üç günlük bir gezi sonunda, ırmak boyu köylerinden istediği araziye ele geçirmişti. İki dönümlük bir tarla için aylarca köylüyü süründüren tapu dairesi, tüm köylüleri hayrette bırakan bir hamaratlıkla, yüzlerce dönümlük arazinin intikal işini beş günde bitirivermişti. İki ay sonra kamulaştırma işi başlayıp, Müezzinoğlu'na binlerce lira kazandırdığı zaman, köylülerin hiçbirisi işin içinde bir hile olduğunu düşünmemişlerdi. Hepsi şu hikmeti yumurtlayarak susmuşlardı: «Tanrı yürü kulum! dedi mi taşlar altın olur» du. Talihleri olsa bu iş iki ay önce çıkar onlar da şimdi birkaç para sahibi olurlardı. Tanrı bunu onlara nasip etmemişti.

Köylülerin bir bölümü de hükümetin bedava verdiği toprağı para ile satın almıyacağını, iki ay önce Müezzinoğlu'na tarlalarını satmakla kârlı bir iş yapmış olduklarını savunmuştu. Ama söğütlü... köyünde. saban, pulluk tamir eden, köy muhtarının iki katlı evinin mimarı olan Nalbant Mustafa, böyle düşünmemişti.

Seferberlik yıllarında nalbant çavuşu iken, «Mustafa'nın tebkeresi nerede?» sorusuna arka ayaklarının nalını gösteren **Kuyruksuz** adındaki katır tarafından çenesi dağılarak askerlikten tezkere almış olan Nalbant Mustafa, yumuk çenesini göstererek:

«Şu çenemi Guyruksuzun davuttuvunu nasıl biliyosam, Meyzinoğlu'nun da köylüyü aldattuvunu öyle biliyom. Tahtamın birini çatlatan donguzun Guyruksuzu, köyün anasını belleyen Meyzinoğlu'dur,» demişti. Köyde nalbant ustalığından ötesine değer vermiyen, sözüne kulak asmiyan bütün köylüler, onun bu sözüne gülüp geçmişlerdi.

Müezzinoğlu'nun sattığı topraklar üzerinden geçerek, ilk tren (...k)e varınca Müezzinoğlu:

«Kâkip ele gune para dağıtmaktan usandım. biz de motor sâbi olam!..» demişti. Az zaman sonra keres-teler (B..) Çayı kıyısına inmez, yumurta sandıkları, mısır çuvalları Müezzinoğlu'nun mağzasında birikmez olmuştu. Irmak boyundaki kahvelere akşam serinliğinde nargile içmeğe gittiği zaman, işsiz kaptanların kendisine hain hain baktıklarını, iskambil oynarken birbirleriyle hiç yoktan kavga ettiklerini görüyordu. Fırsatını düşürerek demiryolu (F..) den geçtiği gündenberi ak-suatının durduğunu, köylülerin dostluğunun tarlayı kurtarıncaya dek olduğunu, şimdi mallarını (S..) tüccarlarına sattıklarını, dostlarına yakılarak anlatıyor, sözlerini kaptanlara işittirmeğe çalışıyordu. Hiçbiri Müezzinoğlu'nun yüzüne karşı: (İşlerin kesat gitmesi donguzluk.. Sen bizi batırmak istiyosuy!) demeğe cesaret edemiyorlardı. Ama Müezzinoğlu, Cevizli Bahçe'nin yolunu tutunca, arkasından yedi ceddini bir küfür sa-

ğanağına tutuyorlardı. Bununla birlikte Müezzinoğlu onlara motörleri için benzin, çocukları için entarilik, kızları için çeyizlik vermekte devam ediyordu. Günün birinde motör sahipleri, farkında olmadan, motörleriyle birlikte Müezzinoğlu'nun işçisi haline geldiler.

Başarılarının tümü Cevizli Bahçe'nin eseri olduğundan, Müezzinoğlu kadir bilirlik gösterdi, Cevizli Bahçeyi, İstanbul'dan getirttiği bir bahçivana tımar ettirdi. Oraya nadide çiçekler, nar ağaçları diktirdi. Havuzu büyüttü. Bahçivanın «Oyt» nârasile dönen Kır ata emeklilik hakkı tanıdı. Onun yerine rüzgârla işleyen pervaneli bir su tulumbası getirtti. Sonra kızını hükümet doktorile evlendirdi. Cevizli Bahçe'de büyük bir düğün yapıldı. Bütün memurlar ve kasaba halkı, böyle bir düğün görmediklerini, ağız birliğiyle kabul ettiler. Her evde, her kahvede Müezzinoğlu'nun zenginliğini öge, öge, mallarını saya saya biteremediler.

Kırkaltıya dek Cevizli Bahçe'nin saltanatı tüm görkemiyle sürdü. Ne var ki eğlentilerin en coşkun deminde Müezzinoğlu, üzüntüyle içini çeker, Tañrının yerini tutacak bir hayrül halef vermediğinden, kendisinden sonra Cevizli Bahçe'nin sönüp gideceğinden yakılırdı.

Oysa hiç te korktuğu gibi olmadı.

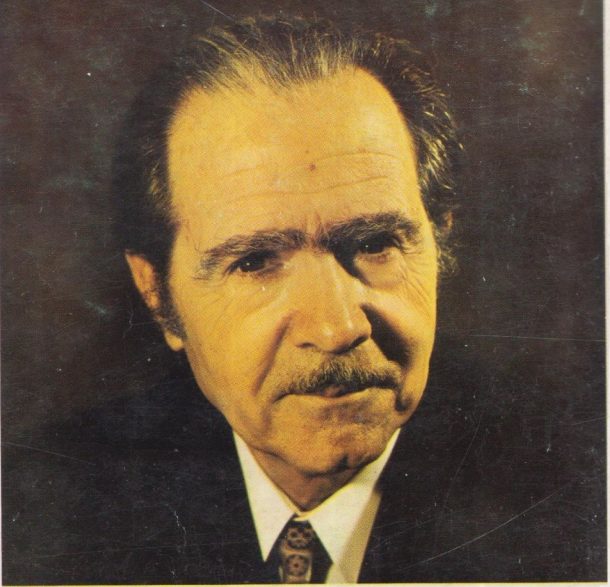
Kırksekiz sonbaharında Müezzinoğlu, kâhyasıyla birlikte köylerde birikmiş alacaklarını toplamağa çıkmıştı. Aslında bu zahmeti para toplamak için değil, şanını ününü tazelemek, itibarını sürdürmek için yapardı. Dönüşte (F....) çayı üzerindeki köprüyü sellerin götürmüş olduğunu gördüler. Açık gözün biri, köprünün kolay kolay unarılmayacağını kestirip, karşıdan karşı-

ya tel halat çektirerek sal alıştırmaa başlamıştı. Müezzinoğlu'yla Kâhyası da, çaresiz, hayvanlarıyla sala bindiler. Yedeki, halata asılarak, salı bir yakadan öbürüne götürürken dengesini yitirdi, suya düştü. Sal, azgın suların akıntısıyla sürüklendi, az ilerideki avlandan aşağı yuvarlandı. Atlar kıyıya ıktılsa da, Müezzinoğlu'yla Kâhyasını bir daha gören olmadı.

Müezzinoğlu'nun ölüm haberi duyulduğunda küçük esnaf sevindiye de, köylüler ve motor kaptanları **velinimetleri** iin gözyaşı döküp yas tuttular. Kasa-bada yeni partinin kurucuları arasında yer alan Müezzinoğlu'nun doktor damadı işi, Cevizli Bahçe'ye yerleşerek, oranın geleneğini daha bilinçli, eğlentilerini daha parlak bir biçimde sürdürdü. Miras aldığı zenginliği daha yüksek düzeye çıkardığı gibi, hemşehrilerine çok daha büyük hizmetler görebileceği bir saygınlığa da erişti, milletvekili, sonra da Bakan oldu.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Amasralı Gemiciler	5
Pazarlık	51
Tuğla Ocağı	64
Tandır	78
Kadırga	87
Yangın	118
Bir Zaaf Yüzünden	131
Şehrin Taşı Toprağı	156
Umudun Ötesinde	162
Hafız Yunus	166
Akrabalar Arasında	193
Musakkat Kâtibi Sırrı	231
Kutsal Sırmalı Uçkur	251
Gelin Arabası	256
Yeşil Taşlı Broş	261
Süleyman Efendi'nin Yeniden İşe Girme Kararı	268
Süleyman Efendi'nin Hayalkırıklığı, Eğri Yol ...	279
Teşekkür Telgrafı	290
Çancının Karısı	298
Cevizli Bahçe	317

Cevizli Bahçe, Kemal Bilbaşar'ın yayımlanmış ve yayımlanmamış hikâyeleri arasından kendi eliyle seçtiği ikinci öykü kitabıdır.

Cevizli Bahçe, büyüklü-küçüklü 20 hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikâyeler, Atatürk'ün ölümünden sonra halktan kopan, devrimlere sırt çeviren, yabancı uyrukluğundan gocunmayan bir yönetim içindeki yaşantımızın insan manzaralarını sergiler. Yurdumuzun çeşitli bölgelerinden alınmış kesitlerden görüntü veren bu hikâyeleri okurken, devlet yönetiminin sürekli olarak halktan uzaklaşmasıyla bu insan manzaralarının daha da kötüleyip yozduğunu sömürü ve soygunların yaygınlaşarak daha da içrenç, pervasız ve zalim bir hal aldığını ezilenlerin yerlerinden yurtlarından göçmek zorunda kaldıklarını, halk yararına düzende bir değişikliği gerçekleştiremediğimizi somut biçimde görerek dün, bugünü, yarını daha doğru değerlendireceksiniz.

Tazeliğinden, canlılığından hiçbir şey yitirmeyen bu hikâye demetini sunmakla yayınevimiz, halkımıza ve edebiyatımıza hizmet etmenin haklı kıvancını duyar.